Hakikatin İzinde

Öncesi ve Sonrası

HALİL İBRAHİM GENÇ

HAKİKATİN İZİNDE

ÖNCESİ VE SONRASI

HAKİKATİN İZİNDE ÖNCESİ VE SONRASI

Halil İbrahim GENÇ

ISBN:
978-605-80614-3-9

1.Baskı: Mayıs 2019

www.istanbultevhidokulu.org

iletişim: iletişim@istanbultevhidokulu.org

www.facebook.com/Sonsuzdan-Uzanan-El-577429662314345
youtube-Halil İbrahim Genç
www.youtube.com/channel/UCdJ3PDs-02T5aUEKGxvWmqQ

Baskı:
İMAK OFSET
Esenyurt/İstanbul
Tel.: 444 62 18
Sertifika No: 12531

Bilgi değer olduğunda inancın nesnesidir. Anlamın, değerin öznelde eril olması özelliği ile erk beliriminde görünüş bulduğunda, yaşama/ yaşam biçimlerine dair olarak belirleyici olur. Bilgi ile yaratım nesneleri verildiğinde ve miras olgusu açık olduğunda da yaratılmış gerçekliklerde yaşamak kaçınılmaz olur. Her yaratılmış gerçeklik, inanılmış gerçeklik olarak nesneleri içinde yaşanılan bir dünyadır.

Önsöz

Bu çalışmada; klasik felsefe yönteminde olan, nedenlere/ gerekçelere bağlı olarak ifade edilen önermeler, tanımlamalar, tanıtlamalar ve kanıtlama çabasında bulunmaktan daha çok sonuç nedenlerden/ erek belirimlerden yaklaşımla tespitler, tanımlamalar, tanıtlamalar ve kanıtlara gidildiği görülecektir. Ayrıca eskiye dair kavramları yeniden anlamlı kılmak ve yeni kavramlaştırmalarda bulunmak ile hakikate ayna tutma çabasına tanık olunacaktır.

Tespitlerde bulunmak, önermelerdeki belirsizlikten farklı olarak bilme nesnesi olan olay veya olguyu yerindeliğinde görünür kılmak için olması gerekendir. Her bir tanım da tespit olma özelliği taşır iken olay veya olgusunu bütünden kopararak bilince taşımanın gereğidir. Tanıtlama ise olay ve olgusunu bütün içindeki bağıntılı oluş belirimlerinde mantıksal düzeyde görünüşe taşıma çabasıdır. Kanıtlama ise deney, deneyim, tarihsel birikim sonuçlarından, delillerden hareket ile olay ve olgunun gerçekliğine dair görünüşe taşımaktır. Her kanıtlama ile beraber tanıtlamanın, tanımlamanın ve tespitin bir daha kritiği yapılarak yeniden düşüncede üretilmesi, hikmete açık olarak yerinde ve gerekliliğinde görüşün oluşturulması ve doğru düşünmek adına önemlidir.

Hakikat söz konusu olduğunda bütün alanlar ile bağıntılı olması sebebiyle varlık, insan, doğa, yaşam, us, dil, bilgi, felsefe, tevhid, ahlak, hukuk, tarih, nur/ enerji, Tanrı vb. ilke belirimleriyle bağıntıda okunması gereken ile karşılaşılmış/ buluşulmuş olunur. Hakikat felsefesi yapmak felsefenin ana çizgisidir. Çünkü felsefe, hakikate duyarlı olup da usun gereğinde düşünce ile hakikatin izlerini takip etmekle ilgili alandır.

Hakikate giden yolda alan ve yöntem belirimleri sebebiyle ve her alanın da kendi ilkesine bağlı olarak sınırlarında gelişen dili, bir diğerine yabancı durur. Hakikat felsefesi söz konusu olduğunda alanların dillerini, hakikatte karşılık gelen belirimlerine göre tercüme etmek ve sorunsal olarak belirsiz görünen durumları kavramlaştırarak görünür kılmak gerekir. Ayrıca farklı duran belirimleri ve bağıntılı olduğu durumlara göre de bağlamları ile tanıtlayacak biçimde kavramlaştırmak ile anlaşılır kılmak söz konusu olur.

Yapmaya çalıştığımız ise hakikatin bilgi belirimleri ile beraber us ile dil bağlamında, yaratım ile gerçeklik bağıntısında ve sonrasında gerçekleşenleri görünür kılmaktır. Bu neden ile hakikatin izinde ve sonrasında gerçekleşenlerin (us ile dil bağıntısında, yaratım ve gerçeklik bağıntısında olup bitmekte olanlar) felsefesini yapmak, olması gerekenimiz olarak bulduğumuzdur.

Bu kitabı okur iken hakikat, şahıs/ kendilik, us, dil, bilgi, anlam-değer, inanç-iman, irade, yargı, bilinç, kendilik bilinci (ben olmak), vicdan, felsefe, tevhid, ahlak, hukuk, tarih, bilim, yaşam, varoluş, deneyim, biçim, farklılık, nur, miras, insan, iman, tekâmül, Tanrı vb. içerilmiş ilke belirimlerine dikkat etmek gerekir. Miras varlığı oluşta kendiliğin gerçekleştirilmesi konu edilmektedir. Ayrıca kendiliğin gerçekleştirilmesi ile beraber anlam ve değer belirimlerinde yaratımda bulunulması/ olunması ve yaratım ile beraber yaratılmış gerçeklikte yaşanması konu edilmektedir. Varlık/ hakikat sahibi oluşta kendi oluşunu koruyan, kendini gerçekleştirirken de hem tinde varoluşun nesnelerini edinen, hem de varoluşunun sıfat belirimlerinde kendisini tinde yaratan ve yarattıkları ile ilişkide kendini karakter ve kimlik belirimlerinde de yaratan özne oluş konu edilmiştir. Özne oluşun ne olduğu, nasıl gerçekleştiği ayrıca anlam ve değer edinimleri ile ne için olunduğunu kendisi belirleyen özgürlükte varoluş anlamlı kılınmaya

çalışılacaktır. İlke belirimleri doğrultusunda kitabın okunması, kitabın anlaşılması adına önemlidir. Ayrıca aynı değil, ayrı da değil özdeyişi ile hakikate yaklaşımda bulunulduğu, anlamlı kılınmaya çalışıldığı için bu prensibin de ders olarak çalışılması, kitabı anlamak için yardımcı olur.

*

Günümüz insanının, insan dışı yapay ortamda dil ve bilinç üretmek mümkün müdür sorusu dikkate alındığında; insanın ne olduğu, nasıl insan olduğu ve sonuç beliriminde ne için insan olduğu sorularına cevap vermek gerekir. Bilinç edinme sürecinde, bilinç evrelerine ve biçimlerine de genel anlamda tanık olmak gerekir ki insan dışı yapay bir ortamda dil ve bilinç üretilmiş olsa dahi nerede olunduğu ve süreçte nereye doğru gidildiği de görülmüş olunsun.

Hakikat ve hakikate duyarlı/ açık olan varlık olarak insan düşünüldüğünde, insanı konu edinmek ile insanlığa ve gelişim sürecinde üreteceklerine de ayna tutulmuş olunur. Süreç varlığı olarak insanda gerçekleşenler dikkate alındığında her olgu, evre belirimleri ile beraber insanlık tininde görünüş bulur. Böylece süreç ve evre belirimleri ile olguların alan belirimlerinde yaratımlarda bulunan insanın da nereye doğru gittiğini görmekte oluruz.

Yaratım gücü ile her şeyi kendine benzetmeye eğilimli olarak yaratımda bulunan insan için yaratım, kendinden anlam ve değer katmak anlamında da kendileştirme eylemidir. Bu bağlamda Tanrı’nın yaratımında yaratım nesneleri, anlam ve değer içerikleri ile kendileştirme çabası olarak da görülür. Kendileştirme aynı kılma çabası değil, ayrı olmadan ve aynı da olmadan ayna kılma çabasıdır. Yaratım ile beraber kendilikten anlam ve değer katmada da görülecek olan, ayrı kılmamış olarak kendileştirmede bulunulduğudur. Her kendileştirme çabasında ise yaratımda kendini keşfetmek ve kendileştirilen ile

kendiliğe, gerçekleştirdiği üzerinden bir daha tanık olmak söz konusu olur.

Bu durum genelde, ailede ebeveynler ve çocuklarında sıkça rastlanan olgu oluşa haizdir. Toplumsal oluşta da her topluluk ortak anlam ve değer dünyaları ile kendi bireylerini üretir iken kendileştirdiklerine tanık olurlar. Yaratım nesneleri olarak miras edinilenler dahi zamanın konjonktüründe beliren anlam ve değer belirimlerine göre kendileştirilmiş olarak insanlık tininde yerlerini alırlar. İnsanın halifetullah olarak Tanrı'ya ayna kılınmasında dahi bu gerçek yatar. İnsan, hakikati tanrısal oluşu ile Tanrı'da bulur iken kendileştirilmiş bir varlık olarak varlık sahnesinde yerini alır. Tanrı'ya ve insana böylesi oluştan bakıldığında, yaratımın tinsel oluşunda nasıl ve sonuçta ne için gerçekleştiğine tanık olunur. İnsan yaşamında da bu durumun her yaratım alan beliriminde hâkim olduğuna tanık olunur. Bilim teknikte dahi gelişimin kriteri, -bilerek veya bilmeyerek- insan oluşa yakinlikte aranır.

Böylesi bir bakış açısı ile olan bitene bakmak nasıl ki başka bir pencereden görüşte olarak bakmaya neden ise hakikatin izinde olan için, hakikatin her belirimi -kırıntısı- farklı bir yüzünden/ açısından hakikate bakmaya/ tanık olmaya nedendir. Söz, anlamın tesir gücü ile hakikate derin bakışta bulunmaya olanak verdiği içindir ki hakikati, birçok yönü ile derinliğine görmeye çalışacağız.

Söz konusu hakikat olduğunda felsefi olmak ve hakikatten yana ne anlaşıldığını açık ve seçik biçimde dilde görünür kılmak olması gerekendir. Olumsuz eleştirel yaklaşımda bulunmadan, eleştiri yapılacaksa da yukarıdaki ilke belirimleri ile evvela kitabın anlaşılması yerinde olur. Anlamadan yapılacak her eleştiri, eleştiri yapanın bilmiyor ve kendisi tarafından anlaşılmamış olduğunun ifadesini taşır.

Bu neden ile kitabı okuyacak her okurun öncesinde anlamaya çalışması, metnin, emeğin hakkını vermek adına dahi olsa önemlidir.

Yapısöküm ile okunacak her metin okumasında da metnin, -vesvese ile yaklaşımda olarak- ilk bakışta kendisinde görülmeyen tutarsız/ çelişkili ve anlam kopukluğu olan ifadeleri açık eder iken analitik düzeyde analiz yapmakta bulunulur. Bu kulağı tersten gösterme çabası olarak metne bir yaklaşım biçimidir. Metni, kendisi ve kendisinde içerilenlerin varlık ve varoluştaki karşılıklarına göre kritik edilmesi -okunması- söz konusu olmaz. Dıştan yaklaşımcı olmaktan daha çok metni, kendi içerisinde çözümleme ve yeniden kurma çabası olarak eleştirel oluşta ele almaktır. Bunu yaparken de metni, metnin dışına çıkarmış olmak ile geri metne dönmek söz konusu olduğunda ise aynalaşmayı olanaklı kılma söz konusu olsa da -daha çok- metni anlamsız kılma çabası olarak görünüş bulur. Böyle olsa da yapısöküm, yapısalcılığa bir itiraz olarak izafi -çoklu- gerçekliliği görünüşe taşımak adına kullanılabilir. Önemli olan ise metnin, yapısökümünün yapılmasından daha çok metnin, yorumbilimsel olarak bize ne dediği ve kattığıdır. Belki yorumbilim adına yapısöküm, okunacak metne bir ön yaklaşım olarak başvurulması gerekendir. Metnin ne olduğu veya ne olmadığını analiz etmenin bir yöntemi olarak da başvurulması söz konusu olabilir.

Metne kavram bilimsel olarak tarihsel kökenleri ile yaklaşımda bulunmak ise metni daha çok karmaşık kılabilir. Metin hangi tarihte sunulmuş ise kavramların o gün ki dünyada karşılığı olan anlamlarına bağlı olarak metnin okunması daha sağlıklı olur. Metnin kavramları zaman aşımına maruz kalarak anlam yitimine uğramamış veya yeni yüklemler almamış ise metni gelecek zaman belirimlerinde anlayabilmek ilk günkü gibi kolay olur. Kavram zaman içinde anlam yitimi veya yeni yüklemler almış ise metni anlamak, bilinmeyen yabancı bir dilde yazılmış olan bir kitabı okumaya benzer. Bu durumda

metnin tercüme edilmesi kaçınılmaz olur. Ayrıca metin sahibinin, kullandığı kavramları, hangi içerikte kullanmış olduğu da önemli olduğu içindir ki kavram tanımlaması veya kavramları cümle içerisinde kullanış biçimine göre beliren anlamları doğrultusunda okumak, metni daha doğru anlayabilmek için gerekli olur.

Kavramların tarihsel kökendeki karşılıklarından farklı olarak zihinlerde oluşturduğu anlayışa göre bakışım vermesi ve ilişkilerde kullanılış biçimine göre de ortak gerçeklikte karşılık bulması doğrultusunda tarihsel uzantısında okunması da metni anlamaktan daha çok, metni sebep oldukları ile okumak olur. Okuma biçimlerinde yanlış anlaşımların olabileceği düşünüldüğünde ise böylesi bir yaklaşım doğru bir okuma biçimi olarak görülmez. Böylesi bir okuma biçiminde görülmesi gereken ise okumalardaki farklılıkları gözeterek, metin içeriği ile ilgili olup olunmadığının tespitlerini yapmış olarak yanlış okumaların yanlış yönlerini görüp, metni daha doğru okumaya çalışmaktır.

Habermas'ın da dediği gibi dilde birincil olan anlam aktarma gayesinin olduğudur. Aktarılan anlamda/ bilgide buluşmak için ise metni kendi ilke belirimleri ile okumak gerekir. En doğru okuma biçimlerinden bir tanesi de metnin bütünlüğüne hâkim olarak okumaya çalışmaktır. Kavramlarına hâkim ve ilkesi/ ilkeleri gereği metni bütünlüğünde görebilir isek bize sunulan geniş anlam yelpazesinden ve izafi perspektiflerinden hareket ile metni anlamak daha doğru olur. Bunun için ise metni, ilke belirimli bağıntılarında çözümlemek, anlam bağlamlarında anlayabilmek ve yeniden farklı bir biçimde ifade ederken dahi metne sadık kalmış olarak metni görünüşe taşımak şarttır. Bu, metnin özetini çıkarmakta kullanılması gereken bir yöntem olması adına da önemlidir. Bu yöntem ile yapılacak her özet, metni anlamayı kolaylaştırıcı olarak bulunması gerekendir. Metinden

rastgele veya seçici olarak yapılmış her özet ise anlam bağlarında kopuk ve metni anlamak yerine anlamayı daha da zorlaştırıcı olarak bulunacak olur.

Ezbere dayalı metin okumasında ise metin, öznelde yerleşik kılınması ile okunan olmaktan öteye taşınmaz. Önemli olan ise metnin anlam ve değer belirimleri ile anlaşılıyor olarak öznelde yerleşik kılınması olmalıdır.

Bir okuma biçimi de metni, anlamaya yardımcı olan bir ön metin çalıştıktan sonra anlamaya çalışmaktır. Bu da ön metnin, okunacak metni ne kadar açıklayıcı olduğuna bağlı olarak önemlidir. Ön metin okumaların dışında, metin üzerine yazılmış şerhlerin de metin okumalarının sonrasında okunması, metni daha anlaşılır kılabilir.

Önemli olan bir okuma biçimi ise çözümlemesi yapılabilmiş bir metni, farklı referanslardan hareket ile kritiğini yapabilmektir. Bu gerçekleştiğinde metin, farklı oluş belirimleri ile değerlendirilmiş olarak görünüşe taşınır/ taşınabilir. Bu durumda metnin kritiğini yapacak olanların da metni çok iyi anlamış olması, doğru kritik yapabilmenin ön şartıdır.

Hiç kuşku yoktur ki her metin ön yargı ile okunmaya başlanır ve önceden edinilen bilgiler ile usun doğası gereği eşleştirilerek değerlendirilir ve böyle anlaşılmaya çalışılır. Eşleştirme bilgilerinin doğruluğuna göre de okunan metin, daha doğru biçimde anlaşılmaya olanaklıdır. Özellikle felsefi yazımlarda kalemden beklenen, usta tutarlı oluşun gözetilmesidir. Bunun içindir ki metnin tamamında tutarlılık, mantık biçimi/ biçimlerine göre aranması gerekendir. Bu olurken dikkat edilmesi gereken ise metnin anlam akışı içinde eşleştirmeler yapar iken kaybolmamaktır. Eşleştirmelerin tutarlılığı da sorgulanması gerekendir.

Metni, yazıldığı dünya içinde anlamaya çalışmak ne kadar doğru ise yazıldığı dünyaya ayna olduğu yönde okumak da o kadar doğrudur. Metnin, geçmişin mirası çizgisinde nerede olduğunu kritik ederek anlamaya çalışmak da tarih bilinci adına önemlidir. Metni, gelecek olarak bulunulacak dünyanın gerçeklerine göre okumak ve bulunulan zamanı değerlendirmek ise metnin zamansız oluşu bağlamında kritiğini yapmak adına önemlidir. Bulunan her zamanda sonuçta konjonktür, metin ile metnin zamansızlığını koruduğu ölçüde güne dönmeye zorlar. Böyle olsa da her hangi bir referans belirimi ile metne dönmek, eksik bir okuma ve yanlış yorumlarda bulunmaya neden olur.

Metin, zamansal belirimlere göre okunmayı hak etse de kendisi ile anlaşılmayı hak eder. Bu nedenledir ki metnin kendisine dönerek, metni metnin kendisi ile okumak olması gerekenidir. İnsan tininin bir emeği, mirası olarak her metin, ilkeleri bağlamında ve amacına/ misyonuna bağlı olarak okunmayı hak eder. Böylece okuyucu kitlesi tarafından daha doğru anlaşılmış bir biçimde kritik edilmeyi de hak eder. Böylece metini zamansal belirimlere göre okumak ve nerede olduğunu görmek daha anlaşılır olur.

Metin felsefi bir metin ise soru kalıbı olarak bilme yaklaşımı ve bilme yöntemi kritiği ile de metni okumak yerinde olur. Bu bağlamda ne, nasıl ve ne için sorularına bağlı olarak nedensellik ve ereksellik belirimlerinde metnin, olgusuna bağlı olarak okunması yerinde olur. Böylece metin, kendi bağlamlarında okunacak olarak okuyucusu ile başbaşadır.

Metin okumasında dikkat edilmesi gereken bir durum da bazen olur ki kavramların içerik bağlamlarından farklı olarak kullanıldıkları cümle veya paragraf içinde anlam kazandıklarıdır. Bütünün içinde anlam kazanırlar iken taşıdıkları anlama aşkın ifadede sezilen anlamı ile

metnin anlaşılması yerinde olur. Özellikle benzetmelerde, buna dikkat etmek yerinde olur. Böylece metni kendi bütünlüğünde anlamak daha kolay olur.

Bu kitapta ise ilke belirimli olgularına bağlı olarak ne, nasıl ve ne için olunduğuna dair genel bir daire çizilerek, tevhid perspektifinde bir dünya görüşünü görünür kılma çabasına tanık olunacaktır. Hakikate dair insanlığa farklı bir perspektiften, varlık ve varoluş belirimlerinde ayna tutabilir isek ne mutlu.

Her şeyin doğrusunu bilmekteyiz ve ifade etmekteyiz diye bir iddiamız yoktur ama tespitlere dayalı olarak tahkik edilebilecek olanı paylaşmış olarak bir varlık görüşü belirttiğimiz de gözden kaçmamalıdır. Her şeyin doğrusunu gerçekliliği ile bilen Allah'tır. Hayy, Kayyum, Âlim olarak rabbim olan Allah'a hamd-ü senalar olsun.

Bülent Halil İbrahim GENÇ

***

Felsefe, usta neden/ gerekçeler ile hakikatin peşinden koşma çabasıdır. Hakikate duyarlı/ açık olanın, hakikati belirimleri ile bilmeye ve usta dil ile anlamaya çalışması felsefi oluşun başlangıcı olarak görülür. Hakikati ilk neden oluşunda aramak, kavramsal oluşun gözetilmesi ile tanımlanması, varlıksal ve varoluşsal belirimlerde tanıtlanmaya çalışılması ve ifade gücündeki mantıksal oluşunda tutarlı oluşun gözetilmesi, felsefeyi, bilme disiplini olarak görünüşe taşımıştır.

Felsefe ussal oluşu ile dilde gerçekleşen olduğu içindir ki dil ile hakikate ayna tutma çabası olarak da görünüş bulur. Bu neden ile hakikatin izlerini takip ederken hakikatin dilde nasıl ifade edilmesi gerektiğini de görünüşe taşır. Hakikatin düşünsel olan izlerini takip ederken dilde ifade etmeye çalışılanlar ile kavram üretmek zorunda kalındığı içindir ki kavramlaştırılanlar ile hakikati -olay ve olgusunu- açık ve seçik olarak görünüşe taşıma vazifesini de felsefe üstlenmiştir. Sonuçta ise felsefe, kavramlaştırma ve kavramsal oluşu ile dile indirgediklerini, ussal kıldığı ve ifade ettiği kadarı ile olay ve olgusunu hakikati ile dilde görünüşe taşıma çabası olarak insan tininde yerini alır. Dil ile usta görünüşe taşıdığı olay ve olgu olarak nesnesi olanı, dile indirgemekte iken anlam belirimi ile öznelde özdeşlikte kavramsal görü olarak görünüşe taşır. Böylece hakikat, gerçeklik görüşü olarak felsefenin konusu olur.

Felsefe olgusal olan ile yani ilkesi gereği vücud bulan ile ilgilidir. Olgusal olanın tarih değil de tarihsel olması sebebiyle felsefe, olgusunu sadece şimdi ve burada oluşun gerçeği ile değil, tarihsel oluşu ile de –bir nevi süreç felsefesi de yapmış olarak- bilme, anlama ve ifade etme çabasını gösterir/ göstermelidir. Olgusal olanın ilkesi gereği evrensel olduğu düşünüldüğünde ise gelecek zaman belirimi ile de olgusuna bağlı nelerin gerçekleşeceği değil ama olgusuna dair ne olacağını, tarihsel süreçte olgunun gelişimine göre evreleri ile anlamlı kılmayı içerecek biçimde kendisini tamamlaması gerekir. İnsan geçmiş, gelecek ve

şimdiyi üç zamanlı olarak bilinçli oluşunda bulduğu içindir ki olgusal olan ile ilişkisinde, olguların üç zamanlı olarak anlamlı kılınmasını da kendisine gerekli görmelidir.

Bu durumda felsefenin de tarihsel gelişimi ile beraber olgusal oluşu gereği nereye doğru gideceğini/ gittiğini de öngörmek gerekir. İlkesi gereği hakikati bilmeye duyarlı/ açık oluşu amaç edinen felsefe, izafi olan tarihsel gelişiminde olay ve olguların bir değil, birçok gerçeği olduğunu da göstermiş olur. İzafiyet, kişilere göre değişen bakışım anlamında değil, bağıntılı oluşta varoluşun gerçekleştiği ayrıca bir olay ve olgunun birçok gerçeği barındırması anlamında okunmalıdır. Bu doğrultuda felsefenin, izafi oluşun gerçekliğinde hakikate, referans alınana göre yaklaşım biçimlerinde bulunulur iken beliren evrelerde geliştiği görülür. Felsefe ile hakikatin izleri takip edilir iken edinilen gerçeklik görüşü ise değer belirimi ile yaşama dair kılındığında felsefe, gerçeklik görüşü ve yaşamsal oluşunu konu alarak -ideolojiye dönmeden- olgusu olanın öznelde anlam ve değer belirimi karşılıkları ile de ilgili olur/ olmalıdır. Anlamın yaşam biçimlerine kadar tesir etme olanağı düşünüldüğünde, felsefi olarak ideolojiden kaçılamadığına da felsefe tarihinde tanık olunur.

Felsefenin genel anlamda varlık felsefesi çizgisinde gelişimi, varlığı ne ile bildiğimizin sorusu ile beraber us felsefesinde biçimlenmesi söz konusu olur. Ussal olanın, deneyimlerin miras bırakıldığı tarih alanında tahkik edilmesi ile tarih felsefesinde kanıtlamalara gidilmesi de bir ihtiyaç olmuştur. Kanıtlamanın gerçekleştirildiği bir felsefe bilimsel olma niteliğini de hak etmiş olur. İnsan olmak referans alındığında, ussal oluşta sadece bilen değil, irade, duygu, toplumsal oluşta değer belirimleri ile varoluşunu bulan olunduğu içindir ki felsefe varoluşçuluk çizgisinde devam eder. Varlığı ve varoluşu ne ile anlamlı kıldığımız

düşünüldüğünde ise dil felsefesi yapmak filozofların kaçınılmazı olmuştur.

Dil söz konusu olduğunda iletişim felsefesi de sonuç itibarı ile görünüş bulur. Dilde iletişim; imgeye, kavrama bağlı olarak gerçekleşen çağrışım, sezgi/ anlayış, öngörme, önyargı (anlam ve değer yargısal karşılaştırma biçimi) vb. belirimlerde dilin uzlaşı nesnesi olması doğrultusunda gerçekleşir. Dil yalnızca iletişim aracı değil, doğada olanı öznel/ tinsel/ metafizik alana taşımanın, anlamlı kılmanın da aracıdır. Zaten böyle olması sonucunda iletişim gerçekleşir. İletişim gerçekleşirken de anlam ve değer belirimleri ile bilgi, yargısal olarak varlık görüşü verirken, öznel alanı da biçimlendirici olma özelliğiyle görülür. En önemlisi ise usun/ düşüncenin yaratıcı gücünde öznelliğin, anlam ve değer belirimlerinde yeniden yaratılmasının kudret eli olur. Bununla da kalmaz ortak anlam ve değer belirimlerinin ifade edildiği gerçekliğe haiz olarak kültür ve medeniyet beliriminde göründüsü olduğu düşüncenin yaratıcı gücünü de açık eder. Dil, sadece iletişime indirgenmeyecek kadar hem bilgi biçimsel yüklemlerinde kendisi ile gerçekleşen bilmenin nesnesi hem bilme ile beraber bilinçte hakikate ayna -açılan kapı- olması hem de kendisi ile yaratılmış gerçeklikte yaşamanın gereği olması nedeni ile en önemli olanlardandır.

Yukarıda anlamlı kılınan süreç takip edildiğinde ise usun yaratıcı gücü ve dilin yaratıcı dokunuşa haiz olması düşünüldüğünde felsefe hem nesnelde yaratım hem de öznel oluşta anlam ve değer belirimlerinde tinde yaratım ile ilgili olarak yaratımı ve yaratım ile edinilen, içinde yaşanılan gerçekliği konu almalıdır. Bu ise yaratım olgusu ile gerçeklik olgusunun aynı çizgide bulunması sebebiyle gereklidir. Yaratıcı oluşa haiz olan insanın, yaratım ile hem kendi gerçekliğini keşfetmesinin hem yarattıkları içinde gerçeklik oluşturması ile kendiliğini görünüşe

taşıması ve kendi gerçeğini kendi ile bulması düşünüldüğünde felsefeyi bu doğrultuda yapmak gerekir.

Felsefe, hakikate dair varlık görüşü edinmeye neden iken ideoloji olduğunda nelere sebep verdiğini alan belirimi ile kendinde içerir. Gerçeklik, bir belirimi ile ideolojik yaklaşımda olarak yorumlanması biçimine göre yaşama katıldığında, yaratılmış gerçeklikte yer edinir. Yaratılmış gerçeklik, kültürel ve kurumsal yapılarda tesis edilmesi ile içinde yaşanılan olur. Her ideoloji kendi perspektifinde gerçeği, yaratılmış gerçeklik olarak tesis etme çabasını taşır. Yaratımda sözün/ dilin gücü düşünüldüğünde, felsefenin sadece bir anlama çabası değil, sonuçları itibarı ile de yapılması gerekir. Bunun içindir ki us ve dil bağlamında yaratım ve gerçeklik bağıntısında felsefe yapmak olması gerekendir.

Bu bağlamda felsefe hem insanın varoluşuna farklı bir açıdan bakabilmek hem de teknik gelişimde insansız ortamda öznel düzeyde yaratım gerçekleştiğinde us, dil bağlamında yaratım ve gerçeklik bağıntısının hangi evrelerinde olunduğunu görebilmek için gereklidir. Yaratım sahibi olan Tanrı'yı da hem insanda gerçekleşenler üzerinden bilmek için hem de insan, gerçekliliği üzerinden Tanrı'ya ayna olur iken yaratım ve gerçeklik bağıntısında Tanrı'yı anlayabilmek için böylesi doğrultuda felsefe yapmak gereklidir. Böylece ilk neden oluşu ile bilinmeye çalışılan Tanrı'yı, yaratımda ereksel oluş gözetildiği içindir ki erek neden oluşu ile anlama ve bulma olanağının olduğuna tanık olunabilir.

Hakikate giden yolda yöntem ve yönteme bağlı dil oluşmasına göre de ilkesine bağlı dilde biçimsel oluş kaçınılmaz olur. Felsefi dil, ussal tutarlılık yönteminde biçimlendiği içindir ki arı kavramsal oluşu içerir. Tanımlama ve tanıtlama düzeyinde arı kavramsal iken kanıtlama

düzeyinde örnekler verildiğinde, betimlemek de anlayış için dilin bir gereği olur.

Felsefe, nedenselliğe bağlı olarak düşünce biçimini kendinde bulur iken ne, nasıl, ne için soruları ile cevap arayışında olarak şekillenir. “Ne” soru kalıbı ile tanımaya ve tanımlamaya dayalı düşünce sabiteleri edinilir iken sabit varlık görüşünde bulunulur. “Nasıl” soru kalıbı ile de gerçekleşenlerin, gerçekleşmelerinin neden ve gerekçelerine göre yöntem, evre belirimleriyle de tanıtlamaya ve kanıtlamaya dayalı sonuç arayışına gidilir. Değişim belirimleri bu soru kalıbı ile bilinmeye ve anlamlı kılınmaya çalışılır iken varoluşun hareket belirimlerine göre gerçekleşme olanakları düşünceye konu edilmiş olunur. “Ne için” soru kalıbı ile de sonuca/ ereğe/ amaca göre belirli kılınmış nedenlerin nesnel oluşu ile beraber ne için oldukları açık edilmiş olunur. Olup bitmekte olan, ereğe devinim belirimleri ile varoluşsal düzlemde anlamlı kılınmaya ve anlamaya/anlatmaya çalışılır. Var olma durumu, bu soru kalıbı doğrultusunda anlamlı kılınmaya çalışılır.

Her bir soru kalıbı kendi mantıksal belirimlerine göre tutarlı oluşu gerekli kılar. Ne soru kalıbı ile kategorik ve teorik bir düzlemde klasik mantık ile bakışımlarda bulunur iken nasıl soru kalıbı ile de diyalektik ve deneyimsel/ deneysel oluşun mantıksal gereklikleri ile bakışımlarda bulunulur. Ne için soru kalıbı ile de sibernetik ussal oluşa bağlı düşünmek gerekli olur. Ne için soru kalıbı referans alındığında felsefe, nedensel oluşa aşkın erek belirimlere bağlı olarak yapılması gereken olur.

Akıl hangi soru kalıbında formasyon kazandı ise diğer soru formasyonları karşısında yetersiz kalır/ kalabilir. Her soru kalıbına göre bilme yöntemleri edinilir iken farklı açılardan varlık ve varoluş belirimlerinin okumalarına tanık olunur. En basit örnek ile “parça

bütünden büyüktür" makroda geçerliyken mikroda geçerli değildir. İnsan kıyas alındığında ise nicel belirimleri ile içinde yaşanılan dünya büyüktür ama tinsel yüklemleri ile insanın, içinde bulunduğu dünyadan büyük oluşu söz konusudur. Aristoteles'in yapısal kıldığı klasik düz mantıkla her alanda sonuç alınmayacağı kesindir. Deney- gözlem ölçüm paradigması ile bilimlerin görünüş bulması da bundan dolayıdır. Bir şeyin ne olduğu klasik mantık ile kategorik çerçevede tanımlanabilir iken bir şeyin nasıl olduğu söz konusu olduğunda bilim gerekli olur. Varoluşsal olarak da diyalektik düşünmek de tanıtlamaya katkı olarak gerekli olur. Bilimsel alanda ise nasıl olunduğuna dair sonuçlar alınır iken ne için olunduğuna dair ifadelerde bulunmak söz konusu olmamaktadır. Ne için olunduğunu ise sibernetik mantık düzeyinde sonuç/ amaç/ erek belirimleri üzerinden nedenlerin nesnel kılınmasına bağlı olarak ne için kılındığını anlamak da mümkündür. Bu bağlamda olay ve olguların tarihsel perspektiften sonuç belirimlere göre ne için oldukları da kanıtlana bilinir ise bu soru kalıbı ile de felsefi olarak uslamlamalarda bulunulur/ bulunabilir.

Bu soru kalıpları ile düşünmeyi felsefi düzeyde disipline etmek de mümkündür. Bu soru kalıplarının ussal tutarlılıkta bir şeyin ne, nasıl ve ne için olduğu yönünde kullanılması, soru nesnesinin sadece kendisi ile değil, nedenleri, ilişkileri, sonuç belirimleri, etkileri üzerinden yerinde ve gerekliliğinde bilinmesini de gerekli kılar. Ayrıca sonuç belirimlerin test edilebilir olarak gözlemlenmesi de ne için olunduğunu bilmeye yönelik olarak bilmeye ayna tutabilir.

Dilin anlam ve değer belirimlerinde öznel oluşu ve nesnelerine aşkın öznelde karşılık görmesi sebebiyle felsefe, metafizik oluşa her düzey beliriminde haizdir. Ne için sorusu ile de metafizik oluşunu daha net bir biçimde görünür kılar. Anlamın nesnesine özdeş görüş vermesinde de buna tanık olunur. Anlamın nesnesine özdeş görüş verir iken nesnesine

aşkın oluşta bulunulduğu düşünüldüğünde, nesnesi ile us zemininde dil aracılığı ile öznelde buluşulduğunu gözden kaçırmamalıdır. Bu neden ile anlamın nesnesi ile tutarlı oluşunda gerçekliliği önemlidir. Anlam öznelde eril oluşu ile emin olunan olduğunda, varlık görüşü değer yargı beliriminde bulunulduğunda, değer yargısal bilgi belirimi olduğunda, amaca/ ereğe/ sonuca bağlı kullanım nesnesi olduğunda anlam olarak yerinde kalmaz, değer belirimi olarak öznelde ve ilişkilerde işlevsel kılınır. Böylece yaratımın ilk belirimi olarak tinsel oluşta yerini alır. Bu nedenledir ki anlamın gerçek oluşunun ussal, deneyimsel/ deneysel ve sonuçlarına bağlı olarak sonuç almaya dayalı kullanımlarında doğruluğunun tahkik edilmesi şarttır.

Gerçeklikte karşılığı olması ile doğruluğuna tanık olunacak anlam belirimleri ile felsefe yapmak yanılgılarda sanılara bağlı olarak görüş sahibi olmamak için gereklidir. Ayrıca anlamın yaratım gücü düşünüldüğünde, yaratılacak gerçekliğin de hakikat zemininde gerçekleşmesi gereken olduğunu bilmek gerekir. Sanılara dayalı ve yanlışlar ile dolu her felsefi söylemin ideoloji olduğunda, insanlığın sonuçları altında ezildiğine tanık olduğumuz bir tarihe sahip isek felsefeyi ne kadar önemsememiz gerektiğine, tarih olgusal oluşunda tanık oluruz.

Felsefe dünü ve bugünü ile insanlık tinine kattıkları ile önemini görünür kılmıştır. Hakikate duyarlı/ açık oluş, olay ve olguların hikmetine (sonuçta açık olan gerçekliliğine) tanık olma çabası, insanın varlıksal ve varoluşsal sorularına cevap arama çabası olarak görülmelidir. Sadece bilmeye odaklı değil, bilginin sonuçta karşılıklarını tahkik edilebileceği bir alandır. Ayrıca bilginin yaratım gücünde nesnel kılınması ve yaratım ürünleri ile beraber miras sahibi olan insanın tininde çeşitlenir iken yaratılmış dünyalarda yaşamasına sebep vermesi doğrultusunda kritiği yapıldığında felsefenin temel konusunun bilgi olduğu/ olması gerektiği

görülür. Bu doğrultuda da varlık felsefesi doğrultusunda gelişen us felsefesi ile sadece bilmeye odaklı oluşu, varoluş felsefesi ile de insan gerçeğini konu almasında kaldığı sıkışıklığı aşabilir/ aşılmalıdır. Bu bağlamda anlam, bilgi, değer bağıntısında felsefe zemin edinerek öznel ve nesnel düzeyde gerçekleşen yaratım olgusu konu alınmalıdır.

Öznelde dünya görüşü, ahlak belirimi, kültür, karakter ve kimlik belirimlerinde kendiliğin hem görünüşe taşınması hem anlam ve değer olgusunda şahıs olma zemininde tinde yaratılması anlamlı kılınmalıdır. Nesnel düzeyde ise koşul ve ihtiyaç belirimlerine göre varoluşsal karşılığı olan yaratım nesnelerinin ve alanlarının görünüş bulması ve medeniyet beliriminde ilkesel oluşun kurumsal düzeyde tesis edilmesi ile genele yaygın kılınmasına tanık olunur. Öznelde bulunan dünya görüşünün sonuçları itibarı ile medeniyette karşılıklarının oluşturulması ile içinde yaşanılan dünyalar yaratılması/ kurulması bağıntısından bakıldığında, içinde doğulan dünyalarda tinde yaratılışını, gerçekleştirdikleri ve tarihsel oluşta değişen değerler üzeri bulan insanı daha doğru bilmeye ve anlamaya olanak edinilmiş olunur.

Sadece yaşanılanların, üretim/ yaratım nesnesi ve alanlarının felsefesini yapmak değil, yaratımın nedenleri, ne için gerçekleştiği, nasıl gerçekleştiği ve sonuçta yaratım ile beraber görünüş bulan sonradan edinilmiş gerçekliğin üzerinden yaratım ve gerçeklik bağıntısında felsefeye ana bir yol açmak gerekir. Anlam, değer, bilgi, bilmek, yaratım, gerçeklik belirimlerinde hakikati doğada veya Tanrı'da arar iken kendi üzerinden gerçekleşenler ile hakikate ayna olan insan gerçeğinden hareket ile insanın, doğa zemininde doğaya aşkın oluşta tanrısal oluşunu görünüşe taşır iken Tanrı'nın hakikatine ayna tuttuğu görülür.

Vahiy bilgisi ile bakıldığında, ardılı olmadan Tanrı'nın halifesi olan insanın, gerçekleştirdikleri üzerinden Tanrı'yı görünüşe taşıdığına tanık olunur. Bu durumda senelerden beri yapmaya çalıştığımız tevhid felsefesinin de sonuçta iman edenler için elzem olduğu görülür. Bu çalışmada, yukarıda genel anlamda çerçevesi belirli kılınmış felsefe çizgisinde tevhid felsefesinin ne kadar gerekli olduğunu da görünüşe taşımak çabasına tanık olunacaktır. Tevhid felsefesinin de sadece varlık görüşü felsefesi değil, varoluşsal çizgide yaşam felsefesi olduğunu da belirtmek gerekir. Tanrı hakikatine bağlı olarak nasıl yaşanması gerektiğinin uslamlamasını içeren anlayışta biçimlendiğini hatırlatmak gerekir. Tevhid sadece bir okuma biçimi değil, yaşam biçimi olarak da yaratım ve alanlarında bulunmayı ve üretmeyi/ çalışmayı önceler iken kendiliğin gerçekleştirdiklerinde görünüşe taşınması ve yeniden yaratılmasının anlayışını da içerir. Bunun içindir ki us, dil bağlamında yaratım ve gerçeklik bağıntısında insan ve Tanrı gerçekliliğini dilde görünüşe taşımanın bir gereği olarak bu felsefeye ihtiyaç olduğunu da unutmamak gerekir.

Hakikati içerdiğimiz ve hakikatte bulunduğumuz için olsa gerek ki hakikati bilme, hakikate erme kabiliyetimizin olduğunu belirtmek gerekir. Hakikate duyarlı/ açık oluşu ile insanın, fıtratı gereği hakikati deneyimlemesi, bilmesi ve hakikate ermesi olanak dâhilindedir. Bundan dolayıdır ki tevhid felsefesine ihtiyaç vardır. Hakikat Tanrı'nın hakikati ise öznel olanın öznelde ussal ve deneyimsel düzeyde tahkik edilmesi olanağı sebebiyle bilinebilir ve erilebilir olduğunu bilmek gerekir. Bu bağlamda Tanrı'nın hakikatini bilmemek diye bir durum olamaz. Ayrıca sibernetik düşünce edinildiğinde, eşyanın anlam ve değer yükleminde ne için olduğuna dair olarak içerik belirimleri ile bilinebileceğini de bilmek gerekir. Eşyanın kendinde şey olarak üst gerçekliliğinin de bu gün itibarı ile nurun/ enerjinin kendisi olduğunu

da bilim ile bilmekteyiz. Bu nedenlerden dolayıdır ki felsefe ve kelam düzeyinde bilinebilir ve bilinemez diye dogma sınıflandırmasına gitmemek yerinde olur.

Yöntem erekte/amaçta olana varımın nesnel belirimidir. Amaçta/erekte olanı gerçekleştirmenin, test etmenin de nesnel belirimidir. Bu bağlamda felsefi olarak konu nesnesini bilmek, tanımlamak, tanıtlamak ve kanıtlamak yöntem olarak tercih edildiğinde ne, nasıl ve ne için olunduğuna dair doğru ve tutarlı ifadelerde bulunmak olması gerekendir.

Akademik düzeyde düşünüldüğünde ise kişileri ya da akımları anlamaya/anlatmaya çalışmaktan ve birbirleri ile kıyas ederek çıkarımlarda bulunmaktan ileri gitmek gerektiği görülür. Felsefi düzeyde eleştirel olmak, olguları konusu olarak bulan akademi için hayatidir. İlke gereği eleştirel olmak, gerçeğin peşinde giden insan için hem ussal gelişimin hem yeni ürün verebilmesinin hem de izafi bağlamda farklılıkları görünüşe taşır iken kavramlaştırma ile beraber felsefi olmanın gereğidir. Bir şeyleri öğrenmek/ öğretmekten de ileri eleştiri ile nerede olunduğu konu edinilirse ancak yeni kavramlar ile beraber özgün düşünürlerimiz olabilir. Böylece geleceğe miras bırakmaktan da ileri geleceği miras bırakmış oluruz/ olabiliriz.

Bu durumda felsefenin, sadece kategorik belirim olan benzerlerin içinde farklılıklar ile yapılması veya karşıt belirimlerde diyalektikte beliren farklılıklar üzerinden yapılması değil, farklılıkların kavramlaştırılması ile tanımlanmasında görünüşe taşınması da gerekir. Bu da yeterli değil, farklılıkları arasındaki bağıntılı oluşun, uygun mantık formasyonuna göre ele alarak bağlamlar kurulması ile tanıtlamalar yapmak ile devam etmesi gerekir. Bu da yeterli değil, her tanıtlamanın tarih olgusal, öznel bilimsel/ deneyimsel ve nesnel bilimsel/ deneysel

düzeyde kanıtlamaları varsa kanıtlamasına da gitmek gerekir. Bu da yeterli değil, olgunun birçok gerçeği barındırması gereği ile hem izafi oluşu nedenine hem de diğer olgu belirimleri ile izafiyetinin kritiğinin yapılması gerekir. Bu da yetmez, açık ve seçik olarak görünüşe taşınmış olan olgunun hakikatinin bilinmesinin izleğinden sonra gelişen yaratım belirimleri, yaşamsal karşılıklarının oluşması ile görünüş bulan varoluşsal gerçeklik durumlarının da olgusu ile ilgili olarak kritiğinin yapılması gerekir. Bu da yetmez, evre belirimli olarak olgunun gelecek belirimli olabileceği durumların öngörülmesi ile süreçte olgunun anlamlı kılınması da olması gerekendir.

Felsefe, ilk neden olanlarla ilgili olarak varlık/ hakikat felsefesi ile başlamış olsa da olgusunun gerçeklik belirimlerini görünüşe taşıma çabası olarak klasik formel mantık düzleminde, ne sorusu kalıbı doğrultusunda, doğrultusal oluş beliriminde biçimlenir. Diyalektik mantık beliriminde ise gerçeğin karşıt belirimler üzerinden gerçekleşen ilişkilerde açık olması ile ilgili olarak yeni yaklaşım biçimiyle, gerçeğin nasıl görünüş bulduğunu konu edinir. Nasıl soru kalıbı ile de karşıtlara dönüldüğünde, gerçeğin birer belirimi oldukları, ilk bakışta görülse de varlık/ hakikat zemininde ayrı değil ama farklı oluş belirimleri ile aynı da değil oluşta, gerçeğin görünüş bulmasının belirimleri olduklarını sonuçta anlamak gerekir. Bu bağlamda karşıt belirimler çelişik değil, olması gerekenler olarak varlık sahnesinde görülürler.

Kategorik ve diyalektik düzeyde farklı oluş belirimlerinin, olgunun erek belirimine göre varoluşsal karşılıklarının oluşması nedeni ile ereğe göre nedenlerin belirli kılındığı, anlam kazandığı, değer belirimlerine göre de yaşamsal oluşuyla ilgili olarak felsefe, sibernetik oluşun mantık beliriminde ne için oluşu da anlamlı kılma çabasında gelişmelidir. Böylece ne için olunduğuna da hakikat izleğinde ve sonrasında

gerçekleşenler üzerinden ve sonuçta gerçeğin açık olması gerçekliliği doğrultusunda tanık olma olanağı edinilmiş olur.

Sonuçtan hareket ile olan bitene nedenleri ile tanık olur iken sonucun/ gerçeğin öznel bilimsel deneyimlenmesi veya nesnel bilimsel deneylenmesi sonucunda gerçek olanlarla olan bitene tanık olunur. Bu durum, -ilk- nedenlere bağlı metafizik yaklaşımdan farklı olarak sonuçta açık olan gerçekliğin ereksel oluşundan hareket ile olan bitene bakar iken yeniden anlama çabasında olarak yeni bir metafizik yaklaşıma sebep olur. Olay ve olgunun birçok gerçeği barındırması nedeni ile de izafi yaklaşımda olarak metafizik hem izafi oluşun bağlamlarında hem de sonuç belirimde açık olan gerçekliğin ereksel oluşu gerçeğine göre yeniden yapılmak zorunda kalınan olur.

Böylesi metafizikte -felsefede- ise önermeler ile başlamak yerine doğru tespitler ve olgunun evrensel gerçekliğine dair yapılacak tanımlar ile olan bitenin anlaşılmaya ve ifadede de anlamlı kılınmaya çalışılması kaçınılmazdır. Bu durumda her tanım, doğru bir tespit, varlık ve varoluşta karşılığı olması nedeni ile de tanıtlamadır. Bu doğrultularda sonuçtan hareket ile ne ve nasıl olunduğuna aşkın, ne için olunduğunu da anlamaya çalışmak mümkün olur. Kategorik ve diyalektik oluşa aşkın, sonuçta beliren anlam ve değer belirimleri ile de olan bitene, ilkesel oluşta bakışım kazanarak bakmak mümkün olur. Aynı hakikati yaşar iken ayrı oluşları, sonuçta açık olan gerçekler ile aşmak ve daha iyi yaşanabilir bir dünya kurmak için de buna ihtiyaç vardır.

Böylesi metafizik yaklaşım ile de klasik metafiziğin kendinde gerçekliği olan nedenlere bağlı gelişen doğrultusal yaklaşımdan farklı olarak izafi oluş nedeni ile daha geniş bir yelpazeden ve farklı perspektiflerden hakikate bütünlüklü -tanrısal göz/ hikmet ile- bakışımda olarak ayna tutulabilir. Doğrultusal değil de sibernetik mantık belirimi ile olan

biten, daha net olarak anlaşılabilir. Ayrıca daha kucaklayıcı olarak, olan bitene ortak hakikatleri sebebiyle daha duyarlı olunabilir.

Hakikat, ortak varoluşun sonucunda anlaşılır bir şey ise öznelliğe bağlı olarak dil olgusunda görünüş bulduğu gerçeğini unutmamak gerekir. Dil, anlam ve değer belirimi ile hakikatin görünüşe taşındığı olgusal oluşa haizdir. Dil sahibi için hakikat, bilgisi edinilmiş olarak görülendir/ görülmesi gerekendir. Bu bağlamda hakikat, görüş sahibi öznenin dışında olduğu değil, öznelde dil ile anlam ve değer beliriminde görünüşe taşınmış olması gerekendir. Sorun ise artık, klasik felsefedeki gibi hakikati, nedensel belirimler üzerinden bilmeye ve ifade de anlamlı kılmaya devam mı edeceğimiz veya yukarıda anlatılır olduğu üzere erek/ sonuç beliriminde görünüş bulması üzerinden hareket ile onu anlamaya ve onun ile de olan biteni anlamaya mı çalışacağız. Bu bağlamda dili, sibernetik ussal oluş belirimlerine göre yeniden üretmek gerekli olur. Çünkü dil, hakikate anlam beliriminde ayna tutarken görünüşe taşımanın gereği olarak yeterli oluşunu da bulması gerekendir.

Dil, hakikati görünüşe taşımada yeterli oluşu, sibernetik ussal ve izafi oluşta yani nedenlerin sonuca/ ereğe göre belirli olduğu ve birçok belirimi ile hakikatin sonuçta açık olduğu gerçeğinde bulur. Böyle olsa da dil, indirgemeci doğası gereği izafi oluşta biçim kazanır iken anlamını taşıdıkları ile öznesini görüş sahibi kılar iken hakikati dolayımlı olarak görünüşe taşımada yeterli oluşunu bulur.

Böylesi metafizik bir dil ediniminde, öznel oluştan hareket ile ulaşılan gereksizlik, anlamsızlık, değersizlik durumların da aşılması olanaklı olur. Çünkü sonuca/ ereğe göre biçimlenen dil edinimi ile nedenlerin nesnel kılındığı ve bu bağlamda anlam, değer kazandıkları düşüncesinden yaklaşımla ile varoluş/ yaşam, gerçek olana göre anlam

ve değer kazanmış olarak bulunur ve yaşanır. Hakikati bilen özne için hakikat, erek belirim olarak kendisine katılımcı olduğu kadarı ile de yaşanandır. Dilin anlam ve değer belirimlerinde öznel oluşu gerçeği ile de bakıldığında hakikat, kendiliğin dışında bulunacak olan değildir. Çünkü hakikati dil ile bilen öznede, hakikatin anlamı doğduğunda hakikat, bilen öznesi ile görünüş bulması mümkün olandır.

Dil göstergeleri ile nesnel olsa da anlam, değer yüklemlerinde özneldir. Anlamın öznel oluşunda, hakikat anlayışı öznede gerçekleşir iken özne, hakikat görüsü ile kendiliği dışında olana bakar. Böylece dilde aynalaşma ile hakikat görünüşe taşınmış olur. Bu anlatımdan bilen öznenin dışında bir hakikatin olmadığı değil, bilen öznesi ile hakikatin öznel oluşta dil ile buluştuğu anlaşılmalıdır. Dil, kendisi ile bilen öznesini hakikatle, anlamın öznel oluşunda buluşturur. Hakikati bilenin olmadığı düşünüldüğünde, hakikat kendinde varlık olarak olsa da tanık olunan düzeyinde görünüş bulmayacaktır. Her görünüş kendiliğin gerçekleştirmesi ile mümkün olsa da gerçekleştirilenlerde görünüş bulunmasına tanık olunmadığı, belirimlerinde dil ile onanmadığı sürece varoluşsal eksiklikte kalır. Evrensel belirimleri ile de ortak anlam ve değer belirimi olarak da galip oluşta kabul görmesi gerekir. Çünkü hakikat, kendisi ile yaratım bulunan ve sonuçta ise yaşam kurulandır.

Hakikat, bilen özne dışında, kendiliğin dışında bulunacak değildir. Kendilikte buluşma gerçekleştiğinde de hakikat, nesnelerine aşkın üst gerçeklik ise öznenin nesnel oluşa aşkın üst gerçeklik olması nedeni ile kendiliğinin dışında da olmayan, kendiliğin dışında ise dilin dolayımlı doğası gereği izafi belirimleri ile kendiliğe dışsal olarak bilinecek olandır. Bu yaklaşım dil, gerçeklik ve yaşam felsefesi yapmanın da nesnel değilse de tinsel olarak başlangıç noktasını gösterir.

Hakikate ussal yaklaşımda bulunulduğunda, nesnel ve öznel belirimleri ile bilinmesi gereken ve bilinmesi ile görüş sahibi olunduğunda tanık olunması gereken olarak bulunur. Hakikate dil referansı ile yaklaşımda bulunulduğunda, nesnel oluşundan daha çok hakikatin öznel oluşta bilgi karşılığı ile buluşulduğunda görüsü edinilmiş ve açık olan gerçeklik olduğuna tanık olunur. Dil, göstergelerinde uzlaşılmış olunan nesnel yapısal yönü ile hakikati ifadede anlamlı kılma çabasında olarak genele yaygın kılmanın da gereğidir. Böyle olsa da hakikat idraki, dilin yapısal olmasından daha çok izafi bağlamlarda düşünce -iç nutuk- gerçekleşir iken çağrışımlar ile anlam bulunması sonucunda görünüş bulur.

Hakikatin keşfi, dil ile başlar iken anlamın verdiği sezgisel görüde karşılık bulması ile mümkündür. Bu da böyledir mantığı ile biçimlenmiş bir dil ile değil, izafi oluşun bağlamlarında hem, hem de belirimleri ile olması gerekendir. Çünkü tarih olgusal olarak hakikate dair görülen o ki hakikat, bir belirimde bulunacak olan değil, izafi belirimleri yani çoklu gerçeklik beliriminde bulunması, bilinmesi gerekendir. Bu durumda hakikatin keşfi söz konusu olduğunda, hakikate dair edinilen anlam ile dilin yeniden kurulması gerekli olur. Dilin alan belirimlerinde alanların ilkesi gereği yapısal oluşu ile bir alandan yaklaşım ile hakikatin yetkin düzeyde genel açılımları ile anlaşılması beklenemez. Bu durumda alanlar arası tercüme ile hakikatin izafi belirimleri ile görünüşe taşınması gerekli olur.

Hakikat, dilin kendilikte anlam belirimleri ile ayna olması ile görünüş bulacaktır ama anlamın doğası gereği öznel, dirimsel, eril oluşta kendilikte/ benlikte uyanması ile kendilikte bulunması, aranması gerekendir. Bu durumda kendiliğin hakikati, sorgulanması gereken olarak bulunur. Kendiliğin, olumsuzlaması yapılamayacak ve nesnel oluşa aşkın olan olması sonucunda görülmesi gerek ise olumsuzlaması yapılamayanda hakikat, kendiliğin hakikat olarak deneyimlenmesidir.

Kendiliğe dışsal nesnel olanın, olumsuzlaması yapılacak olan olması nedeni ile nesnelliğe dair her hakikat görüşü, yanılgı olarak bulunacak olandır. Ortak anlam ve değerler ile öz kendilik zemininde inşa edilen varsayılan kendilik ise kendiliğin görünüşe taşınmasının bir biçimi olarak koşullar karşısında değişken ve olumsuzlaması yapılabilir olandır.

Olumsuzlaması yapılamayacak olan ve nesnel oluşa aşkın özne oluşunda bulunan kendilikte hakikat, dil ile de kendiliğin anlamlı kılındığı göstergesi ile görünüşe taşınır iken kendilikte, kendiliğin hakikat olduğunun deneyimlenmesini sağlar. Bu durumda kendiliği anlamlı kılacak bir dile ihtiyaç vardır ki hakikati, kendiliği gerçekleştirir iken belirimlerinde de bilecek, tanık olacak bir dil ile yaklaşımda olarak görüsünü edinmiş olalım. Kendiliğin/ benliğin olumsuzlaması söz konusu olursa eğer kendilik olmayacağı içindir ki hakikat, belirimleri ile dahi deneyimlenemeyecek olandır. Zaten hakikat, kendiliğin dil dolayımında dilde izafi edinilen anlamı ile indirgemecilikte görüsü edinilir iken dilin anlam beliriminde kendiliğe dönüş olarak aynalaşmaya neden vermesi ile dilde deneyimlenendir. Yani hakikat, her ne kadar varlıksal karşılığı olan olsa da sonuçta dil ile anlam beliriminde açık olan gerçeklik olarak yine kendinde olmak kaydıyla dil ile deneyimlenendir.

Kendilik, düşünce ve dil izafi beliriminde hakikat, varlıksal olarak karşılığı olan ve varoluşsal olarak deneyimlenmiş olunması ile sonuçta açık olan gerçekliktir. Kendilik bir üst kendilik/ gerçeklik olarak Tanrı'da deneyimlenecek ise hakikat, Tanrı'nın kendilik/ benlik sahibi şahıs oluşunda bulunacak olandır. Yaratılmış kendilik ile yaratıcı kendilik arasında hakikat, varoluşun ortak gerçeklik oluşunda birbirinin varlığına ayna oluşta bulunacak olandır. İlişkilerde ise karakter ve kimlik belirimlerinde görünüş bulur iken isim belirimleri ile

onanmasında görünüşe taşınandır. Sonuçta hakikat felsefesi, kendiliğin/ benliğin anlamlı kılınacağı benlik felsefesi olarak anlam kazanır.

Bu belirim sürecinde hakikat, nesnelliğe aşkın özne oluşta ve dilin anlam ve değer içeriklerinde öznel oluşunda metafizik oluşu zorunlu olarak bulur. Hakikat felsefesi, metafizik oluşun felsefesini de yapmak anlamını taşır. Öznel oluşa dair hakikat bulunmakta ise hakikate dair her ne varsa, anlam ve değer içeriği ile metafizik oluşunu kaçınılmaz olarak bulur. Bu durumda Tanrı veya insan vb. felsefesi yapmakta isek olgusuna bağlı olarak metafizik yapmakta bulunulur. Zaten felsefe; varlık, varoluş ve hakikat belirimleriyle öznelde dil ile yapılır iken metafizik oluşta gerçekliğini bulmuş olarak yapılmak zorunda kalınandır. Sadece anlama çabası, bilmek için yapılan değil, kavramlaştırma ile beraber gerçekleşenleri görünüşe taşıma, anlamlı kılma çabası olarak da görünüş bulur.

Anlatmak istediğim ise hakikati, doğada mı kendilikte mi yaklaşımında olarak nerede aramamız gerektiğidir. Sonuçta var isek hakikat bizim ile görünüş bulunmaktadır. Kendisinden bağımsız olarak kendisini bilmek veya bulmak da söz konusu olmayandır.

Demek ki insanlık, felsefenin tarih olgusal oluşunda dahi hakikate doğru yürür iken hakikati bilme ve sonrasında da gelişim sürecinde bulunmaktadır. Bitmekte değil, her daim daha da yenilenmiş olarak her alanda kendini yeniden gerçekleştirme ve ilkesi gereği kendisini yeniden yaratmak zorunda kalmaktadır. Geçmişi, sonuçta açık olacak olan gerçeklerin nedeni olarak gördüğümüzde, gelecekte açık olacak gerçeklerin öncülü olarak gerçeğe dair ne söylediğimiz ve yaptıklarımız önemlidir. Bu durumda felsefi olarak hakikatin izinde iken -bilgi edinimi- sonrasında olayda gerçekleşecekleri değil de olgusal düzeyde

gerçekleşenleri (dil, yaratım, gerçeklik, varoluş belirimlerini) öngörerek, felsefi olmanın ciddiyetini korumak gerekir.

*

Modern felsefe, fizik alanını bilimlere bıraktığı içindir ki metafizik olgusal olmayı süreç içinde bulmuştur. İnsanlık tininde gerçekleşenler üzerinden eleştirel dilini koruyarak varlıktan daha çok varoluşçu yaklaşımda biçimlenmiştir. Varlık ve varoluşçu her yaklaşım, olan bitene ilkeler gereği ile bakmak olduğunda da felsefe, metafizik oluşu kendi alan belirimi olarak bulmuştur. Olan bitene bağlı olarak olgu belirimli oluşu ve insanlık tininde edinilen sonuçlara/ verilere bağlı olarak hep yeniden yapılması gerekli olan olmuştur. Klasik felsefe ilim tahsil etme biçiminde görülür iken modern felsefe, tahsil edilmiş ve tahsil edilmiş olanın varoluştaki sonuçlarını, -eleştirel olmayı da gözeterek- anlamlı kılma çabası olarak görülmektedir. Klasik felsefe anlama çabasına dair öncül yaklaşım diline sahip iken modern felsefe ikincil olma beliriminde sonuç verilerine göre kritik etme yaklaşımında olarak anlamlı kılma çabası oluşunu sürdürür/ sürdürmelidir.

Felsefede yapılması gereken ise bilimin yetersiz kaldığı durum ve alanları görerek, varlığa -hakikate- yeniden yeni bir biçimde yaklaşımda bulunmaktır. Her daim yeni bir oluşta olan biteni ise varlık ve varoluşçu yaklaşımları ile aynı çatı altında anlamlı kılmaktır. Bunun için ise nesnellik ve öznellik alanlarını iki farklı alan değil de birbirine içkin ve aşkın belirimler olmaları gerekçesi doğrultusunda ele alınması şarttır.

Görülen o ki hakikat arayışında olarak ne, nasıl, ne için soru kalıplarından yaklaşım ile öncül belirimli nedensellik düşünce yapısallığından değil de ereksel oluş belirimli tespitlerden hareket ile yeni bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Bu nedenledir ki sibernetik olgusal düşünmek, tespitlere bağlı olarak neden belirimleri ile ne için

olunduğunu anlamlı kılmak, izafi gerçekliğe göre yaklaşım alanını geniş tutmak da olması gerekendir.

Süreç ve evre belirimli tarihsel yaklaşımı ile olan biteni yerinde ve gerekliliğinde hikmetsel görü ile anlamaya çalışmak da felsefi düzeyde yapılması gerekendir. Ayrıca olgusunun sonraki evre belirimlerini de öngörerek nereye doğru gidildiğini öngörmek ve bulunulan durumu bu bağlamda yerinde ve gerekliliğinde anlamlı kılma çabasında bulunmak da felsefi olarak yapılması gerekendir. Bu yapıldığında felsefe, sadece şimdi ve burada olmak ve tarihsel perspektiften olgusunun gerçekliliği görünüşe taşımakta kalıcı değil, gelecek belirimini de kendine katmış olarak yapılması gerekendir. İnsanın üç zamanlı (geçmiş, gün ve gelecek) olduğu düşünüldüğünde, ilgili olguların da üç zamanlı kritiğini yapmak zaten olması gerekendir.

***

Felsefe, varlığı/ hakikati belirimleri ile anlamaya çalışmanın, bilmenin çabası olarak vücud bulur. Varlık felsefesi yapmak, varoluşsal belirimlerde hep yeni bir oluşta olunması sebebiyle oluş felsefesi de yapmayı gerekli kılar. Varlığa dair olan, hakkı gereği ile konuşulmadıkça da doğru/ gerçek bir metafizik yapma olanağı bulunamaz.

Varlığı zamansal oluştan ayrı tutarak bilme olanağına sahip olsak da her an yeni bir oluşta harekete içkin var olunduğu içindir ki zamansal olmanın kaçınılmazlığı sebebi ile zamansal oluşta varlığı bildiğimiz görülür. Heidegger varlık ve zamanı irdeler. Metafizik okumayı, durağan bir dünyaya bakışta bulduğu içindir ki varlığa, insana, zaman ve hakikate eksik ve daraltılmış bir perspektiften bakar. Metafizik oluşu, değişen dünya ve zamanlarda kendiliğin gerçekleştirilmesi üzeri okusaydı, fikir dünyasının metafizik belirimli oluşa haiz olarak gelişeceğine tanık olunabilirdi. “Varlık nedir” sorusu ayrıca “düşünüyorum öyle ise varım” özdeyişi yerine şimdi ve burada var olmayı ve ‘düşünenim’ olmayı da önceler. Böyle olsa da varlık ve bilgi felsefesi yapmadan, var olmanın hangi zeminden başladığına tanık olmadan yapılacak varoluş felsefesi eksik kalır. Elbette ki varlık, var olma durumunda aranması gerekendir.

Var olma durumunda ise tümel anlamda varlık olunmasa da varlıktan ayrı olmadan aynı da olmadan içerilmiş ve aşkın duran farklı oluş belirimlerde her var olma durumunun gerçekleştiğine, gözlemde tanık olunabilir. Var olmak, aynı değil ayrıda değil oluşta gerçekleşir. Varlık zemininde var olmaya bu özdeyiş ile bakıldığında, kaçınılmaz olarak böyle olunduğuna tanık olunur. Her mevcut, doğa zemininde aynı değil ayrıda değil oluşun içinde birlik ve farklı oluşta görünüş bulur iken var olmayı da böylesi bulur.

Her an bir oluş içindeyken de varlığın, kendinde varlık olarak var olma durumunda her daim bir oluşta olunduğuna tanık olunur. Var olma durumlarındaki çeşitlilik ve görüngülerde yaratımın her daim olması sonuçlarından hareket ile bakıldığında bu zaten olması gereken olarak bulunur. Her gerçekleşme, varlık alanında görünüş bulur iken varlık dışında olunmayacağı da görülür. Varlık içindeyken varlığın dışında bir şey yok değil de sonsuz/ sınırsız olan varlık alanı dışında bir şeyin/ şeylerin olmaması ve varlığın kendisinde olunması sebebiyle her oluş beliriminin, kendinde gerçekleşen var olma durumlarının içerilmesi anlamını taşıdığı görülür.

Her oluş belirimi ise nesnelliğe, gerçekleşene aşkın anlam ve değer yükleminde bir var olma biçiminde bulunmak anlamını taşır. Biçim ve içerik varoluşun ayrılmaz ikilisidir. Varlıkta her var olma durumu biçim ve içeriğe haiz oluşta gerçekleşir. Bu ikili ile bulunulan dünyaya bakıldığında, varlıksal alanı temsiller alanı olarak buluruz. Temsil edilenleri dilde temsil etmeyi öğrendikçe de olan biteni anlama çabasında olarak bilmeye çalışırız. Dil ile de var olma durumlarının içerdiği anlam ve değer belirimlerinin öznelde anlayış karşılıklarının oluşması sonucunda varlıkla buluşuruz. Varlık, dilde anlam içerik belirimleri ile temsil edildiği ölçüde bilinmesi olanaklı olandır.

Varlıktan bahsetmekte isek tümel belirimleri ile bilinebilir ve harekete, zamansal oluşa ait olarak var olma durumunda bulunan için kendi ile anlaşılabilir olandan bahsetmekteyizdir. Bu durumda varlıkta oluş içinde gerçekleşen var olma durumu üzerine düşünme olanağı olan herkes için varlığın kendi ile anlaşılabilir olması söz konusudur. Varlık ne sorusunun karşılığında kendiliğe dışsal olanı bilmekte iken var olma durumunda ise bu soru varlık olarak kendiliğin bulunması ile cevaplanır. Böyle olsa da bu, toptancı bir yaklaşım olarak bilincin önünde durur. Çünkü varlıkta her var olma durumu aynı değil ayrıda

değil gerçekliğinde olanaklıdır. Tümel anlamda varlık olmak değil de tümel olandan hak almış olarak beliren olanakta var olma durumunda bulunulması söz konusu olandır.

Sadece tümel belirimler ile varlık felsefesi yapmak veya sadece oluştaki süreksizliğe bağlı olarak oluşun çoklu oluşta farklı oluş belirimlerinde gerçekleştiğinin felsefesini yapmak, felsefi olarak anlama çabasında yetersiz kalındığının göstergesidir. Varlıkta, hep yeni bir oluşta farklılıklarda görünüş bulmak söz konusu olandır. Her görünüş bulmak ise sonuç belirim olarak bulunandır. Sonuç belirimlerde farklılıkta görünüş bulmanın korunması ve her oluş beliriminde benzerler üzeri tekrarların olması, düşünsel olarak tümel belirimler ile görü edinmeye nedendir. Farklılıklarda, farklılıkların deneyimlenmesi ve kavramlaştırılması, benzer olarak tekrar edenlerin de farklı oluşta tümel belirim olarak kavramlaştırılması ile görünüş bulması, bilmede söz konusu olandır. Bu durumda, oluş içinde benzerlerden hareket ile başlayan ama farklılık belirimlerinden hareket ile devam eden bilmenin gerçekleştiği görülse de her oluş belirimindeki farklılıklarda tümellerin de belirmesi nedeni ile tümellerle bilmenin gerçekleştiğini de görmek gerekir. Farklılıkta oluş, tümel belirimlere haiz olarak da görünüş bulmayı içerdiği içindir ki bilmek, farklılıklarda oluşun deneyimlenmesinde, tümel olanların belirmesi/ belirlenmesi ile düşüncede, bilmenin dilinin edinilmiş olunması ile olanaklıdır.

Varlıkta hareket, ortak gerçeklik olarak görünüş bulur iken mevcudun ilişkilerinde farklılıkların açık olması, farklı oluş beliriminde bilmenin gerçekleşmesini sağlar. Bu durumda dahi ilişkilerdeki ortak hareket belirimleri, eylemlerde gerçekleşen tümellerin görünüş bulmasını ve tümel belirimler üzerinden de oluştaki farklılığın görünüş bulmasına nedendir. Oluşa dair her bilme durumunda dahi tümeller ile bilinir. Zaten dilin gereğinde ussal oluşta her bilme durumu, tümel

belirimlerde bilmek ile görü sahibi olmayı gerekli kılar. Deneyim her ne kadar tekillikte, oluşta beliren tikel olanların deneyimlenmesi olsa da bilmek, tümeller ile tikel olana aşkın bakmakta gerçekleşir. Her bilme durumu, kavramlaştırmak ile tümel kılmak düzeyinde görü elde edilmesinde gerçekleşir. Dil, kavramın tümel oluşa haiz anlam yüklenmesi ile tümeller ile bilmenin gerekli olduğu anlam biçimsel oluşa haizdir. Oluş, tikel, farklılık vb. derken dahi bu kavramların dilde tümel olmaları ve nesnel oluştaki karşılıklarına aşkın bakışım verdiği düşünüldüğünde de tümeller ile felsefe yapmanın olanaklı olduğunu söylemiş oluruz.

Bu durumda felsefe, farklı formasyonlarda görünüş bulan tümeller ile tümellerin varlığa içkin oluşta görünüş bulması ve öznellikte nesnelliğe aşkın görüş sahibi kılmaları gereği doğrultusunda yapılması gerekendir. Zaten bu doğrultuda yapılmak zorunda kalınır. Felsefede kavram yaratmak, tümeller ile görü sahibi olmak ve olan biteni ifade ederken de tümeller ile anlamlı kılmış olarak görünüşe taşımak anlamını taşır.

Bilmenin doğası gereği farklı oluşlarda deneyimlediklerimiz ile bilmek gerçekleşse de dilde tümeller ile görü sahibi oluşta bilmekteyizdir. Felsefe yapar iken bu ayrımı gözden kaçırdığımızda tümelleri sadece varlık felsefesi alanına sıkıştırmış olmak veya tümelleri değilleme ile oluş felsefesi yapmaya çalışırken kendi içinde çelişen -ironik- ifadelerde bulunmak kaçınılmaz olur. Tümeller nesnel düzeyde olanak olarak varlıkta bulunanlar (ağaç, hayvan, soğuk, sıcak vb.) ise duyusal olarak farklılık belirimlerine bağlı olarak deneyimlenenlerdir. Öznel düzeyde karşılığı olanlar tümeller (iyi, doğru, güzel, adalet, ilahi isimler vb.) ise anlam, irade, duygu, değer, eylem belirimleri ile hem ussal olarak bilinebilir hem de anlamın eril doğası gereği değer beliriminde inanç belirimi olmaları ile deneyimlenen olmalarında bilinebilirdir. Tümelleri, ussal düzeyde bilinebilir veya bilinemez düzeyinde

sınıflandırmakta; tümelleri, varlığa öte aşkın anlamında yanlış bilmekte yadsımakta isek tümellerin, varlığa ve oluşa içkin olmaları ile beraber deneyimsel gerçekliği olmalarından uzak kalınır. Ayrıca dil dolayımında gerçekleşen bilmede aşkın bakışım verdiklerine ve oluşun gerçeğinde aşkınsal durduklarına düşüncede örtük kalınır.

Felsefe yapılacak ise anlamda ilke/ tümel olarak karşılığı olanın deneyimsel olarak bilineceği gerçeğinden yaklaşım ile varlık felsefesi zemininde varoluş felsefesinin yapılması gerekir. Böylece varoluş, kendilik/ tekillik, tümeller ile bilmede kendilerine yitik kalınan değil, tümeller ile anlam/ değer kazananlar olarak bilinmesi ve yaşanması gerekendir. Varlıkta oluş -var olma durumu/ durumları- hakkı ile anlamlı kılınacak ve varoluşun ortak gerçekliliğinde ortak anlam-değer bulmakta buluşulacak ise tümellerle bilmek, tümellerde buluşmak ile de ortak bir dil edinmek gereklidir. Zaten dil, tümeller ile anlam ve değer biçimsel olarak yargısal oluşta ortak uzlaşı nesnesi olmasında buluştuğumuzdur. Bu durumda varlıkta, tümel belirimlere göre, çoklu oluş içinde farklı oluşun belirimleri ile yaşamın gerçekleştiğinin gerçeğine de haizdir.

Bu doğrultuda felsefe, tümeller ile görüş sahibi olmayı gerekli kılan olarak olması gerektiği çizgide yapılması gerekendir. Sadece bilmek odaklı değil, kavram yaratmak odaklı olarak da anlam ve değer belirimlerinde kendiliğin, düşüncede -tinde- metafizik oluşta üst düzeyde gerçekleştirilmesini, hakikatin izinde olarak hakkı gereği ile bilmek ve yaratım olanağında olanaklı kılınmalıdır. Önemli olan ise tümeller ile özdeş indirgemeci bir yaklaşım ile değil, izafi indirgemeci yaklaşım ile hakikatin çoklu gerçeklikte görünüşünün mümkün olduğu gerçeği ile felsefe yapmayı da olanaklı kılmaktır. Böylece varlık içinde ve varlığa içkin oluşta beliren farklılıklara rağmen, varlıktan/ hakikatten istidatlı olarak gerçek oluşunu bulan her varı öteki kılmadan görme

olanağı edinmeye de yol bulunmuş olunur. Farklılıklar, varlıkta değer zenginliği olarak çeşitlenmektir.

Birçok filozofun gözden kaçırdığı ise varlıkta aynılık düzeyinde varoluşun mümkün olmayacağını bilmemeleri veya bilmelerine rağmen idealist, materyalist düşünme çizgilerinde özdeş indirgemeci yaklaşımda bulunmaları ve izafi indirgemeci oluştan -yani aynı değil, ayrıda değil gerçeğinden- uzak bakışımlarda iken yanılgıda bulunmalarıdır. Zaten varoluş, ortak gerçeklilikte çoklu oluş içinde farklı oluşu gerekli kılar. Bu nedenledir ki varlık felsefesi yapar iken tümeller belirimlerde aynı değil ayrıda değil oluşun gerçeğinden izafi indirgemeci olmak ile felsefe yapmak hakikat felsefesi yapılacak ise gereklidir.

Hakikatin iki belirimi olan varlık ve var olma durumu iki farklı olgu olarak değil, izafi belirimleri ile anlaşılması gerekendir. Varlık zemininde var olma durumunda bulunmakta isek bu, tekil belirimleri ile var olanın tümel anlamda varlık olduğunun anlamını taşımaz. Tümel oluşta varlık içinde gerçekleşen her var olma durumu, tekil ve tikel belirimleri ile aynı değil ayrıda değil oluşta gerçekleşmek zorundadır.

Böylesi hakikat felsefesi yapmak ile toptancı ve aynılaştırıcı olunmadığı içindir ki varoluş felsefesi yapamaya da olanak edinilir. Böylece varlıkta içerik bağlamında olgusal olanın varoluşsal düzeyde olayında gerçekleştiğinin gerçeği ile felsefe, olup bitmekte olanları ve yaşamı daha doğru anlama çabası olarak insan tinindeki yerini korumalıdır. Değişen tarihsel oluşta ise beliren her koşul ve ihtiyaç karşısında anlam ve değer arayışının yeniden hayat bulduğu alan olarak canlı tutulmasına da hep ihtiyaç duyulur. İlahi metin okumalarında dahi felsefi olarak sorunsal olanları çözümlemelerde ve aslına bağlı olarak yeniden kavramlaştırmalara gidilir iken olgusal olanı açık etmenin hem

olgusu hem de gerçekleşirken olayı olan felsefeye ihtiyaç vardır. İhtiyaç da olacaktır. Bilimsel olanın anlamlı kılınması için dahi olsa felsefeye ihtiyaç vardır/ ihtiyaç da olacaktır.

***

Deleuz'un da dediği gibi düşünmek sadece bilme eyleminde bulunmak değil, yaratım eyleminde de bulunmaktır. Kavramlaştırma ve nesnel düzeyde kullanım nesneleri yaratma ile de buna tanık olunur. Zaten Tanrı'nın yaratım sıfatı da düşünme erkinde kendiliğini, gerçekleştirdiklerinde deneyimlemesidir. Her deneyimleme de gerçekleştirdiğine aşkın, öznel oluşta gerçekleştirdiğine içkin oluşun korunarak kendiliğin oluş biçimsel durumlarda yaşanmasıdır.

Doğası gereği düşünmek, salt varlık oluştan belirlenebilir varlık oluşa doğru evrilme sürecinde gerçekleşir. Her gerçekleştirme, varlık olarak değil de gerçekleştirilen potansiyelin varoluş belirimi oluşunda kendiliğin keşfedilmesi/ bilinmesi ile kendiliğe bir dönüş olmakta bulunur.

Yaratım emek olarak değeri ve kendiliğin, potansiyel belirimlerinde her keşfedilmesinde de değer olarak bulunmasına nedendir. Yaratımın keşfetmeye dair heyecan belirimi ile de kendilik, yaratımın öznesi oluşta hep değer olarak bulunur. Yaratım ile beraber beliren her duygu belirimi (varoluşundan eminlik, gerçekleştirmeye dair bulunan özgüven vb.) ile de kendiliğin değer oluşunda varoluş, kendiliğin yaşanması olarak bulunur. Düşünmek hem bir bilme hem de bilirken kendiliğini değer olarak bulmak ve tinsel oluşta yeniden yaratma çabası olarak görünüş bulur.

Düşüncenin yaratım eylemi oluşunda yaratılanların/ gerçekleştirilenlerin emek değer olması, amaca bağlı nesnel belirim olması ile de varoluşta anlam kazanırken değer olarak belirmeleri sebebiyle de düşünce, değer üretmek/ yaratmak erkini de gösterir. Salt varlık oluştan varoluşsal belirimleri ile belirlenimi olan varlık oluşa dönülmekte ise düşünce öznel beliriminde sibernetik ussal oluşta gerçekliğini bulur. Her yaratımda hem yaratım nesnesini önünde bulur

iken bütün varoluş belirimleri ile bilmek, hem de yaratımla beraber kendiliği, potansiyel belirimleri ile bulmak/ keşfetmek/ bilmek düzeylerinde düşünce gerçekleşir. Düşünce, kendilikten yine kendiliğe dönüş olanağında bulunur iken her bilmenin, sibernetik oluşta bilinç belirimi olarak yer edinmesi ile beraber değer oluşta bulunmasının da olanağını taşır.

Değer biçmek olanaksız olan değil, düşüncede bulunç olarak edinilen anlamın değer yargısal bakışım vermesi ile beraber zaten edinilendir. Değer yargısal her belirlenimde değer biçmek öznelliğe has bir durum olarak zaten gerçekleşir. Amaca/ ereğe/ sonuca bağlı olarak her anlamın, amaç/ erek/ sonuç bilimsel olarak kullanılması değer oluşa taşınmasıdır. Yani sibernetik düşünmenin gereği olarak da sonuç/ erek/ amaç belirimine göre nedenlerin belirli kılınmış olarak nesnel oluşlarını, ne için olduklarını bulmaktan bahsetmekte isek anlamın/ bilginin değer olarak yerleşik kılınmasından bahsetmekteyizdir. Bu durumda değer bilimsel oluşta düşünce, değer üretmenin/ yaratmanın da erkini kendinde bulur. Bu durumda düşüncede bilgi, değer -yargısal- biçimsel olarak değer biçilmiş olandır. Her bilme durumu, doğru olarak hakkı gereği ile gerçekleşmekte ise doğru değer biçmenin de olanaksız olduğu değil, olanaklı olduğu görülecektir. Doğruluğu kanıtlanmış her bilgi, değer biçimsel olarak doğru değer biçmek anlamını da taşır.

Bilginin mevcudiyeti, değer olması ile öznelde karşılık bulmasında mümkün olur. Bilgi ve bilinçli olma bağıntısı da böylece anlam kazanır. Düşünce ise bilginin değer biçimsel olması özelliği ile hem kendilikte anlam-değer bağıntısında kendiliğin -varoluşun- deneyimlenmesinin hem de her bilme durumu ile beraber özne olarak değişmemek kaydıyla kendiliğin anlam-değer bağıntısında yaratılmasına da olanak verir. Düşünce; yaratmak, bilmek, değer kılmak biçimlerinde hep yeni bir oluşta kendiliğin gerçekleştirilmesine dair sürekliliğin yakalanması

olanağının da edinilmiş olmasıdır. Bilmek, yaratmak, değer yaratmak ile de nesnel oluşa aşkın öznel oluşta kendiliğin metafizik düzeyde bulunmasının gereğidir.

***

Bilgi öznelde dil ile karşılık görendir. Duyular ile edinilmeye başlayandır. İlişki beliriminde ise melekelerin dolayımsız bir biçimde kullanma bilgisine de haiz olarak -doğaya gelinmesinde- da bulunur. Duyular ile başlayan, görüngüleri, nesnelerini okuma/ bilme sürecinde de sezgi ve ilham ile bilme yaklaşımda bulunulduğu görülür. İdeaların (güzel, iyi, doğru), potansiyel taşıyıcısı olunduğu içindir ki irade belirimi olmaları doğrultusunda bilme nesnelerine yaklaşım kazanılması ile edinilmeye başlanır. Deneyimlenen her ne ise benzer ve farklı oluş belirimleri ile dilde temsil edilmeleri üzerinden ussal kılınmaları ile edinilir.

Potansiyel olan gerçekleşme erkine büründüğünde irade belirimi olarak görünüş bulması kaçınılmazdır. Gerçekleşme erkine sahip melekeler, olanak olarak bulunur iken irade beliriminde olarak öznelde karşılık gördüklerinde, irade, melekeleri/ olanakları yaşamaya zorlayan erk belirimi olarak görünüş bulur. Duyulara içkin öznel oluşta idealar ile yönelimde iken bilme iradesinin de vücut bulması sonucunda bilmeye eğilim kaçınılmaz olarak bulunur.

Duyu zemininde bilme, güzellik idealinin irade de karşılık görmesi ile bilme nesnesine yönelimde olarak başlar. Bilme potansiyelinin ideaların iradeye bürünmeleri ile beraber görünüş bulması sonucunda her bilme yönelimi bilmeyi deneyimsel kılar. Her bilmek ise değer yargısal olarak analitik oluşta gerçekleşir. Dil edinimiyle beraber her bilgi, öznelde dil ile karşılık gören olarak bilinçte yerini alır. Usta kategorik düzlemde bağlamlar kurulması ile beraber bilme, dil ile düşünsel olarak teorik düzeyde gerçekleşmeye devam eder. Soru sormak ile de bilme iradesi süreklilik kazanmış olarak görünüş bulur. Ussal olarak karşıt belirimlerin görünüş bulması ile de diyalektik süreçte ideanın değer yargısal oluşu nedeni ile değer yargısal oluşta bilme gerçekleşmeye devam eder.

Bu süreçte bilmek ve bilmek çabası tinsel olan ve imkân olarak haiz olunan idealar ile doğaya doğru bir iniştir. Başlangıçta ideaların iradeye bürünmeleri ile bilme yöneliminde bulunulur iken bilme sürecinin sonucunda gerçekleşen her bilme durumunda değer yargısal düzeyde olarak idealar ile bilmiş oluruz. Kategorik, diyalektik, vicdani, ahlaki, hikmetsel bilme biçimleri ve süreçlerinde idea, farklı biçimlerde (irade, ilke, duygu, yargı vb. belirimlerde) görünüş bulsa da iradenin bilgide değilse de bilmede ne kadar önemli rolü olduğunun göstergesidir.

Duyusal algılama düzeyinde içinde bulunulan âlemi okumaya çalışırken idealar ile bilmeyiz ama idealar ile bilme yöneliminde bulunuruz. Duyu deneyimsel, pratik ve pragmatik deneyimsel, us düzeyinde dilsel deneyimsel ve yargısal olarak bilgi edinirken de değer yargısal olarak idealar ile bilmiş olarak bilme gerçekleşir. Bilme nesnesinin ussal düzeyde karşıt belirimler ile kritik edilmesi sonucunda idealar ile bilmiş olduğumuz görünüş bulur. Ahlakta iyi-kötü yargısı, bilgide doğru-yanlış yargısı, ilişkilerde güzel-çirkin yargısı, idealar ile bilişte olarak görü sahibi olduğumuzu gösterir. Dolayımsız salt biliş biçimlerinde değilse de dolayımlı her bilişte idealar ile bilinçli olarak bilmede görü edinilir. Bu bağlamda her biliş durumunda bilgi ve bilinçli oluş idealar ile mümkün oluşunu bulur.

Başlangıçta sezgi (duyular ile başlayan ve her bilme/ okuma düzeyinde bilmenin ilk gereği olarak olması gereken oluşunu koruyan) ile beraber duyusal okuma, süreçte ise kategorik düzlemde tümeller ile tümden gelimci veya analitik (çözümleyici) yaklaşım sonucunda tümevarımcı okumalarda bulunulur. Değer yargısal oluşun edinilmesi doğrultusunda diyalektik oluşun kaçınılmaz olması ile beraber bilginin edinilmesi, melekelerde işlevsel kılınması ve yeni bilgiler edinilirken yeniden kullanılması sonucunda kendi içinde katlanmış ve girişmiş katmanlı bir bilme biçimi edinilir.

Diyalektik, usta karşıtlık dolayımı üzerinden idea ile değer yargısal olarak bilişin gerçekleştiği bilme biçimidir. Deneyimsel oluşun sonuçlarına göre de yanılgı ve değillemelerde bulunmak ile de bilmenin bir yöntem biçimi olarak görülür. Her biliş sürecinde ve bilişin karşıt belirimler üzerinden değer yargısal beliriminde görünüş bulması ile diyalektiği, değer yargısal olarak olumlama ve olumsuzlama yapmakta iken bilmenin bir yöntem belirimi olarak buluruz.

Özneler arası ilişkilerde ise diyalektik, karşıt fikir ve değer belirimlerine göre hak ve batıl belirimlerin karşı karşıya kalışında tarihsel süreçte hak olanın galip gelişinde görülür. Bu düzeyde bilgi edinmede bağlamlar kurularak gerçek ve yanlış olanın sentezine ulaşılmaz. Yanlış olan üzerinden gerçek olanın bilgisinin edinilmesi ile görüş sahibi olarak bilgi edinmeye devam edilir. Yanlış kıldıklarımız üzerinden edindiğimiz doğru olanın bilgisi ile hakikate doğru yürüyüşümüz devam eder.

Diyalektiğin bu biçiminden farklı olarak, izafi oluşta farklı gerçeklik açılarından olan bitene bakışımda bulunur iken karşıt oluşta fikir ve değer belirimlerinin değillenememesinde görünüş bulduğuna da tanık olunur. Hızır ve Musa mitinde bu duruma tanık olunabilir. Hızır'ın erek olgusal oluşta olay beliriminde görülen gerçekleştirdiklerini, -ilkenin ortak değer olarak yasa olması sonucunda- neden olgusal oluşta değer yargısal olarak Musa tarafından okumasında, iki farklı gerçeklik beliriminde diyalektik oluşa tanık olunur.

Bu düzeyde diyalektik, değilleme yapılmadan olay ve olgusuna bağlı olarak hem ve hem de belirlenimlerinde olay ve olgusunu iki veya daha çok gerçekliğinde bilmenin/ görünüşe taşımanın yöntemi olarak belirir. Diyalektik oluş içinde itiraz düzeyinde değillemelerde bulunulsa da farklı gerçeklik belirimleri sebebiyle değilleme sonuç vermez. Bir gözlemci olarak bu düzeyde diyalektikte, bilginin sentezinin yapılması

değil, bilginin olay ve olgusu üzerinden farklı perspektiflerden birçok gerçeklik beliriminden hareket ile edinilmesi, sonuçta ise üst bir bilme biçimi olarak bilmenin, hem ve hem de belirimleri ile gerçekleştiği görülür.

Koşul ve ihtiyaçlara göre bilginin sentezlenmesi doğal olarak zaten yapılır. İlke gereği felsefi yaklaşımlarda ise farklı alanlara ait bilgilerin ilkeye bağlı olarak disipline edileceği, sentezlerinin de yorumsal düzeyde yapılacağı ussal olarak mümkündür. Zaten her alan belirimi kendi alanının ilkesine bağlı olarak diğer alanların bilgilerini kendinde disipline etmeyi veya diğer alanlarda edinilen bilgiler ile kendi alanını yorumlamayı felsefi bir ihtiyaç olarak yapmak zorundadır ve yapması da gerekir.

Doğada ise diyalektik; çoklukta, çeşitlilikte, birlikte oluşta, çift oluş belirimlerinde bütünlük sağlanır iken görülmez. Duyalar ile çeşitliliğe tanık iken diyalektik oluşa doğada yabancı durulur. Böyle olsa da doğanın oluş beliriminde yaratımın gereği olarak diyalektiğe tanığızdır. Ussal olarak süreksizliğin oluşuna ve süreksizliğe bağlı olarak tümel belirimlerine göre varoluşta sürekli oluşun yakalanmasında diyalektiğe tanık oluruz. Entropi (süreksizlik, değişim, bozunum anlamlarını felsefi olarak içerir) ve çekim kuvveti (oluşun, maddenin, korunumu, sürekli oluşun yakalanmaya çalışılması) arasında beliren süreksizlik ve sürekli kılmaya dayalı direnç belirimi kuvvet belirimi olan hareketlerde/ ilişki belirimi olarak görünüş bulur. Bu olgusal hareket beliriminde yaratım, amaca bağlı varoluş eşiklerinin belirli kılınması ile görüngüler düzeyinde gerçekleşir -görünmüş olur-. Varoluş eşikleri görünüşe çıkma, büyüme eşikleri vb. belirimlerde net olarak tanık olunması gerekendir. Amaca bağlı hareket belirimi ile varoluş eşikleri yasa belirimi olarak kontrollü bir diyalektiğin doğada olduğunu gösterir.

Tinde rahmetin öncelenmesi sebebiyle ilke beliriminde ve doğada ise yasa belirimine göre kontrollü diyalektik sağlanır.

Böylece doğada dahi diyalektik, sibernetik oluşa haiz olarak yani amaca bağlı nedenlerin belirli kılınmasına göre sonucun açık olmasının gereği olarak ussal oluşta gerçekleşir. Doğada diyalektik, yaratımın gereği olur iken usta diyalektik, bilmenin gereği olarak görünüş bulur. Özneler arası ilişkide ise diyalektik, gerçeğin görünmesi ve gerçeğin izafi düzeyde çoklu gerçeklik olarak görünmesinin aracıdır. Ayrıca ilkenin gereklilik düzeyinde ussal gerçeklik olarak görünüşü üzeri anlam ve değer oluşuna bağlı olarak öznelde yaratımın ve ortak değer belirimleri edinmek ile de ilişkilerde yaratımın aracı olur. Diyalektik süreçte idealar ile değer yargısal oluşta her bilişte tine taşınmanın, gerçek ile varlık görüşü edinilir iken tinde anlam ve değer belirimleri ile öznelde yaratılmanın nasıl olduğuna da diyalektik ile tanık olunur.

Vicdanda ve özneler arası diyalektikte seçimlere bağlı olarak insan kendi yaratımına katılımcıdır. Diyalektik ile edinilen gelişim ve tekâmül sürecinde de tinde yaratımını sürekli oluşta bulur. Diyalektik oluşta sonuca/ ereğe/ amaca bağlı olarak yüklenmiş olunan içeriğin gerçekleştirilenlere bağlı olarak görünüş bulması da söz konusu olur. İçerik (mahiyet) gerçekleştirilenlere bağlı olarak da diyalektik oluşta bilinebilir olandır. Bu bağlamlarda diyalektik, varlığın ne soru kalıbı ile bilinmeye çalışılmasından farklı olarak nasıl soru kalıbı ile varoluşun nasıl gerçekleştiğinin cevabını barındıran oluşun kavramı olarak bulduğumuzdur. Varoluşun nasıl gerçekleştiğinin ilmi olarak da görünüş bulur iken barışmamız gereken olarak önümüzde durandır. Ayrıca özneler arası ilişkide bitirilmesi gereken değil, hukuk ile ilkenin yasa oluşunda kontrol edilebilir olması gerekendir.

Diyalektik süreçte içerikte gizil duran gerçeklik aşikâr olur iken ilkenin gerçekleşmesinin nedenleri belirli kılınırken değişime bağlı edinimler ile gelişim gerçekleşir. Böylece diyalektik, gelişimin de bilimi olur. Diyalektik düşüncede gerçekleşir, karşıt belirimler üzerinden anlam ve değer belirimleri edinilir iken tutum ve davranışlara da nüfuz etmiş olur. Tutum, davranış ve amaca bağlı görünüş bulan karşıt durumlara bağlı olarak gerçekleşen uygulamalarda da görünüş bulur.

Görülen o ki diyalektik, gerçeğin açığa nasıl çıkarıldığının ilmi olarak bulduğumuzdur. Mutlaktan bakıldığında ise ussal olan bir bilme hareketi olmaktan daha çok bilen öznenin kendisini de görünüşe taşımasının gereğidir. Böylece us, öznesi olanı görünüşe taşımanın ve diyalektik oluşta yaratımın gerçekleşmesinin melekesi olarak öznel oluşunda görünüş bulur.

Diyalektik oluşta hakikat, aynı değil ayrıda değil oluşta görünüş bulmaya mecbur kalır. Diyalektik oluş ile özdeş indirgemecilikte -aynılaştırıcı- toptancı düşünce biçiminde görüş sahibi olunmayacağı da açık olur. Karşıt belirimlerde izafi indirgemeci oluşta bağlamlar kurularak çıkarımlarda bulunulması ile gerçek olanın görünüş bulması sürecinde bulunulur. Doğru, iyi, güzel oluşa dair yargısal oluşta gerçek, diyalektik oluşun sonucunda görünüş bulur.

Her karşıt belirim, özü gereği varlık alanında aynı hakikatin görünüşe gelmesi olarak bulunsa da aynı hakikati taşır iken ayrı olmadan ve farklı oluş belirimiyle de aynı olmadan görünüş bulur. Bu, bir çelişki olmaktan daha çok özde aynı oluşun belirimleri olarak tümel belirimlerin, farklı oluşta görünüşe taşınmasının gereğidir. Bu bağlamda ereğe, amaca, sonuca bağlı olarak, çelişik diye görülenlere dönüldüğünde, yerinde ve gerekli oluşun gereğinde, karşıtlığın ortaya çıktığı görülmüş olur. Ayrıca diyalektiğin de aynı hakikat paylaşılır iken hakikatin nasıl görünüş

bulması gerektiğinin uslamlaması olduğuna tanık olunur. Öznel düzeyde gelişen diyalektikte de olgu belirimine göre hak olan görünüş bulur iken hak olana göre değişim, gelişim ve oluş sürecinde olduğuna da tanık olunur. Bu durumda karşıt belirimlerin, süreç belirimleri olarak görüldüğünde, yerinde ve gerekliliğinde gerçekleşenler olmaları ile tinde yerlerini aldıkları görülür. Doğada karşıtların çeşitlilik ve çift olma belirimlerine göre birbirlerini tamamladıkları görüldüğünde, karşıt oluşun çelişki değil, olması gerekenler olduğuna bir daha tanık olunur.

Bu durumda felsefi olarak zıt/ karşıt belirimlere aynı hakikatin belirimleri olmaları değil de aynı hakikatte aynı değil ayrıda değil oluşta izafi bir belirim olarak tanık olmak gerekir. Hakikat bağlamında aynı zeminden hareket ile var olmaları, aynı oldukları anlamını taşımadığı içindir ki özdeş indirgemeci yaklaşımda olarak karşıtlar için, aynıdırlar denilemez. Zaten karşıt, kavram belirimi oluşunda da farklı oluşta aynı olunmadığı anlamını taşır. Karşıtların, çelişik oluşta özdeş indirmeci yaklaşım ile aynı olduklarını söylemekte isek yanılgı içinde olduğumuz kesindir. Hakikat/ varlık zemininde nedenleri olan aynı vardan ayrı olmadan görünüş bulsalar da farklı oluşları ve ereksel oluşa göre belirlenmiş neden oluşlarında aynı olmadıkları beliriminde görünürler. Ussal olarak da böylesi yaklaşımda karşıtları görmek ve karşıt belirimlere göre gerçekleşen diyalektiği okumak önemlidir. Karşıtlık olgusu ayrı değil, aynı da değil gerçeği üzerinden okunması gereken bir olgudur.

Sonuçta ise aynı varlık/ hakikat ve -tümel- belirimlerinin, karşıtlık olgusu üzerinden ussal ve ilişkilerde diyalektik oluşta görünüş bulması, ereğin görünüşe gelmesinin bir gereğidir. Bu neden ile diyalektik oluş, amaç değil araç olarak nasıl olunduğunun gerçeğini taşır. Bu durumda diyalektik içinde diyalektiğe aşkın ilkeye bağlı görüş edinilmesi de gerekir. Amaç ilkenin, ilkesel oluşun görünüş bulması ise ilke ve ilkesel

oluşa bağlı olarak olan bitene tanık olmak gerekir. Bu durumda diyalektik oluşun çelişik olduğundan değil, olması gereken belirimleri ile görünüş bulduğundan bahsetmek gerekir.

Özneler arası ilişkilerde de diyalektiğin düşünce ve değer belirimi farklılıklarında sürekli kılınması ile de gerçeğin görünüş bulmasının ve buna bağlı olarak da doğada ilerleme ve tinde gelişiminde nasıl gerçekleştiğinin bilimi edinilmiş olur. Farklılıkların, aynı olmayışın gözetilerek ayrı olunmayan gerçekliğin dışlaşması ile gerçek olana bağlı olarak usta ve yaşamda gelişimin olması kaçınılmaz olarak bulunur. İnsan tininde gelişimin ve gerçeğin nasıl açık olduğunu diyalektik oluşta görmekteyiz.

Kategorik bilme düzeylerinde gerçekleşen doğrultusal bilme biçiminden farklı olarak diyalektik bilme sürecinde değilse de diyalektik bilme sonucunda gerçek olan ile geriye dönük bakıldığında, karşıt belirimlere rağmen her gerçekleşenin, tinde varoluşun bir gereği olarak yerinde ve gerekliliğinde gerçekleştiğinin sonucuna varılır. Bu durumda karşıt belirimler çelişki değil, olması gereken ussal oluşlar olarak bilinmesi gerekenler olur.

Yerinde ve gerekli oluşunda olan bitenin görülmesi ile de hikmet, yani sonuçta açık olan gerçeğin bilgisi ile görü sahibi olunur. Tinsel alanda diyalektiğin ne için olduğunun gerçeğini ise hikmetsel görünün edinilmesi için olduğunda buluruz. İlke diyalektik oluşta görünüş bulur iken ilkenin yaşamsal olarak da diyalektik belirimlerde de olması gereken gereklilik olarak yaşamsal olarak görünüşüne tanık olunduğunda ayrıca ilkenin gerçekliliği ile geriye dönüş ile gerçekleşenler bakıldığında olması gerektiği için her olay ve olgunun gerçekleştiğine tanık olunur. Böylece hikmet, tevhitsel görü olarak

diyalektik sonucunda edinilen ama diyalektiğe aşkın görü sahibi olarak olan bitenin ne için olduğunun bilgisini edinmektir.

Böylesi bilgi düzeyinde, olay ve olguların sibernetik oluşta gerçekleştiğinin uslamlaması edinilir. Sibernetik uslamlamada nedenler (diyalektik, yasa, ilke, olay ve olgular vb.) öncende belirleyen olarak var değil, amaca/ ereğe/ sonuca bağlı olarak nesnel kılınmış olmaları ile belirli kılınmış olanlardır. Bu durumda nedenler, sonucun/ ereğin/ amacın beliriminin nasıl gerçekleşeceğinin de ilişki bütünlüğünde olay ve olgu olarak yerlerini almış olmaları ile gerçekleşirler. Ayrıca nedenler, amaca/ ereğe/ sonuca bağlı olarak ne için oldukları da belirli kılınmış olmaları ile anlam ve değer yüklenmiş olarak gerçekleşirler.

Böylece ne için soru kalıbının sibernetik ussal oluşta karşılık bulduğu anlaşılır. Bu durumda ne için olunduğunun bilimi yapılabilir olduğu gibi geçmişe dönük olarak olan bitene daha duyarlı olmak da varoluşun bir gereği olur. Sonuçta ne için olunduğunu diyalektik oluşta bulan her kişi, sonuca bağlı olarak geçmişe dönük hesaplaştığında hayrı/ rahmeti öncelemeyi adet edinmesi gerekir. Zaten amaca/ ereğe/ sonuçlara bağlı olarak nedenleri belirli kılması ile varlıksal ve tinde varoluşsal düzeyde yaratımda bulunan Tanrı için gazabına rahmetinin baskın gelmesi de bu nedenledir. Bu neden ile beraber ortak gerçeklilikte varoluşun sürekli ve sürdürebilir kılınması için rahmetin öncelendiğini söyleyebiliriz. Tarihsel olarak da -çatışkılı- diyalektiğe aşkın oluşta hak olan ile rahmetin tesis edilmesine, iyileştirme ilkesi ve tekâmülün olması belirimleri ile de rahmetin öncelendiğine kanıt düzeyinde tanık olabiliriz. Vicdanlarda yaşanan çatışkılı diyalektikte hak olanın değer olarak baskın gelmesinde de rahmetin öncelendiğinin kanıtını buluruz. Ayrıca “Rahmeti kendime farz kıldım” ayeti ile de Tanrı’nın sibernetik

oluşta rahmeti önceleyerek yaratımlarda bulunduğunu ayet (delil) belirimi ile görmekteyiz.

Bilme serüveninde idealarla duyular aracılığı ile kategoriler dünyasını deneyimsel olarak okumaya yöneliriz. Diyalektik oluşun edinilmesi ile de idealarla değer yargısal bilişimiz, alanları ilkeleri gereği değer yargısal kavrayışımız, kavramlar ile mümkün olsa da idealar ile gerçekleşir. Hikmetsel görüde olan bitene dönüldüğünde ise yerinde ve gerekliliğinde olduklarının doğru oluşu içerdiği yargısı ile bakıldığında da hikmetin ideası ile bilişte bulunuruz. Görülen o ki diyalektik süreçte yanlışlanabilir/ değillenebilir olanlara tanık iken hikmetsel görü edinildiğinde yanlışlanabilir olmaktan daha çok izafi indirgemecilikte yerinde ve gerekliliğinde olarak olan bitene tanık olunur. Diyalektik, hikmetsel görü edinmenin de gereği olarak insan tininde yerini alır.

Hikmet gereği diyalektiğe bakışımda olarak geri dönüş gerçekleştiğinde, karşıtların çelişki değil, yerinde ve gerekliliğinde varoluşun tinde gerçekleşmesinin ve gerçeğin görünüş bulmasının bir gereği oldukları görülür. Çelişkilerin özdeşlikte yeni bir kavramda veya oluşta barındırılacağını düşünenler için bu bir yıkımdır. Karşıt belirimler, dilde anlam belirimleri ve değer yargısal oluşta birbirlerinden ayrışmış olarak birbirlerini içermezler. Kavramda anlamın dirimsel düzeyde eril olması sebebiyle verdiği görüşte dahi karşıt kavramlar birbirlerini anlam olarak içermeden birbirleri üzerinden görünüş bulurlar. Hegel mantığında, karşıt kavramların yeni bir kavramda özdeşlikte aşılacağı öngörülürken bu bağlamlarda yanılmış olunduğu kesindir.

Böyle olmak ile beraber karşıt kavram belirimlerinin özdeş indirgemecilikte değilse de izafi indirgemecilikte referansına, olay ve

olgusuna bağlı olarak birbirlerini anlam bağlamında içerebilirler. Bir olay ve olgunun kişilere göre değişken sonuçlarına bağlı olarak kötü veya iyi nitelemelerinde buluştukları görülebilir. Biri için iyi olan başka biri için kötü olabilir. Birilerinin hidayetine sebep veren, başka birinin delaletine sebep verebilir olması ile değer yargısal düzeyde karşıt belirimleri kendinde izafi indirgemeci oluşta bulabilir. Kavram dilde kullanımına bağlı olarak karşıtını da içermiş bağlamda vurgulanarak kullanılabilir. Şaka veya sevgi belirimi olarak da olsa iyi olana "çok kötüsün!" denilebilir. Olumsuz anlamda kullanılan bir örnek, farklı bir referansa bağlı olarak olumlu ussal oluşta da okunabilir.

Kur'an'da " en çirkin ses eşeklerin sesidir" ve "onlar kitap yüklü eşekler gibidir" genellemesine ilk bakışta, edep gözetmeyen ve bildiğinin cahili olan sözde âlimler kast edilmiş olunması anlamına uygun olarak olumsuz nitelemede bulunduğuna tanık olunur. Gerçek âlimlerin sesinin de cahillere, şeytanlığı karakter edinenlere, batılı değer edinenlere çirkin geliyor olduğunun anlamı ve velilerinde Tanrı'nın kitap yüklü taşıyıcıları oldukları düşünüldüğünde bu ayetlerin olumlu ussal anlamda anlaşılmasının da mümkün olduğu görülür.

Bir ayette " bilen ile bilmeyen bir olur mu" denilir. Değer yargısal oluşta bir olmadığı kanaati ile bu soruya cevap verilebilir. Böyle olsa da varlıksal olarak Tanrı ile vahit oluşu gereği bir olan her yaratılmış anlam buluşunda Tanrı'nın anlam bahşetmesi ile bilmeyi bulur. Bu neden ile bilişlerinde bildiğinin öznesi değildir. Bilen özne vahit oluşu gereği ile Âlim olan Tanrı' olduğu içindir ki bilmeyen bilen ile bilenin vahit oluşu gereği birdir. Eskiler bunun için olsa gerek ki "bilen Allah'tır biz bir şey bilmeyiz" derlerken bilen ile bildikleri ve bilen ile de bilmediklerini anladıklarını ifade etmiş olurlar. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Koşul, ihtiyaç, farklı referans ve değer yargısal oluş durumlarına göre

dilde karşıt kavramların izafi indirgemecilikte çok anlamlı oluşta kullanıldığına tanık olunabilir.

Dil; koşul, ihtiyaç, beklenti şartlarına göre anlam ve değer yükleri alan göstergeleri ile tinsel ve ussal oluşun görüngüsü olarak açık olur, öğrenilir ve biçim kazanır. Varlığı gereğiyle, şartları ve yüklendikleri ile beraber hem ussalda hem de ilişki ve iletişimde izafi oluşunda görünüş bulur. Doğası gereği ikili oluşu (öznesi ve nesneleri, anlam ve değer yükleri, hitap ve muhatap belirimlerini) içerdiği içindir ki hep izafi oluştadır. Bu durumda tinsel düzeyde varoluşun ortak gerçeklilikte gerçekleşmesinde de varoluşu izafi kılmakta ve izafi olduğunu görünür kılmaktadır.

Varlık ve hakikat kıyas alındığında dil, özdeş indirgemeci -aynılaştırıcı- oluştan uzak izafi indirgemeci -aynı değil, ayrıda değil- oluşta görünüş bulur. Karşıtların ise özdeş indirgemecilikte değil ama zaten diyalektiğin gereği olarak izafi indirgemecilikte gerçekleştikleri duruma bağlı olarak birbirlerini karşıladıklarına tanık olunabilir.

Unutmamak gerekir ki anlam doğası gereği öznelde dirimsel olarak eril olduğu içindir ki kendinde diyalektiği olmayandır. Diyalektik salt kavramsal değil, değer yargısal oluşta belirir. Öznel oluşta anlam, salt görüşte eril iken diyalektik oluşa aşkın durur. Zaten öznelde eril olan anlam, duygu, değer, karakter vb. belirimler tanrısal yani ilahlık yönleri ile diyalektiğe aşkın dirimsel oluşlarında yaşanırlar. Böyle olmak ile beraber diyalektik, anlamın karşıtı ile görünüş bulmasında, değer yargısal oluşunun sonucunda görünüş bulur. Bu durumda kavramın değil, kavramın karşıt belirimleri ile değer yargısal oluşu gereği görünüş bulması sonucunda diyalektik oluş görülür. Düşüncede bilmek, sadece karşıt kavramlar ile diyalektik oluşta gerçekleşmez. Kavram çiftleri ile de izafi oluşta bağlamlar kurularak ve çıkarımlarda bulunularak da

bilme gerçekleşebilir. Bilme kıyas alındığında da her türlü bilme biçiminde usun öznelde, yaratım ve gerçeklik oluşturma olanağı olduğu da sonuçları itibarı ile görülür.

***

Bilgi, nesnesinin dilde anlamlı kılınması ile öznel oluşta karşılığı olan anlam ve değer belirimidir. Bilgi, ussal oluşun sonucunda anlam edinme ile öznelde dirimsel oluşunda karşılık görmesi ve anlamın değer yargısal bakışım vermesi ile edinilir. Bilgi, düşünce deneyiminde teorikte, yaşamsal olan her deneyimde pratikte ve deneye bağlı olarak nesnel oluşunda keşfedilen olarak edinilir. Anlamın varlıksal ve varoluşsal düzeyde karşılıklarına bağlı olarak bağlam kurulması ile görünüş bulur. Anlamın eril doğası gereği öznelde emin kılması, inanılması ve varlık görüşü vermesi ile berber değer yargısal oluşuyla da bilince neden bilişte olarak öznelde yerleşiktir. Bilgi, öznel olması ile beraber dil beliriminde -varlıksal ve varoluşsal karşılıklarının olması ile de- nesnelde karşılığının oluşması sonucunda bilme/ ilim sıfatı olarak karşılık görür.

Kavramsal düzeyde düşünce dolayımında düşüncenin deneyimsel oluş içinde kavramların içeriklerine bağlı olarak diğer kavramlar ile çağrışımda izafi düzeyde indirgemeci oluşta bilme gerçekleşir. Her bilgi, düşünce dolayımında dile indirgemeci olarak izafi oluşta görünüşe gelir. Olay ve olguların birçok gerçeği barındırması sebebiyle de bilgi, bilgi olması bağlamında izafidir.

Bilgi öznelde dil ile karşılığı olan olsa da nurun/ enerjinin anlam ve değer beliriminde içerik yüklenmiş olmasında ruhta -kendilik alanında- özümsenen olarak belirir. Ruhsal oluşta, dilde anlam değer yükü olanın deneyimlenmesi ile edinilendir. Nurun/ enerjinin varlıksal alanında emilim özelliği olması nedeni ile her türlü okuma biçimi, düzeyi ve yönetiminde bilgi, ruhsalda deneyimlenme olanağı olandır.

Deneyimin deneyimlenmesi yani deneyimin gerçekleşmesinin nasıl olduğu, bilgi niteliğine haiz bir nur/ kuvvet beliriminin, tözünde aynı olan bir kuvvet belirimi olarak kendilik alanında (ruhsal oluşta) emilimi

ile gerçekleşir. Us/ düşünce dahi tözde kendilik oluşta amaca bağlı beliren yaratışlarda -anlam ve değer yüklü- bilgi belirimlerinin deneyimlenmesinin deneyimlenmesidir. Potansiyel olarak beliren her sıfat, kuvve olarak kendiliğin nesnel oluşuna bağlı olarak deneyimlenmesinin deneyimi olarak belirir. Deneyimin deneyimlenmesi, nurun hem kendiliğini gerçekleştirmenin ve anlam, değer belirimlerine bağlı olarak içerik yüklü yaratımlarda bulunmanın tözü olması hem de deneyimlemenin öznesi olan şahıs olması niteliğine haiz oluşu nedeni ile aynı zeminden hareketle gerçekleştiği için gerçekleşir.

Bu nedenledir ki varoluş, varlıksal oluş zemininden hareket ile farklı sıfat, mertebe, saha, alan, karakter, kimlik belirimlerinde çeşitlilikte görünüş bulan anlam, değer, duygu, yargı, inanç/ iman belirimlerinde deneyimlenenlerin deneyimlenmesi ile gerçekleşendir. Her deneyim, anlam, değer, duygu belirimlerinde nurun bilgiye haiz belirimlerinin, kendilik alanında deneyimlenmesi olarak şahıs ve kendiliğe töz oluşta varoluş sergiler iken öznel oluşta varoluş bulmaktır. Her bilgi, anlam ve değer yüküne bağlı olarak farklı formasyonlarda gerçekleşebilecek olan dil edinmiş olmayı da gerekli kılar. Dil, deneyimlemenin deneyimlenmesinin bilgi yükünde gerçekleşmesinin ilke belirimi olduğu gibi deneyimlemenin deneyimlendiğinin bilincini edinmenin de ussal belirimi olarak varoluşta ilk deneyimlenenlerdendir.

Varoluş, deneyimin deneyimlenmesi ile var olma durumu olarak görünüş bulur. Bilginin sadece öznelde bilme özelliğinde belirmesi ile gerçekleşen değil, bilginin varlıksal olanda işlevsel olması sebebiyle gerçekleşme erkinde iradeye bürünmesi ile de gerçekleşendir. İradenin deneyimlenmesi yani potansiyellerin gerçekleşme erkine bürünmesi, deneyimlemenin deneyimlenmesinin öznesine, varoluş belirimlerinde -kendiliğin açılımlarında- yaşama itkisi olarak görünüş bulur. Bu

durumda ahlakın, potansiyellerin gerçekleşme erkinde iradeye bürünmesi ile beraber özsel olduğu görülür.

İrade, nesneleri üzerinden de anlam ve değer belirimlerine göre bilgi edinimi ile beraber deneyimlenenlerde, seçimlerde (karakterlerin görünüş bulmasının gereği) bulunmak olarak ahlak kazanımında biçimlenmeye devam eder. Karşı karşıya kalınan olay ve olgular karşısında duruma, niyete, sonuçlara göre değişken olan seçim, tutum ve davranışlar doğrultusunda çeşitlilikte/ farklılıkta (güzel ve kötü ahlak belirimli) izafi oluşta beliren ve eylemin değer niteliği kazanması ile görünüş bulanan ahlak beliriminde, ahlak biçimsel olarak gerçekleşir.

Ahlak ise ortak değer belirimlerine göre ussal oluşta değer yargısal olunması ile kritik edilen ve görünüş bulan olur. Varoluşta ahlak, izafi olmak ile beraber ortak değer belirimlerinde normlar kazanmış olarak yaşansa da olay ve olguların sonuçları öngörüldüğünde iyi ve doğru olanın ne olacağının kestirilmesine/ kestirilmemesine göre de esnek bir zeminde bulunur. Yalan söylemek yanlış/ yasaktır ama kimi durumlarda insanlığın veya kendimizin hayrına olacak şeyler için yalan söylenebilir. Hayati olan zor durumlar karşısında veya herkesin yararına hayati düzeyde katkısı olacak şeylerde yalana başvurulduğu olur. Bu durum birçok ahlaki norm için de geçerlidir.

Böyle olsa da herkesin faydasına sebep rahmet olacak olana göre ilkeli oluşta karakter, duruş sahibi olarak ahlak kazanmak ise hep öncelenmesi gerekendir. Duruş, varoluşun ahlaki düzeyde özümsenmesi olarak nedenini kendinde bularak -kendiliğin yine kendiliğe dayanak edinilmesi ile- kendiliğin deneyimlenmesidir. Eskilerin “kendi ile ayakta durmak” dediklerinin, ayrıca şeref ve izzet sahibi, ağırbaşlı (vakur) olmak denilenin içerdiği gerçekte de kendiliğin kendiliğe dayanak kılınmasının anlamı yatar. Nesnelerine aşkın olarak

kendiliğin -benliğin- kendiliğe dayanak edinilmesi, duruş sahibi oluşta görünüş bulur.

Duruş sahibi olmaya, “sağ elime güneşi sol elime de ayı verseniz vazgeçmem” hadisi, “dönen dönsün ben dönmem yolumdan” kelamı kibar vb. ifadelerde de tanık olunur. İdealist oluşun belirimi olmak ile beraber ilkeli oluşa bağlı edinilen karakter belirimi olarak kişiliğin ağırlık kazanması durumudur. Özgür iradenin tutarlı bir biçimde görünüşe taşınması durumudur.

İradenin görünüş bulması ve ahlak biçimsel oluşu sürecinde varoluş, ahlakın deneyimlenmesine sebep karakter edinimlerinde ve gerçekleştirilenler/ yaratımlar üzerinden sonradan edinilen karakter belirimlerinde deneyimlenen/ yaşanan olur. Ayrıca yaratımda yaratım nesneleri ile olan ilişki belirimlerinde gerçekleşenler üzerinden ve sonuçta da kimlik edinmelerinde deneyimlenen/ yaşanılan olur.

Bunun ile beraber nurun/ enerjinin varlıksal alanında her ne gerçekleşmekte ise bilgi belirimi olarak, nurun hem töz olması hem de şahıs yükleminde bulunması nedeni ile deneyimlenendir. Bilgi, gerçekleşme erkinde irade düzeyinde belirdiğinde, nurun öznel düzeyde amaçsal oluşuna bağlı olarak ussal oluşu içermesi ile yaratım beliriminde gerçekleşmesi gereken olarak bulunur. Varoluş, yaratım eylemi düzeyinde kendini gerçekleştirme olduğu gibi gerçekleştirilenler üzerinden kendiliğin görünüşe taşınması olarak da belirir. Yaratılanların hem emek oluşunda değer hem de amaca bağlı anlam ve değer belirimleri ile beraber varoluş, bilginin değer oluşu belirimlerinde yaratılanlar ile ilişkide gerçekleşmeye devam eder.

Böylece varoluşun ortak gerçeklikte bulunması ile beraber yaratım, kendiliğin ilişkide değer belirimlerinde tinde yaratılması olarak

gerçekleşmeye başlar. Bilgi, tinde kendiliğini yaratmanın bilgisi olarak varoluş nesnelerinin bilgisine aşkın oluşta, karakter ve kimlik belirimlerinde kendiliğin görünüş bulmasının, kendiliğini tinde yaratmanın bilgisi olarak görülür.

Böylece bilgi, özün ussal oluşunun belirimi olarak yaratım eylemi ve yaratım nesneleri üzerinden kendiliğin tinde yaratılmasının bilgisi olarak varlıksal düzeyde işlevsel ve yapısal oluşlarda beliren olarak görünüş bulur. Bilginin öznesi için ise özsel oluşun gerçekliği zemininde tinde gerçekliğini belirli kılmanın aracı olarak bilgi, sıfat belirimi olarak kazandığı olur.

Yaratım erkinin öznesi olan için yaratım, yaratım nesnelerinin hakikati -üst gerçekliliği- olması ile de sadece nesnelerini yaratmak değil, kendiliğini de gerçekleştirir iken gerçekleştirmesine bağlı olarak beliren sıfatları ile de yaratmak anlamını taşır. Yarattıkları ile olan ilişkide ise karakter ve kimlik belirimlerinde usun, dilin en yüksek formasyonu olan kimlik beliriminde kendiliğini tinsel oluşta da yaratmak anlamını taşır. Bilgi, yaratım ve yaratım süreçlerinde de gerçeklik, anlam ve değer belirimlerinde varlıksal oluşun zemininde varoluşsal düzeyde belirli kılınmış olunan olarak bulunur.

Yaratım, kendini keşfetmenin heyecanını taşır. Kendini keşfetmenin heyecanı ile beraber amaçsal oluşta sürekli kılınır. Kendi gerçekliliği gerçekleştirdikleri üzerinden bulmak ile devam eder. Gerçekleştirdikleri üzerinden karakter ve kimlik belirimlerinde görünüş bulunması ve onanması ile de varoluşsal oluşun ortak gerçekliğinde sürekli kılınır. Bu bağlamda erekte sadece kendiliğini görünüşe taşımak ve kendiliğini gerçekleştirilen sıfat belirimlerinde ayrıca ilişkilerde görünüş bulan karakter ve kimlik belirimlerinde bulmak değil, anlam ve değer beliriminde yaratılmış olan nesnelerinin de değer belirimlerine

göre önemsenmesi ve muhafaza edilmesi de şart olur. Bu durumda yaratmak, sadece kendine rahmet oluşun gözetilmesi değil, yaratılmış olanların hak belirimlerine göre önemsenmesi ve hak kılınmış olan belirimleri ile değer olarak sahiplenilmesini de gerekli kılar.

Böylece varoluş, yaratım nesnelerinin önemsenmesi ve sahiplenilmesi ile ortak gerçeklik oluşturulması sonucunda dünya kurmakta gerçekleşen olur. Gerçeklik ise varoluşun gerçekliğinde kurulan dünyanın anlam ve değer gerçekliğinde sonradan yaratılmış gerçeklik olarak bulunulan olur.

Yaratım nesnesi, öncesi olmaması ile farklı oluşunda yabancısı olunan olarak görünüş bulur. Emek oluşu ile değer beliriminde görülmesi, yabancılığı aşmaya ilk nedendir. Sonrasında ise yaratım nesnesinin önemsenmesi ve sahiplenilmesi ile beraber yabancılık aşılır. Dilde isimlendirmek ve anlam ve değer belirimlerine göre içselleştirmek ile de yabancı oluş aşılır iken ortak bir dünya da buluşulmuş olunur. Bu ortak dünyada varoluş rahmettir. Yabancılığa (garip oluşa) aşkın yakinlik (karib oluş) bulunulması ile birbiri için olunmuş olunur.

Dil ile de yaşanılan gerçekliğe/ hakikate ayna tutar iken yaşanılanın idrakini edinmekle bilinçlenmiş oluruz. Bu durumda gerçeklik, bilincinde olarak yaşanılan olması ile bulunmuş olur.

Bilinci edinilmemiş gerçeklikte yaşam, kendiliğe yitik, nesnelerinde kaybolmuş bir yaşamdır. İnsan nesnelerinde yitik oluşta kaybolacak olan değil, gerçekleştirdiklerinde potansiyelini keşfeden, görünüşe geldikleri ile karakter ve kimlik belirimlerinde varoluşunu bulur iken kendisine tanık olması gerekendir. Kendi gerçeğini gerçek kıldıkları üzerinden bulurken içinde var olduğu doğanın gerçekliğini de

yaratıcısının gerçeğinde bulması gerekir. Kendi varoluşunun gerçekliğini de yaratıcısında bulması gerekir.

***

Dil ile nesnelerin gerçeğini açık eder iken öznel olarak kendiliği çeşitlilikte görünüşe taşımanın gerçekliğini de değer yargısal/yani yorumsal olunması düzeyinde açık ederiz. Her olay ve olgu kendinde birçok gerçekliğe haiz iken nesnel oluşunda bilinmesi gereken olsa da izafi düzeyde yorumu yapılması gerekendir. İzafi düzeyde bağlamlarında okunan her olay ve olgu yorumu yapılan olarak dilde tanım ve tanıtlama ile görünüşe taşınır. Zaten her düşünsel yaklaşımda olan kişi için salt ussal olmaktan öte Rabbi sıfatı gereği öznel yaklaşımlarda bulunması yorumu açık eder.

Hakikati dolayımlı biliriz ama dolayımsız yaşarız. Dolayımsız her yaşanan durum ise sonuçta dil ile dolayımlı olarak bilinecek olandır. Hakikati her bilişimiz ise izafi bilişte gerçekleşir.

1- Her olay ve olgu nesnel oluş belirimleri ve ilke bağlamında birçok gerçekliğe haiz olması nedeni ile izafi bağlamlarında bilinir/ bilinebilir.

2- Rabbi sıfatı gereği ile her kişi, olay ve olguları öznel gerçekliliğine bağlı olarak izafi okur.

3- Her olay ve olgunun sonuç belirimlerine göre karşı karşıya kalınan durumlarına göre özneler arası izafi düzeyde okuması söz konusu olur.

4- Her gerçekleşenin karşılandığı tutum ve davranışa bağlı olarak ilişkilerde muamele görülmesi (kısasa/ karmaya tabi olmamız) dahi izafi olarak gerçekleşir iken kendiliğin gerçekliğine tanık olunur.

Teorik bilmek, öznel olanın deneyimsel ve nesnel olanın da deneysel bilinişi, izafi bağlamlarda çıkarımlarda bulunmak ile gerçekleşir. Öznel durumlara göre okuma biçimlerinin çıkması dahi yorumbilimsel olarak bilmeyi görünür kılar. Her bilme durumu, varlık alanındaki öznel düzeyde birlik nesnel düzeyde bütünlüğün korunması sebebiyle izafi

belirimde gerçekleşir/ gerçekleşmek zorunda kalır. Görülen o ki hakikat, nesnel düzeyde ve öznel düzeyde izafi düzeyde bilmenin gerçekleşmesi nedeni ile dilde dolayımlı bilinmek zorunda kalınandır.

Felsefi biliş ise özdeş olan değil de farklı oluş belirimlerinde, farklılıkların gözetilmesi sebebiyle izafi düzeyde başlar. İzafi bağlamda ilke ile ilgili olan olgusal olanın tanımlama, tanıtlama veya kanıtlama sürecinde felsefi bilişte gelişim gerçekleşir. İzafi bağlamları ile olgu veya olayları -nicel belirimlerindeki farklılık değil de- ilke düzeyinde farklı oluş belirimleri ile görünür kılmak felsefi bilmenin ve ifadelerde bulunmanın gereğidir.

Her biliş izafi iken ilkeye bağlı izafi bağlamlarda okumalarda bulunmak ise yorum yapmak yani üzerine konuşmayı açık eder. Yorum, olay ve olgunun taşıdığı ilkesel oluşun izafi bağlamlarda hakkı gereği açık etmeyi hedeflemekte ise gerçekliliği olandır. Yorum, olay ve olgunun taşıdığı ilkesel oluşun -hakkı olanının- dışında yapılmakta ise sanıya, yanılgıya bağlı olarak iddia edilen olmanın ötesine geçmez. Zaten hak ile batıl belirimi de bu bağlamda açık olur.

Yorum, dinde suizan ve hüsnüzan düzeyinde ilke gereği iki biçimde görünüş bulur. Oluş düzeyinde bulunana hakkı/gerçekliği dışında yaklaşımlar suizan, hakkı gereği her yaklaşım ise izafi belirimler sebebiyle hüsnüzan olarak görünüş bulur. Olay ve olgunun sadece bir gerçeği ile görünüşe taşınması, birçok gerçeği de barındırması sebebiyle eksik yaklaşım olduğu içindir ki hüsnüzan olarak kabul görür/ görmelidir.

İzafiyet:

1- Olay ve olgunun birçok gerçekliğe haiz olduğu anlamında bilinmesi gerekendir.

2- Rabbi sıfatı gereği yaklaşımda olan her öznede karşılık bulduğu duruma göre öznel belirim olarak da görünüş bulandır.

Bu bağlamda izafiyet:

1- Nesnel düzeyde görünüş bulur. Organik doğada ilişkinin/ hareketin gereği olarak izafi oluş gözlemlenir. Doğada sibernetik oluşta varoluş eşiklerinin belirli kılınışı gereği görünüş bulan yasa belirimlerinde de izafi oluş korunur. Yani yasalar arası bağıntılılık ve yasaların dahi birçok gerçeğe haiz olarak görünüş bulması söz konusudur. Yasanın görünüş bulmasının sibernetik oluşa bağlı olduğu düşünülür ise amaca/ ereğe/ sonuca göre nedenlerin belirli kılındığı bir dünyada yasa, bağıntılı (izafi) oluşta varoluş eşikleri olarak görünüş bulur.

2- Öznel düzeyde görünüş bulur. İlkelerin tümel belirim olarak görünüş bulmaları doğrultusunda tanık olunması gereken izafiyet belirimidir. Tümel belirimlere bağlı olarak sınıflanışta ve tümel belirimlere bağlı olarak ortak anlam, değer bağıntısında izafi oluşun sağlandığı görülür. Öznel izafiyette özde Allah'ın rabb sıfat belirimleri ile terbiyeye geldiğine de tanık olunur.

Olay ve olgular birçok gerçekliği barındırır iken izafi oluş kaçınılmazdır. İzafi bakışım, olay ve olgunun farklı perspektiflerden bütününe dair bilinmesinin gereğidir. Bir olay ve olgunun birçok doğrusu/ gerçeği yani izafi belirimi var iken sadece bir perspektiften değerlendirilmesi veya anlaşılmaya çalışılması, dar perspektiften bakar iken anlam sığlığı ile karşı karşıya kalınmasına neden olur.

Dil:

1- Olay ve olguları dil nesnesi olan lafza/ göstergesine indirgemeci oluşunda bilmeyi de indirgemeci oluşta açık edendir. Dilde her bilgi belirimi dile indirgenmiş olması ile öznelde karşılık bulur. Böyle olsa da öznelde bilgi, nesnesi ile özdeş kılınarak görüş sahibi kılar. Bir ağacın ağaç olması bilgisi dile indirgenmiş olarak görünüş bulsa da öznelde ağaç oluşundan emin oluşun bakışımında anlam, özdeşlikte görüş sahibi kılar. Yani ağaca hep ağaç oluşunda bakarız. Bu da anlamın eril doğası gereği öznelde karşılık görmesi sonucunda gerçekleşen bir durumdur.
2- İhtiyaç belirimlerine göre ortak anlam ve değer belirimlerine göre uzlaşı nesnesi olarak iletişim aracıdır.
3- Anlam ve değer bağıntısında konusu olanı fenomenoloji düzeyinde görünüşe taşıyıcı olan olgudur.
4- Ortak anlam ve değer belirimlerine göre iletişimin sonucunda tümel belirimlerden hareket ile aynalaştırıcı olandır.
5- Olgu veya eylemin kritiğine göre gerçeklik ile yüzleştirici olandır.
6- Yapısal oluşunda varlık ve varoluşta karşılığı olanı göstergelerine indirgemeci olduğu kadar anlam ve değer bağıntısında öznel olduğu kadarı ile de metafizik oluşuyla aşkın oluşa haizdir.
7- İlişkilerde anlam, değer belirimlerinin belirleyici oluşuna göre tinde inşa edici olarak usun farklı formasyonlarda görünüş biçimi iken öznelliğin belirdiği gelişim durumlarına da tanık kılar.
8- Alan ve yöntem belirimlerine göre de yapısal ve çeşitlilikte farklı biçimlerde tanık olduğumuz olur. Sonuçta ise anlam ve değere dair eril gücü kullanır iken tinsel oluşa bağlı olarak

nesnel ve öznel olanı değiştiren ve dönüştüren yaratıcı dokunuş olarak görülmesi gerekendir.

9- Dil ile her bilgi ediniminde anlam ve değer belirimlerine göre her daim öznellikte yaratım gerçekleşir. Usun/ düşüncenin haiz olduğu yaratım gücü dil ile yaratıcı dokunuş olarak öznelliğe anlam ve değer belirimlerinde biçim verir iken karakter, kimlik, ahlak, kültür, medeniyet belirim sürecinde sonradan edinilmiş gerçeklik olgusu içinde yaşanılır. Hak ve hakikat zemininde sonradan edinilen her gerçeklik durumu ussal olanın görünüşüne neden iken dil ile biçim kazanmış ve belirli kılınmış olandır.

Us/ düşünce ve görüngüsü olan dil olguları bağlamında bilmek, yaratım ve gerçeklik olgularını, birbirini yadsımadan nesnel zeminden hareket ile öznelde varoluşun süreç belirimleri olarak görmek gerekir. Her bilme, dilin anlam ve değer yüküne göre varlık görüşü verir iken öznel düzeyde tinde yaratımın da belirleyenidir. Dilde bilmek ile kendiliğin insan tininde yeniden yaratılması insan tininde kendiliğin deneyimlenmesi olur. Kendilikte ruh melek iken insan olmayı, gerçekleştirdikleri ve bilgi ediniminde bulan için dil, yeniden yaratılmanın nesnesi olur.

Koşul ve ihtiyaçlara bağlı olarak kendiliği gerçekleştirmenin nesneleri edinilir iken usun yaratıcı gücü ile tanışılır. Usun yaratım gücü ile beraber dil ile belirli kıldıklarımızı öznelde kendimize anlam ve değer ediniminde katar iken duyguda karşılıkları da oluştuğunda öznelde nesneleri üzerinden gerçekleştirdiklerinin öznesi olan olarak görünüş bulunur. Yaratım nesneleri değiştikçe, daim yaratım sürecinde her an yeni bir oluşta kendilik yeniden yaratılır. Bu, kendini gerçekleştirir iken yaratım nesneleri edinenin ve yaratım nesneleri üzerinden kendini

görünüşe taşıyanın, kendi öznel gerçeğini yine kendi yarattığının gerçeğidir. Bu gerçeklilikte gerçekleştirdiklerinin öznesi olarak gerçekleştirdiklerini paylaşan ve öteki/ diğerleri ile ortak varoluşta ortak değer olarak edinilenler ile yaratım kültür edinimi ile kültür içinde miras ile yeniden yaratımda gerçekleşir. Miras ortak değer olarak aktarılandır. Ortak değerler ilkeleri gereği yapısal kılındığında ise medeniyete dair yaratım gerçekleşir. Artık medeniyet içinde miras olarak bulunan ortak değerlerde öznelliğe dair her yeni yaratım medeniyet sınırları içinde gerçekleşir.

Öznelde anlam ve değer dünyası edinişinde kendiliğin inşasında hep yeniden yaratımın gerçekleşmesi, kültür ve medeniyet sürecinde devam eder. Yaratımın öznesi olan ise yarattıkları ile kendiliğini de hep yeniden -edindiği anlam ve değer belirimlerine göre- yaratımda bulur. Bu durumda yaratıcı özne yaratır iken ve yarattıklarının öznesi iken kendini yarattıkları üzerinden görünüşe taşır iken yarattıklarının hakikati olarak görünüşe taşır. Hakikat, öncesinde değil, yarattıklarının üst gerçeği olarak yaratımın sonucunda edinilmiş olan yaratıcı özne gerçeğini görünüşe taşıyan kavram olarak sonuçta bulunan olur.

Yaratıcı özne yarattıkları/ gerçekleştirdikleri ile dilde kendiliğine yeni bir dünya kurar iken yarattığı ile ortak gerçeklikte varoluşu, gerçekleştirdiklerinin öznesi olarak kimlik ediniminde bulur. İlkeli oluşta irade sergilediğinde ise karakter belirimi ve her karakter beliriminin isimlendirilmesi ile kimlik sahibi olarak hakikat oluşunu öznel belirimlerde görünüşe taşır. Her kimlik ilişkilerde onanır iken tanık olunan gerçeklik olarak sonradan edinilmiş ve kendilikte yaşamsal olarak anlam, duygu, değer ve inanç bağlamında inanılmış gerçeklik olarak bulunan olur.

Sonradan edinilmiş gerçeklik, yaratılmış gerçeklik olarak dilde şekillenir iken anlam ve değer beliriminde varoluşun gerçeğidir. Ortak varoluşta ortak anlam ve değer beliriminde karşılığı olan ve duygu belirimlerinde canlı tutulan olduğunda ise inanılmış gerçeklik olarak içinde yaşanılan olur.

Görülen o ki yaratıcı özne sadece bilmekte, yaratmakta değil, yarattıkları ve bildikleri üzeri düşünce ve dil gerçeğinde varoluşsal olarak kendi gerçeğini de hep yeniden yaratma durumunda bulunandır. Bilmek, yaratmak ve gerçeklik ayrı olgular olmaktan daha çok varlık olma zemininde düşünce ve dil gerçeğinde varoluşun, ussal düzeyde izafi belirlenimleri olarak bulunanlar olur.

Böyle olsa da dil, bilmenin nesnel aracı iken bilginin anlam ve değer belirimlerine göre edimlerde bulunmanın bir vasıtası olsa da potansiyele bağlı hak edişlerde yaşamsal olanda sınırlı ve yetersiz kalır.

Anneliği bilmek ama duygusunda anne olmak, veliliği bilmek ama duygusunda veli olmak, Rahmanı bilmek ama Rahman'ı duygusunda bulmak bu durumu anlamlı kılar. Yani bir şeyleri dil ile bilmek ve dilde ifade ettiğimizin yaşamsal yönleri iki ayrı durum olarak bulduğumuzdur. Dilin bilme sınırı, yaşamsal olan ile belirli kılınır. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki felsefi düzeyde arı kavramsal olarak bilmek ne kadar gerekli ise yaşamsal olanında felsefi olarak anlamlı kılınması da bir o kadar gereklidir. Varlık -bilinmesi gerekenin- ve varoluş -yaşamsal olarak karşılığı olanın- felsefesi bu ayrıma haiz iken dikkat edilmesi gereken ise her iki felsefi yaklaşımın, olan biteni izafi düzeyde ele aldığıdır. İzafi farkındalık felsefi düzeyde yerindeliğinde düşünme olanağı sağladığı içindir ki önemsenmesi gerekendir.

Dilin yani farklı bağlamda belirtir isek usun/ düşünmenin yaratıcı yönü, başlangıçta ki bilme yönüne sonuç belirim olarak baskın gelir. Dilin/ düşünmenin, usun yaratıcı yönü ise Deleuz'un belirttiği yönde sadece kavram üretmek/ yaratmak ve ampirik oluşun sonucunda nesnel düzeyde yaratım nesneleri vermek anlamında anlamlı kılınmamalıdır. Us ve görüngüsü olan dil ile bilmek ve bilmenin süreçlerinde bulunmak olması gerekendir. Böyle olsa da bilginin anlam ve değer yüküne göre öznelde yaratım karşılıklarının oluşması, melekeler/ kuvveler/ yetiler zemininde dilin değer yargısal oluşu ile beraber değer yargısal bakışım kazandırması, dilde yaratımın ön ayağı olarak fark edilmesi gerekendir. Bu durumda anlam ve değer edinişte düşüncenin yaratım erkine sahip olarak dilin yaratıcı dokunuş olduğuna tanık olunmalıdır.

Öznel düzeyde bilginin -dilde karşılığı olarak- anlam ve değer yüküne ve bilgi edinme biçimlerine göre edinilecek dilin aldığı formasyon doğrultusunda öznelliğin de aynı doğrultuda biçim alarak yaratıldığına tanık olunur. Her alanın ilke belirimi ile farklı oluşu, ilke ve dil belirimine göre biçim kazanması hem alanı yaratım düzeyinde belirli kılar iken hem de yaratıcı öznesini ilke ve dil belirimine göre alanın gerçekliliği içinde tipolojik biçimsel oluşta yaratıma tabi tutar. Sanatçının sanat alanında, askerin asker alanında, filozofun felsefe alanında, arifin tasavvuf alanında vb. alan farklılıkları ile beraber dillerinde ki anlam ve değer farklılıklarına göre alanın gerçeği üzeri yaratım bulmaları kaçınılmaz olarak buldukları olur.

Sonradan edinilen böylesi gerçekliklerinde kendi alanlarına bağlı olarak gerçekleştirilen tutum ve davranışlar dahi alanın gerçekliği üzeri gerçekleşmesi gereken olarak bulunur. Alanlara bağlı olarak edinilen her kimlik ise hem alanın gerçekliğini zihinlerde pekleştirir iken hem de alana nüfuz edebilme gücünü kendilikte bulmanın özgüven ve motivasyon edinmenin aracı olur. Artık inanılmış gerçeklik emin olunan

gerçeklik olarak anlam, değer ve duygusunda varoluşun gerçeğidir. Öznel düzeyde gerçekleştirdiklerinin öznesi olanın metafizik oluşunun gerçeğidir.

***

Yaratım, öznel düzeyde veya varoluş nesnelerini yaratmak düzeyinde gerçekleşmiş olurken, yaratıcı öznenin içerikte kendisinde olanın bir dışlaşmasının sonucudur. Yaratım gücü ile her şeyi kendine benzetmeye eğilimli olarak yaratımda bulunulur. Kendinden anlam ve değer katmak anlamında da kendileştirme eylemidir. Bu bağlamda Tanrı'nın veya tanrısal oluş ile yaratımda bulunma olanağına sahip insanın, yaratımında yaratım nesnelerine, amaçsal/ ereksel oluşuna bağlı olarak kendinden anlam ve değer içerikleri katması, kendileştirme çabası olarak da görülür. Kendileştirme aynı kılma çabası değil, Tanrı'da ayrı olmadan ve aynıda olmadan ayna kılma çabasıdır. Ayrıca hem Tanrı'da hem de insanda, anlam ve değer dışlaşması olarak yaratım nesnesine her ne katılmakta ve görünüşe taşınmakta ise kendileştirme çabası görünüş bulur. Zaten yaratım erkine sahip özne için kendinden olanın dışında bir şey katmak söz konusu değil ise yaratım, kendinde olanın dışlaşması olarak kendileştirme çabasını da görünüşe taşır.

Bu durum sanatsal, sohbet (hak ve hakikat ifade edilir iken özgün biçimde aynalaşmaya neden bilgi akışı) vb. düzeylerde yaratım nesneleri verir iken ussal olarak tasarımsız olan ve doğaçlamaya bağlı ürün vermelerde dahi geçerli bir durumdur. Kendileştirme, amaçsal olacağı gibi tasarımsız olan yaratım biçimlerinde dahi kendilikten katılanlar ile yaratım nesnesinin -aynıymışçasına kendi kılınmış değil- kendileştirilmiş olunduğu görülür.

Yaratım ile beraber kendilikten anlam ve değer katmada da görülecek olan, yaratımda aynı kılınmasa da ayrı kılmamış olarak kendileştirmenin gerçekleştiğidir. Kendileştirme eylemi olarak yaratım, yaratım nesnesi üzerinden kendiliğe her dönüşte, kendi belirimlerinin bilinçte ayna kılınmış olunması ile karşılaşmak anlamını da taşır. Her kendileştirme çabasında ise yaratımda kendini keşfetmek ve

kendileştirilen ile kendiliğe, gerçekleştirdiği üzerinden -aynalaşmak ile- bir daha tanık olmak söz konusu olur.

Bu duruma öznel düzeyde genelde, ailede ebeveynler ve çocuklarında sıkça rastlanır. Toplumsal oluşta da her topluluk ortak anlam ve değer dünyaları ile kendi bireylerini üretirken de kendileştirdiklerine tanık olurlar. Kendileştirdiklerini de kendilerine ayna bulurlar. Yaratım nesneleri olarak miras edinilenler dahi zamanın konjonktüründe beliren anlam ve değer belirimlerine göre anlamlı kılınırlar iken kendileştirilmiş olarak insanlık tininde yerlerini alırlar. İnsanın halifetullah olarak Tanrı'ya ayna kılınmasında dahi bu gerçek yatar. İnsan hakikati tanrısal oluşu ile Tanrı'da bulur iken kendileştirilmiş bir varlık olarak varlık sahnesinde yerini alır. Tanrı'ya ve insana böylesi oluştan bakıldığında, yaratımın nasıl ve sonuçta ne için gerçekleştiğine tanık olunur. İnsan yaşamında da bu durumun, bireysel ve toplumsal karşılıklarında ki belirimleri ile hâkim olduğuna tanık olunur.

Bilim teknikte dahi gelişimin kriteri, -bilerek veya bilmeyerek- insan oluşa yakinlikte aranır. Çizgiler ile belirli kılınan dünyalarda dahi kendileştirme, kendilikten yana katılan her belirimde tanık olunacak olandır. Doğa ile ilişkilerde dahi doğayı koşul ve ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden üretirken yüklenilen anlam ve değer belirimleri ile kendileştirmenin kaçınılmaz olduğu görülür. Kendilikte olanlara göre biçim kazanmış yaratım nesnesinin, yaratıcı öznenin tininde, anlam ve değer kazanmış olarak da yer alması kendileştirmenin başka bir boyutudur. Yaratım nesneleri ile duygusal bağ kurulduğunda ise kendileştirilmiş olan ile yakinleşmek söz konusu olur. Kendilikten katılanlar ve öznesinin dünyasında yer edinmesine göre gerçekleşen her yaratım nesnesi, yaratıcı özneyi anlayabilmenin, tanıyabilmenin ussal belirimleri olarak çözümlenebilmesinin izlerini taşır. Öznesine ayna tutar iken öznesini anlamak, tanımak daha da kolaylaşır.

Yaratımda kendiliğe bir dünya kurulur iken kendileştirilmiş olanlar ile bir dünya kurulmuş olunmaktadır. Bunun içindir ki anlam, değer yüklemleri ile yaratılmış olan ve öznesinin tinine ilişki belirimlerinde anlam, değer kazanmış olması ile katılımcı veya yerleşik olan kendileştirilmiş, yabancısı olunmayan olarak kendisi ile yaratılmış olan dünyanın bir parçası olur. Öznesinin tininde ilişkilerde açık olan anlam ve değer belirimlerini yitirmiş her kendileştirilmiş olan ise anlam ve değerine yitik, duyarsız ve yabancı olunan olması ile tin dışına konulan olur.

Kendileştirme eylemi, yaratımda bulunurken varlıksal bir durum olsa da öznesinin tine katılım ve yerleşik olma durumunda ise varoluşsal bir belirim olarak görünüş bulur. İsimler ile dilde gerçekleşen kendileştirmede ise ismin öznesi olanın isimde kendileştirildiğine tanık olunur. Böylesi kendileştirmede ise isim ile öznesi görünüşe taşınır iken isimde kendileştirmenin, yakıştırma düzeyinde gerçekleştirildiğidir. Yakıştırma, öznesinin varlıksal ve varoluşsal belirimlerine karşılık yapılmakta ise ismi ile görülen öznesine tanık olmak söz konusu olandır. Bu durumda yakıştırma/ isim, öznesini anlamlı kılma değil, anlamını açık etme biçimi olarak görünüş bulur. Kendileştirmede önemli olan ise her yaratım nesnesinin hem emek değer belirimi olması hem de yüklenmiş olduğu anlam ve değer beliriminde hakkı dışına çıkılmayarak öznesinin tinine katılımcı olmasını sağlamaktır.

Kendileştirme, üst bir ilkeye göre yapılmakta olsa dahi (sanattaki estetik yargısal oluşta olduğu gibi) yaratıcı öznesinin potansiyelinde olanların ve iç dünyasında yaşadıklarının sonucu olarak biçim kazanmış olmasında yaratıcı öznesine de ayna olduğu unutulmamalıdır. İnsan melekeleri ile âlemler kuşağı gibidir. Her bir âlemin dünyasına giriş bileti gibi melekelerini kullandığında, dışında olmadığı ama fark etmediği dünyalardan beslenmiş olarak yaratım ürünleri de verebilir.

Hayal gücü ile melekler, düşünce gücü ile arş, kürsü vb. âlemlerinden beslenildiği gibi her bir melekesinde Rabbi olarak Tanrı olduğu için ve nurlanmak ile de Tanrı'dan beslenmiş olunduğu içindir ki bulunduğu dünyada bulunmayanları da yaratımın çeşitliliğinde ve renkliliğinde görünüşe taşıyabilir. Böyle olsa da her gelen/ keşfedilen ilham ve düşünce, içerikte imge ve anlamına bağlı olarak insan süzgecinden geçerken insan tinine katılmış olarak dışlaşmakta iken kendileştirilmiş olarak görünüş bulur.

Kendileştirmede dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan bir de yaratıcı özne ve kendileştirilmiş yaratım nesneleri ile anlam ve değer kopukluğunun olmamasıdır. Bu nedenledir ki anlam ve değer içeriğine bağlı olarak dolaşık ve organik olan, birbiri ile örtüşen ve ayna oluşlara tanık olunur. Bu, Tanrı ve âlemleri anlamak için ne kadar önemli ise insan ve yarattığı dünyaları aynalaşmalarda çözümlemek ve anlamak adına da önemlidir. Bu durumda dilde anlam yüklemlerinin, göstergelerinde nedensiz olarak gerçekleşen bir uzlaşı olmasından daha çok anlamın karşıladığı nesnesine bağlı olarak örtüştürmelerde bulunuluyor olduğu gerçeği ile karşı karşıya kalınır.

Kendileştirme olgusu, hem içeriksiz bir dünya olunmadığı hem de içeriklerin gerçekleşmesine bağlı olarak edinilen dilde anlamın, bir uzlaşı olmasından daha çok örtüşme olduğunu açık eder. Anlam, dilin ilişki ve iletişimde kullanılmasına bağlı olarak ortak bir kabulde buluşularak kullanılmakta ise uzlaşı söz konusu olandır.

Anlam imgede içerildiği doğrultuda öznelde karşılık bulduğunda, örtüştüğü gerçek ile anlayışta buluşulur. Kavramlar ile bilirken de kavramların taşıdığı anlamı/ anlamları karşılayan nesnesinin içerikleri ile örtüştüğü kadarıyla anlayışta buluşulur. Kavramsal her biliş durumunda, bilme nesnesi ile ussal oluşta her ne kadar birbirine dışsal

ikilik durumunda bulunulsa da içerikte anlam ile buluşmak söz konusu olur. İmge ise öznelde duygu ile canlı kılındığında, kavramın duygusunu verdiği gibi kavramın anlam içeriğini öznelde somut kılmanın gereği olarak da anlamda buluşmaya nedendir.

Kavramın gücü bilmedeki gerçekleşmesinde, imgenin gücü ise öznelde duygu karşılıklarının oluşması ile dirimsel kılınışında açık olur. Böyle olmak ile beraber anlam olarak taşıdıkları ile buluşma gerçekleştiğinde, dolaşık ve organik bir dünyada örtüşme, aynalaşma ve buluşmalarda yaşanıldığına tanık olunması gerekir.

Her anlam belirimi, nurun doğasında melek biçimi veya meleke karşılığına göre imgeye indirgenmiş değil, imgede içerilmiş olarak eylemde gerçekleşenler üzerinde tanık olunandır. İçerik imgeye özdeşlikte indirgenmiş değil, imge içeriğe izafi yüklem olarak indirgenmiş olduğu içindir ki düşünsel alanda örtüşme, aynalaşma ve buluşma söz konusu olur. Eğer içeriğin imgeye özdeşlikte indirgenmiş olduğundan bahsedilmiş olunsaydı, içerik özsel bağlamından koparılmış olarak imge oluşunda görülecek olurdu. Böyle olmuş olunsaydı, imgenin/ görünüşlerin içeriklerine bağlı olarak anlam, değer, duygu belirimlerinde anlaşılması da özdeşlikte farkındalığın görünüş bulmaması sebebiyle gerçekleşmezdi. Bu bağıntıda imge için söz konusu olan kavram için de söz konusu olandır. İçerik kavrama indirgenmiş değil, kavram içeriğe indirgenmiş olarak düşünsel alanda bulunur. Bu nedenledir ki farklı dillerde içeriğin korunmasına bağlı olarak kavramın farklı bir kavram ile temsil edilmesi ve anlamın farklı dillere taşınması mümkün olmaktadır.

Genel anlamda tercüme hareketleri de içeriğin, karşılandığı kavrama indirgenmiş olması nedeni ile yeni bir kavramda karşılanmış olarak içeriğin görünüşe taşınması hareketidir. Bu durum doğanın dil ile

tercüme edildiği anlamında okunduğunda da doğada olup bitenleri anlamlı kılma çabasından daha çok doğada olup bitenleri bilme, anlama çabasında olduğumuz görülür. Varoluşsal olarak kendileştirme hareketi de kendileştirilenleri kendiliğe tercüman kılma hareketi olarak gerçekleşir. Kendileştirme de kendiliği anlamlı kılma çabası olmaktan daha çok kendiliği görünüşe taşıdıklarında görünüşe taşıma, anlama çabası olarak ilkin görülür. Sonrasında ise kendiliği anlamlı kılma çabası olarak sürekli kılınır/ kılınabilir.

İşin ilginç yanı ise isimler söz konusu olduğunda anlam örtüşmesi, aynalaşması, buluşması gerçekleştiğinde, anlamın eril doğası gereği verdiği görüde anlam, nesnesine özdeş bakışım verir. Böylece dil düzeyinde isim belirimi ile kendileştirmede de bulunulmuş olunur. Ağaç denilirken ağaca, kuş denilirken kuşa, Tanrı derken de isim belirim karşılıklarına göre Tanrı'ya vb. yani dilde kendileştirilmiş olana ismin öznesine bakar olarak görüş sahibiyizdir. Bu durumda dahi kendileştirme anlamlı kılmaktan daha çok anlamaya çalışma çabası olarak görülür. İsmin, anlam dünyasında böylesi bir karşılığı olmasaydı, görüş değil de bakış durumunda bulunmaya devam ederdik. Böyle olsa da ismin öznesine aşkın değilse de nesnelliğe aşkın olarak anlamda görüş sahibi olunduğu unutulmamalıdır. Böyle olduğunda ismin kendileştirme hareketinde dahi aynı değil ayrıda değil oluşa tanık olunur. Öznelde/ düşünce alanında isimler ile örtüşmeye bağlı olarak gerçekleşen her buluşmada, aynalaşma böylece gerçekleşmiş olur.

İsimler, özneleri olmasa da içerik belirimi ile öznel olanı görünüşe taşır iken nesnelliğe aşkın görü sahibi kılarlar. Öznellikte beliren anlam karşılığına göre anlam ile özdeş bakışımda ise görme gerçekleşir. Anlam ile özdeş bakışımda görüş gerçekleşir iken görülen artık oradadır. Görüş gerçekleşirken de görüşün nesnesinden bağımsız bakıldığı ve nesnelliğe aşkın metafizik bakışımda bulunulması sebebiyle

dil buluşmasında ve kendileştirme çabalarında dilin, aynı değil ayrıda değil oluşta izafi indirgemecilikte biçim kazandığına bir daha tanık olunur.

Bu durum Tanrı'nın isimleri için düşünüldüğünde de isimlerin, öznesine olan bakışımda iken anlamın öznelde özdeşlik göstermesi ile görüş sahibi kıldığına bir daha tanık olunur. Anlam ile düşünce de anlamlı kılınan, anlama çabasında olarak bulunulandır. Bu durumda Tanrı'yı isimleri ile anlamlı kılma çabasından daha çok anlama/ bilme çabasında bulunmuş olunur.

Anlaşılanın dilde ifade ediliş durumuna bağlı olarak da ilişkilerde anlamlı kılındığı görülür. Dil evvela bir anlama çabası olarak biçim kazanır ve sonrasında anlamın değer belirimi ile beraber ifade (beyan) etme durumlarına ilişki ve iletişimde anlamlı kılma çabası olarak görünüş bulur. Dil ile anlama çabası, anlamın dilde karşılık görmesi ile berber anlamlı kılma çabasına dönmek zorunda kalır.

İmgesinde içerildiğini, olayında gerçekleştirildiğini gösteremediğimiz her ilke ise soyut kavramsal oluşta ussal oluşu ve ussal oluşu bağlamında gerçekliği tanıtlanamayandır. Bu durumda örtüşme gerçekleşemediği içindir ki anlam yadsınmış olarak kabul görmeyen olur. Kavramın, içeriğine bağlı olarak karşılıklarının olması, tanım ve tanıtlamaya bağlı olarak gerçekliğini görünüşe taşınması da anlamlı kılmaya çalışır iken bir anlama çabası olarak düşüncede biçim kazanır.

Yaratım, kendileştirme belirimi olarak gerçekleşir. Dil ise yaratım belirimi ile kendileştirme çabasıdır. İnsan ilişkileri ve alanlarına dair olarak hangi düzeyde gerçekleşmekte ise kendileştirme anlam, duygu, değer, inanç, yargı belirimleri doğrultusunda dilin amaca bağlı kullanımı ile katılımcı olunduğu kadar gerçekleşir.

***

Düşünce, dil, bilmek, yaratım ve gerçeklik, gerçekleştirdiklerinin öznesi oluşun sonucunda varoluşun temel belirimleridir. Tanrı için düşünmek, yaratmak ve yarattığına anlam ve değer içermesi kıvamında varlık vermek anlamında gerçekleşir. Gerçekleştirdiklerini görünüşünün nesneleri kılar iken onlar ile olan ilişkilerinde ilke gereği tutum ve davranışlarında karakter ve kimlik beliriminde kendiliğini görünüşe taşır. Kendilik kimlik düzeyinde görünüşe taşınır iken yarattığı ile ilişkisinde ortak gerçeklikte varoluş kimlikte varoluş olarak yaratılmış gerçeklikte bulunan olur. Elbette ki Tanrı, kendinde varlık olarak yaratımda bulunmadan önce kendilik şuurunda sadece kendi ile var oluşunu bulan gerçeklikte sadece kendi idi. Yarattıkları ile var olduğu gerçeklikte ise tinde/ öznelde varlık gerçekliği zemininde yaratılmış gerçeklik olarak kendi gerçeğini ortak gerçeklikte görünüşe taşıyandır. Kendini kimlikte Tanrı olarak yaratan ve Tanrı olarak kimlik kazanması gerçeğinde kendi gerçeğini kendisi belirli kılandır. Böyle olduğunda Tanrı, kavram olarak dahi yaratıcı özne olarak kendi gerçeğini kendi yaratan özne oluşta kendiliğini görünüşe taşıyan anlamını içerir.

İsmin egemen doğasından yaklaşım ile bakıldığında da bunun, inanan zihinlerde karşılığının da böyle olduğu görülür. Yaratımdan bahsetmekte isek yaratılmışlardan hareket ile yaratıcının olduğunu söylemek kolaydır. Yaratım nesneleri üzerinden düşünülen yaratıcı öznenin düşünce ve dilde kendisini yaratıcı özne olan Tanrı olarak yaratığını görmek gerekir. Bu anlatımdan Tanrı'nın düşüncenin bir yaratımı olarak uydurulmuş olduğu değil, lafız olarak Tanrı kavramının düşüncenin bir ürünü olduğu ama bu kavramın içeriğini taşıyan varlığın Tanrı olarak Tanrı kavramında karşılık bularak dilde görünüşe taşındığı ve kimlikte kendisini Tanrı olarak yarattığı anlaşılmalıdır. Bu, varlık olarak yaratılmamış olanın varoluş beliriminde kendiliğini tinde yaratmasıdır. Görülen o ki düşünce ve dil, Tanrı'nın Tanrı oluşu

gerçeğinde kendiliğini kimlik ediniminde bulması ve görünüşe taşıması gerçeğine haizdir.

Tanrı der iken yaratıcı erk sahibi kast edilmekte ise varlık olarak töz mahiyetinde nesnel oluşu yönü ile yoktan değil kendinden var eden anlaşılması gerekendir. Yoktan değil, yok iken var eden anlaşılmalıdır. Bu doğrultuda yaratıcı erk sahibi olana, yaratım nesneleri üzerinden -eserden müessirine tanık- olmak yerine, doğadaki daim/ sürekli yaratan yaratıcı (El Hallak) oluşu durumu üzerinden düşüncenin konusu etmek gerekir. Bu durumda Tanrı doğadaki daim yaratışta yok iken var olan yaratım nesneleri üzerinden yaratım edimi ile gerçekleştirdiklerinde kendisini görünüşe taşımaktadır. Görülen o ki doğadan ayrı durmadan vahid olan bir yaratıcı söz konusu olandır. Daim yaratışta hem Tanrı oluşunun kendiliğini -kendilik bilincini (ben oluşunu)- koruyan hem de doğadan ayrı olmadan Tanrı oluşunu daim yaratışta sürekli kılan Tanrı'nın varlığı söz konusu olandır. Bu durumda Tanrı, yarattıklarına ayrı durmadan aynı da olmadan daim yaratış üzerinden tanık olunması ve teorik olarak da bilinmesi gerekendir.

Vahid, Tanrı'nın isimlerindendir. Böyle olsa da daim yaratışta yarattıklarından ayrı olmadan aynı da olmadan yarattıklarına içkin ve yarattıklarını kendi dışında bırakamadığı içindir ki vahid oluşu zorunlu olarak bulan Tanrı'nın varlığı söz konusu olur. Bu bağlamda vahid bir isim olmak ile beraber kavram olarak Tanrı'yı tanımlamanın ve anlam karşılığı olana göre tanıtlaması yapılacak olandır. Tanrı'nın yarattıkları ile birliği daim yaratışta tanık olunacak olduğu içindir ki bu kavram ile Tanrı kanıtlana bilinecek olandır.

Doğada tikel ve tekil belirimlerde değişim ve dönüşümlerde süreksizliğin hâkim olduğu görülse de nesnel ve öznel düzeyde belirimleri olan tümeller sürekli olanı işaret eder. Nesnel düzeyde

beliren tür, cins vb. tümeller süreksizlik içinde ussal oluşun gözetildiğini görünüşe taşır. Kaos değil de ilişkilerde de varoluşun, rahmetin öncelendiğini sonuç ilke olarak görünüşe taşır. Us, görme, irade, adalet, kelam vb. tümeller de farklı formasyonlarda gerçekleşse de öznelde sürekli oluşu süreksizlik içinde görünüşe taşır. Bu sıfat belirimler için olan ussal durum esma-ül hüsna üzerinden de okunabilir olandır. Süreksizlik içinde ussal ve öznel diğer belirimleri ile nesnelliğe aşkın hareket beliriminde sürekli oluşunu koruyarak kendiliğini görünüşe taşıyan ise Tanrı'dır. Doğadaki süreksizlik, süreksiz oluş belirimleri üzerinden varlık olarak sürekli oluşunu koruyan Tanrı'yı görünür kılar.

Yukarıdaki anlatımdan doğatanrı anlayışı ile özdeş indirgemeci bir durumun olduğu anlaşılmamalıdır. Varlık olarak Tanrı der iken mevcudat düzeyinde yaratılmışlar ve kâinat/ evreni değil, şahıs olarak doğaya içkin ve yaratmış olup da bırakmış değil de daim yaratışta olarak kendisini görünüşe taşıyan Tanrı'yı kast etmekteyim. Spinoza'nın doğaya içkin ve doğa belirimli Tanrı anlayışını kastetmemekteyim. Spinoza, doğaya içkin olanı belirtir iken sadece doğa belirimli işlerinde anlaşılması gerekeni işaret eder. İletişim düzeyinde kendisi ile bağ kurulabilecek Tanrı anlayışından uzak durur. Bu içkin olan ile bağ kurulamaz anlamında kendi ile çelişik olan bir ifade olmaktan öteye gitmez. İçkin ise her gerçekleştirdiğine bağlı olarak kendisi ile iletişim kurulabilecek bir Tanrı'nın olması, kaçınılmaz olarak bulunması gerekendir. Kendisi ile iletişim kurma düzeyinde bağ kurulması olanaklı olmayanın, gerçekliğini kanıtlamaktan yana hep eksik kalınır. Nebilerin ve duanın insanlığa gösterdiği ise kendisiyle iletişim kurmak ile bağ kurulabilecek bir Tanrı'nın olduğudur. Kadim bilgelik tarihi olarak velilerin de gösterdiği, kanıtladığı ise kendisi ile

iletişim kurmanın ve kendisine yetişmenin olanaklı olduğu bir Tanrı'nın olduğudur.

Doğanın kendinde şey olarak üst gerçeği, kendisine içkin olan ve öznel belirim olan tümeller ile vahid oluşunda kendiliğini görünüşe taşıyan Tanrı'dan başkası da değildir. Her öznel belirim özde gizil duran öznesini görünüşe taşır iken tek/ biricik oluşta Tanrı, görüngüler dünyasında eylem beliriminde olarak görünüş bulur. Her yaratılmış olan ise özde öznesi olarak durandan aldığı varlık payı olarak varoluşta kendini bulur.

Böylesi anlatımlar sonucunda genelde doğaya içkin Tanrı anlayışına hâkim olarak ussal bakışımda bulunulur. Sürekli olanda, süreksiz oluşta beliren varoluş eşiklerinde görünüş bulunduğu düşünüldüğünde, Tanrı varlığına içkin bir doğanın olduğu görülür. Öz varlık olarak kendisine içkin olunan ve kendisinde içkin oluşta bulunulan bir Tanrı anlayışında hakikat hem vahit oluşunda içkin oluşu ile bilinebilecek olunan hem de muhit/ mekânsal oluşunda kendisinde bulunulacak olunması ile bilinecek olandır. Bu durumda hakikat hem kendisinde bulunmak zorunda olunan hem de öz mahiyet olarak içkin oluşu gereği sonuçta hep yaşanılandır.

***

Varlık felsefesi, ne sorusu kalıbıyla başlar iken önerme, tanımlama ve tanıtlamalara bağlı olarak yapılması gerekendir. Böyle olmak ile beraber varlık mekânsal oluşunda muhit olarak kapsayıcı ve öz varlık olarak da kendisinde var olanlara içkin oluşunu varlığından bir şey yitirmeden koruyan olarak var olması gerekendir. Böylesi her önerme ile yapılmış olunan ise varlık tanımı yapmış olarak ne sorusuna cevap verilmeye çalışılmış olunmasıdır.

Tanım, kavramsal düzeyde nasıl varlık oluşta belirmiş olunduğunu görünüşe taşımakta ise mantıksal tutarlılıkta kabul görmesi gerekendir. Ussal düzeyde bir kavramın mantıksal tutarlılığı o kavramın içeriği bağlamında nasıl görünüşe geldiğinin uslamlanmasını da içermelidir. Bu durumda tanıtlama, mantıksal olarak kavramın sözcük düzeyinde görünüş biçimi ile değil, içerikte taşıdığına bağlı olarak nasıl ussal kılındığı ile ilgili olarak nasıl sorusu kalıbında düşüncenin tutarlılığını göstermeye çalışmaktır. Tanıtlama, ussal olarak mantıksal tutarlılıkta tanımın doğruluğunun gösterilmesi ile mümkündür. Teorik olarak tanıtlanmış olanın ise varoluşta karşılığının gözlemlenmesi ve nesnel düzeyde deneylenebilir ayrıca öznel düzeyde deneyimlenebilir olması doğrultusunda da kanıtlanabilir olması gerekir.

Hakikat bizler için doğa değil de doğayı kapsayan ve doğaya içkin olan Tanrı'nın kendisi ise muhit oluşu gereği nesnel belirimleri ile tanık olunması gerekendir. Öznel belirimleri ile de tanık olunması gerekendir. Tanık olmak ile beraber nesnel yönünün deneysel oluşa, öznel yönü ile de deneyimsel oluşa açık olması gerekendir. Bu bağlamda daim yaratışta beliren vahit oluşta görülmesi gereken bir durumda süreksizlik içinde sürekli oluşunu koruyan öz cevher oluşta Tanrı'nın kendi ile yarattığıdır. Bu durumda deneylenebilir olması kaçınılmaz olarak bulunacak olandır. Muhit oluşunda ise bütün varlık

alanını kapsayıcı olması ile gözlemlenebilir -sonsuz- oluşa haiz olması gerekendir.

Yukarıdaki anlatımda dikkat edilmesi gereken ise mantıksal tutarlılıkta her bir kavramın içerik olarak kendisini görünüşe taşıyacak başka bir kavram ile tanıtlanabilir olmayı bulduğu, bulması gerektiğidir. Varlık felsefesi yapılmakta ise bu olması gerekendir. Varlık felsefesi bu bağlamda kavramsal düzeyde özdeş indirgemeci oluşta yapılacak olan değil, izafi düzeyde indirgemeci olarak yapılması gerekendir.

Varlığı nesnel düzeyde deneylenebilir yönü ile bilme işini bilim üstlenmiş olsa da öznel yönü ile deneyimlenebilir oluşu ile bilme yönünü tasavvuf üstlenmiştir. Demem o ki varlıktan bahsetmekte isek deneylenebilir ve deneyimlenebilir olarak gerçekliliği olandan bahsetmekteyizdir. Tanrı varlığından bahsetmekte isek daim yaratış ile kendisini hem ussal hem deney veya deneyimsel olarak bilebileceğimiz bir varlıktan bahsetmiş olmaktayızdır. Kavramsal düzeyde ifade edilenlerin varlıksal ve varoluşsal karşılıkları düşünüldüğünde ve gözlemlendiğinde hakikati olandan bahsetmiş olmaktayızdır.

Doğaya hem içkin (vahid) hem de dışsal düzeyde kapsayıcı (muhit) olan ve doğanın kendinde şeyi yani öznesi olarak içkin olanı Tanrı'dır der isek: Bu önerme ile hem ussal olarak tanıtlaması yapılarak bilinebilecek olanı hem varlıksal ve varoluşsal belirimleri ile tanık olarak, gözlemleyerek bilinecek olanı hem de nesnel düzeyde deneylemesi ve öznel düzeyde deneyimlenmesiyle bilinebilecek olanı kast etmiş olmaktayızdır. Sonsuzluk, nur (enerji), vahidiyet beliriminde görünüş bulan öznel sıfat belirimi olan tümeller ve süreksizlikte nesnel düzeyde tümel oluşların korunmasında görünüş bulan ussallık vb. Tanrı'ya ussal ve deneye/ deneyime dayalı düzeylerde farklı biçimlerde tanık olacağımız gerçekliğini görünür kılar. Bu durumda felsefenin ve

kelamın işi, "bilinmez" denilenler ile dogmalar üretmek değil, hakikati bilmeye açık olan insanın varlıksal ve varoluşsal karşılığı olan her ne ise bilinebilecek olduğunun uslamlamalarını göstererek hakikate açık oluşu korumaktır. Bu gün bilinmeyen, yarınlarda bilinecek olan olarak bilincin önüne konulmalıdır ki hakikate duyarlılık sürekli kılınmış olsun. Bilmek arayışında olmak için şüphe her ne kadar gerekli olsa da bilmeye eğilimi sürekli kılmak için merakı da öldürmemek gerekir.

***

Vahid kavramından hareket ile yaratım öncesinde Tanrı için kendiliğinde biricik ve kendi varlık alanının her yerinde aynılığını koruyan ahad (tek) olduğunu söyleyebiliriz. Daim yaratımda bulunulabilmesi için her yaratılanın, varlık olarak Tanrı varlığı dışında olmaması zorunlu olur. Vahid, hakikat olarak kendisi dışında olunamayan da olduğu içindir ki tek/ biricik oluşun anlamını da içerir. Bu nedenledir ki sıfat ve isim belirimi olarak her neye haiz olmakta ise yarattıklarının da istidat bağlamında kendisinden nasipli olduğu kadarı ile gerçekliğini kendisiyle bulduğu olur. Bu durumda Tanrı, yarattığının hem yaratıcı öznesi hem üst gerçeği hem de yaratığına içkin zatı ile yarattığına aşkın, sıfat ve isim belirimleriyle de yarattığına aşkınsal olarak kendini bulur.

Kendiliğinde ahad olanın yaratması ile beraber vahid olması kaçınılmazı olarak bulduğudur. Böyle olsa da yarattığının istidat olarak kendisinden aldığı payda, Tanrı'nın vahid oluşunda beliren hakikat oluşundan aldığı hak olarak hak kılınmış olunan gerçekliliğidir. Bu bağlamda hak kılınmış olunana göre varoluş, Tanrı hakikatine bağlı olarak gerçekliliğin tikel ve tekil düzeyde bulunmasıdır.

Böylece kendinde ahad oluşunda her yerdeliğinde aynılığını koruyanda, yaratım ile vahid oluşu sonucunda aynı olmadığı yaratım nesneleri görünüş bulmuştur… Özde vahid olan yarattıkları ile kendiliğinde ikiliği ve yaratımdaki çeşitlilikte de çokluğu görünür kılmıştır. Özde şahıs oluşunda vahid oluşunu koruyan ama yaratımdaki nesnel belirimlerde ikiliği-çokluğu belirli kılan için artık aynı değil, ayrıda değil oluş kaçınılmaz olarak bulduğu olur.

Aynı değil, ayrıda değil oluşu:

1- Yaratımın ilkesidir: Her yaratım, kendi varlığında aynı oluşunu koruyan için kendi varlığında aynı olmayanı görünür kılmasıdır. Yaratım aynı olmayışta gerçekleşen/ gerçekleşmesi zorunlu olandır.

2- Tenzihin (olumsuzlamanın) ilkesidir: Bu ilke ile ayrı olmayanı (vahid olanı) aynı olmadıklarından, ilke belirimlerini referans alarak nasıl bilmemiz gerektiğinin bilgibilim yöntemini ediniriz. Aynı olmayanlar, aynı olmamanın farklı oluş belirimlerinin olumsuzlamasının yapıla bilineceğinin gerçeğini taşır iken -ayrı da durmadığı sıfat ve isim belirimleri ile- ayrı durmayanı bilmemizin gereği olarak bulduklarımız olur.

3- Ortak gerçeklikte tinde varoluşun sürekli ve sürdürebilir kılınmasının ilkesidir: Tanrı'nın karakter ve kimlik belirimlerinde muhatabı olan kulları ile ilişkisinde tinde varoluşu -yani kendiliğini karakter ve kimlik belirimlerinde yaratması da- aynı olmayışı barındıran kişilerin oluşu ile ikili/ çoklu ilişkide gerçekleşir. Ayrı olmayan aynı olmadıkları ile ilişkisinde tinde varoluşunu karakter ve kimlik beliriminde görünüşe taşır iken ayrı olmadığı yönleri ile de vahid oluşunun aynalaşmasında gerçekleştirdiklerinde kendine tanık olur.

Böylesi varoluşun gerçekleşmesi için ise vahid oluşuyla ayrı olmadığı tümel -sıfat ve isim- belirimleri ile aynı olmadığı kişi belirimleri üzerinden görünüş bulması ve onlar ile ilişkisinde aynı olmayışın korunması ve sürekli kılınması gerekir. Aynı olmayış ayrıca Tanrı şahıs beliriminden farklı olarak Habibim, Halilim, Muhammed, İsa vb. isim belirimleri ile nitelenmek üzerinden gerçekleşendir. İsim sadece bir niteleme değil, tinde varoluşu ortak gerçeklik olarak ikili/ çoklu ilişkilerde bulmanın da gereği olarak bulduğumuz olur. Özde aynı şahsı yaşar iken kişi olarak farklı oluşta onun ile ilişkilerimizde (dua,

vahiy vb. belirimler ile gerçekleşen) Hakk ile kul veya hitap-muhatap düzeyinde beliren kimlik belirimlerinde gerçekleşen ayrı değil ama aynı değil oluşta tinde varoluşun gerçekleştiğidir. Aynı değil ama ayrıda değil ilkesi ile varoluşun böylesi düzeyde sürekli ve rahmetin (var etmenin/ yaratmanın) öncelenmesi ile de sürdürülebilir kılındığıdır.

4- Yakin bulmanın, ermenin ilkesidir: Aynı değil ve ayrıda değil oluşta aynı olunmayan belirimlerin yaşamsal düzeyde tenzih edilmesi -salih amel, ibadetler vb.- sonucunda nurlanmak ile hem meleke gelişiminde hem de isimleri hakkı gereği hakki olarak duygu belirimlerinde gerçekleştirilmesinde özde aynı oluşunu koruyana ermeye, yakin edinmeye yol edinilir. Bu durumda aynı değil ama ayrıda değil olanı yaşadıklarımızda veya şahsına ermek ile deneyimlemenin yolu da edinilmiş olunur. Tasavvuftan amaç edilen zaten bundan ibarettir.

Aynıda değil, ayrıda değil prensibi; varlıkbilim, bilgibilim, görünüş-görüngü-bilim, kimlikbilim, gerçeklikbilim, yakinlikbilim vb. düzeylerde her alanda özde vahid oluş ve gerçekleştirdikleri üzeri yarattıkları ile ikili oluşun gerçeğinde hep tanık olunacak olan gerçekliğe haizdir.

***

Aynı değil, ayrıda değil prensibinden hareket ile anlamaktayız ki Tanrı Vahit oluşu gereği daim yaratışta ilk neden oluşunu da her an korumakta olarak vardır. İlk neden oluş, yaratmış ve dışına koymuş olarak anlaşılmaması gerekendir. Vahit olunması sebebiyle varlık olarak ilk neden oluş, daim yaratım üzerinden tanıtlanması yapılması gerekendir. İlk neden olması sebebiyle de Tanrı yarattıklarının tözü olarak aranması, bulunması ve sürekli/ daim/ baki oluşunda tanınması gerekendir. Kendi dışında bir şey yüklenmeden kendi ile var eden ve kendisini kapsayacak olan bir durumdan uzak olarak sadece kendi ile var olan ilk neden olarak gözlemlenmesi gerekendir.

Bir ilk neden felsefesi yapılacak ise yaratıcı olan Tanrı önermesinden başlayarak değil de daim yaratışta yaratıcı olunduğuna tanık kılan ve daim yaratışta ilk neden oluşunu koruyarak kendiliğini sürekli oluşunda görünüşe taşıyan Tanrı önermesini dikkate almak gerekir. Böylece ussal düzeyde daha tutarlı bir önerme ile tanımlaması, tanıtlaması yapılacak olan ayrıca kanıtlaması da nesnel ve öznel düzeyde deneysel/ deneyimsel oluşta yapılacak olan Tanrı ile tanışılabilir.

Kimisi gerçekliği doğada arayabilir ve doğanın gerçekliliğini de araştırabilir. Kimisi ise gerçekliliği doğada değil, Tanrı'da arayabilir ve Tanrı'nın gerçekliğini araştırabilir. Bu durum hakikate açık/ duyarlı oluşun bir gereği olarak bulduğumuzdur. Fıtri olarak hakikate duyarlı/ açık oluşumuz ile hakikat arayışında olmamız, ussal düzeyde ilk neden arayışında olarak hakikati bilmeye çalışmamız, ruhsal olarak yaşadıklarımız zorluklar karşısında dayanak arayışında olarak hakikati Tanrı'da buluşumuz ve ona sığınışımız, ereksel sonuç neden olarak da görünüş bulmasında hakikati hep Tanrı'da arayışımız, Tanrı ile buluşmanın basamak taşlarıdır. Fıtri, ussal, ruhsal, ereksel nedenlerden dolayı hakikati hep Tanrı'da arayan insan doğasına tanık olunur. İnsan, doğası gereği Tanrı'yı aramaya kendisini mecbur bulur.

Bir seçim olarak inkâr etmek ise sonuçta doğada kendini bulmak, temel ihtiyaçlarda yaşamak, haz ve menfaatleri öncelemek, doğayı anlamaya çalışmak vb. süreçlerde seküler oluşta sonuçlanır. Tanrı ve varlık soruları böylece farklı önerme ve gerekçeler ile beraber ussal olarak sorunsal kılınmaya çalışılan olunur.

Böyle olsa da hakikate duyarlı/ açık olan arayış içinde bulunanlar için hakikat, aynı değil ve ayrıda değil oluşta, aynı olunmadığı içindir ki ikilikte bilinen ve ayrı olunmadığı içindir ki dolayımsızca yaşanan olarak bilinecek olandır. Düşüncenin/ ussun bilme nesnesi ile biçimlenen ikili doğası gereği her biliş, aynı olunmadan ayrı da olmadan farklı oluş belirimleri ile gerçekleşir. Dile indirgenen ile biliş, anlam ve değer bağıntısında gerçekleşir iken bilen ve bilinen ikiliğinde bulunmayı zorunlu kılar. Böylece hakikat bilme düzeyinde dilin de doğası gereği hep dolayımlı olarak bilinmiş olan olur. Gadamer, “hakikatin içindeyizdir ve onu dolayımlı biliriz” derken us ve dil bağlamında doğruyu söylemiştir.

Hakikat aynı olunmadığı için dolayımlı bilinmek zorunda kalınan olur. Us ve dil bağlamında da dolayımlı olarak bilinir. Her bilme bu nedenledir ki Kant’ın da dediği gibi dolayımlıdır. Böyle olsa Kant Tanrı bilinecek olan ve bilinmeyecek olanlar ile kategorik bir yaklaşım ile felsefeye dogmayı yerleşik kılmış olarak felsefenin en büyük kazası ve enkazını insanlığa miras bırakmıştır. Gadamer ise “hakikati dolayımlı biliriz” derken -Kant’tan daha ileride bir görüşü dile getirmiş olmak ile beraber- dil bağlamında doğru söylemiş olsa da hakikatten ayrı olunmadığı içindir ki ayrı olmaya sebep olanlardan kurtulmak ile hakikatin kendiliğinde dolayımsız deneyimlenmesi ile anlam beliriminde de bilineceğini öngörememiş olsa gerektir.

Hakikati dolayımlı bilmek, izafi bağlamlarında yoruma açık oluşu ile bilmek anlamını da taşır. Yorumbilim izafi oluşun farklılıklardaki beliriminde hakikati bağlamlarında görünüşe taşımanın gereği olarak insanlık tininde yerini almış olur. Aynı değil, ayrıda değil özdeyişi vahid, muhit, ikilik/ çokluk vb. bağıntıda bağlamlar buluş ile görünüşe taşınır. Kimi durumda yanlış yorum dahi hakikatin batılı üzerinden görünüş bulmasının gereği, olmazsa olmazlarından olarak insan tininde yer edinir. Böyle olmak ile beraber hakikatin görünüş bulması bir süreç işi olup, izafi düzeyde çeşitlilikte görüş bulunduğu içindir ki öznel edimsel, nesnel olgusal belirimleri ile imgesel, kavramsal düzeylerde izafi indirgemeci oluşta yoruma açıktır. Aynı değil, ayrıda değil özdeyişi, özdeş indirgemeci oluşa muhalif, izafi indirgemecilikte hakikate ayna tutmayı gerekli kılan anlayışı verir. Bu bağlamda Plotınus'ta görülecek olan doğaya özdeş tanrı anlayışı, Muhiddin Arabi'nin Tanrı hakikatini doğa ile özdeş kıldığı açıklamaları, Spinoza'nın doğaya içkin doğa Tanrı anlayışı, Hegel'in dilde karşıtları karşıtların aşıldığı yeni bir kavramda aşma çabası özdeş indirgemecilikte hakikate ayna tutayım der iken hakikatten uzaklaştıran sapmalar olarak görülmesi gerekenlerdir.

Hakikat varlık alanında yarattığı gerçeklik içinde örtülü olduğu içindir ki kendisi ile karşılaşılacak ve yüzleşilecek olandır. Dil hakikate ayna tutar. Ayna doğru tutulmadığında ve düzgün olarak gerçek formunda yalın oluşta tutulmadığında, aldatıcı olarak hakikati görmeye öteler. Dilin ayna oluşu, hakikat ile yüzleşmenin bir gereğidir. Bu durumda hakikati yalın bir biçimde görünüşe taşıyacak bir ayna edinmek şarttır. Ussal oluşu ile berber dilde anlam, değer ve oluşan duygu belirimlerinde melekeleri zemininde yaratılan insan olduğumuz içindir ki hak ve hakikat ile ilgili izafi bir dil edinmemiz şarttır. Böylece hakikate bağlı olarak gerçeklik zemini olan yaşam biçimi de edinmiş olabilelim. Bu

bağlamda Kur'an dili, aynı değil ayrıda değil içeriğinde izafi oluşta gelişen tevhid dili oluşu ile önemsenmesi gerekendir.

Doğru yöntem ve doğru anlatım hakikate tanık olmanın gereğidir. Hakikate dil bağlamında tanık oluş ise dil ile hakikat görünüş bulur iken hakikat ile yüzleşmekte onu idrakte görmek anlamını taşır. Hakikat izafi bağlamda dilde görünüş bulacağı içindir ki hakikati bilebiliriz ama hakikati tümelde kavramak değil de hakikati anlamak söz konu olması gerekendir. Hakikat kavramsal düzeyde kavranması gereken olsa da izafi düzeyde bağlamlarında anlaşılan olduğu içindir ki dolayımlı bilinen olarak anlaşılması gerekendir. Zaten varlıkbilimsel olarak hakikat doğrudan kavranacak olan değil, kendisinin varlıksal kavrayışında anlaşılması gereken olarak bulduğumuz olur. Dil bu bağlamda hakikati, aynalaştırıcı olan olması ile dolayımlı bilişte görünüşe taşır.

***

Hakikat kendiliğinde dolayımsızca deneyimlenmesi ile bilinse de dilde kavramlaştırmaya gidilmesi ile dolayımlı olarak da sonuçta ifade edilen olmaktadır. Ayrıca hakikatten ayrı olunmadığı içindir ki öznel düzeyde varoluşsal belirimlerine karşılıklı iletişimde (dua, kısas/ karma, sıfat ve esma belirimleri vb.) nesneleri üzeri kendini görünüşe taşıyışında eylemlerinde öznel oluşuna sezgisinde tanık olunandır. Bu, hakikati nesneleri üzerinden delilleri ile dolayımlı bilmekten farklı bir düzeyde hakikat ile birebir doğrudan yakinleşmek ile kendisini bilmek, tanık olmak durumu olarak deneyimlenen bir bilme durumudur.

Böylesi bilme durumunda harekette öznesini sezmek ve onun ile karşı karşıya kalmak söz konusu olur. Bu durumda dahi aynı değil ayrıda değil prensibi korunur iken tekil ve tikel belirimler üzerinden kendini gerçekleştirdiklerinde görünüşe taşıyan Tanrı'ya tanık olunur. Tanık oluş ise tanık olunan ve tanık olan ikili oluşunda gerçekleşir iken ve nesnel olgusal oluşa aşkın görünüş bulunulur iken kendiliğe dışsal dolayımlı olarak bilinen olunur. Böylesi deneyimde Tanrısal her belirimin kavramlaştırılması sonucunda ise hakikat yine ussal olarak dilde dolayımlı olarak farklı açılardan bilinmeye taşınır.

Hakikatte bulunduğumuz için ve vahit oluşu gereği ile ilkesel her edimde kendisini deyimler iken kendisine yükselme söz konusu olur. İlkeli her edim, ilkenin tecrübe edilmesi ile ilkenin gerçeği olan öznel oluşta Tanrı'nın deneyimlenmesi olanağını verir. Böylece hakikat tümel belirimleri ile deneyimlenmesi üzerinden bilinmesi olanaklı olandır. Eskiler ussal düzeyde bilmeye ilm-en yakin, ilişkilerde bilmeye ayn-el yakin, pratikte sonuç almaya dayalı deneyimsel bilmeye de hak-el yakin demişlerdir. İlişkilerde ve deneyimsel bilmelerde dil ile kavramlaşmaya her gidildiğinde ise ilmen yakin bilme düzeyi usta korunmuş olarak her evrede gerçekliğini koruduğu içindir ki hakikati us/ dil bağlamında her bilişimiz dolayımlı gerçekleşir.

Böyle olsa da bir hadisi kutside “kulum zatıma varana kadar hileme aldanmasın” denildiği için olsa gerek ki hakikate, kendinde şey olarak zatını zatı ile bilme durumunda erebiliriz. Hakikate ermede kendilik kendi ile bilinir olur iken dil dolayımında ifadede karşılık görmekte ise dolayımlı olarak bilmek değil de kendiliğini ifade etme düzeyinde kendiliğin görünüşe taşınması söz konusu olur. Bu durumda görünüşe gelmek dilde kendiliğin ifade edildiği biçimlerde dolayımlı oluşta görünüşe taşımak olur. Dil kendiliğin görünüşe taşındığı nesnesi olduğunda, düşünce sadece bilmenin değil görünüşe gelmenin de yetisi olarak görünüş bulur. Her görünüşe gelmek ise nesneleri üzerinden kendiliğin görünüşe gelmesi olduğu içindir ki dolayımlı oluşta görünüşe gelmek söz konusu olandır. Hakikatin nesnel belirimleri delilleri olarak ussal görüde tanık olunmasına, görünüş bulmasına sebep iken sıfat ve isim belirimleri ile kendilik her görünüşe taşındığında nesneleri üzerinden görünüşe taşınmakta olarak tanık olunandır. Bu nedenledir ki hakikat her bilinişinde dolayımlı oluşta görünüşe geldiği içindir ki dolayımlı oluşta bilinebilir olandır.

Zaten hakikat, yaratım sonrasında, yaratılanın ve yaratıcının hakikati olarak aranan olması ile görünüş bulur. Kavram oluşunu da böylesi olarak sonuç beliriminde bulur. Sonuçta ise bilgisi edinilecek olması ile sonuçta görünüş bulandır. Kendisinden ayrı olunmadığı içindir ki yetişilebilir/ erilebilir olandır. Ereğinde yaşanması gereken olarak da idealde durandır. Sonuçta olunacak olunan değil, bir olunduğuna tanık olarak şuuruna erilmesi gereken olarak bulunması gerekendir.

*

Kavramsal düzeyde hakikat, anlam içeriğini hakkı gereği bulmuş olsa da hem genelde olanın dile indirgenmesi hem de dilde olanın bilme düzeyinde yaşamsal olanı bilmeye/ anlamaya olanak verse de

edinmekten yana yetersiz kalması sebebiyle hakikati kendinde varlık olarak kavrayışa yeterli değil, hakikati bilmek için gerekli olandır. Ayrıca hakikat, kavram düzeyinde sadece bir kavram ile idrak edilecek olan değil, hakikat birçok belirimde görünüş bulduğu için olsa gerek ki birçok kavram ile izafi bağlamlarında bilinecek, anlaşılacak olarak tanık olunacak olandır. İfade de görünüşe taşınacak olandır/ olması gerekendir.

Hakikati kendinde varlık oluşunda yaşamsal belirimi ile anlam ve duygusunda deneyimler isek dolayımsız olarak kendisini anlamış, idrakine/ kavrayışına ermiş oluruz. Dikkat edilecek olunur ise özellikle idrakine/ kavrayışına ermiş oluruz demekteyim. Çünkü hakikate erildiğinde anlam ve duygusunda eril olduğu içindir ki kavrayan/ idrak eden değilizdir. Kendinde varlık olarak idrakine/ kavrayışına ermişizdir. Bu durumda iken dolayımsız olarak deneyimlemekte olduğumuz olarak hakikati buluruz/ bulabiliriz. Us ve dil bağlamında her bilgi edinişimiz ile beraber anlamın eril doğası gereği hakikati, kendiliğe her dışsal kılışımız ile bilmeye çalışmamızda, bir belirimiyle bilmekte olarak görüş sahibi oluruz. Deneyimlenmiş hakikat, kendiliğe dışsal oluştan uzak olandır. Us ve dilin ikili oluşu doğası gereği, bilme nesnesi olarak hakikat, kendiliğe dışsal kılınır iken kendiliğe ötelenmiş gerçeklik olarak bilinen ve anlaşılmaya çalışılandır.

“Zatıma varana kadar hileme aldanma” hadisi kutsi, “Allah’ın zatını düşünmeyiniz hakkı ile bilemezsiniz” hadisi şerif, “O düşünülenden yücedir.” Hazreti Ali “O hep ötelerin ötesindedir” İmam’ı Rabbani, “Hakikati dolayımlı biliriz” Hans-Georg Gadamer, “Her nasıl gördüm ise görmediğimi gördüm” kelamı kibar, “Gözler O’nu idrak edemez, O ise gözleri idrak eder” ayeti, hakikati dolayımlı oluşta bilebileceğimizi anlamlı kılar. Aynı değil, ayrıda değil oluşun gerçeğinde hakikat,

dolayımlı olarak bilinen ama kendisine erilme olanağı da olduğu içindir ki kendisi ile kendisinin bilineceği yakinlikte de bulunulacak olandır.

“Zatıma varana kadar hileme aldanma” hadisi kutsisi, kendiliğin dışında kendiliği bilmenin, hikmet belirimleri üzerinden gerçekleştiği anlamını taşır. Her yaşanan üzerinden hakikati bilmek, tevhid gereği ile dahi olsa bilen ve bilinen ikiliğinde gerçekleşir iken hikmette kalmak olur. Hadisi şerifte “Allah’ın zatını düşünmeyin, hakkı ile bilemezsiniz” denilirken de Allah’ın zatını düşünmemekten daha çok her dolayımlı bilişte bir belirimi ile bilir iken zatın kendiliğinden öte bilişlerde olduğumuz kast edilir. Hakikate duyarlı her âşık için ise Zatı düşünmemek değil, nasıl bileceği ve O’na yetişeceği söz konusudur.

“O her düşünülenden alidir” denilirken de düşüncenin ikili doğası gereği bilmenin nesnesi oluşa kendiliğin aşkın durması ve her bilmede dahi bir belirimi ile hakikate tanık olması bir daha anlamlı kılınmış olur. “Ötelerin ötesindedir” ifadesinde de hakikatin, öz kendiliğe dışsal her bilişte ve belirimlerine (sıfat ve isim) ermede ötelenmiş olması sebebi ile bilinmesinin ve belirimlerinde erilmesi biçimlerinde yetersiz kalınacağı ifade edilmiş olur. “Hakikati dolayımlı biliriz” ifadesi ile de bilmenin ikili doğası gereği dolayımlı oluşta görüş sahibi olduğumuzun anlamlı kılındığı kanaatindeyim. Öznel yaklaşımlar nedeni ile de hakikat, öznel oluşun çeşitlilikteki belirimlerinde farklı bir yüzü ile bilinecek olandır.

Böyle olmak ile beraber hakikat, dolayımlı oluşta belirimleri ile her görüldüğünde/ bilindiğinde kendinde varlık oluşunun mahiyetine kıyasen görülmüş olunmaz. Bu neden ile hakikate her tanık oluşta, bir belirimi ile tanık olmak veya onamak söz konusu olsa da gerçekleştirdikleri üzeri yaratmış olduğu gerçeklikte kendini görünüşe taşımış olduğu belirimlerinde, görmemiş olduğumuzun gerçeği ile karşı

karşıya kalırız. Bunun içindir ki hakikati her gördüğümüzde belirimleri ile görmüş olmak ile beraber kendinde varlık olarak görmemiş olduğumuzun gerçeğinde bulunuruz. “Her nasıl gördüm ise görmemiş olduğumu gördüm” denilirken de bu kast edilmiş olur.

Zaten yaratım ile beraber yaratıcı özne yarattıklarına içkin olarak gizilde kalır. Gerçekleştirdikleri üzerinden eylemde görünüş bulması ile sezilen ve ussal düzeyde de bilinen olur. Şahıs kendisi dışına çıkılamayan olduğu için ve özde gizil durduğu içindir ki sıfat, karakter ve kimlik belirimlerinde görünüş bulmasında bilinir ve görülebilir. Böylesi düzeyde kendisine her tanık oluşta ise kendinde şahıs oluşunu görmekten uzak olarak kendisine tanık olmak söz konusudur.

Görmek, bakmaya aşkın olarak tavır belirimleri ile isimlerin anlam bağlamlarında görmek ise belirimlerinde tanık olunan hakikat ile karşı karşıyayızdır. Görmek, ölçü beliriminde biçimsel olanları görmek anlamında ele alınırsa eğer kendinde benzersiz olan şahıs olma durumunu ve belirimlerinde görünüşünü görmek söz konusu olmaz. Şahıs olmaya içkin kişi olarak insan kendi özüne döner ise şahıs olmanın benzersiz öz oluşuyla karşılaşır. Bu, ruhun kendilik olarak bulunması ile tanık olunacak bir durumdur. Böyle olsa da ruhta kendilik, benzersiz oluşun emsalini taşırken özde aynı olan şahsı tanımaya örnektir.

Tanrı’nın sınırsız kendilik alanında benzersiz oluşu da düşünüldüğünde ruh, şahıs oluşta benzersiz ama nurun anlam ve değer yüklenmiş oluşuna göre biçim kazanmış olunan yeni kişi oluşu beliriminde sınırlı kendilik oluşta bulunur. Aynı değil ayrı da değil özdeyişinin, ruhun yaratılışının da gerçeği olduğu görülür. Kişi olarak varoluş, anlam ve değer belirimi yüklenmiş olunmasında ruhun, içerikte biçim belirimi olsa da şahıs olmanın benzersiz oluşunun özde hep korunuyor olması söz konusudur.

Şahıs oluşta kendilik, olumsuzlaması yapılamayacak olan ve nesnel oluşa aşkın oluşta bulunur. Kişi beliriminde, gerçekliği olan veya varsayılan anlam ve değer belirimlerinin olumsuzlanması ile de görülecek olan, şahıs oluşta diri, şuurlu ve bakış sahibi olarak benzersiz olunduğudur. Benzersiz oluş, şeyler/ benzerler ile görülemeyecek, kendinde varlık oluşunda ki mahiyeti ile de bilinemeyecek olandır. Kendilik oluşta deneyimlenmesi gerekendir. Sonuçta ise şeylere indirgemeden, benzer oluş belirimlerine kıyasen benzemez oluşu ile idrak edilmiş olandır. Artık ussal düzeyde, benzemez olanın nesnel düzeyde bir şeye benzer olması değil, benzemez oluşunda şekilsiz ve biçimsiz ama şahıs olmanın anlamını yüklü olarak öznel oluşunda görünüşe taşınmış olması söz konusu olur. Böylece şahıs düzeyinde varlık belirimine göre benzemez oluşun, usta anlam karşılığının oluşması ile aynalaşma söz konusu olur iken artık benzemez olanın, biçimsiz biçimsel oluşunda kendine benzer oluşu ile bilinmesi mümkün olur.

“Gözler O’nu idrak edemez, O ise gözleri idrak eder” Kur’an ayeti ile de hakikatin, vahid oluşunda aranması, bilinmesi gerektiğine dikkat çekilir. Gözler onu kavrayamasa da gözleri her bilme durumunda ki bakışımda idrak eden/ kavrayan olarak hakikat sahibi, her hangi bir belirimi ile görülür/ tanık olunur. Hakikati bilmek, görmeyi de sağlar iken bilmek ve görmek, hakikati kendinde varlık olarak kavramak değil de dolayımlı oluşta bilmek/ anlamak anlamını taşır. Anlamak ise düşüncenin her aşamasında bulunan sezgiyi de içerecek biçimde gerçekleşir iken ussal oluşta dahi hakikat, sezilen olur. Duymakta isek anlayış sahibi olarak anladığımızda, kendisini sezen olarak görüşte bulunuruz. Bunun için ise hakikati anlamlı kılacak bir dile ihtiyaç vardır. Bu anlamda tevhid dili; ayet, sıfat ve isim belirimleri ile anlam

içeriğinde hakikat ile aynalaştırır iken hakikati anlamamız ve ifade etmemiz düzeyinde görünüşe taşımanın gereğidir.

Böyle olsa da kendinde varlık olarak hakikati kavramak/ bilmek değil, belirimleri ile bilmek söz konusu olur. Hakikati her bilme durumunda ise varlık kendiliğinde idrakine/ kavrayışına ermekten yoksun olarak dolayımlı bilişte bulunulur. Yukarıda denildiği gibi erme söz konusu olduğunda ise idrakine, kavrayışına ermiş oluruz. İdrakinin, kavrayışının eril olması sebebi ile kendisine dışsal idrak edilmesi/ kavranması söz konusu olamaz. Her idrak durumu, bilen ve bilinen ikiliğinde kendiliğe dışsal kılınanı bilmek, görmek anlamını taşır iken kendinde varlık olarak hakikatin idrakine erilir/ erilebilir. Hakikatin kendinde varlık olarak idraki, ikinci bir kişinin olmasına imkân vermez. Bu nedenledir ki gözler, anlam belirimi ile beraber kendiliğe dışsal olana bakışımda iken hakikati idrak etmeye olanaklı değildir. Öz kendilik ise gözlerden bakan olarak gözleri kavrayan ve her anlam beliriminde kendisini, dolayımlı olarak kavrama/ idrak etme olanağı oluşturandır.

Aynı değil ayrıda değil gerçeği, düşünce alanında dilin/ bilmenin, kavramanın ikili doğası gereği ile görünüş bulur. Hakikati, aynı değil ayrıda değil gerçeği üzeri hakkı ile bilmek için ise esma-ül hüsna ile biçim kazanmış tevhid diline ihtiyaç vardır. Kimlik belirimleri, nesnelliğe aşkın öznel oluş belirimlerinde Tanrı'ya tanık olunmasının gereği olarak aynılaştırmadan, ayrı olmayanı gerçekleştirdikleri üzerinden bilmeye, görmeye olanak verir.

Kur'an'da Musa nebinin Tanrı'ı ile olan konuşması anlatılır. Tanrı "Ya Musa korkma! Ben Âlemlerin Rabbiyim" der. İhtiyacı olan ateş diye gördüğü ve yaklaştığının, Tanrı nuru olduğunu ilk başta anlamasa da Tanrı'nın seslenişi ile beraber değişen bir dünyası olmuştur. "Benim

Ben, Rabb-ül Âlemin" denilmesi ile beraber anlamın eril doğası gereği ve anlamın inanç/ iman (itikat/ emin olma) beliriminde bakışım vermesi ile beraber nurun nesnel düzeyde görünüşüne de aşkın, Rabb-ül Âlemin olarak kendisini ifade eden şahsa bakılmaktadır. İşte tevhid bu durumda dilin varlık aynası olmasında biçim kazanmış olarak kavramsal görüye sebep veren gerçekliğe haizdir. Görülen ise direkt olarak şahsın kendisi değil, şahsın kendini dilde ve nur beliriminde gerçekleştirir iken öznesi oldukları üzerinden görünüşüdür. Yani şahsa direkt olarak tanık olmak değil, özne oluşunda tanık olmak söz konusu olandır. Tevhid işte bu bağlamda, hitap ve muhatap ikilisi gereği ile de dolayımlı oluşta görünüşün gerçekleşmesi üzeri birlik beliriminde, aynı değil, ayrıda değil gerçeğinde görüş sahibi kılmaktadır.

Dilde ifade edilen ile görüş sahibi olunmaya bakıldığında da anlamın eril doğası gereği değer beliriminde öznede yerleşik olarak bakış vermesi ile inanç/ iman alanına da katılmış olarak, değişen bir dünyaya kapı araladığı görülür. Artık nesnel düzeyde doğan güneş ve ay, ağaçlar, kuşlar vb. diğer varlar, bulundukları dünya da bulundukları durumun aynılıklarını korusa da Musa'nın değişen dünyasında ilk olarak karşılık buldukları gibi karşılıkları yoktur. Değişen her dünyada, zemin olan dünya aynı dünya olarak görülmez. Edinilen bilgi, duygu karşılıkları ve değişen irade belirimine göre iç dünya değişmiş ve yeni bir kişi olma yoluna girilmiş olunur. Bir âşık kişinin dünyaya bakışının değişmesi gibi değişmiş bir iç dünyada yaşanmaya başlanır.

Böyle olmak ile beraber Musa'nın "Ya Rabbi bana görün" demesine de tanık olunur. Demek ki dil ile değişen bir dünyada bulunulsa da tevhitsel -kavramsal- düzeyde görü de edinilmiş olunsa, nesnel olgusal belirimde bir şeye benzer oluşta şahsı görmek iradesi ve usu özneldeki yerindeliğini, nesnel olgusal düzlemde çalışması alışkanlığı sebebiyle korur. Değişen dünyasında dilin bilinç aynası olması ile sağlanmış

olunan görüde, özde/ içerde gizil duran şahıs, zaten gerçekleştirdikleri üzerinden gerçekleştirdiklerinin öznesi olarak görünmektedir. Böylesi olarak, şahsa belirimlerinde tanık olmak, sadece Tanrı için değil, kişi belirimindeki özneler arası ilişkilerde de gerçekleşendir. İsim, karakter belirimleri ve gerçekleştirilenlerin öznesi olunması üzerinden gizilde olan şahsa, öznel belirimleri ile hep tanık olunur. Bu, şahsın görünüşe gelmesinin doğasıdır.

Kişi belirimleri ile farklı oluşta görünüş bulan özneler arası ilişkide de dil, nüfuz edici olarak değiştiren olmak ile beraber tenezzül edişin yani anlam ve değer belirimi ile öznelliğe inişin de bir gereği olur. Böylece hitap ve muhatap ilişkisinde öznelerin, kendiliği görünüşe taşır iken bağ kurmasının da olanağı edinilir. Dil bu bağlamda özneler arası anlam ve değer belirimlerinde birbirine inmenin aracıdır. Bu nedenledir ki indirilmiş olunan Kur'an, Tanrı'nın kelamı olması ile beraber Tanrı'nın anlam ve değer dünyasının da muhatabı olan kullarına da indirilişidir.

Dil ile dünyalar arası bağ kurulur iken ortak anlam ve değer bağıntısında aynı dünyalarda buluşmanın yolu da edinilmiş olur. Böylece, Tanrı'nın dünyasında yaşayan insan için, varsaydığı dünyalardan Tanrı'nın dünyasına idrakinde/ şuurunda yükselmesi söz konusu iken Tanrı ile buluşması da böylece mümkün kılınmış olur. Kur'an Tanrı'nın dünyasında buluşmayı sağlar iken Tanrı ile nasıl yaşamamız gerektiğinin de uslamlamalarını taşır. Tevhid gereği ile okunduğunda Tanrı ile gerçekleştirdikleri üzerinden buluşmak kaçınılmaz olur.

Aynı dünyalarda buluşmak gerçekleştiğinde özneler arası kavuşmak da mümkün olur. Bu durumda şahsa, hemhâl olma düzeyinde erme söz konusu olur ise kendi/ kendilik oluşunda Ben olarak bulunacak olan olması ile tanık olunan olur. Her kendilik durumunda ise kendi olunuşa

tanık olunur. Böylece aynı değil ayrıda değil oluşa aşkın, ayrı kılanlardan yükselmiş olarak kendilikteki aynı oluşun korunduğu özsel duruma yetişilebilir.

Yukarıda belirttiğim gibi kendilik alanında sınırsız olan ile kişi belirimi ile sınırlı kendilik alanına sahip oluş karıştırılmamalıdır. Her ruh, yüklenmiş olduğu anlam ve değer belirimi ile sınırlı kendilik alanında kişi olarak aynı değil ayrıda değil oluşta bulunur. Aynılık ise özde şahıs oluşunu koruyan Tanrı'nın şahıs oluşu gerçeğinden alınan payda ile mümkün oluşta bulunur. Zaten aynı değil oluş üzerinden aynı oluşun gerçeğinin açık olması farklılığı üzerinden, aynılığın hangi düzeyde korunduğunun gerçeğine varılabilmektedir.

***

Sonradan edinilen her sıfat kendilik olmasa da kendiliğe özdeş yaşanır. Nesnel kılınışında ise kendiliğe dışsal /öte kılınır. Aynı değil ayrıda değil oluşu içerir. Örneğin göz, şahıs olmadığı gibi görme de şahıs değildir. Ama şahıs, görmeyi kendiliğinde yüklendiği sıfatı olarak özdeşlikte bulur. Böyle olmak ile beraber, görmeyi sağlayan araç olan göze, görme sıfatı ile aşkın oluşunu her daim korur. Yaratılmışlarda da görmede özdeşlik, istidat ile belirli kılınmış olarak izafi belirimde de görünüş bulur. Yaratım ve yaratım ile beliren sıfatlar da bu düzeyde görünüş bulduğunda, izafi bağlamlarda biçimlenen ve hakikati görünüşe taşıyan tevhid diline ihtiyaç vardır.

Şurası kesin ki Tanrı ve mevcudat arasındaki en önemli vasıta/ bağ dildir. Tanrı'ya yakin gelmenin gereği olarak da tevhid dilini edinmek gerekir. Bu bağlamda izafi indirgemecilikte aynı değil, ayrıda değil özdeyişinde biçimlenen Kur'an dili önemlidir. Anlayış düzeyinde kavramsal görü edinmek için de esma ilmini felsefi düzeyde okumak da bir o kadar gerekli olandır.

Tevhid dili ve varlık görüşünde insan nerede denecek olursa eğer tevhid dilinin öznesi Allah'tır. Allah'tan istidatlı olduğu ölçüde ve gerçekleştirdiklerinde kendini gerçekleştirir iken üst gerçeklilik oluşunda Allah ile kendiliğini bulan insana tanık olunur. İnsan doğaya aşkın gerçeklik olarak Allah ile kendini bulandır. Tevhid dili ile edinilecek hakikate duyarlılıkta ise hakikate tanık olmak, eski dil ile söylemek gerekir ise müşahede etmek, kavrayıştan daha çok anlayış ile sezgisinde hakikati temaşa etmek anlamını içerir.

Kur'an okumalarında dikkat edilmesi gereken ise izafi indirgemeci olan dilinde anlaşılması gerektiğidir. Evrenselci, tarihselci, maksatçı, selefici, harici vb. her yaklaşım, ideolojik bir yaklaşım olarak belli bir açıdan Kur'an'ı anlama çabasıdır. Böyle olsa da ilkeleri bağlamında izafi

indirgemeci düzeyde Kur’an’ı Kur’an ile anlama usundan yoksun/eksik yaklaşımlardır. Anlam bilim düzeyinde bakıldığında yer yer yanlışlarda olduklarına da tanık olmaktayız.

Kur’an’ı, analitik olarak ortak ilkelere varım ve ortak ilkeleri gereği de tümden gelimci düzeyde okumak, Kur’an’ı Kur’an -metni metnin kendisi- ile okumak olur. Bu bağlamda tevhid, hikmet (gerçeğin/ hakikatin sonuçta görünüş bulması ile yerindeliğinde ve gerekliliğinde okuma biçimi edinmek) hüviyet (kimlik), değer, ahlak vb. ilkelerde birçok gerçeğe haiz oluşta Kur’an’ı Kur’an ile izafi indirgemecilikte okumak, Tanrı’yı tanımak ve anlayabilmek için gereklidir. Kur’an’ın sonuç belirimlerden hareket ile anlatılar üzeri hitap- muhatap düzeyinde biçimlenen indirgemeci dilinde anlaşılması gereken ise sonuçlara bağlı olarak test edilebilir, deneyimlenebilir, yaşanabilir, ulaşılabilir olanı ifade ettiğidir.

Kur’an Tanrı hakikatini barındıran kitap olarak Tanrı’dan oluşu nedeni ve dilin usun görüngüsü olması sebebiyle Tanrı usuna tanık olabileceğimiz kitaptır. Sibernetik spekülatif (aynalaştırıcı) oluşta ereğe, amaca, sonuca bağlı olarak nedenlerin belirli kılındığı ve ne için oluşlarının da böylece belirli kılınmış olduğu uslamlaması ile muhatabı ile buluşur. Sibernetik diyalektik oluş ifadelerinde ise diyalektiği hak olanın görünüşe gelmesinin nedeni olarak belirli kıldığı ve diyalektiğin ne için olduğunu da belirli kıldığı anlatımında görünüş bulur. Bu, sadece bir ifade biçimi değil, sonuç belirimlerden konuşulduğu içindir ki varoluşta karşılığı olan olması nedeni ile yaşamı da hangi değer belirimlerinde yaşanması gerektiğinin de uslamlamasını açık eder.

Kur’an sadece hakikati anlatan bir kitap değil, hakikate göre nasıl yaşanması gerektiğini de sonuç belirimlerine göre açık eder iken rahmet olarak bahşedilmiş olması ile görünüş bulur. Tanrı usuna tanık

olmak O'nu daha doğru biçimde anlayabilmenin gereğidir. Bu durumda Kur'an okumalarında Tanrı nasıl düşünendir sorusu ile yaklaşımda bulunmak, Tanrı'yı anlamayabilmek için gereklidir. İşlerinde Tanrı'yı bilmek için bilim her ne kadar gerekli ise doğru olarak yapılacak Kur'an okumaları ve tasavvuf da Tanrı'yı kendisi ile anlamak ve işlerinde anlamak için gereklidir.

Kur'an kavramları ile Kur'an'ı anlamaya çalışmak ise böylesi yöntem edinimi sonucunda olması gerekendir. Hakikate talip isek dil ile bize geleni nasıl anlamamız gerektiğinin uslamlamasını da edinmek gerekir. Muhatabının okuyucusu olduğu düşünüldüğünde her Kur'an okuyucusu, hakikat hak belirimler üzerinden görünüş bulur iken dilin varlık aynası olması sebebiyle de hakikat ile yüzleşmekte olarak okumalıdır. "İnsan ile Kur'an ikiz kardeştir" hadisi şerifi ile de bu ifade edilmiştir. Doğru biçimde Kur'an okunduğunda insanlığa olan mesajının, insanı insana anlatışında ve hakikat ile ilgili yaratımda ne için olduğunu belirtirken dilde ayna tutmak ile açık edilmekte olduğu görülecektir. Hakikat dilde görünüşe taşınır iken yaşamda beliren karşılıklarında insanlık idesine bağlı olarak insanın ne olduğu, nasıl insan olduğu ve ne için insan olduğu anlamlı kılınır. İnsanın nedenine bağlı olarak nereden geldiği ereğine bağlı olarak nereye gittiği, yapabilecekleri ve sonuçta neler ile karşı karşıya kalacağı, dilinde üç zamanlı oluşu barındırır iken ayna tutulmuş olunur.

Dil, hakikate ussal düzeyde dolayımlı olarak tanık olabileceğimiz olanağımız ise us ve dil bağlamında bilmek, görünüşe gelmek, aynalaşmak, hesaplaşmak hakikat ile bulacağımız olur. Dil ile gerçekleşen her bilişte, bilginin anlam ve değer yüküne göre öznelde yaratıcı dokunuş olduğuna dikkat etmek gerekir. Dilin, tinde yeniden yaratıma sebep vermesi düşünüldüğünde de -en önemli- dikkat edilmesi, önemsenmesi gereken olduğu görülür. Bu bağlamda Kur'an

okur iken Kur'an'ın ilke gereği barındırdığı hakikate açık/ duyarlı oluş yok ise okuyucusuna bir şey katmayacağı gibi küfrüne (hakikate örtülü kalışına) sebep vereceği de gözden kaçırılmamalıdır.

Dilde yeniden yaratım, dilin yüklü olduğu anlam ve değer belirimlerine açık/ duyarlı oluş ile anlayışın gerçekleşmesi, kabulü ve duygu belirimlerinin oluşması ile mümkündür. Bu neden ile Kur'an okuyucusunun iman ehli olarak metne yönelimi, Kur'an'ı içselleştirmesi ve onun ile yeniden doğuşunu bulması için gereklidir.

Bir roman okuyucusunun romanın ilkesine bağlı olarak romana teslim oluşu ile anlam, değer, duygu akışında bulunması, romanın kendisinde canlanmasına olanak verişidir. Romana inanmak, romanın barındırdığı tümellerine/ gerçeklerine bağlı olarak kendiliğe ayna olanlara duyarlı olarak kendilikte canlanması için gereklidir. Romanın inandırıcılığındaki yetkinliği ise okuyucusuna yeni bir şey katmış olarak onu kendisi ile canlandırması yeterliliğinde görülür. Kur'an'ın Tanrı sözü olduğuna her iman eden de bir roman okuyucusu gibi ilahi metnine biçimsel oluşu ve içeriği doğrultusunda sadık kalarak ve metne duyarlı oluşu ile evvela metnin içinde gezinmelidir. Duygusunda buldukları ile metnin kendisine aşkın, sahibi olan ile bağ kurması böylece mümkün olur. İman eden okuyucu duygusunda bulduklarını anlam ve değerinde karşılıkları ile kendisinde bulduğunda ise metin artık canlanmış ve yaşanması gereken olarak bulduğu olur. Kur'an ile yeni yaratıma iman ile açık/ duyarlı olan için Kur'an, hem öznelde hem de yaşam biçimi olarak yaratıcı dokunuşlarda bulunulan dilin yaratıcı gücünde bulunacaktır.

Kur'an okumalarında dikkat edilmesi gereken bir konu da Tanrı'nın gerektiği kadarı ifadelerde bulunmuş olmasıdır. Gerektiği kadar olanın yeterli oluşta anlaşılması ve yaşanması ise Kur'an'ı yoruma açık kılar.

Zaten değişen devirler galip düşünce belirimlerine göre metni yeniden yorumlamayı gerekli kılar. Önemli olan ise doğru okuma biçimi edinerek metnin hakkını ilkeleri gereği vermiş olarak yorum yapabilmektir. Yeterli oluşta Kur'an'ın anlaşılması, muhatabı olan okuyucusunun, Kur'an'ın taşıdığı gerçekliğe bağlı olarak yorumlamasına bağlıdır. Böyle olduğunda Kur'an, sadece metin olarak okunan değil, varlık ve varoluş düzeylerinde yaşamsal olarak karşılığı olan öznelliğe ve yaşamda görünüşe taşınması gereken hakikate haiz olduğu yönü ile de görünüş bulur.

Bu bağlamda Kur'an sadece Tanrı'yı bilmek ve anlamanın kitabı değil, Tanrı ile ikinci yaratılışını anlam ve değer de öncelediklerimiz ile bulmanın olanağını da sunan kitaptır. İnsan beşer olarak ilk yaratımını dünyaya gelişinde bulur. İkinci yaratımı ise melekeleri zemininde dilde anlam ve değer buluşunda duygusunda yaşadıklarında gerçekleşir. Bu bağlamda düşünce ve dil, insan tininde kendiliğin deneyimlenmesinin, yeniden yaratım bulmasının gereği olarak görünüş bulur.

Dilin yaratıcı dokunuş olarak anlam ve değer yükünde öznelliğe biçim verişi, anlam ve değerde bulduklarına göre gerçekleştirdikleri ile devam eder. Her gerçekleştirilene göre yeni koşul, ihtiyaç ve sorunların belirmesi ile edinilen yöntem ve dil belirimlerine göre de hem katılımcı olunan sürekli bir yaratım için de bulunulur iken hem de yeni insan tipleri ile karşı karşıya kalınır. Kur'an'daki mitsel anlatılarda da temelde işlenen konu her devrin galip düşüncesine göre yaratılan insan tipleri ve hak ile batıl diyalektiğinde yeniden yaratımın karşılıklı ilişkilerde ötekisi ile sürekli kılındığıdır. Böylece her devirde yeni insan tiplerinin belirmesi ve diyalektik oluşun dil içeriğine göre değer yargısal düzeyde belirmesi ile ikinci yaratılış, insanın insan ile yaratılışı olur. Karşıtlık dilinde karşıtı ile gelişime gebe kalan insan, çift oluşun oluşturduğu

dilinde ise birbirini tamamlayan insan tiplerinde yeniden yaratımı, karakter ve kimlik belirimlerinde bulmuş olur.

İnsanın hak ve hakikate dair her yeni bulduğu anlam ve değer belirimi, insanın düşünce ve eylem/ edim çabası üzerinden kendiliğine ruh üflenmesidir. Hak ve hakikate dair çaba göstermekle -çalışmak sonucunda- bulunan her anlam ve değer, yaşamı dalınçta olmak ile anlamlı kılmak olur. Yaşam, insanlığın varlığa ve varoluşa dair dalınçları ile bulduğu anlam ve değerlerde ruh bulması sonucunda varlıksal belirimleri ile varoluşuna tutunmak anlamını kazanır. Varlığa, varoluşa dair her bulunç ve buluncun anlam ve değer belirimlerinde miras bırakılması ile insan, diğer mevcudattan farklı oluşta kendini görünür kılar.

Yaşam bir dalınçtır. Bu dalıncın ya kıyısında, ya sığ sularında ya da derin sularında yüzülmektedir. Bulunçta olunanların miras bırakılması ile de ruh üfleme insanın insana anlam ve değer katması ile devam eder. İnsan insan ile yaratılışında, anlam ve değer edinmeye dair birbirine miras olarak kattıkları ile de birbirine ruh üflemiş olur. Önemli olan ise hakikate örtük değil, hakikate bağlı anlam ve değerler edinmiş olarak insanın insan ile can bulmasıdır. Anlam ve değer dünyasını bu doğrultuda yaratmasıdır. Tarihsel çizgide belirimi olan ve anlam, değer belirimlerine de inanmış olmaya bağlı olarak edinilen, varsayılan gerçekler üzerine kurulmuş dünyalar ise gerçek olan ile karşılaşıldığında yıkılmak zorunda kalıp da yeniden yaratılması gereken olarak bulunandır. Bu durumda yenilenme, insanın inanmış olduğu ama varsaydığı gerçeklerin yıkılıp yeniden üretilmesi/ yaratılması doğrultusunda gerçekleşir.

Gerçek olanlar üzeri kurulu dünyada yaşamak ise karşılıklı varoluşun öncelenmesi sebebi ile öngörülü, sürekli ve ilişkilerde de

sürdürülebilirdir. Böyle bir dünyada dahi insanın tekbenci oluşu ile kendi için kılma çabasında bulunulması düşünüldüğünde ayrıca batıla inanmaya açık olduğu ve bu doğrultuda yaşamaya meyilli oluşu vb. de düşünüldüğünde, karşıt anlam ve değer belirimlerinde diyalektik oluş kaçınılmazdır. İnsan diyalektik oluş içinde, yeni dünyalar kurmayı tabiatının bir gereği olarak bulur. Bu durumda diyalektiği yitirmeden, kontrollü -rekabete dayalı- bir diyalektik biçimini edinmek zorunda kalır. Evrensel hukuk ve demokrasinin insanlık tarihinde görülmesinin ana sebepleri de bunlardır. Böylece insanlık, yeni dünya kurmayı da yıkımlar ile değil, gerçek olana göre öncelenmesi gerekenler doğrultusunda onarmalar ile kurmaya da olanak bulur. Yeter ki haz, arzu ve menfaat (ki bunlar hakları gereği yaşanması gerekenlerdir) uğruna, insanlıkta öncelenmesi gerekenler, insanın şeytani tarafına kurban edilmesin.

***

Öznel düzeyde ilkesel olanın, potansiyel olarak gerçekleşme erkine bürünmesi ile iradede karşılığının oluşması, duyguda karşılığının olması, usta ilke olarak anlam karşılığının olması, eylemde gerçekleşme durumunda bulunması, ortak değer olduğunda kültürde karşılıklarının oluşması ve kurumsal düzeyde tesis edildiğinde ise medeniyette karşılığı olan gerçekliği olduğu görülür. Tarihsel olarak da ilişkilerde çatışkı ve ihtiyaç belirimlerine göre tesis edilmek zorunda kalındıklarına tanık olunur. İlkelerin, varoluşun sürekli ve sürdürebilir olmasının rahmet gereklilikleri olarak gerçeklikleri olduğuna tanık olunduğunda ise ilke gereği hareket sahibi olarak edimsel oluşunu her durumda koruyan Tanrı'ya tarih olgusal oluşunda da tanık olmak gerekir.

Tarih, kişi ve olaylar üzerinden dedikodusu yapılan olsa da olgusal oluşunda ilkenin tarihi olarak Tanrı'nın insanlık üzerinde galip oluşunun tarihini barındırır. Tarih ile de ilkenin olgusal oluşuna tanık iken hakikati dolayımlı bilmiş oluruz. Her dolayımlı bilişimiz ise izafi olarak bilişimiz olarak bulduğumuzdur.

Tarihi her gelişim koşul, ihtiyaç durumlarında zorlama belirimlerine göre şekil alsa da tarih kişi ve olaylar üzerinden okunsa da tarih, ilkeyi tesis etmenin ve ilke gereği yaşamanın, ilkesel olanı gerçekleştirmenin tarihi olarak bulduğumuz olur. İlke öznelde yaşamsal karşılıkları ile ortak değer olarak tesis edildiğinde kültürde ilişkileri belirleyici ahlak belirimi olarak miras olarak bulunur. Medeniyette ise kurumsal düzeyde her alanda tesis edilmesi gereken olarak sonuçta gerçekleştirilmek zorunda kalınır. Kurumsal oluşun sonuç beliriminden yaklaşım ile bakıldığında, ilkenin işlevsel kılınmasıyla biçimlendiği ve ilkeyi tesis eder iken insanlığın gelişim bulduğu tarihe tanık olunur. İlim, ahlak, hukuk, sanat, iletişim, ticaret vb. alanlarda buna tanık olunur.

İnsanın insan ile olan ilişkisinde varoluşunu ortak anlam ve değerlerde bulması ayrıca ortak gerçeklik alanı olarak kültür ve medeniyet içinde kendi gerçeğini inşa etmesi görünür. Miras ise ortak gerçeği olarak bulduğu ve yeni nesillere aktardığıdır. Miras bırakma ile insan geleceğe tutunan olarak sürdürebilir ve sürekli olan bir toplumsal yaşamda kendini bulur. Miras ile insan, tarih varlığı olduğunu da görünüşe taşır.

Miras geleceğe bırakılan olmaktan daha çok geleceğe taşıyıcı olandır. Geleceğe bırakılan olmak ile beraber yeni nesillerin yüklenmesi ile sorumluluk ve aidiyeti oluştuğunda, geleceğin miras bırakılmasıdır. Hakikate dair her yeni söz, ortak değer olarak şekillendiğinde, kültür ve medeniyette karşılık gördüğünde, günde edinilenin geleceğe miras bırakılmasından daha çok geleceğin miras bırakılması olarak görünüş bulur. İnsanın dil zemininde edindiği anlam ve değer belirimlerine göre gerçekleştirdiklerinin sonuçları olduğu düşünüldüğünde, sonuçları ile karşılaşılacağı, yüzleşileceği, hesaplaşılacağı geleceğini kendisine miras bıraktığını da unutmamak gerekir.

Geleceğe miras bırakmak, kısas/ karma gereği ile geleceğin miras olarak bırakılmasıdır. Geleceği mirasımız olarak bulacak isek miras olarak bıraktıklarımıza dikkat etmemiz gerekir. Geçmişin deneyimleri ve gelecek belirimine göre yaşananlar/ gerçekleştirilenler belirli kılınmaya başlandığında ise tutum ve davranışlar da dâhil olmak üzere sibernetik uslamlamada üç zamanlı oluşta insan oluş bulunur. Böyle olsa da hislerin, hazların, güdülerin, duyguların galip oluşunda yaşamın akışına göre kendilik gerçekleştirilir. Yaşamın böylesi akışında insan, koşul, ihtiyaç ve zorluklar/ zorlamalar karşısında ürettiği/ yarattığı miras bıraktıkları üzerinden varoluşunu tecrübe eder. Miras sadece nesnel düzeyde karşılığı olanların bırakılması değil, öznel düzeyde de karşılığı olanların dil ile anlam, değer ve duygu karşılıklarında bırakılması olarak bulunur.

İnsanlık mirası ise her devrin koşul ve ihtiyaçlarına göre kendiliğini gerçekleştiren insanın bıraktıkları olarak görülse de insanın, edinimleri ve gerçekleştirdiklerine bağlı olarak usun/düşüncenin, dilin yaratıcı dokunuş oluşunda kendisini görünüşe taşıdığını görünür kılar. Aynı değil, ayrıda değil oluşun gereği vahit olan Tanrı ise Tanrı, insanın böylesi gerçeğinde kendisini görünüşe taşıyan olur. Bu bağlamda tarih, Tanrı'nın da görünüşe geldiği alan olduğu içindir ki dolayımlı olarak Tanrı'yı da bileceğimiz alan olarak bulduğumuz olur. Zaten fani oluş içinde baki olana, miras bırakılan ile yeni nesillerde yeni koşul ve ihtiyaç belirimleri üzerinden kendiliğini görünüşe taşımasında da tanık olmak gerekir.

Her devrin koşul ve ihtiyaçlarına göre gerçekleştirilenler ve yeni olarak edinilenler ile yeniden biçimlenen tarihe tanık olunur iken her devir, yeni devri doğurmaya gebe oluşta bulunur. Düşünce ve dil tarihsel perspektiften okunduğunda yaratıcı dokunuş olarak tarihte görünüş bulur. Bu bağlamda Deleuz'un düşünceyi yaratımın gücü olarak görmesi doğru bir yargı olarak görünüş bulur. Miras ise bu yargının ne kadar gerçek olduğunun göstergesidir.

***

Varoluşun ilişkilerde ortak gerçeklilikte ortak anlam ve değer belirimleri ile kazanılması sonucunda dilin, kültür de yaratımın zemini olduğu görülür. Yapısal düzeyde ortak değer ve anlam alanı olan medeniyette de dilde yaratımın sürekli kılındığına tanık olunur. Kültür ve medeniyet ortak dil zemininde tinde yaratım alanlarıdır. Dil ile yaratıcı dokunuşta bulunmak ve edindiklerimizde yaşamak, düşünce ve dil dolayımında nasıl yaratıldığımızı görmek adına önemlidir. Bilgi edinme ve anlam değer belirimlerinde yaratılmakta ise insanın insan ile halk edildiğine tanık olunur. Dilin yaratım ile ilgili olan yönü, insan tininde kendiliğin gerçekleştirilmesi adına olmazsa olmaz olarak görülmesi gerekendir.

Kendiliğin gerçekleştirilmesi ile beraber anlam ve değer bağıntısında alan belirimlerine göre karakter edinimi ve dilde kimlik edinilmesi ile de öznel de yaratıma net olarak tanık olunur.

Kimlikte insan olmak, insan oluşunun kimlikte sonlanmadığının idrakini de edinmelidir. Dilin nesnel oluşunda lafzi/ gösterge düzeyinde olan ile öznelde gerçekliği olan anlam, duygu ve değerinde yaşamsal olanın karıştırılmaması gerekir. İsim ve ismin öznesi olanın aynı olmadığı gerçeğini örnek verebiliriz. Özdeş değil de aynalaşma düzeyinde bağıntılı oluşundaki gerçekliğe dil ile farkında olmak yerinde olur. Anlam- değer bağıntısında varoluşun ortak gerçeklikte gerçekleştiğini söylemekte isek ferdi olarak özgür ve özgün olmaktan daha çok karşılıklı varoluşta özgür ve özgün olarak kendiliğin gerçekleşme olanağı bulduğunu görmekteyiz. Bu durumda dilin yaratıcı dokunuşu ile tinde yaratımın, bilincini edindiklerimiz ile gerçekleştiğine tanık iken çoklu gerçeklilikte dil zemininde var olunduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Dil, düşünce ve bilmek; dilde düşünce ve yaratım farkını da gözeterek süreçte bilmek ve yaratımı yadsımadan felsefeyi, dini, sanatı, siyaseti,

bilimleri yeniden ele almak gerekir. İsimlerin egemen dünyasında yaratımın en son aşaması, kimlikte görünüş ve yaşamaktır. Her alanda kavramlaşma ile beraber isimlerin egemen olduğu bir dünyada yaşamda metafizik oluş ta kaçınılmaz olarak bulunulan olmaktadır. Bu durumda natüralist ve pozitivist her yaklaşım, yaşamın öznel düzeyde metafizik oluşu nedeni ile anlamını kaybeder. Aydınlanma felsefesinin ise usu kutsar iken felsefenin bilme aracı oluşa indirgemesiyle nerede kaldığını görmekteyiz.

Dilde olgusal olan ile yaşamsal olanın farkını gözeterek yaşananları anlamlı kılmak da gerekir. Dilin metafizik oluşu onun ile edinilene göre yeniden yaratımın her belirimini de metafizik kılmaktadır. İnsan miras varlığı olarak da kültür ve medeniyet içinde metafizik oluşunu korur/ koruma altına alır ve sürekli kılar. Kültür öznelde karşılığı olan ortak değerlerde uzlaşılmış, buluşulmuş olandır. Medeniyet ise ilkelerin kurumsal karşılığında nesnelde tesis edilişinde veya ülkü birliğinde uzlaşılmış, buluşulmuş olması sonucunda kurulandır. Kültür ortak değerlerde ilişkiler sonucunda edinilen, Medeniyet ise kurumsallaşma eğilimi ile beraber süreç içinde kurulandır.

Her kültür ve medeniyet ortak anlam ve değer belirimleri ile gelişen dilde galip düşünce oluşturur, miras içinde yaşarken beliren ortak karakter ve kimlik belirimlerine göre de kendi insan tipini yaratır. Yaratma çabasını gösterir. Bu durumda dilin yaratıcı dokunuşu ile kendi insanını miras olgusunda yaratan toplumsal oluşa tanık olunur. Böylece insanın tarihi süregelişinde metafizik oluşu kaçınılmazı olarak bulması söz konusu olur.

Miras, ortak yaratılmış gerçeklik olarak içinde doğulan olduğunda, kültür ve medeniyet içinde de sürekli kılındığında inanılmış, alışılmış gerçeklik olarak bulunulan olur. Diyalektik oluşta ise anlam ve değer

belirimlerinin değişmesi, yeniden ve yeni olan üretimlerin verilmesi ile insanlıkta görülen ise mirasın değişken oluşudur. Mirasın değişken oluşunda ise anlam ve değer bağıntısına göre değişen insan tipleri ile insanlık sahnesi bir daha kurulur. Diyalektik oluş nedeni ile insanlık sahnesinin hep yeniden kuruluşu süreksizlikte sürekli kılınmış olur.

Miras ile edinilen gerçeklik, ortak değer/ bilinç alanında ilişkiler ile içinde yaşanılan ve kendilik alanında anlam, değer, duygu, inanç, tutum, davranış beliriminde canlı tutulan olarak yaşanılandır. Böylesi gerçeklik kendiliğin dışında kaldığı sanal bir gerçeklik değil, kendiliğin ilişkiler ağında yaşandığı sonradan edinilmiş gerçekliktir.

***

Her değer, inanç belirimi olarak insan tininde yer edinir ve nedenlere bağlı olarak edinilen anlamın yorumlanış biçimlerine göre de görünüş bulmuştur. Nedenlere bağlı olarak bulunan her anlam, varlık görüşü olduğunda değer yargısı olarak görünüş bulur. Anlam amaca bağlı kullanım nesnesi olduğunda da değer olarak belirmiştir. İlke gereği buluşulan ortak gerçeklik olduğunda ilişkide paylaşılan değerdir. Diyalektik gereği iyi, doğru, güzel ideaları ile karşıtı referans alınarak değer yargısal kritik edildiğinde, karşıtı üzerinden değer oluşu görünüşe taşınandır. Sonuçta ise değer, ortak varoluşun gerçeği olarak ilişkiler içinde koşul, ihtiyaç, beklenti, ülkü vb. durumlara göre öznesinin amaçsal oluşu nedeni ile anlamı edinilenin yaşamda karşılıklarının oluşması ile yaratılmış gerçeklik olarak bulunulandır.

Her emek ise üzerinde hak sahibi olunması nedeni ile değer olarak görülür ve değer oluşu ile sahiplenen olur. Değer oluşu ile de anlam kazanan olur. Anlam, her ne kadar nedenlere bağlı oluşta edinilmiş olunsa da ereğe, sonuçlara, amaca bağlı olarak nedenlerin belirli kılınmış olunması ile değer beliriminde ne için olduklarının da anlamını yüklenmiş olmaları sebebiyle içerilmiş gerçeklik olarak sonuçta bulunan/ bulunacak olandır. Böylesi sibernetik düşünüldüğünde anlam ve değer bağıntısı emek olarak yaratılmış olanın içerdiği gerçeklik olarak varoluş nedenini bulmasında saklı kılınmıştır.

Ereğe/ amaca bağlı olarak sonuçta içerilmiş olan gerçekliğin dışlaşması ile de emeğin (yaratılmış gerçeklik) olgusal oluşu ve bütündeki karşılığına göre yerinde ve gerekliliğinde oluşunun idraki hikmet olarak edinilen olur. Hikmet, sonuçta açık olacak içerilmiş gerçeklik -yani anlam ve değer belirimi ile- olup biteni yerinde ve gerekliliğinde görebilmektir. Sibernetik düşünme biçiminin yapısal kılınmış olduğu durum üzerinden uslamlamalarda bulunmak ile de mantıksal karşılığı

olandır. Bu bağlamda hikmet usun bir çalışma formasyonu olarak da tinsel oluşta karşılık bulur.

Olay ve olgular birçok gerçekliğe haiz oldukları ve sonuçları itibarı ile anlam ve değer bağıntısında birçok gerçekliğe sebep oldukları içindir ki hikmet, izafi düzeyde sonuç belirimlere göre bağlamlar kurmak ile edinilmiş sonuç bilgisine göre bakış kazanmakta görünüş bulur. Hikmetsel görü, anlam ve değer sonuç belirimlere göre izafi indirgemecilikte gerçeklik görüsü edinmektir. Hikmetsel görü sahibi oluşta gelecek öngörüsü belirmiş olması nedeni ile de yerindeliğinde ve gerekliliğinde tutum, davranış ve üretimlerde bulunmak kaçınılmaz olur. Hikmetsel görü gelecek bilimi yapılacak ise eğer dikkat edilmesi gereken bir olgu olarak da üzerine dikkat ile düşünülmesi ve yapısal kılınması gerekendir.

Bedensel oluşa haiz insan, öznesi olduğu bedene içkin şahıs oluşu zemininde anlam ve değer bağıntısında her neyi bulmakta ise dil üzerinden tinde gerçekleşen ikinci yaratılışını bulur. İkinci yaratılış insanın, bedensel oluşuna ve doğa zemininde bulunur iken doğaya aşkın oluşta kendiliğini, usun/ düşüncenin yaratım gücü ile gerçekleştirdikleri ve miras bıraktıkları ile metafizik oluşunda bulduğudur.

Bilmek, ussal oluşun gereği olarak duyular, sezgi ile deneyimlenenler üzerinden farklılıkların görülüşü ve dilde göstergeleri ile temsil edilmesi sonucunda anlam belirimi ile gerçekleşir. Farklılıkları ile görülenin bağıntılarında bağlamlar kuruluşunda ve kıyas etmeler ile de biliş devam eder. Zekâ, her biliş aşamasında bilme nesnesine odaklı olarak kendiliğe dışsal olanı anlama ve kavrama yetisi olarak ussal belirim oluşunda bilişin melekesidir. Bilme biçimlerinin bilme yöntemleri ile bağıntılı oluşunda anlam bulmak, idealların irade belirimi

olması ile bilme nesnelerine yönelimin gerçekleşmesi doğrultusunda sürekli kılınır. Karşılaşılan koşul, ihtiyaç ve zorluklar doğrultusunda ise bilmek, varoluş ilişkilerinde gerekli oluşu ile ihtiyaç duyulan olarak insan tininde yerini alır.

Bilmek, anlam bulmak olarak bilen öznesinde karşılık bulduğunda, edinilen değer olarak kendiliğe katılır. Kendilikte her bilgi, düşüncenin ve iradenin kullanım nesnesi olarak yerinde ve gerekli oluşuna göre kullanım nesnesi olması ile sıfat oluşunda görünüş bulur. Sıfat olarak öznesi değilse de öznel oluşunda kullanım nesnesi oluşu ile bilincin meleke olarak görünüşüne sebep verir. Us, bilinç melekesi beliriminde bilginin yerleşik oluşu ile beraber kendinde sibernetik oluşu bulur. Sibernetik çalışması ile de bilgi, belirli kılınmış neden olarak amaçsal oluşa göre irade belirimi ile beraber düşünce de kullanılır. Bellek ve amaçsal oluşa bağlı olarak da üç zamanlı (geçmiş, gün, gelecek) oluş bilinçte gerçekleştiğinde sibernetik olmak bilincin doğası olarak bulduğu olur. Bulunan her anlam bilinçte değer belirimlerine ve duyguda karşılıklarının oluşmasına göre işlevsel oluşta yerini alır. İhtiyaca göre de öncelenir iken bilinçli oluşta kullanılır.

Değer, irade etmenin gücü ile açık olur. İrade ise başlangıçta, potansiyelde olanın gerçekleşme erkine bürünmesi olarak görünüş bulur. Güzellik ideası ile irade belirimini, duyu nesnelerine yönelimi ile bulan insan için duyu nesnelerini değer olarak bulması ve onları bilme yöneliminde bulunması kaçınılmaz olarak bulduğudur. İnsan potansiyelinde ideaları irade belirimi olarak bulması sonucunda duyu nesnelerini kendi için iyi, doğru ve güzel olarak tekbenci oluşunda okumaya başlar. Bu okuma biçimi fıtri (yaratılışına haiz) olduğu içindir ki insan kendi ile bağıntılı olarak ussal bağlamlar kuruşunda kategorik dünyayı yorumsal olarak okumak zorunda kalır. Yorum, insanın tini gereği doğuşu ile beraber bulduğudur.

Değişmezlerine bağlı olarak sınıflanan bir dünyada -kategorik okumaya- başlayan insan için özde yaratım, duyu ve değer nesnelerinin -bir şeyin- bilincini edinmek ile başlar. Böylece insan için doğa nesneleri hem bilmeye çalıştığı hem de değer olarak beliren varoluş nesneleri olarak içinde doğduğu dünya olmaya başlar. Dil, içinde olunan dünyayı hem görünür kılmaktadır hem de içine alınan gerçeklik olarak sunmaktadır. İnsan merkezli ve referanslı bilmede ise varlık ve varoluşta karşılığı olan her ne ise dilde göstergesi ile öznele taşınmış olarak tinde/ kendilikte yeniden yaratılmaktadır. Bu yaratımın içinde insan anlam ve değer edinişi içinde yaratılışı kendinde bulur. Böylece kendisini doğuracak olarak kendisini bulur. İnsan us, dil ile miras içinde kendisine gebe olarak kendisini doğurmak zorunda kalandır. İkinci yaratımda insan kendisini doğuracak olarak yaratımına katılımcıdır.

Kategoriler dünyasında karşıt ussal belirimler ile beraber şeyin bilinci ile görüş sahibi iken şeyleri, diğer şeyler ile kıyas ettiğinde daha güzel olana göre seçimlerde bulunur iken kendisi için iyi olanı tercih etme iradesini artık gösteriyordur. İlişkilerinde ise kendisi için doğru olanı tercih etme iradesini göstermektedir. İnsan için artık nesnel olgusal düzlemde bir şeyin bilinci değil de ilke gereği iradesinin bilinci ile tercih ettikleri doğrultusunda kendisini gerçekleştirmesi söz konusu olur.

Tekbenci oluş halen korunur iken varoluşun ortak düzeyde gerçekleşmesi sebebiyle hak ve had belirimlerine göre ilişkilerinde eylemlerinin idealar ile kritik edilmesi ile tanışır. İdeanın ortak ilke olması sebebiyle ilişkileri düzenleyici olması, ilişkilerde gerekli olarak bulunulur iken eylemin ilke gereği edim olması sonucunda kritik edilmesi kaçınılmazdır. Artık bilinç, eylemin değer belirimi olmuş olması nedeni ile edim olarak görünüş bulmasında, eylemin bilinci olarak görünüş bulur. İdeanın ilke olarak dilde ortak gerçeklik olarak

kabul edilmiş olması durumuna göre de us, pratikte karşılığı olanın kritiğinde ahlakı, ilişkilerde gerekli olduğundan yana görünür kılar.

Ahlak, toplumsal yaşamda kültür belirimi olması ile ortak bilinç/ değer alanı olarak biçim kazanır. Her yeni nesil doğduğu kültür içinde eylemlerinin kritik edilmesine göre içinde doğduğu ve içine doğru çekildiği bir dünyada kendini bulur. Bu doğrultuda da kültürdeki ortak anlam ve değer bağıntısı ile dilde şekillenen yargısal oluşa göre tutum ve davranışlarda bulunan insan tipleri de görünüş bulur. Böylece irade, ortak bilinç alanında ahlak beliriminde şekillenmiş olarak uzlaşılmış olan ortak bilincin belirimlerinde görünüş bulmaya başlar. Ortak anlam ve değer belirimlerine göre ortak ahlak çizgisinde ortak karakterler de öznel oluşta görünüş bulur. Edinilen karakterin ortak isim oluşunda kimlik beliriminde karşılık görmesi ise dil ile biçim kazanan yaratımda en yüksek görünüş formasyonunda kendiliğin betimlenmesi olur. Türk, Arap, Alman, Viking, Çinli, Batılı, Doğulu vb. kimlik vermelerde bulunulur iken soydaş veya ortak anlam ve değerlerde buluşanlar anlamlı kılınsa da kendi içlerinde aynı değil ama ortak olunan anlam ve değerlerin galip oluşuna göre biçimlenen karakter belirimleri de belirtilmiş olur.

Önemli olan ise ilkenin değer olarak toplum tininde içerilmesi ile ortak gerçekliliği belirli kılmasıdır. İlkenin değer oluşu ile ortak bilinç alanı ortak tin olarak bulunur iken karşılıklı ilişkilerde eylemin kritik edildiği değer yargısal oluş artık baskındır. Bu durumda us, ilkelerin değer oluşu belirimine göre eylemin kritik edildiği formasyonda kendiliğin kritik edildiği vicdan olarak biçim kazanır. Vicdan, değerler ile biçimlenen ortak bilincin öznelde tesis edilmiş olması ile bulunandır. Aidiyet ve sorumluluk idrakinde olarak ilkenin değer oluşu bilinci ile eylemlerin, edimlerin kritik edilmesinde kendiliğin sorgulandığı, kendiliğe dönülen

ve topluma katılımcı olmayı gerekli kılan ussal yeti olarak insan tininde belirmiş olur.

Tekbenci oluş ahlakına aşkın olarak ortak varoluşta birlikte oluşu sağlayacak ahlak belirimine gelindiğinde, ilke ortak değer olarak eylemlerin kritik edildiği vicdanda ve hukukta tesis edildiğinde ilkenin bilinci, eylemin değer olarak kritik edildiği doğrultuda gerçekleşir. İlkenin değer oluşu, böylece ortak ilişkilerde varoluşun -sürekli ve sürdürebilir- gereği olarak da tesis edilmek zorunda olur. Bilinç bu düzeye geldiğinde vicdan ile kendiliğe dönüş olanağı edinilmiş olarak kendilik bilinci/ ben oluş edinmeye geçilmiş olur. Vicdani her muhasebede, gerçekleştirilenlerin hesabı görülür iken aslında kendiliğin hesabı görülmektedir. Kendilik ile yüzleşmekte bulunulmaktadır. Bu gerçekleşirken de dilde, dilin anlam ve değer yükleri üzerinden düşüncede hesaplaşılmaktadır.

Kendilik, gerçekleştirdikleri üzerinden vicdan us beliriminde geri kendi üzerine dönmüş olarak kendi ile olması gereken hak olana göre dilde aynalaşır, yüzleşir ve hesaplaşır. Bundan olsa gerek ki Kur'an'da kendini levm eden nefs üzerine yemin edilir. Vicdan, kendini kınar iken kendine dönüşün ussal oluşu dâhilinde ilkeyi rahmet belirimi olarak değer oluşunda öznelde tesis etmenin, yerleşik kılmanın gereği oluşunda görünüş bulur. İlkenin bilinci aidiyet ve sorumluluk belirimlerinde değer oluşunda usta içerildiğinde, nesnelerini deneyimler iken nesnelerinde kendini bulan insan tipinden farklı olarak ilkenin öznel oluşunun gerçekliliğinde -öznel oluşa haiz/ ait oluşunda-, kendiliği bulmaktır.

Böylece ilişkilerinde rahmet oluşu, ilkenin gerçekleşmesinde erdem oluşu ile bulan için, nefsi emmare düzeyinde tekbenci oluş terbiye edilmiş olarak aşılmış olur. Böyle olsa da tekbenci düzeyde bencil

karakter sahibi olan nefsi emmare gizilde saklı duran şeytan gibi hazır beklemektedir. Vicdanda ve diğer insanlar ile olan ilişkilerde diyalektiği hep canlı tutacak gerçeklik oluşunda güvenilmez insan tipini/ karakterini dirimsel oluşu ile temsil eder ve insan tinin en önemli karakter belirimlerinden olarak insanlık sahnesinde yerini alır.

Yusuf suresinde hain kardeşler, güvenilmez âşık, hukuku ve ahde vefayı hiçe sayan efendi/ Aziz, kader arkadaşı olmasına rağmen çekinceleri sebebi ile arkadaşını -Yusuf'u- göz ardı eden ve unutan tutsak hizmetçi güvenilmez insan tipini görünür kılar. Yakup'un insanın güvenilmez tarafını görmesi sebebiyle oğullarına verdiği öğütler ile beraber Yusuf suresine bakıldığında, nefsi emmaresi -dirimsel içgüdüleri- nedeni ile güvenilmez insan tipinin resmedildiği görülür.

Machiavelli de kötülerin galip geldiği abartılı dünya görüşünde, naifliğin ve iyiliğin iktidar durumunda gözetilmemesi gerektiğini ve amaca bağlı her yolun/ yöntemin mubah olduğu kanısındadır. Güvenilmez insan tipini görünür kılmış olması adına dikkate değerdir. Machiavelli'nin gözden kaçırdığı ise hak olanın sonuçta galip geleceği güne kadar kötüler galip gelse de tarihsel oluşta diyalektik gelişimde görünüş bulan iyileştirme ilkesi sebebi ile kötülüğün hiçbir zaman galip gelmediği/ gelemeyeceğidir. Kısas/ karma gereği düşünüldüğünde ise kötülüğün kimsenin yanına kâr kalmayacağı bir dünyada yaşadığımız gerçeğini de unutmamak gerekir.

Öyle ise kendiliğe haksızca hak görülenin, sonuçları itibarı ile mubah olup olmadığını vicdani olarak sorgulamak, hukuki olarak da ceza yaptırımı ile meşru kılmamak gereklidir. Vicdan ve hukuk insanlık tininde var olduğu sürece, güvenilmez insan karakterini hem iç dünyada hem de dış dünya ilişkilerinde kontrol altında tutmak mümkündür. Vicdan ve hukuk, Machiavelli'yi -görülen o ki- insan

ilişkilerini yönetmek anlamında tarihsel olarak haksız çıkarmaktadır. Olumsuz olanın tarihi, olumlu olanı yaşamaya deneyim edinmiş olarak araç olduğunda, olumsuz olan her ne kadar varlığını korusa da vicdan, hukuk vb. ile kontrol altına alınmış olarak beraber yaşamak mümkündür.

Kötüler, haksızca olup olmadığına bakmadan hep galip gelmek ister. Kötülükleri ise karşıtında durarak karşıtı olan iyiliği, doğruyu yaşama fırsattır. Böyle olmak ile beraber maskeler arkasında güvenilmez oluşunu koruyan nefsi emmareye yani içgüdülerin dirimsel düzeyde şuursal oluşta belirmesi ile çıkarlarını gözeten tekbenci olarak bencil oluşta bulunan ve gizili duran insanın şeytani yönüne dikkat etmek gerekir.

Vicdan ve hukukun sınırları dâhilinde gerçekleşecek diyalektik içinde insan, ilkeyi erdem olarak gerçekleştirdiğinde, terbiye varlığı olarak kendini bulur iken ilkenin öznel olması sebebiyle kendiliğini nesnelerinde bulan değil, ilkede bulan insan tipinde görünüş bulur. Bu insan tipinde, haz belirimi ile nesnelerini tadan değil de nesneleri üzerinden kendiliğini ilkede tadan insan görünüş bulur. İlkede kendiliğin deneyimlenmesi kendilikten yana mutmain oluşa neden iken ilkelerin alan belirimlerine göre hakiki olarak duygusunda her gerçekleştirilmesinde mutmain oluş kendilikte sürekli kılınır. Bu özgüvende kendiliğin bulunması ile sonuçlanır iken ilkeyi gerçekleştirmekte tatmin olan özne kendiliğine özgüvende tanık olur. Kendilik bilinci/ ben oluş, böylece kendiliğe rahmet olanlar ile bulunmuş olarak üst gerçeklilik olan Tanrı’nın da -nesnel olgusal olan zemininde nesnel olgusal olana aşkın olarak hakkı gereği ile- deneyimlenmesi ve görünüşe taşınması anlamına gelir.

Tekbenci insan tipi gizilde dirimsel olarak durur iken insanın güvenilmez oluşu da tarih ile sabit olduğu içindir ki hukuku tesis etmek gerekli olur. İlişkilerin düzenlenmesi, varoluşun ilişkilerde sürekli ve sürdürebilir olması için de hukuk ihtiyaçtır. İlkenin gerekli oluşu düzeyinde gerçek oluşu nedeni ile ilişkilerin ilkeye bağlı olarak yönetilebilir kılınması için de hukuk gerekli olur. Hukuk ile sonuçta edinilen ise insanın insan ile toplumsal oluşuna dönmesidir. İnsanlık idesi toplum beliriminde ve ilişkilerde böylece görünüş bulur. Artık insanlık idesi altında kendini gerçekleştirmeye zorlanan insan olarak insan insanlık idesinin -fikrinin- görünüşe gelmesinin bir parçası olur.

Bu gelişim evrelerinde insan hem tekbenci oluşu hem de toplumsal hak ve had belirimleri sebebiyle fıtratı gereği diyalektik oluşu kendisinde bulur. Tekbenci oluşu ve olması gereken ortak değer belirimleri ile vicdan sahibi oluşu arasında da vicdanda diyalektik oluşu kendilik alanında bulur. Ötekisi ile beliren karşıt fikir, değer belirimlerine göre diyalektik oluş ilişkilerinde belirir. İnsan, karşıt fikir veya değer belirimlerinin görünüş bulmasında ise yanlış ve batıl olanın doğru ve gerçek olan karşısında olumsuzlanması ile gerçek olanın bilinci ile görü sahibi olur. Bu düzeyde diyalektik oluş, yanlış/ batıl üzerinden gerçeğin/ doğru olanın görülmesinin aracı olarak bulunan olur. Gerçeğe/ doğru olana varım sonucunda ise olan bitene geri dönüldüğünde, doğru/ gerçek olanın görünüş bulmasının gerekleri olarak yerindeliğinde gerçekleştiğine tanık olunur. Gerçek neden veya ereğine bağlı olarak farklı açılardan yaklaşımlarda izafi düzeyde karşıtlık oluşturmakta ise değer yargısal olarak yaklaşıma göre seçimde bulunmak olasıdır. Sonuca/ ereğe bağlı olarak her iki durumun karşıt olmaktan daha çok yerinde ve gerekliliğinde olduğunu görerek daha geniş açıdan gerçeğe izafi belirimlerinde tanık olmak ile de hikmetsel görü kazanılabilir.

Hikmetsel görü kazanıldığında yerinde ve gerekliliğinde olarak olan biten temaşa edilir iken varlık alanı sahne misali oluşta bulunur. Sahne ve temaşa varlık felsefesini varoluş felsefesine taşımanın durağı olur. Varlıksal olan yaşamsal da olduğu içindir ki sonuca, ereğe, amaca bağlı ilkeli oluşta ilkeyi gerçekleştirmekte diyalektik oluş aşılır iken duyular ile çeşitlilikte tanık olunan ve anlam ve değer oluşunda karşılığı olan ilkeler duygular ile çeşitlilikte yaşanır iken tevhid gerçeğin deneyimlenmesi olarak bulunur. Sıfat ve isim belirimleri düzeyinde ilke oluşunda kavramsal karşılığı olan ile kavramsal görü edinildiğinde tevhid ussaldır. İlkeyi irade, duygu, anlam ve eylem karşılıklarında gerçekleşmesine bağlı olarak yaşamakta ise tevhid yaşamsal olarak temaşa sahnesinde yerini almayı gerekli kılan olur.

Tanrı ereğine bağlı olarak yaşanılacak olan her türlü acziyet, sıkıntı, acı vb. durumlar ise kendiliğini hakiki olarak gerçekleştirmenin fırsatları olur. İnsan kendini gerçekleştirme fırsatını bunlar ile bulsa da Tanrı'ya olan muhabbetine göre ilkeyi duygusunda hakiki olarak yaşama olanağı bulduğunda, Tanrı ile hem duygusal bağ kurmuş olur hem de ilkeyi duygusunda gerçekleştirmiş olmasıyla Tanrı'nın birliğine erme olanağı bulmuş olur. İlkenin gerçekleşme erkinde iradeye bürünmesi ve eylemde gerçekleşmesi ile de Tanrı'nın birliğine erme olanağı bulur. Us, irade, duygu ve eylem bağıntısı düşünüldüğünde insanın tanrısal olan ile Tanrı'ya erme olanağının olduğu görülür. Tevhid bu olanakların kullanılarak Tanrı'ya, neden Tanrı oluşuna aşkın olarak erek Tanrı beliriminde bilme ve erme çabası olarak insanlık tininde yerini almıştır.

İman edenler için Tanrı ile olan dua, kısas/ karma ilişkisinde olay ve olguların tekil ve tikel belirimlerine aşkın olarak Tanrı hareketin sahibi olarak sezilendir. İsim ve sıfatları ile kavramsal görüde tanık olunan olur. Sıfat belirimleri üzeri isimlerinin gerçekleştirilmesine göre de ilkeli oluşta gerçekleştirilenler üzerinden görünüşe taşınır. Tevhitsel bilinç,

hakikate tanık olmanın, hakikati ilke gereği yaşamanın bilinci olarak insan tininde karşılık görür.

Her bilinçlenme evresinde insan, us/ düşünce ve dil olguları bağıntısında bilme, görünüşe gelme, yaratım, miras, ahlak vb. belirimler sonucunda ise karakter ve kimlik belirimlerinde vücud bulmuş olarak ikinci yaratılışını bulur. Kimlik, kişi olarak öznelliğin vücuda taşınmasıdır. Kimlik ile insan metafizik oluşunu kanıtlar. Miras varlığı olarak da tarih varlığı olması ile kültür ve medeniyet içinde metafizik oluşunu süreklilikte bulandır. Melekeleri ve melekeleri zemininde dilde anlam ve değer edinimleri ile metafizik oluşu fıtratı gereği ve yarattıkları üzeri sonradan edinilmiş gerçeklikte bulandır. Özde ise gerçekleştirdiklerinin öznesi olan şahıs oluşu ile hep metafizik oluşta duran olarak gizilde durandır.

Gizilde duran öznenin, gerçekleştirdiklerine bağlı olarak düşünce ve dil ile içerilmiş anlam ve değer belirimlerinde kendisine dünya kurması, kendi gerçeğini oluşturduğu gerçeklikte görünüşe taşıması olduğu gibi kendi gerçeğini kendisinin yaratması anlamını da taşır. Bu bağlamda yaratımda bulunmadan önce sadece şahıs olan ve nesnel yönü ile de sadece kendinde olan Tanrı dahi Tanrı oluşunun gerçeğini, Tanrı oluşunun kimliğinde kendisini, tinde varoluşun ikili doğası gereği ile yarattıkları üzerinden görünüşe taşımakta ve yaratmaktadır. Bu, varlıksal bir yaratım değil, varoluşsal olarak tinde kendiliğin kimlikte yaratılışıdır. Bu insan için de gerçekliliği olan olgusal oluşa haizdir. İnsan gerçekleştirdiklerine bağlı olarak gerçekleştirdikleri sonucunda gerçekleştirildiklerinin alanına da bağlı olarak karakter ve kimlik edinimlerinde kendini yaratmak zorunda kalandır. Tanrı'nın vahidiyeti gereği insan, kendisini Tanrı gibi oluşunda tanrısal olanı yaşamakta bulur.

İkinci yaratılış sadece insan için olan değil, düşünce ve dil bağlamında yaratıcı oluşu Tanrı ile bulan ve yarattıklarını emek ve değer olarak anlam beliriminde miras bırakabilen her canlıda aynı olmasa da farklı biçimlerde tanık oluna bilinecek olandır. Zaten Tanrı'nın yarattıkları ile ilişkisinde kimlik olarak dilde anlam ve değer belirimi ile kendi gerçeğini yaratması söz konusu olduğu içindir ki O'ndan bu yönü ile pay almış olan her canlı ikinci yaratılışta bulunur.

İkinci yaratılışta öncül olarak gerçekleşen bir durumda içerik olarak yüklü olunana anlam ve değerin karakter belirimi düzeyinde ilişkilerde gerçekleşmesidir. Çiftlerde bütünlenme ve ilişkilerde mahiyetin açılımına bağlı olarak tamamlanma vardır. Mahiyetin açılımının sürekli kılınması ise diyalektik oluşun yakalanması, zorlaması ile olur. Kendiliğin nesnellikle ilişkilendirilmesi ve hakikat ile ilişkilendirilmesi sürecinde de diyalektik, varoluşsal bir belirim olarak içkin olanın karşıt belirimli ilişkilerde açılımının, değişiminin, gerekli olanın tesis edilmesinin gereği olur. İnsan ilişkilerinde diyalektik her alanda ve mertebede değer belirimlerinde ki karşıt oluşa bağlı olarak ilkenin, içeriğin gerçekleşmesinin vb. gereği olarak görülür.

Çift veya karşıt oluş belirimlerindeki ilişkiler üzerinden gerçekleşecek olan İkinci yaratılış ile de ilişkilerde varoluş ortak gerçeklik olarak bulunur. İlişki belirimlerinin çeşitlilikte ve çoklukta gerçekleştiği ayrıca ayna, çift veya karşıt oluş belirimlerine göre farklılaştığı düşünüldüğünde ikinci yaratılış, kendiliğin tümel belirim olarak ilkesel oluşta kimlikte yaratılışı olarak nesnelliğe, çokluğa, karşıtlığa vb. durumlara aşkın oluşta gerçekleşir.

Kimlik beliriminde aşkın oluş yakalanır iken nesnellik, çoklu oluş ve karşıt belirimler üzerinden tümel belirimde kendilik gerçekleştirilir/ görünüşe taşınır. Özde sadece kendi olanın bu düzeyde anlam ve değer

edinimleri ile tinde yaratılmış olunmasının sürekli kılınması -hep yeniden yaratılması- için nesnellik, çoklu oluştaki çeşitlilik ve karşıt olan yaratılmış belirimler vb. süreksizlik içinde sürekli kılınır. Böylece metafizik oluş bunlar üzerinden gerçekleşmiş olarak bulunur/ edinilir.

İnsan, melekelerinde öznel olarak tesis edilen sıfat ve isim belirimlerini donanımının bir gereği olarak bulur. Kendisini nesneleri üzeri ilke gereği gerçekleştirir iken potansiyelini gerçekleştirmek ile kendini bilmeye de yol edinmiş olur. Koşul ve ihtiyaçları karşısında düşüncenin yaratım gücünü keşfettiğinde ise yaratım ve yaratım nesneleri üzerinden kendisini gerçekleştirmeye başlar. Yarattıkları emek olarak değer oluşunda tinini görünüşe taşıması olmak ile beraber miras olarak yeni nesillerin bulduğu olur. Yaratım ile beraber potansiyeli olan melekelerinin ilkelerine (ilim, adalet, irade, kelam vb.) bağlı olarak alanlar oluşturmakta kendini bulur iken alanlarda kendini gerçekleştirmeyi koşul ve ihtiyaçların zorlaması ile de bulmuş olur. Yaratılışında ki aciz kılınışa ve çeşitliliğe bağlı olarak bilme ve yaratım gücünü edinmek ile -görülen o ki- bulunduğu dünyanın en zengin biçimde üreteni/ yaratıcısı olur.

İnsan bulunduğu dünyada yaratımda en çok üreten ve değer olarak zenginleşen varlık olarak tanrısal oluşunu serimler. Varlık dünyasında bilme ve yaratıcı gücünü sonuna kadar zorlayan olarak tinde gelişimine/ tekâmül edişine de kapı aralar. Her anlam ve değer belirimine göre bilmede öznelde yeniden yaratılışa gebe iken seçimleri ve gerçekleştirdikleri ile de gebe olduğu kendisine dil kalemi ile anlam ve değer ediniminde biçim verir. Çeşitli ve zengin yaratımında kendisini de çeşitlilikte ve zengin değer beliriminde görünüşe taşır. Yeni ilişkiler, koşul ve ihtiyaçlara göre de yeniden yaratılmaya açık oluşun hakikatini taşır. Değer belirimlerini şekilciliğe yoz olarak indirgemediği sürece kendi hakikatini gerçekleştirme olanağını da kullanmaya açık durur.

Yeter ki bilme ve yaratma gücünü özgüven, cesaret ve mücadele ruhu ile kullanma çabasında olsun.

***

İnsan bilmeye açık olması ve bildiğini yaratım gücünde kullanması sonucunda ise miras içinde yaratılışını da çeşitli ve zengin kılar. Böylece metafizik oluşunu çeşitlilikte ve katmanlı oluşta bulur. Öznel belirimlerinde, kültür, medeniyet, -en yüksek formasyon olarak da- karakter ve kimlik değer belirimlerinde katmanlı metafizik oluş kaçınılmaz olarak bulunmuştur.

Us/ düşünce ve dil bağlamında anlam bularak ve değer üretirken miras edinimi ve metafizik oluşun gerçeğinde yaratılmış/ sonradan edinilmiş gerçeklikte yaşanır. Nesnelliğe bağlı bulunan anlam değişmezse de anlamı/ bilgiyi okuma biçimi olarak yorum yargısal oluşta insan, değer alanına ait olarak kendini bulur. Değerler alanı inanılmış gerçeklik alanı olduğu içindir ki sonradan edinilmiş/ yaratılmış gerçeklik alanı inanılmış gerçeklik alanıdır. Duygusal bağ kurma, ilişkilerde ortak değerlerde buluşma veya uzlaşma, değer belirimlerinin kullanımda sonuç almalar vb. söz konusu olunduğunda, inanılmış ve metafizik olan gerçeklik içinde yaşanılan dünya kurulmuş olur.

Değerler inanca açık olduğu içindir ki inanılmış gerçeklik dünyası değişmez değil, öznel yaklaşımlara ve yeni anlam bulmalara göre yeni değer edinimleri sonucunda ya ön kabul ya da diyalektik oluş sürecinde edinilecek yeni değer belirimlerine göre değişendir. Değişen inanılmış gerçeklikte, değişen değer belirimleri ile edinilen dünya görüşü doğrultusunda insanlık, tümelde değişmese de metafizik kabullerinde, değişen dünyalarda yaşar/ yaşamak zorunda kalır iken insan değişen varlık olarak görünüş bulur.

Tarih varlığı olan insanın tarih varlığı olması, miras bırakması ile olsa da değişen dünyalar kurmasıyla görünüş bulur. Değişen dünyalarda insanın tarih varlığı olması ile beraber değer olarak zenginleşen insanlık mirasında bir önceki dünyanın insanı gibi bir dünyaya bakmadığı

kesindir. Tümelde aynı insan olsa da tarih varlığı olarak inanılmış/ metafizik olan ve yaşanılan gerçeklikteki değişimler karşısında edinilen yeni dünya görüşü ve yaşam biçimleri ile insan aynı insan olmayarak tarih varlığı olduğunu kanıtlar. Değişen dünyalara ise insanın tarih varlığı oluşunda tanık olunur.

Doğa nesnelerinin -koşul, ihtiyaç, beklentilere göre- düşünce ile yeniden üretilmesi sonucunda insan tininin ürünleri olarak insan tininde karşılık bulması, insanın tarihsel oluşunda görülür. Her türlü alanda yaratım nesneleri olarak ürettikleri ile insan, emek ve değer edinimi ile doğaya aşkın metafizik bir dünya kurmayı varoluş sürecinde doğal olarak bulur. Kurduğu dünyada insanın insan ile us/ düşünce ve dilde anlam ve değer edinimleri sonucunda ise doğa zemininde şekillenen içinde bulunulan dünya, varlık görüşüne göre algılanır iken yorumlanmış ve inanılmış dünya olarak içinde yaşanılan olur.

Böylece dünyaya gelişinde doğaya yabancı duran insan, doğa zemininde ürettikleri ile hem doğaya yabancılığını giderir hem de doğaya aşkın yeni dünyalar kurmanın tarihsel oluşunda yaşam serüvenine başlar. Artık doğa, insanın tinsel oluşunu gerçekleştireceği alan olarak içinde var olduğu olmaktan daha çok anlam ve değer edinimleri ile tinine kattığı dünyası olur.

Doğanın varlığı, usun yaratıcı gücü karşında ve dilin anlam, değer belirimlerindeki yaratıcı dokunuşu karşısında eril/ etken olmasına karşın dişil/ edilgen oluşunu insan tini karşısında bulur. Doğa, insanın kendisini görünüşe taşıyacağı nesnel alan olarak bulduğu olsa da insanın hem yarattığı inanılmış gerçeklikte varoluşunun hem de kendisini anlam ve değer belirimlerinde doğaya aşkın yaratmasının zemini olur. Tanrı ise ya inkâr edilen yaratılmış gerçeklik olarak insan tinin bir parçasıdır ya da yaratmış olduğu metafizik dünyasının bir

sonucu olarak insanın ilk neden oluşuyla inandığı olması zorunlu olan, insan tinin üst gerçeğidir. İnsan doğaya karşı tanrısal yönünü keşf ederken hem gerçekleştirdikleri ile Tanrı'ya doğru yürüyen/ yükselen hem de Tanrı'yı görünüşe taşıyan olarak kendiliğini Tanrı'nın üst gerçeklik oluşunda bulan olur. İnkâr ise nesnelerinde kendini bulan insan için ya doğayı tanrısal oluşunda kabul etmesi ya da yarattığı inanılmış dünyasında gafil kaldığı için insan tininde görünüş bulur.

Tanrı inancı, Tanrı'ya us ve gerçekleştirdikleri ile yol bulan insan için tarih olgusal olarak kaçınılmazı olarak bulduğudur. Doğa dışı, doğanın kendisi, doğa kuvvetleri, bilinebilir, bilinemez vb. birçok yargıda Tanrı, düşüncenin konusu olarak insanlık tininde tarih olgusal olarak yerini bulur. Hakikat arayışı Tanrı arayışı olarak biçim kazandığında Tanrı görüşüne bağlı olarak doğanın yorumlanması kaçınılmaz olmuştur. İnancın yorumsal yaklaşımı ile kurulan her dünya Tanrı'nın dünyası olarak içinde yaşanılan olmuştur. Böylece Tanrı yaşanılan dünyanın üst gereceği olarak nesiller boyunca miras bırakılan dünya görüşünde yer almıştır. Bu duruma insanlık tarihinden bakıldığında Tanrı'nın miras olarak bırakılan olduğuna da tanık olunur. Miras bırakılan Tanrı, üst gerçeklik oluşunda kendisi ile kurulacak metafizik dünyanın nedeni de olmuş olur. Böylece Tanrı anlayışında farklılıklara göre kurulmuş birçok tanrı dünya olgusu ile karşı karşıya kalınır.

Önemli olan ise Tanrı sanıları ile kurulan dünyalarda hakikatin kendisi olarak bulacağımız Tanrı ile bir dünyanın kurulmasıdır. Nebiler tarihi ile de doğanın, âlemlerin üst gerçeği, öznesi (Rabb-ül Âlemin) ve kendinde şeyi olarak Tanrı, iman edilmesi (emin olunması gereken) gereken hakikatin kendisidir. O'nun hakikatine göre beliren ilkeli oluşa göre sonuçların öngörülmesi ile yaşamak tavsiye edilendir. Varoluşsal olarak tamamlayıcı, ilişkilerde bütünleyici, ruhsal olarak arındırıcı, gerçekleştiğinde ise hem tanrısal oluşu görünüşe taşıyan hem de

Tanrı'ya yükseltici ve rahmet belirimi olan bireysel edimler (salih amel, ilke ile bağıntılı, ilkeye ereğinde varımı sağlayan eylemler) tavsiye edilmiştir.

Bu üç bağlamda hakikatin Tanrı olduğu ve kendisine göre yaşanılan ve kendisine yükseltici tutum, davranış ve eylemlerde tanrı dünya kurmak değil de Tanrı'nın dünyasına yükselmek amaç edilmiştir. Tanrı'nın dünyasına taşınılırken de nesnelerine uzanan insan, hakikatten anlam ve değer düzeyinde uzaklaştığında ise yeni bir tanrı dünyası kurmuş olur. Tanrı her ne kadar üst gerçeklik olarak bilinmiş olunsa da kurulan dünya taşınılmış olunması gereken Tanrı'nın dünyası olmaktan daha çok tanrı dünya olgusu olarak içinde yaşanılan olur. Artık hakikat arayışı, hangi referansa göre nasıl bir dünya kurmak gerektiğinin anlayışı olarak insanın yüzleşmesi gerekenidir.

Tarihsel olarak bakıldığında Tanrı'nın hakikat, üst gerçeklik olarak kabulü ile kurulan dünyalardan doğanın hakikat, üst gerçeklik olarak kabul edilmesi ile kurulan dünyalara tanık olmaktayız. İnsan düşüncesinde/ tininde Tanrı üst gerçeklik olarak yerini doğaya bıraktığında ve doğa karşısında insanın tanrısal yönlerine tanık olma başladığında, kurulan dünya doğa ve insan ilişkisinde nesnelliğe indirgenmeye çalışılarak yaratılan yeni bir dünya olur. Bu durumda ateist, deist ve düalist olarak nihilist oluşa sürüklenen insan tini ile biçim kazanan, insan veya her hangi bir ilke merkeziyetçi olarak gerçekleşen ve kurgul olan dünyalarla (seküler ideolojiler oluşta biçim bulan) karşı karşıya kalınmıştır.

Enerji fiziği ile beraber enerjinin üst gerçeklik olarak bulunması, hakikati bir daha sorgulama ihtiyacını görünüşe taşır. Nurun/ enerjinin üst gerçeklik olarak töz olması, varlıkbilimde hakikati bir daha gündeme taşır. Özde olana bağlı olarak öznel oluşa dair sıfatların

(düşünce, hayat, ilim, irade, adalet vb.) görünüş bulması nurun/ enerjinin doğasında potansiyel olarak bu sıfatlara haiz olduğu ve âlemler kuşağında bunu görünüşe taşıdığı anlamını taşır. Doğa nesneleri ile enerjinin aynı olduğu görüşleri yorum olarak yeniden dillendirilir iken aynı değil, ayrıda değil oluşun gözden kaçırıldığına yeniden tanık olunur.

Görülen o ki hakikate dair her yeni bilgiye göre düşünsel yaklaşım başlangıçta yanılgı olması ile beraber özdeş indirgemecilikte biçim kazanır iken izafi indirgemecilikte olgunlaşmaya doğru gelişmek zorunda kalır. Doğa nesnelerinin, nurun/ enerjinin varlık belirimine karşın aynı olmayışı, benzeşmemeleri ile tespit edilmesi ve doğa nesnelerinin tözü olunmasına rağmen varlık olarak kendiliğin korunmuş olunması, izafi indirgemecilikte hakikatin bilinmesi gerektiğini açık eder. Ayrıca doğadaki süreksizliğe rağmen nurun/ enerjinin varlıksal olarak sürekli oluşunu koruması da hakikatin izafi indirgemecilikte bilinmesi gerektiğini gösterir.

Ayrı değil, aynı da değil izafi yaklaşımı, hakikati dolayımlı bilmenin gerçeğini yeniden ifade eder. Hakikate göre nasıl bir yaşam kurulması gerektiği ise ilke gereği rahmetin öncelenmesine göre hak olan ile gelişim gösteren insanın tarihsel oluşunda görülmesi gerekendir. Rahmet, doğadaki çeşitlilikte görülecek olan olması gerektiği kadar iyileştirme, tekâmül, gelişim düzeyinde insanlık tarihinde de görülmesi gerekendir. Varoluşun ortak gerçeklikte gerçekleşmesi nedeni ile de rahmetin sürekli kılınması kaçınılmazdır. Aynı değil, ayrıda değil izafi yaklaşımı ile de hakikati nasıl yaşamamız gerektiğini, farklılıklara rağmen aynı varda varoluşumuzun idraki ile hakikate duyarlı oluşta gerçekleştirmemiz gerektiği uslamlaması ile bilebiliriz. Kısas/ karma gerçeğinden bakılacak olunursa eğer yani gerçekleştirilenlerin niyete bağlı değer belirimine göre karşılıkları ile karşılaşılacağı, yüzleşileceği,

hesaplaşılacağı düzeyinde hak edilmiş gerçeğine tanık olunduğunda da hakikat, yaşananların sonuçlarının öngörülmesine göre rahmetin öncelenmesi ile yaşanılması gereken olur.

Varlıksal olarak hakikatte aynı değil, ayrıda değil oluş korunur. Varoluşsal olarak da hakikatten alınmış paye ile gerçek oluşta ise istidat, nispet edilen hak kılınmış düzeyinde aynı değil, ayrıda değil oluşun tekil ve tikel belirimlerde korunduğu görülür. Hakikatten alınan paye kadar gerçekliliği olanların, hakikati rahmet olarak buluşları ise hakikatin üst gerçeklik oluşunda varoluşlarını bulmasıyladır. Varoluş rahmettir, rahmete göre yaşamak ise hakikatin aynı değil, ayrıda değil oluş üzerinden görünüşe taşınması olur. Varlıksal ve varoluşsal düzeylerde aynı değil, ayrıda değil korunur iken ilkenin rahmet olarak hakiki düzeyde yaşanması ile ilkenin anlamında, irade beliriminde, duygusunda, eylemde gerçekleşmesinde hakikatle birliğin/ ayrı olmayışın idraki edinmelidir.

Önemli olan ise hakikatin aynı değil, ayrıda değil oluşta görünüş bulduğunun idrakinde olmak ve hakikatin varoluşun zemini/ tözü olarak üst gerçeklik oluşunda kendisi ile yaşamsal düzeyde birliğin olduğuna tanık olmaktır. Bu bağlamda özdeş indirgemecilikte hakikatin felsefesinin yapılamayacağı, izafi indirgemecilikte hakikat felsefesi yapmanın mümkün olduğunun idrakinde de bulunmaktır. Hakikatin bilimi yapılacak ise aynı değil, ayrıda değil oluşun gerçekliliğinde tarihsel ve bilimsel kanıtlamalarda bulunmak şarttır. Tarih, hakikatin gerçekleştiği, görünüşe geldiği alan olarak hakikat ilkesi ile tarih olgusal olarak okunduğunda, olay ve olguların ne için olduğunun biliminin yapıldığı bilim olarak insan tininde yerini almış olur. Enerji/ nur fiziğinde edinilen ve edinilecek olan bilgiler ile yorumbilimsel düzeyde doğaya, insana, insanın gerçekleştirdiklerine anlama çabasında olarak dönüldüğünde felsefi düzlemde hakikatin bilimi olanaklı olur.

Bu bağlamlarda Kur'an'a dönülecek olunursa eğer sonuçlardan hareket ile ifadede biçim kazanmış her ayeti ile hakikatin sonuçlar üzerinden -aynı değil, ayrıda değil oluşta- görünüş bulduğu ve test edilebilir oluşa açık olduğu görüldüğünde, öznel düzeyde bilimsel oluşa haiz olduğu görülür. Kur'an'da sibernetik ussal oluşa göre sonuç belirimlerden hareket ile konuşulur iken hakikat biliminin, hikmetsel görü edinilmesi ile yapıla bilineceğinin idrakini verdiği de görülecektir. Bu anlamda hakikatten sonuç almaya dayalı olarak yapılan tasavvuf, bilimsel bir disiplin olarak kabul görülmesi gereken olur.

Hakikatten sonuç alanlar ile öznel edimsel oluşa dayalı yöntem olarak sonuç almaya dayalı yapılan her çalışma sonuçta hakikate, aynı değil ayrı da değil oluşta tanık kılar. Hakikatin kendisinde hakikatin nasıl yaşanması gerektiğinin uslamlamaları ile beraber hakikatten sonuç almaya dayalı bir yaşam biçimi görünüş bulur. Bu durumda dikkat edilmesi gereken ise insanın sanıları ile kurduğu tanrı dünyasından Tanrı'nın dünyasına geçilmiş olduğudur. Tanrı'nın dünyasına erilebileceğidir.

Sonuçta, doğaya ve kendi kurduğu dünyalara ait olmaktan daha çok Tanrı'nın dünyasına ait olan insan için hakikat, hakikatten aldığı paydaya bağlı olarak kendi gerçeğinde bulduğu ve hakkı gereği ile yaşanması gerekendir. Hakikatten alınan payda olarak hak kılınmış olanı hak etmiş olarak yaşamak ile de hakikati görünüşe taşımak, olması gerekendir.

Sadece haz, arzu, menfaat nesnelerinde kendini gerçekleştiren ve yaratılmış dünyalarda Tanrı'yı dışlamışken hakikate yitik insan, asli gerçekliğine yitik insan oluşu ile görünüş bulur. Tanrı'nın dünyasında nesnelerinde hak kılınmış ne ise ona göre yaşayan ve rahmet oluşta kendini gerçekleştiren insan ise ilkesi Tanrı oluşunda kendiliğini hak

etmiş insan olarak vücud bulur. Tanrı ise böylesi bir yaşamda, insanın tanrısal olan yönlerinin vahid oluşu gereği kendisine ait oluşunda, insanlık tininde gerçekleşenler üzerinden Tanrı olarak kendisini görünüşe taşımış olur.

*

Tarihsel olarak hakikatin insanlıkta görünüş bulmasına bakıldığında ise koşul ve ihtiyaçların geliştiği yönde batıl olanın görünüş bulması üzerinden hak olanın görünüşe taşınmasında, peyderpey aralıklar ile koşul ve ihtiyaçlar üzerinden gelişen insanlıkta görünüşe taşınmış olduğu görülür. Koşul ve ihtiyaç belirimleri, insanın varoluş durumuna göre belirir iken kendinde olan potansiyeli gerçekleştirmesinin gereği olarak bulunur. Kadimlerin hileyi rabbani, Tanrı'nın ahkâmı dediklerine felsefede tinin hilesi denilmesi de dikkate değerdir.

Diyalektik oluşta hak olan, eleştirel olarak görünüş bulması ile değer yargısal olarak görünüşe taşınır. Hak olanın görünüşe gelmesinin koşulları (batıl olanın zihniyet ve ahlak belirimli olarak geçici olan galip düşünce olması ayrıca ahlaki yozlaşma) oluştuğunda hakikat, gerçeklik belirimleri olan delilleri (ayet) ile görünüşe gelir. Delillerin ussal olması sebebiyle dolayımlı olarak bilinmesi söz konusu olur. Her devrin batıl ve galip düşüncesine ve nesnelerinde öznelliğin yitik kaldığı ahlaki yozlaşmaya karşı eleştirel oluş ile beraber hak olanın görünüş bulmasında kalınmaz, hak olanın ilke gereği tesis edilmesi gerekliliği ile beraber korunması ve miras bırakılması da gerekli olur.

Yukarıdaki anlatıma dikkat edildiğinde Kur'an ile hakikatin peyderpey görünüşe taşınması ile hakikatin peyderpey tarihsel oluşta görünüşünün benzeştiği görülür. Kur'an'ın yirmi üç senede peyderpey indirilmesi ve düşüncede batıl olana, ahlaki yozlaşmaya eleştirel

olduğu görülür. Yaşamsal olarak da diyalektik oluşta görünüşe taşındığı görülür. Hak olan sonuçta galip gelmiş ve Tanrı'nın dünyasında insanın dünyası hak olana göre şekillendirilerek yeniden yaratılmıştır. Siyerde (Hazreti Resul'ün ve Ashabı Kiramın ortak yaşamında) buna net biçimde tanık olunur. İnsanın anlam ve değer içeriğinde dil ile bulduğu yeni dünyasında Tanrı'nın dünyasına, Kur'an'ın aynı değil, ayrıda değil izafi indirgemeci olan tevhid dili ile yükselmekte olunduğu görülür. Hakikat anlayışı üzeri yaratılmış dünyasında gerçekliği Tanrı ile bulan insan tipi, nebiler ve takipçileri ile beraber görünüş bulmuştur.

Kur'an metin olarak incelendiğinde de tarihi olayları tarihe indirgemeden hakikatin dil ile peyderpey nasıl görünüşe taşındığının anlatılarını içerir. Her nebi, kendi zamanının koşulları ve ihtiyaç belirimlerine göre şekillenen dünyasında nesnelerine indirgenmiş kayıp yaşamlara el uzatmıştır. Her devrin batıl olan galip düşüncesi ve yozlaşılmış ahlakına, gerçek olan ile geri dönülürken hakikat rahmet olarak belirir. Her devrin değişken değerlerine bağlı olarak kendini farklı formasyonlarda aynalaştırarak görünüşe taşır. Sihrin galip olduğu Mısır'da mucizeler, edebiyatın galip olduğu Arap çölünde edebi bir şaheser ile kendini görünüşe taşır.

Aynalaşmak ise hakikatin dolayımlı olarak batıl üzerinden görünüşe gelmesinin bir gereğidir. Böyle olsa da hak olan ile kendiliğe dönüşe fırsat/ olanak verilmesi için de gerekli olandır. Metin olarak Kur'an, hakikatin peyderpey görünüşe taşındığı ve eleştirel oluşta diyalektik üzerinden görünüş bulunduğunu net olarak anlamlı kılar. Tarihsel olarak hakikatin peyderpey görünüşe gelmesi sebebiyle de hakikate dair gerekli olanın anlatısıdır. Hakikate dair yeterli olan ise peyderpey olarak insanlıkta, hak olan ile tininde gelişim gösterilmesi sonucunda görünüş bulur. Tarihsel olarak böyle olduğu içindir ki hakikate dair

yeterli oluş, insanın gerçekleştirdikleri ile hakikatin görünüşüne katkıda bulunmaları ile mümkün olur.

Eskilerin dediği gibi "hakikati anlamak için bir yaşam yetmez" bu nedenle olsa gerek ki insanlık miras varlığı olarak tarih varlığı oluşunda hakikatin peyderpey görünüşünde hakikati anlamaya daha yakin durur. Peyderpey hakikatin görünüşü ise çeşitlilikteki, diyalektikteki belirim zenginliğinde kendisini daha iyi anlamayı sağlar. İnsan hakikate duyarlı fıtratı gereği hakikate dair tarihsel deneyimler ile dilinde kavramsal düzeyde zenginleştikçe hakikati daha doğru bilme ve belirimlerinde daha yetkin anlayabilmenin de yolunu edinmiş olur.

Şurası kesin ki hakikati bilmeye bir ömür yeter ama hakikati, olan bitenin anlam ve değer belirimlerinde ne için gerçekleştikleri üzerinden anlamaya bir ömür yetmeye bilir. Hakikatin peşinden koşanlar ile dolu insanlık tarihi de dikkate alındığında bu duruma tanık olunur. Hakikati anlamaya yatkın bir dil edinildiğinde de hakikati bilmek ile beraber anlamaya da yol edinmiş oluruz. Böyle olmak ile beraber hakikati dil ile biliriz ve hakikatten ayrı olunmadığı içindir ki yaşarken anlarız. Dil doğası gereği usun görüngüsü iken bilgi belirimi olarak da bulduğumuzdur. Dilde bilgi, nesnesinin bilgisi olma özelliğini gösterir iken dili de düalist kılar. Usta her bilgi nesnesi dil ile kendiliğe dışsal kılınır iken doğası gereği dil ötekileştirendir. Dil, bilginin taşıdığı anlam ve değere bağlı olarak da izafi indirgemecilikte bağlamlar ile yakin kılandır. Duygu belirimleri sağladığında ise duygusal bağlar kurdurmanın nesnesi olarak da varlığa/ mekâna dair kılan olması ile hakikate dâhil eder.

Hakikat, dil ile ötekileştirilen olsa da bilgisi edinilerek kendisine dil ile de yakin gelinecek olandır. Hakikatin kendisinde kendisine içkin oluşta ayrı olunmadığı içindir ki dil/ us ile hakikate uzak durulsa da hakikatin

anlam, değer ve duyguda karşılığı olan ilke belirimleri ile yaşamsal oluşunda yakin kılan özelliği de gözden kaçırılmamalıdır. Anlam, irade, değer, duygu belirimleri ile ilke yaşamsal oluşunda bulunur iken hakikati ilke belirimlerinde dolayımsızca yaşamanın da olanağıdır. Bu durumda nicelin dünyasında nesnelerine uzanan hareket değil de ilkeyi duygusunda hakiki olarak yaşamayı sağlayan her edimsel oluşta -yaşanılan- hakikatten uzaklaşmaktan daha çok hakikati deneyimleriz.

Hakikat dışında olmadan yaşadığımızdır; dışındaymışçasına bilmeye çalıştığımızdır. Önemli olan ise hakikati, nesnelerin gölgesi altında şuurundan yana uzaklaşmış olmadan ilkenin hakiki olarak duygusunda yaşanması ile asli beliriminde yaşamaktır. Hakikat, vahidiyet düzeyinde bulunacak olan olması gereği ile varlıksal zorunluluktur. İkilik ise tinde ortak gerçeklikte varoluşsal gerekliliktir. Hakikat bağlamında ikilik aynı değil, ayrıda değil oluşta tinde varoluşun ortak gerçeklilikte gerçekleşmesinin gereğidir. İkilik, düalizm olmadan yerinde ve gerekliliğinde hakikatin görünüşe gelmesinin gereği oluşunda bilinmesi gerekendir.

Böyle olmak ile beraber hakikat, vahid oluşu gereği ile bilinebilir, bulunabilir, kavuşulabilir ve erilebilir olandır. Kâinatta bilebilir, insanda bulabilir ve kendilikte/ benlikte kavuşulabilir olarak erilmesi mümkün olandır. Doğada gerçekleşenlerin delili olması ile tümel belirimlerinde bilinebilir, insanlıkta/ insanda gerçekleşenler ile sıfat, isim, karakter belirimlerinde bulunabilir olması hakikatten ayrı olunmadığı için mümkün olandır. Öznelde de ayrı olunmadığı içindir ki yaşamsal olarak deneyimlendiğinde ve erilen olarak bulunduğunda kendilik dışında bilmekten de öte, nesnelliğe, ikiliğe aşkın kendilik oluşunda bulunacak olan olduğu görülecektir. Nesnelerinde aranan hakikate her daim uzak kalınır. İkilik ise varoluşsal oluşun gereği olsa da vahid oluşu gereği ile ikiliğe aşkın bilinebilir. İkiliğin ussal, dilsel, varoluşsal gerçekliği göz ardı

edilmeden vahidiyetin olduğuna tanık olmak gerekir. Zaten varoluşsal olarak ikilik olduğu içindir ki hakikat referans alındığında özde vahidiyetin olduğundan bahsetmekteyizdir. Hakikat/ vahidiyet, ikiliğe içkin ve aşkın olarak varlıksal oluşta vücud bulan durumdur. Kavramsal karşılığı ile de bu içerikte anlaşılması gerekendir.

Varlık olarak en temelde özde özdeşlik aynılık düzeyinde korunsa da tikel belirimlerde ayrı olmadan birlik düzeyinde hakikatten alınmış payda/ istidada göre beliren ilişkilerde izafi düzeyde varoluş sergilenir. Sıfatı ilahi ile birlik, esmayı ilahi ile irade, duygu ve eylem belirimlerinde birlik, istidada bağlı olunması düzeyinde yaşamsal oluşlarında potansiyel açılımlar olarak bulunurlar. İstidat düzeyinde yaşamsal olarak hakikat ayrı sıfat, karakter ve kimlik belirimlerinde yaşanıyor olsa da dil zemininde, bellek, kişi olarak anlam ve değer belirimlerinde varsayılan gerçeklikte yaratılmış olmak hakikate şuurundan yana örtülü olmaktır.

Onu dilin bilgi beliriminde dolayımlı olarak bilsek de istidat düzeyinde yaşamsal oluşunda bulsak da izafi olarak bir veya birçok beliriminde tanık olarak bulacağımız olur. Tikel belirimler üzeri tümeller gerçekleşirken hakikati yaşamak zorunludur. Ussal olarak bilmek zor gibi görünse de tevhid dili ile bilmek zor değildir.

Hakikati anlamak ise bilinenin yaşamsal olarak karşılığının bulunması ile olanaklıdır. Anneliği bilmek ile anne oluşu yaşamak ve anlamak iki farklı durumdur. Anne olmayı duygusunda, irade ve eylem belirimlerinde karakter olarak edinmek ile anlamanın mümkün olacağını bilmek gerekir. Tanrının Rahman olunduğunu bilmek ile Rahman oluşu duygusunda, irade ve eylem belirimlerinde karakter oluşu düzeyinde yaşamsal karşılığında anlayabilmek de iki farklı durumdur. Varlıksal oluşun zemininden hareketle sonradan edinilmiş

gerçeklik olarak varoluşsal belirimleri olan sıfat, karakter ve kimlik belirimleri ile öz kendiliğe/ benliğe, Tanrı'ya dair hakikatin bilinmesi ve anlaşılması olanaklıdır. Karakter ve kimlik belirimlerinin sonradan edinildiği düşünüldüğünde erek belirim olarak yaşanması mümkün olanlar olduklarını da bilmek yerinde olur. Bu durumda hakikati yaşamsal karşılıklarında bilebiliriz ve yaşamsal karşılıklarını yaşamak gerçekleştiğinde ise ne için olunduğuna dair olarak anlayabiliriz. Böyle olsa da tümelde hakikatin çeşitlilikte belirimlerinin sınırsız oluşunda sonuç belirimlerine göre nedenleri belirli kılışında iş görülür iken ne için olunduğunu anlama olanağı olsa da nasıl olunduğunu anlamaktan yana zorlanılabilir.

Hakikatin ne/ kim olduğu, nasıl hakikat olarak vücud bulduğu, varoluşsal olarak gerçekleştirdiklerine bağlı olarak ne için olunduğunu farklı açılardan bilsek de bir yaşam onu sınırsız belirimlerinde anlamaya yeterli gelmez kanaatindeyim. Bunun içindir ki İslam oluşun gereğinde hiç ölmeyecek olarak yaşamın sürekli olduğunun imanı ile hakikati birçok açıdan anlayacak zamanımızın olduğunu kesindir. Böyle olmakla beraber hakikate dair hak kılınmış olan ile hakikate dair hak ettiklerimizde hakikati izafi düzeyde anlama olanağına sahibiz. Bir değil bin yaşam yaşasak da tekâmül edişte hakikati daha çok bilme ve anlama olanağına sahip olsak da izafi indirgemecilikte hakikati dolayımda biliriz. Dolayımsız yaşarken de tikel ve tekil belirimler üzerinden nesneleri üzeri gerçekleşen ilişkilerde dolayımlı belirimler doğrultusunda tümel belirimlerinde yaşarız. Yaşadıklarımızda anlamaya çalışırız. Sonuçta ise hakikate varım gerçekleştiğinde kendisi ile kendisini bilmek, anlamak ve kendisi ile olan biteni ne, nasıl ve ne için olduğuna dair olarak bilmek ve anlamak olanağını da edinmiş oluruz.

Her mevcut hakikatten istidatlı olduğu ölçüde hakikate erme olanağına sahiptir. Her insan ise hakikate bağlı olarak kendisini, istidadı veya istidadın artması belirimine göre gerçekleştirdiği ölçüde hakikate erme olanağına sahiptir. Hakikat yaşanılan iken dolayımlı olarak bilinmesi ile bulunan olur.

Hakikate ermenin gerçekleşmesi durumunda ise her gelen yeni kuşak, hakikati daha doğru bilmeye ve daha yetkin anlamaya, kendisine hakikate dair miras kalanlar ile daha yatkın ve olanaklı oluşta bulunur. Bugün hakikate dair bildiklerimiz ve daha yetkin düzeyde O'nu anlıyor olmamız, geçmişin olumlu veya olumsuz anlamda bıraktıkları deneyim, fikir, ahlak mirasının sonucunda mümkün olmuştur. Bu nedenledir ki doğrusu ve yanlışı, iyisi ve kötüsü vb. ile insanlık âlemini, hikmet gereği yerinde ve gerekliliğinde hakikatin görünüşe geldiği sahne olarak temaşa etmek gerekir.

Bu gün düşüncede, ahlakta, bilimde, tasavvufta, felsefede, sanatta, değer belirimlerinde daha zengin olunmakta ise geçmişin mirası üzerinde bulunduğumuz içindir. İnsanın macerası, hakikati aramak, bulmak, bilmek, görünüş biçimlerinde ve yöntemlerinde anlamaya çalışmak üzeri tarihi süregelişinde görülmekte ise daha da yetkin okuma biçimi ve yöntemler ile bu maceranın devam edeceği kesindir. Bu macerada insan, yeni anlam ve değer bulmalar ile değişen dünyalarda metafizik oluşu her daim doğası ve değer belirimi olan ilişkilerinde açık eder.

İnsan bu yolculuğunda gerçek olanları bilmek ile kalmaz us, dil, yaratım ve sonradan edinilmiş gerçeklik içinde kurduğu dünyalarda ya hakikat ile dolayımlı bağıntılı oluşunda hakikati yaşar ya da hakikati bilmesi ile kurduğu dünyada hakikati nesneleri üzerinden dolayımlı olsa da özde

dolayımsızca yaşar. Eskiler zılli veya asli olarak hakikatin yaşamsal olduğunu ifade ederken de bunu kastetmişlerdir.

Us ve dil bağlamında hakikati bilmek ve olan biteni hakikat ile bağıntılı oluşunda ne için olduğuna dair anlamak zor olsa da doğru olan gerçeklik bilgileri ile hakikati bilmeye ve anlamaya daha çok yaklaşırız. Bunun içindir ki doğru bilgi, varlıksal ve varoluşsal karşılıkları ile tanımlanmış olan olarak edinilmesi gerekendir. Doğru bilgi; doğru tespitler ile tanımlanmış, varlıksal ve varoluşsal karşılıkları ile gözlemlenmiş olması gerekendir. Ussal olarak mantıksal tutarlılığı olması gerekendir. Nesnel düzeyde deneysel ve öznel düzeyde deneyimsel olarak test edilmesi gerekendir. Sonuçta ise evrensel düzeyde kullanabilir olarak sonuçlar vermesi gerekendir. İşlevsel düzeyde pragmatik olan sonuçlar elde edilmesi sonucunda ise gerçekliği, genelin kabulü ile onanması gerekendir. Bilimin kullanılabilir dünyanın kapısını aralaması, tasavvufta ise tasarruf adı altında hakikatten yana edinilenlerin meleke düzeyinde kullanılabilir olmasında da sonuç almaya bağlı olarak bilginin doğruluğunun test edilebilir olduğuna farklı alan belirimleri ile bir daha tanık olunur. Böyle olduğunda ise gerçekliliği olan bilgi ile yeni kurulan yaratılmış dünyalarda yaratılmış gerçekliklerde yaşanır. Bilginin öznesi, kullananı ise yaşayacağı gerçeği, kendi belirlemiş olarak bulur.

Tarihsel olarak bilginin duyu deneyimleri ile edinilmesi, koşul ve ihtiyaç belirimlerine göre sürekli bilgi edinimi içinde bulunulması insanın kaçınılmazı olmuştur. Vahiy belirimi olan sezgi, ilham, hatır, rüya, keşif vb. ile duyular, koşul ve ihtiyaç belirimleri doğrultusunda bilgi edinim biçimlerinin çeşitlendiği görülür. Sezgi, ilham, hatır vb. özden hareket ile dolayımsız bilgi edinme biçimidir. Dil ile düşüncede bilgi edinmek ise dolayımda bilgi edinme biçimidir. Deney-gözlem-ölçüm, deneyim-

tanıklık-kritik etme vb. yöntem belirimleri de yöntem biçimsel olarak dolayımlı bilgi edinme biçimleridir.

Edinilen her bilginin miras bırakılması ile de miras içinde hep yeni bir dünyaya doğan insana tanık olunur. Bilginin teorik düzeyde mantıksal tutarlılıkta gerçekliliğinin sorgulanması, deneysel veya deneyimsel olarak test edilebilir olması ve kullanılabilir olarak sonuçlar edinilmesi ile de eminlik oluşturması tarihsel bilgi edinimleri evreleri olarak görünüş bulur.

Günümüz bilimi ile de kullanılabilir bir dünyaya bakar iken geleceğin bilimi ile töze bağlı olarak yeniden yaratımın mümkün olduğu bir dünyaya doğru ilerlediği görülmektedir. Bu durumda insan töze bağlı olarak yeniden yaratımın mümkün olduğu bir dünyada Tanrı'nın hakikat oluşunu, us, dil gerçeğinde yeniden yarattıkları ile daha doğru ve gerçekçi olarak anlama olanağı bulacaktır. İnsan düşünce ve hayal gücü yetisinde zaten töze bağlı olarak yaratım gücüne sahiptir. Bunun içindir ki ikinci yaratılışını, yaratım gücüne sahip oluşu ile ilişkilerinde gerçekleştirdikleri sonucunda yarattığı anlam ve değer dünyasında vücud bulmuş olarak kendi katılımı ile bulur. Töze bağlı olarak yaratımın mümkün olacağını ise nuru daha doğru tanıdıkça bilecek ve gerçekleştirecektir.

Sonuçta halife olan insandan yani tanrısal oluşunda Tanrı'yı görünüşe taşıyan insandan bahsetmekte isek nurun töz oluşuna bağlı olarak yeniden yaratma gücünü bulacak insana ve kendi yarattığı gerçeklikte kendi dünyasını kendisinde olan Tanrı ile kuracak insana tanık olunur. Bu olduğunda Tanrı'nın tanrı oluşu hakikatinde anlaşılması dahi mümkün olur. Kur'an'da İbrahim'in kuşları, Üzeyir'in eşeği ve şehrin yeniden diriltilmesi, İsa'nın balçıktan kuş yapması ve üflemesi ile canlanması, Musa'nın kavminin yaptığı böğüren buzağı heykeli töze

bağlı üretimin mümkün olduğunu gösterir. Zaten doğa töze bağlı olarak yaratımın olanağını sunar. “Öldürülmüş kız yeniden diriltildiğinde” ayeti ile de nura -töze- bağlı olarak yaratımın mümkün olduğu belirtilir.

Bu gibi mitsel anlatılar, töze bağlı yaratımın ve tersimezlik sorununa töze bağlı olarak çözüm bulunabileceğinin gerçeğini taşır. Kadim bilgelerin -Allah velilerin- zaman içinde zaman, mekân içinde mekân oluşturma kerametlerinde de töze bağlı olarak yaratımın mümkün olduğu tecrübe edilmiştir.

Doğada tanık olunan bu gerçeğin, nesnel düzeyde olanaklarının mümkün kılınması ile edinilmesi ise nur/ enerji fiziğindeki gelişmelere bağlıdır. İslam olanın, bu gerçekliği anlayabilmesinin örnekleri kendisinde mevcut iken bu gerçeğe yabancı durmaması gerekir. Bu gerçeğin peşinde olarak nesnel düzeyde gerçekleştirmenin olanaklarını da aramak, keşfetmek gerekir. Yeni bir tarih yazılacak ise töze bağlı yaratımı önemsemek gerekir.

Nuru/ enerjiyi daha yakından bildikçe, tanıdıkça mekanik doğa görüşünü geride bırakır iken organik doğa görüşünün galip geleceği bir dünyaya doğru da gidilmektedir. Böylesi dünyanın ayak izleri de şimdiden oluşmuştur. Nuru bilmek ile doğaya dönüldüğünde, doğanın yeniden yorumlanması söz konusu olur. Her yorum, referansına bağlı olarak gerçekliği kendisinde barındırmış olması nedeni ile izafi indirgemeci oluşta gerçekleşmesi gerekir iken bir olay ve olgunun birçok gerçeği olduğunun idrakinde olarak geniş açıdan ve yelpazeden bakış açısı vermek ile yorumu yapılanın hakikatine daha yakin kılacak gerçeklikte yapılması gerekendir. Böyle olduğunda, olan biteni hakikatine bağlı olarak daha doğru bilme ve anlama olanağı edinmiş olarak görüş sahibi olmak mümkündür.

Hakikate bağlı doğru edinilen bilgi ile bilginin anlam ve değer bağıntısında yorumlanması ayrıca ortak kullanım nesnesi olarak karşılık bulması sonucunda ise yeni dünyalar yaratır iken yeni dünyalarda yeniden yaratılmış olma evresinde bulunulur. Her yeni yaratılmış olanda ise gerçeklik sonradan edinilmiş ve yaratılmış gerçeklik olarak içinde yaşanılan olur. Usun/ düşüncenin yaratıcı gücü, dilin yaratıcı dokunuşunda yaratılmış olan içinde koşul, ihtiyaç ve beklentilere bağlı olarak yaratım nesneleri de edindikçe/ arttıkça gerçeklik inanılmış gerçeklik olarak kendisinin dışında olmadan yaşanılandır.

***

Dil, anlam ve değer belirimlerinde değerin inanç belirimi olması ile yaratıcı dokunuş olmayı bulur. Anlam ve değer belirimlerinde yaratılmış dünyalar onun ile biçim kazanır. Böyle iken dil, isim ve egemen oluşu metafizik oluşunda barındırır. İsim beliriminde kimlik bulmak, kendiliği bütüne taşımak ve egemen/ galip kimlik beliriminde anlam ve değer belirimine göre ait olunanda görünüş bulmaktır. Varoluşun ortak gerçekliğinde gerçekleşen ilişkilerde de kimlik beliriminde üstünlük/galip oluşun ruhu/duygusu ile belirim veya belirlenimlerde bulunulur. Tekbenci oluşa haiz bu durumu aşmak ise hem ortak varoluşta var olunduğunun gerçeğinin hem de aynı varda var olunduğunun idrakiyle ayrıca ferdiyete ait kimlik belirimlerine aşkın evrensel olan üst kimlik kazanımı ile mümkündür.

Ulus devletlerde üst kimlik, ortak değer belirimlerimi olan ırk, ideoloji veya ortak olan bir/ birçok anlam ve değere indirgenerek dilde karşılığı olan göstergesi ile edinilir/ edinilmeye çalışılır. Ortak değer belirimleri çoklu benzemez oluşta görülmekte ise ortak yeni bir değer oluşturulmaya çalışılır. Dini olgularda da yapılan, dini değerlerin kullanılması ile üst kimliği oluşturmaya çalışmaktır.

Üst kimlik oluşturulması ile dilin değer beliriminde inanç ile görülen -zihinlerdeki- egemen oluş sağlanır. Bu ya iyi niyet ile olumlu ussal oluşta kullanılır ya da olumsuz ussal oluşta kullanılır olmaya açık bir durumdur. Böyle olmak ile beraber ortak anlam, değer ve amaçta buluşarak ilişkilerde varoluşu sürekli ve sürdürebilir kılmanın bir gerçeği olarak üst kimlik edinimi gereklidir. Hakikati referans alarak üst kimlik edinmek ise tarihsel tecrübe olarak İslam ile mümkün olmuştur. İslam üst kimlik olarak buluşulan olduğunda aynı millet oluşta buluşulmuş olunur. Kurucu metnin (Kur'an), siyer ve hadislerin kişi veya nesnellerine özdeş indirgemeci oluşta yanlış yorumlanması sonucunda ise millet oluşu üst kimlikte tesis etmekten uzaklaşılmıştır.

Dil kullanımında anlam ve değerin öznelde eril karşılığının olması ve değer belirimi olarak ismin egemen olduğu görülür. İsmin egemenliği, isimde kendilik görünüşe taşınır iken çoklu oluş içinde öznel bütünlüğün sağlanması için de gereklidir. Zamanda süreksiz oluşta öznel bütünlük yakalandığında da kişi oluşta değişmeyen olarak vücud bulunur. Dilde kişi olarak yaratım bellek ile beraber pekleştirilir iken ortak varoluşta ilişkilerde kişi olarak vücud bulunmuş olarak yaratım dil ile biçim buluşta tamamlanır. Böylece dilin sonucu olarak kimlikte kişi oluşta yaratılmış gerçeklikte yaşanılır. Dilde kimlik belirimi, ortak anlam ve değer belirimlerinde ayrıca aykırı değer belirimlerinde kişi olarak yaratılmış olmakta bulunulur. Kişi olarak çokluk ve çeşitlilik görünüş bulunduğunda ise isim, ilişki ve iletişim kurmanın aracıdır. Çoklu oluş ve çeşitlilikte kişilerin ortak varoluşta bulunmaları için ise ortak anlam ve değere haiz aidiyet ve sorumluluk yükleyecek üst kimliğe ihtiyaç duyulur. Üst kimlik ortak varoluşun gereği olarak edinilmesi gereken olur. İsmin kişi beliriminde görülen yaratıcı gücü böylece farklı bir katmanda metafizik oluşta görülür.

İsmin egemen gücüne bağlı olarak dildeki anlam ve değer belirimi ile görülen her yeni yaratım durumundaki değişim ise isimde bütünlenir iken kontrol altına alınmış olur. Böylece ismin egemen oluşu ile kişi oluşta süreklilik de yakalanmış olunur. Her yeni yaratım durumunda ismin egemen oluşu aidiyet ve sorumluluk düzeyinde sağlanmaz/ edinilmez ise kişi olarak yaratımda, us ve dil ile mümkün kılınan yaratımdaki süreklilik sebebiyle çoklu karakter belirimleri zemininden hareket ile çoklu kişi belirimleri ile de karşılaşılabilir. İsmin egemen doğasında kişi vücud/ görünüş bulmaya başlar iken ortak varoluşta ilişkilerde üst kimlikte (aile, ırk, vatan vb.) buluşmalar da kişi oluşu sürekli kılmanın bir gereği olarak olması gerekendir.

Kimlikte kişi olmakta dikkat edilmesi gereken ise anlam ve değer belirimine göre kimliğin duygusunun oluşturulması, üst kimlik ile beraber aidiyet ve sorumluluk idrakinin de oluşturulmasıdır. Böylece anlam ve değer belirimlerindeki değişikliklere bağlı olarak sürekli gelişen öznel yaratımda kişi oluşta değişmez oluşun yakalanışı ile kimlikte bütünlük edinilmesi söz konusu olur. Tekbenci oluşa/ nefsi emmareye gebe oluşlara bağlı olarak hasta durumların görülmesi istisnası haricinde, kişi olarak bireysel kimlikte, toplumsal olarak da üst kimlikte buluşulması ayrıca kimliklerin ilişkilerde duygusunun/ hissiyatının oluşturulması ile beraber aidiyet ve sorumluluk bilincinin artırılması önemsenmesi gerekendir.

İkinci yaratımda kimliğin duygusunu edinmek ise ortak anlam ve değer alanları içinde hakiki oluşun belirimi olan ilişkilerde edinilir. Bu nedenledir ki her yeni hayat bulana ve yeniden yaratımın sürekli oluşunda ilişkilerde duyarlı olarak yaklaşımlarda bulunmak ve itina göstermek gerekir. Bu durumda ikinci yaratım, ahlak zemininde -ortak varoluşun gereği olarak- gerçekleştirilmesi gerekendir.

İsim ve meleklerin kimlikte bütünlenmesi (meleklerin secdesi mitinde de göreceğimiz), Tanrı-insan ikiliğinde kimlikte görünüş bulmak, ortak varoluşta kimlikte kendiliğin tinde yaratılması dilin ve ismin, özneldeki anlam, değer karşılığı ile egemen doğasını görünüşe taşır. İnsanın doğa ve diğer insanlar ile olan ilişkilerinde yaratıcı gücü ile ürettikleri/ gerçekleştirdikleri üzerinden karakter ve kimlik beliriminde kendiliği tinsel/ öznel oluşta vücuda taşımasında, dil ve isim belirleyicidir. Dil ve ismin anlam ve değer belirimlerine göre zihinlerde galip oluşuna bağlı olarak zihniyet oluşturduğu da düşünüldüğünde, insan tini adına dikkat edilmesi gereken en önemli alan olarak görülmesi gerekir.

Vücuda gelişi süreçlerinde ismin egemen doğası ve iktidar belirimine hep tanık olunur. Yani isim ile galip oluşa, aidiyet duygusu ve sorumluluk idrakinin yüklenmesi ile hep tanık olunur. Dil demek ki filoloji, fenomenoloji, epistemoloji, ontoloji vb. alanlarda ilgili olarak kalmıyor. Yaşamı da kimlikte biçimleyici olarak tinde yaratımın, yaratılmış gerçekliğin ve genelde belirimi ile de sosyolojinin en temel konusu oluyor. Kimlik ile iktidar bulmak ve çoklu ilişkide diğerleri ile varoluşu kimlik üzerinden bulmak söz konusu olduğunda ise ortak gerçeklikte varoluşu sürekli ve ilişkilerde sürdürebilmek için terbiye oluş düzeyinde ahlak da gereklilik olarak şart oluyor.

Dilin, isim ve zihinde anlam ve değer belirimlerinde etken oluşunda galip gelişinde gördüğümüz ise dilin dirimsel/öznel düzeyde tesir gücünün olduğudur. İsim varlık verme, vücuda taşımanın/ gelmenin de gereğidir. Öznesi olduğumuz usun önüne olay ve olgu düzeyinde her ne gelmekte ise dilde temsili olarak yeniden tinde yaratmaktayız. İlişkilerde anlam ve değer yüküne, yeni yaratımına göre konumlandırmaktayız. Böyle olmak ile beraber dil zemininde anlam ve değer dünyasında değişim ve dönüşüm durumlarında her daim yaratıldığımıza tanık olmaktayız.

***

Felsefe sadece düşünce ile hakikatin izinde olarak bilme ediminde bulunmak değil, düşünsel yaratımda bulunmaktır. Kavramlaşma ve deneycilik sonucunda yeni ürün vermek, düşüncenin yaratım gücünün göstergesidir. Kanaatim o ki Deleuz, bu bağlamda düşüncenin yaratım gücünü açık etse de bu, nesnel oluşta yaratımdır. Bizim kastettiğimiz ise düşüncenin yaratım gücüne bağlı olarak dilin, yaratıcı dokunuşa haiz oluşu ile öznel düzeyde yaratımın zemini/rahmi olduğudur. Zaten Deleuz, içkinliğin, oluşun, aşkınlık deneyiminin felsefesini yapar iken aşkın olana -tümel belirimlere- itirazda durur. Görülen o ki Deleuz, özne oluşun, meleke sahibi oluşun ve dilin anlam ve değer içeriklerinde aşkın/metafizik yönüne yabancı kalmıştır. Ayrıca düşüncenin ve dilin metafizik düzeyde gerçekleşen yaratımda ki rolüne ve ikinci yaratım ile edinilen, sonradan edinilmiş olan gerçekliliğin de metafizik oluşuna tanık olamamıştır. Tanık oldu ise de es geçmiş olmanın yanılgısında bulunmuştur.

Aşkın olanın metafiziğini yapmak; varlık olarak hakikatin tümeller bağlamında metafiziğini yapmak anlamını taşır. Deleuz için klasik felsefe ve uzantısında böylesi metafizik yapmak, düşüncede tümellerle özdeşliğe taşınanlar ile farklılığa yitik kalınması anlamını taşır. Farklılıklara yitiklikte ise felsefe, aşkın olanın dogma olarak görünüşe taşınmasında kapalı, donuk olması ile beraber yaşamsal karşılıklarında tiranlığa sebep verir. Bu neden ile içkinliğin -aşkınlık deneyiminin yani yaşamsal oluşun- felsefesini yapmak Deleuz için kaçınılmazdır. Zaten Deleuz için, tümeller ile bir şey bilinmeyeceği gibi tümellerin anlaşılmaya ihtiyaçlı olduğu savı, düşüncesinde belirleyicidir. Bu durumda varlık değil de olayında görünüş bulan oluşları, farklı oluş biçimleri ile bilmek, -aşkınsal- deneyimle bilmek anlamını taşır. Ayrıca düşüncenin kavram yaratma erkinde, anlamda bulunanın, dilde anlamlı kılınması ile bilinmesi, görünüşe taşınması da söz konusu olur.

Bu görüş/ sav; bilme durumuna, farklı oluş belirimleri ile bilmenin deneyimsel olduğu yönünden yaklaşımla nesnel belirimler üzerinden gerçekleştiğinin uslamlamasını taşımakla beraber ne kadar doğru olsa da bilmenin, öznel tümellerin (özellikle idealaın) irade belirimi olarak öznelde belirmesi yönü ile bilmenin değer yargısal olarak tümeller ile gerçekleştiğinin ruhsal yönünden yoksundur. Tümeller dahi deneyimsel olarak bilinme olanağına haiz iken bilinmekten uzak değillerdir. Tümellerin, -haksızca- bilmekten ötelenmesi ile de aşkın olanın metafiziğine eleştiri zemini edinilir. Elbette ki nesnel belirimleri ile farklı oluşun deneyimlenmesi ile bilmek gerçekleşir ama tümellerden (iyi doğru, güzel, adalet vb.) değer yargısal oluştan uzak bir bilmenin de gerçekleşmediği kesindir.

Bu görüş, özdeşlik yaklaşımında bulunarak yapılan idealist metafiziğe, varlık felsefesine eleştirel olarak teorik bilmeyi değil de deneyimsel bilmeyi önceler iken teorik bilmenin, yaşamsal olan karşısında sınırlı kaldığını anlamak adına önemlidir. Böyle olsa da düşüncede teorik düzeyde bilmenin, dolaşıklık içinde anlamın hep keşf edilmesi/ bulunması ile gerçekleştiği gerçeğinden de uzaktır. Teorik düzeyde bilmek, hep bir oluş içinde bilginin deneyimlenmesi ve her deneyimlenen bilginin anlam, değer beliriminde öznelliğe biçim vermesi doğrultusunda da düşüncede yaratımın bir belirimi olarak görünüş bulur. İster, nesnesine bağlı olarak farklı oluş içinde deneyimlediklerimiz/ deneylediklerimiz ile biliyor olalım ister ise nesnesine aşkın teorik oluşta bilelim; bilmek, öznelde bilginin deneyimlenmesi olarak gerçekleşendir. Bilen özne olmak, nesnele aşkın öznelliğe içkin olarak bilen olmak anlamını taşır.

Felsefenin hangi zeminden hareket ile yapılacağı tartışmasının içinde isek varlık/ hakikat felsefesinde tümeller, nesnel olgusal olana -dışsal- aşkın ve oluştan kopuk olarak ele alındığında Deleuz haklı durur. Bu

durumda haklı dursa da hem öznel oluşta karşılığı olan her tümelin anlam, irade, duygu, eylem belirimlerinde karşılıklarının olması hem nesnel olgusal oluşa içkin bulunuyor olmaları hem de öznel edimsel oluşta deneyimlenirler iken nesnelliğe aşkın oluşta öznelliğin bulunmasının belirimleri olduklarından yana da eksik durur. Zaten bilgi, tümel oluşun gereğinde öznel oluşta içkinlik belirimi ile aşkınlık deneyimi olarak öznelde nesnelliğe aşkınsal oluşun gerçeğinde durur. Bilgi bağlamında öznellik hem bilgiye içkin olmak hem de bilgi nesnesine aşkın oluşta görü sahibi olmak anlamını taşır.

Varlık felsefesi nesne, özne bağlamında bilgi gereği ile düşünüldüğünde, içkinlik sadece bilginin öznel düzeyde deneyimsel oluşunda bulunacak değil, aşkın oluş da sadece nesnelliğe öte duran olarak bulunacak değil, iki karşıt olarak da bulunacak olan değildir. Varlıktan bahsetmekte isek varoluşsal olarak içkin (özsel ve dışsal düzeyde) olunandan ve tümel belirimi ile aşkın olandan bahsettiğimiz içindir ki içkin ve aşkın oluş, karşıt belirimler değil, varlığın farklı oluş belirimleri olarak çoklu gerçeklilikte görünüş bulduğunu gösterirler. Bu bağlamda özdeş indirgemeci bir metafizik değil, suni olarak ussalda tümel belirimlerden ayrıştırılmış, oluştan kopuk olanın metafiziği de değil, sadece deneyimci oluşta hep değişen öznelliğin varoluşsal/ yaşamsal olan metafiziği de değil, izafi indirgemeci oluşta çoklu gerçeklikte hem içkin, hem aşkın belirimleri ile varlık/ hakikat felsefesi/ metafizik yapmak gerekir.

Tümeller düzeyinde içkinliğin, anlam ve değer beliriminde hem nesnel oluşta hem de öznel oluşta bulunuşu söz konusudur. Varlığa içkin (hem içsel hem de dışsal) oluş, varlığa aşkın olunduğu anlamını taşımasa da varlığın aşkın olduğu anlamını taşır. Bu durumda varlık, nesnel belirimlerde görülecek olan değil, nesnel belirimlere içkin ve hep oluş içinde aşkın olması ile görünüş bulması üzerinden görülecek olandır.

Öznelde ise kendisine içkin olunan ve kendisinin de içkin olması nedeni ile kapsayıcı oluşta yaşamsal olarak deneyimlenen oluşunda görülmesi gerekendir. Her mevcudun hem doğaya içkin olması hem de doğayı içermiş olarak kendinde bulmasında bu duruma tanık olunabilir. Tanrı'nın Muhit sıfatı gereği ile hem yarattıklarına içkin olması hem de yarattıklarının kendisine içkin olmasında da bu anlaşılır bir durumdur.

Varlıksal olarak böylesi içkinlikte bulunuyor olmak varoluşsal olarak aşkın oluşta bulunuyor olmayı da gerekli kılar. İnsan bu durumda içkin ve aşkın belirimlerinde kapsanmış olarak neden beliriminde varlığa mahkûm varoluştadır. Erek belirimlerinde gerçekleştirdikleri/ yarattıkları ile de varlığa katılımcı olarak farklı oluşta kendiliğini bulur iken öznel düzeyde aşkın oluşunu da görünüşe taşıyandır. Aşkın oluşu beliriminde içkin olduğu dünyaya aşkın olarak döndüğünde kendisine içkin olduğunun bakışımında bulunur.

Varlık -bilme durumunda ise hakikat- felsefesi yapılmakta ise özdeş indirgemeci yaklaşım değil de izafi indirgemeci oluş, varlığı çoklu gerçeklik belirimlerinde kavramlaştırdıklarımız ile bilmek adına kaçınılmazdır. Özdeş indirgemeci yaklaşımlarda, aynılaştıran ve aynılaştırıcı olunması sebebiyle toptancı bakışım kaçınılmazdır. Bu, felsefenin donuklaştırılması anlamını taşır. Varlığa donuk kalmak ve her daim oluştan kopuk bilmeye çalışmak, yanılgılarda uzaklaşılan olarak sanılarda gezinmeye nedendir. Bilmek, aynı kılınmış olunanlarda sabit kılınmış olarak -dogmaya sebep- dondurulduğunda, felsefi olunduğunun gerçeğinden de uzaklaşılır. Felsefe bu durumda farklı oluşların bağıntılarında yapılmak zorunda olandır. Oluşun farklılıklarda görülmesi, farklılıklardaki tekrarların tümelleri görünür kılması sebebi ile de felsefe, tümeller ve oluşta gerçekleşmeleri üzeri bağlamlar kurulması gereğinde izafi olarak yapılması gerekendir. Oluş beliriminde biçimsel belirimler ile tümeller gerçekleşmekte iken tümellerin dışta

bırakıldığı her oluş belirimini okuma biçiminde de eksik veya yanlış yargısal görüşlerde bulunmak kaçınılmazdır. Bu bağlamda izafiyet, oluşta gerçekleşen tümeller üzerinden olan biteni anlama çabası olarak felsefenin bilme çizgisini olgusal olana yeniden taşımış olarak yerini alır/ almalıdır.

Farklılık felsefesi, bir bilme yaklaşım biçimi olduğu kadar çoklu oluşta yaşamın, farklı oluşta çeşitlenmesi sebebi ile farklılıkların dışlanmaması/ yadsınmaması, kucaklanması gerektiği anlayışına evrilir. Oluş beliriminde farklılıkların gözetilerek bilmenin deneyimsel olarak gerçekleştiğini söylemek ne kadar doğru ise duyu deneyimsel olanın ussal düzeyde tümel belirimleri ile bilindiği de bir o kadar doğrudur. Bunun ile de kalmaz, diyalektik her oluşta deneyimsel olanların idealar (iyi, doğru, güzel) ile değer yargısal olarak bağlam kurulması ile bilindiği de bir o kadar doğrudur. Bunun ile de kalmaz, ussal olarak tümeller (idealar) ile değer yargısal oluşta farklılıkların kavramsal düzeyde görünüşe taşındığı/ bilindiği ve değer yargısal düzeyde farklılıkların oluşması ile beraber yaşamda gerçekleşenlerin tümel belirimlerde yaşandığı da bir o kadar doğrudur. Bunun ile de kalmaz, öznelliğin ahlakın uzantısında karakter ve kimlik belirimlerinde değer yargısal olarak tümel belirimlerde, oluş biçimsel düzeyde görünüş bulması ve bilinmesi de bir o kadar doğrudur.

Her oluş farklılıklarda tekrarlanan tümel belirimleri ile deneyimsel olarak bilinir. Bu nedenledir ki farklılıklarda bilmek, oluş biçimsel olarak tümeller ile bilmek demektir. Bu durumda dikkat edilmesi gereken ise tümeller ile özdeş indirgemeci oluşta değil, izafi indirgemeci oluşta ve deneyimsel düzeyde gerçekleşmelerine bağlı olarak bilmenin gerçekleştiğidir. İzafi indirgemeci olarak bilinenler doğrultusunda biçimlenen farklı dünyalarda yaşamak ise kaçınılmazdır. Bu bağlamda, oluşlarında farklılık belirimleri ile görünüş bulan her durumun -

yaşamın-, farklı biçimsel oluşunda genelde tekrarlananlar üzeri görünüş bulan tümeller/ değişmezler ile sınıflandığı ve görünüş bulduğu da gözden kaçırılmamalıdır.

Varlık, varoluşun zemini ise nesne-özne izafiyetine bağlamları ile farklı oluşun gerçeğinde aynı değil ayrıda değil oluşun gerçeğinde tanık olmak gerekir. Her içkinlik belirimi, nesne-özne bağıntısında (izafiyetinde) öznelliğe bağlı olarak aşkın oluşun da belirimidir. Öznenin nesnel oluşa aşkın olması, bilgiyi aşkınlık deneyimi olarak bulması ve gerçekleştirdiklerinde nesnelliğe aşkın öznellikte bulunması söz konusu iken metafizik nesnel oluşun metafiziğine aşkın, öznel oluşun metafiziği olarak yapılması gerekendir. Bu bağlamda varlıksal olarak nesnel anlamda öncelenen tümeller (madde, doğa, uzam vb.) ile değil de deneyimlenen öznel tümeller (iyi, doğru, güzel, Tanrı, melekeler vb.) ile metafizik yapmak gereklidir. Her iki düzeyde de dilin öznel oluşu belirimine göre anlam ve değer beliriminde metafizik yapmakta bulunulur. Böyle olsa da bilen özne söz konusu ise anlam ve değer belirimlerinde öznelliğin bilgi ve gerçekleştirdiklerinin öznesi oluşta belirmesi üzerinden metafizik oluşun kaçınılmaz olduğu gerçeğini göz ardı etmemek gerekir.

Varlık felsefesi -metafizik- yapılırken de dikkat edilmesi gereken ise özdeşlikte aynılaştırmak ile değil, oluş durumlarının farklılıkta belirimlerine göre aynı değil, ayrıda değil izafi oluşun gerçeğinden yaklaşım ile metafiziği, ussal olarak sağlam bir zeminde yapmaktır. Nesnel düzeyde farklı oluş belirimlerinin duyular aracılığı ile deneyimlenmesi, içerilmiş olan gerçeğin olay belirimde dışlaşması ve farklı oluşunda deneyimlenmesi, varlığın kendinde varlık olarak değişmesi, farklılaşması değil, varoluşsal olarak değişimlerde her bir oluşta farklılıkta belirmesinin deneyimlenmesidir. Her deneyim ise hem varlıksal olanın deneyimlenmesi ile öznelliğe taşınması hem de

deneyimin öznesi olanın deneyimledikleri ile varlığa, oluş belirimlerinde katılmasıdır. Böylece deneyim, varlığa içkin oluşta öznelde bulunan ile nesnelliğe aşkın olarak varlıksal olunanın dışında durmadan, varlıksal olunuşun deneyimlenmesi olarak metafiziktir.

Demek istediğim ise metafizik, sadece bilme beliriminde salt ussal yapılacak veya sadece deneyimsel oluşta yaşamsal olanın fark edilmesi ile yapılacak olan değil, her iki belirimi ile de yapılması gerekendir. Varlık felsefesi yapmadan, varoluş felsefesi yapmakta eksik kalınır. Bilgi felsefesi yapmadan da varlığın nasıl görünüş bulduğu ve varoluşun nasıl gerçekleştiğine dair yaklaşımlarımız ya eksik ya da yanlıştır. Kant'ın salt ussal oluşta felsefeyi dogmalar ile doldurması; Hegel'in özdeş indirgemeci yaklaşımda ilke gereği erek olana göre dışlayıcı/ olumsuzlayıcı olması; Marks'ın diyalektiği yanlış amaçta sonlandırması; Deleuz'un içkinlik, aşkınlık deneyimi, oluş, düşüncenin yaratıcı gücü, farklılık olgularından hareket ile deneyim ve yaşam felsefesinde tespitlerinde doğruluk paylarının olmasına rağmen eksik ve yanılgılarda bulunması, bilginin edinilmesine dair eksik görüş sahibi olması, izafi oluşun gerçeğinde çoklu gerçeklilikte felsefeyi yeniden ele almak gerektiğinin usunu taşır.

Böylesi yaklaşımda anlam, kaygan bir zeminde değil, varlık zemininden yaklaşım ile varoluş belirimlerinde çoklu gerçeklilikte izafi oluşun gerçekliğinden hareketle sağlam bir temel üzeri anlayışın oluşturulmasında bulunur. Böylece anlam zenginliğinde görü sahibi olarak hakikate daha doğru yaklaşımda bulunma olanağı edinilmiş olur. Böylesi bir felsefi yaklaşım ile farklılıkları dışlayıcı/ yadsıyıcı olmamak ile beraber varlığa/ hakikate dair ne varsa da kucaklanması gerekir. Hakikate örten ne varsa da sonuçtan hareket ile yerinde ve gerekliliğinde hikmetinde/ gerçeğinde görmek ile beraber hakikat ile yaklaşımda olarak eleştirel olunması ile aynalaşacak, hesaplaşılacak

olunması da gerekir. Hakikat galip olma erkinde olduğu içindir ki sonuçta da yaşamda tesis edilenlerde, yaratımın her alanında da görünüş bulur iken ona göre yaşamak kaçınılmaz olarak bulunur. Bu durumda farklılıklar, hakikatte karşılık bulduğu ölçüde zamansal oluşta kalıcı olurlar.

“Felsefe, sadece tümellere bağlı olarak değilleme yapmakta iken düzeltme uslamlamasında olmamalıdır. Farklılıklarda olan biteni kabullenme çabasını da göstermelidir.” Bu ve benzer görüşler farklılık felsefesinin görüşleri olsa da tevhid ile kazanılmış hikmetsel görüden farklı olarak özgün bir ifade olma özelliği göstermez. Zaten yüzyıllardan beri İslam kültüründe hikmetsel görü, sonuçlardan yaklaşım ile hem deneyimsel hem de izafi belirimleri ile olan biteni farklılıklarında yerinde ve gerekliliğinde görme olanağını mümkün kılar/ kılmıştır. Farklılık beliriminde tekilliğin onanması söz konusu olsa da her varlık hakikatten aldığı pay kadarı ile gerçek oluşunu bulmuş olarak zaten onanmıştır. Hakikat felsefesinde bu durumda tekilliğin yitikliği değil, tekillik üzerinde görünüşe gelmek söz konusu olandır.

Böyle olsa da yukarıdaki ifadeden de anlaşılacağı gibi bu görüş biçimi sadece görü düzeyinde kalır. Hakikate göre olan bitenin anlam ve değer belirimine göre yerinde ve gerekliliğinde görülmesi ile hakikatin galip olma erkinde bulunulması ile değilleme düzeyinde eleştirel olması kaçınılmaz son olarak bulunacak olandır. Kur’an anlatısına gidildiğinde de buna her surede net biçimde tanık olunur. Hakikatin her ifade edilişinde hakikate örtülü olunmasına eleştirel olarak değillemede bulunulması da kaçınılmazdır. Farklılık felsefesi yaşam felsefesine döndüğünde olumlamayı esas alır iken tarih olgusal olarak hep gerçek olan ile eleştirel ve yıkıcı olunması ile ilerleme ve gelişim bulunduğuna gözleri karartır. Değer yargısal belirimleri ile farklılıkları olumlamanın tarihi olsaydı, tarih gerçekleşmiş olmazdı. Tarih,

olumsuzlamanın/ değillemenin tarihi olarak gerçek olan ile hep yenilenmekte, kendiliğin hep yeniden yaratıldığı, doğanında da hep yeniden yaratılmaya tabi tutulduğu insanlık serüvenidir. Demek ki hakikat, kendisi ile kendisinde var olunan olduğu gibi kendisinde farklılıkların belirimi ile yaşamsal oluşta görünüşe taşınması söz konusu olsa da değilleme ile kendisine dönüşü de gerekli kılar. İnsanlık tarihi de bunun kanıtıdır.

Varlıktaki her belirimde aynılık değil, farklılıklar söz konusu iken oluş, farklılıklarda görünüş bulmak anlamını taşır. Hakikat, farklılıklarda oluşun değil, oluştaki genel tekrarlar üzerinden gerçekleşen yaratımın daim oluşunda görünüş bulur. Değer yargısal oluşta ise kendisine örtünmeye neden her ne ise kendisi ile değillemesinin yapılmasında görünüş bulur. “Hak geldi, batıl zayi olmaya mahkûmdur” ayeti de bu bağlamda önemlidir. Batılın olumsuzlanması ile batıl üzerinden hak olanın görünüş bulması, tarih olgusal bir gerçek olarak tarih bilenlerin bilincinin önünde durur. Eleştirel olmak sadece hakikatin görünüşe gelmesi için değil, hakikate anlam ve değer belirimleri ile dönüşün gerçekleşmesi içinde gerekli olandır.

Kur’an’ın bir ayetinde “her an yeni bir tavırdayım” denilir. Bu ifadede net olarak görülecek olan ise her an yeni bir tavırda bulunanın kendinde varlık olarak değişmediği ama varoluşsal belirimleri olarak -harekette- tavırlarında değişken oluşu koruduğudur. Her bir tavır ise kendiliğini gerçekleştirme olarak gerçekleştirdiklerini deneyimler iken kendiliğini gerçekleştirdikleri üzerinden buldukları ile yeniden yaratmaktır. Tanrı’nın Tanrı olması da sonuçta gerçekleştirdikleri üzerinden gerçekleşen bir olgudur. Bu ayet, yaşamsal oluşta nesnel oluşa aşkın öznel oluşta gerçekleştirdiklerine içkin oluş korunur iken gerçekleştirdiklerine de aşkın oluşta kendiliğin deneyimlendiğinin

anlamını da içerir. Böylesi bir durumda her an bir oluşta olunduğu anlaşılır.

Böyle olsa da oluş kendinde varlık oluşa tercih edilecek bir durum değil, kendinde varlık oluşun zemin oluşundan hareket ile kendiliğe katılanlar ile hep kendiliğe bir dönüştür. Her kendiliğe dönüşte ise gerçekleştirdikleri üzerinden karakter ve kimlik belirimlerinde kendiliğin deneyimlenmesi olanağının da edinildiği görülecektir. İnsan olmanın gerçeğinde de tanık olunması gereken de budur. Bu anlayış biçimi; varlık ve bilmek, farklılıkta oluş ile bilmek arasında tercih de bulunmadan, izafi oluşun gerçekliğinde yaklaşımda bulunmak ile bilmenin asli zemine oturtularak gerçekleşmesi gerektiğinin uslamlamasını verir.

Bu ayetin bir önemi de hakikatin tavır farklılıklarında görünüşe taşındığı olsa da tavır farklılıkları üzerinden hakikate geri dönüşün de mümkün olduğudur. Tavır farklılıkları içinde kendinde varlık olarak kendiliğin hep korunuyor olması hakikati, değişime rağmen kendinde varlık olarak değişmeyende bulmamız gerektiğinin uslamlamasını verir.

***

Yaratıcı güç sahibi olan için yaratım; yaratım eyleminde akar iken yaratım eyleminde, yarattığı yaratım nesnelerinin anlam ve değer karşılığının oluşmasında, yarattığı ile duygusunda bulduğu ilke gereği ilişkisinde ayrıca karakter ve kimlik edinimlerinin gerçekleşmesinde, yaratıcı olanın yarattığı gerçeklilikte kendisini de tinde yaratılıyor olarak bulduğudur. Yaratım bir şeyleri yaratmaktan daha fazlası olarak tinde kendiliğini de her yaratımda yeniden yaratmak olarak sonuçta bulunacak olandır. Bu durumda yaratıcı oluşun hakikatinde kalınmadığı, yaratır iken hakikatini de anlam ve değer beliriminde tinde yeniden yaratmış olduğunun sonucu ile karşılaşılır. Yaratım gücü ile kendiliğini bu süreçte görünüşe taşıyan için, hakikat ve yaratım ile beraber sonrası, kendi gerçekliliğini görünüşe taşır iken anlam ve değer belirimlerinde olarak tinde yeni bir gerçeklikte kendini bulmak anlamını da taşır.

İnsanlık tarihine, kişi ve olayların gerçekleşmesi tarihi değil de yaratım tarihi olarak bakıldığında, insanın yaratım gücü ve miras varlığı olarak diğer canlılardan farklı olan yönünü ile görünmüş olduğuna tanık olunur. Yaratım tarihini yaratımın olmadığı tarih olarak okusaydık; insanın, insan olarak kendisini gerçekleştirmediği ve tinde yaratamadığı içindir ki anılası olmadığına tanık olurduk. Zaten her beşeri doğumda anılası olmayarak dünyaya gelen insanın, okuma biçimleri ile bilmeye çalışması, anlam ve değer edinimlerinde öznelde insan olarak yaratılıyor olması ayrıca us ve dil ile yaratıcı gücünü bulması ile yaratır iken kendisini de tinde yeniden yaratması sonucunda görünüşe taşıması ile anılır olduğunu görmekteyiz. İnsanın kendisini us, dil, bilgi, yaratım, gerçeklik bağıntılarında farklı alan ve biçimlerde görünüşe taşıması ise kendisini insan olarak beyan/ aşikâr etmesidir.

İnsan kendisini, anlam ve değer belirimleri doğrultusunda edinimleri ve ilişkilerde beliren duygularına bağlı olarak da beden dili, ifade etme gücü (konuşma dili), tutum ve davranış belirimlerine bağlı olarak da görünüşe taşır. İnsan görünüşe gelmenin bu düzeyinde kalmadığı gibi ürettikleri ve kimlikte buldukları ile de kendiliğini nesneleri üzerinden görünüşe taşır. Bu görünüşe gelme düzeyinde de kalmaz. Miras -kültür ve medeniyet- varlığı olarak aidiyet ve sorumluluk buldukları doğrultusunda da ilişkilerinde kendisini görünüşe taşır. Her görünüşe taşıma biçimi tinde yeniden yaratılmış olmanın sonucunda bulunandır. Kendiliğini görünüşe taşımak değer olarak kendiliğini onatmak ile biçim kazandığında gerçekleştirdiklerinde ve kimlikte varoluşu ile anılan, insan olmanın anlam buluşunda vücud bulan olur. Tarih varlığı olarak insan oluşun belirimlerine her dönüldüğünde de kendisini miras bıraktıkları ile anandır. Değer olarak görünüşe taşıyandır.

İnsan, bilmeye yönelik olarak birçok biçimde (duyu, irade, sezgi, ilham, us, bilme yöntemleri vb.) okuma yapan ve anlam ve değer edinimleri ile insan oluşta yaratılan ve yaratım gücü doğrultusunda gerçekleştirdikleri ile kendiliğini görünüşe taşır iken ikinci yaratılışını süreklilikte bulur. Gerçek olanı düşüncede her bulduğunda Rabbi olan Tanrı ile anlam bulmuş, yaratırken ve yarattıkları üzerinden ilkeye haiz oluşunu duygusunda yaşar iken insan olmanın ruhunu süreklilikte bulur. İnsan, Tanrı'nın ruhu (kendiliği, şahıs olmanın anlam ve değer beliriminde ben oluşu) ile can bulan beşer iken Tanrı'dan ayrı olmayışı nedeniyle yaratım gücü ile gerçekleştirdiklerinde Tanrı'dan her daim varoluş nefesi almış -ruhlanmış- olarak kendiliğini görünüşe taşır iken tininde Tanrı'nın kendisini görünüşe taşıdığı varlıktır/ halifetullahtır. Bundan olsa gerek ki insanı böylesi varoluş biçiminde kendisi gibi varoluşa haiz olması sebebiyle en iyi anlayacak varlık, ne cinler ne

melekeler ne de diğer canlılar değil, Tanrı'nın kendisidir. Tanrı'yı da bu anlamda en yetkin düzeyde bilecek ve anlayacak olan da insandır.

Sadece hakikati bilmek değil, varoluşun aklı ve varoluş biçimleri ile varoluşunu tinde yaratan bir varlık, kendisi gibi varoluşunu bulan bir varlık ile hakkı gereği ile bilinebilir ve gerçekleştirdiklerinde anlaşılabilir olur. Aynı değil, ayrıda değil oluşun gerçeğinde insan, düşündüğünde anlam vereni olarak Tanrı ile anlam buluşunda Tanrı'yı Tanrı ile bilmiş olur. Tanrı'yı izafi düzeyde istidadı gereği anlayan olarak kendi üzerine döndüğünde de Tanrı'da hikmetini bulmuş olur. Hikmetinin yani sonuçta belli olan gerçeğinin, ne için olduğunun da farkına böylece varmış olur. Dilin ifade edebilme gücü ile görünüşe taşıma/ taşınma gerçeği ile de bu gerçekliliği ifade eder/ edebilme imkânına sahiptir.

***

Tanrı'yı bilmek için tevhid diline ihtiyaç vardır. Kur'an dilinde de öğrenilebilecek bu dil, aynı değil, ayrıda değil özdeyişi üzeri özdeş indirgemeci olmayan, izafi indirgemeci olan bir dildir.

Tevhid, her şeyi Tanrı kılmadan, her şey üzerinden dolayımlı olarak Tanrı'yı bilme diline haizdir. Nesnel olgusal oluşa, çokluğa, ikiliğe, diyalektiğe aşkın olarak gerçekleştirdikleri üzerinden Tanrı'ya tanık olma ilmidir. İlke gereği hakiki olarak duygusunda gerçekleştirilenler ile de ilkenin öznelde anlam, irade, duygu, eylem belirimlerinde gerçekleşmesi ile de yaşamsal olarak karşılığı olandır.

Tevhid dili, her şey üzerinden Tanrı görünüş bulduğu içindir ki doğada ve insan tininde neler gerçekleşmekte, nasıl gerçekleşmekte ve ne için gerçekleşmekte ise duyarsız olmamaya sebep veren anlayış biçiminde/zihniyette yapısal kılınır. Neden belirimlerine ve nesnelerine aşkın olarak öznesi olan şahsı işaret eder iken biçimlenen dile haizdir.

Böylesi bir dil, toplumda ortak anlam ve değer belirimi ile karşılık gördüğünde varlık görüşü çizgisinde kültürde yerleşik olarak hâkim olan bir dildir. Anadolu kültür dili, tasavvuf ocağından beslendiği içindir ki bu dile haizdir. Seküler ve nesnel yüklemlere sahip dili ile modern yaşamla beraber yitirilmeye de yüz tutmaya başlamıştır. Tevhid, medeniyette ise ilkelerin kurumsal düzeyde genele yaygın kılınması ile de tesis edilmesi mümkün olandır.

Tevhid dili ile Tanrı'yı bilmek ve gerçekleştirdikleri üzerinden eylem beliriminde kendisine tanık olmak mümkün kılınır. Böyle olsa da dilin ikiliği içermesindeki dolayımlı oluşu nedeni ile Tanrı'yı Tanrı oluşu belirimlerinde bilsek de ilke gereği duygusunda yaşadıklarımız ile anlayabilme olanağına sahibizdir.

Kur’an ayetleri, siyer, hadisi şerif ve kültürde karşılığı oluşmuş diller çizgisinde tevhid dili teknik olarak incelendiğinde ise sibernetik yapısal oluşa haiz olduğu görülür. Ereğinde öznesi olmak kaydı ile nesnelerinin ereğine göre belirli kılındığı ve ereğin nesnelerine aşkın olarak ifade edildiği görülür.

***

Dil, her alanın kendi ilkesine bağlı olarak sınırları gereği yapısal olsa da yaşamsal düzeyde gerekli oluşlara bağlı olarak kullanımı gereği ucu açık izafi oluş gerçeğini kendinde barındırır. Dil; sanatta imgesel, felsefede arı kavramsal, bilimde nesnel biçimsel, dinde öznel biçimsel oluşa haizdir. İlişkilerde varoluşun ortak gerçeğinin dili ise isim belirimine haiz oluşta, öznesi olana göre görünüş bulur. Tanrı ve insan, insanın da diğer insanlar ile ilişkilerinde ismin belirleyici oluşuna göre kendiliği görünüşe taşımasında da buna tanık olunur.

Metafizik oluşu dilde anlam ve değer edinimleri ile bulan insan için isim, dilin kendiliğe bağlı olarak yapısal kılınmasını gerekli kılar. Böyle olsa da ilişkilerde dil, izafi oluş durumlarına göre kullanımda ucu açık olması sebebi ile varoluşçu oluşa haizdir. Yapısal oluşunda tinde varlıksal alan yaratımında, varoluşçu belirimi ile de yaratım alanlarında ihtiyaç duyulana göre görünüşe gelmesinin bir aracı olarak insan tinini hem belirli kılar iken hem de insan tinin öznel bir belirimi olarak insan tininde yerini alır.

Varlıktan bahsetmekte isek mekân oluşta içerilmekten, varoluştan bahsetmekte isek içerilen alanda kendini gerçekleştirmekten bahsetmekteyizdir. Us bilinçte mekânın zemini iken dil ile biçimlenen mekânsal oluşta yaşamsal olarak varoluş, anlam ve değer bulmanın gereği olarak insan tinini görünür kılar. Her anlam ve değer belirimine göre yeniden yaratılmış oluşta ise mekân yeniden biçimlenmiş olarak bulduğumuz olur. Dilde zaman ise nesnelerine bağlı oluşta şimdi ve burada oluşu gerekli kılar. Üç zamanlı olarak öznenin bilinçli oluşu da dil ile bulduğu olur. Olgusal olana ve kimlik belirimlerine göre dilin nesnelerine aşkın anlam ve değer de biçimlenmesinde ise dil ile üretilmiş ve içinde yaşanılan mekâna aşkın anda kendiliğin gerçekleştirilmesi ve dil ile görünüşe taşınması söz konusu olur. Dildeki

anlam ve değer akışında anlayış ve kavrayış ile ortak yürüyüş mümkün olduğunda, bu duruma yaşamsal olarak tanık olur.

Us ve dil ile varlıksal düzeyde gerçeğin peşinden koşmak varoluşsal bir durumdur. Gerçeğin peşinden koşar iken nesnelliğe ve öznelliğe bağlı olarak keşfedilen her gerçek olanın zemininden hareket ile dilde anlam ve değer edinimleri sonucunda sonradan edinilmiş gerçeklikte yaşanır. Sonradan edinilen gerçeklik, hakikat zemininden hareket ile içinde yaratıldığımız gerçekliktir. Düşünen ve düşüncesi ile üretir iken anlam ve değer belirimlerinde yaratılan gerçekliğin öznesi olarak kendiliğini bulan için, gerçeklik varoluşun gerçekliğidir.

Varlık olarak kendiliğini bilmek ile varoluşsal olarak gerçekleştirdikleri üzerinden kendini, gerçek kıldıkları içinde gerçek kıldıklarına aşkın gerçeklikte bulmak iki farklı durumdur. Öz kendilik zemininde kendiliğin her daim anlam ve değerde yeniden yaratılması, gerçekliğin hep yeniden kendiliğin bir belirimi olarak keşfedilmesinde sonuçlanır. Bu bağlamda insan, nesnel gerçekliğe aşkın öznel gerçeklikte kendi gerçeğini kendi üreten olarak Tanrı'yı bu âlemde görünüşe taşır. Kendi gerçeğini kendisi yaratan olur iken üst gerçeği olan Tanrı'dan ayrı olmadığı içindir ki sanal olan değil de hakiki olan gerçeklikte kendisine tanınan istidat kadarı ile gerçekliliğini üreten/ yaratan olarak tanrısal oluşunu sergiler.

Miras ve daim yaratımda ise her yeni yaratım ile beraber zamanı devir olarak belirli kılan olur. İnsan devir anlamında kendi zamanının insanıdır. Kendi devrinin insanı iken zamanın edilgeni anlamında çocuğudur. Her yeni yaratım ile beraber devir olarak zamanını kendi belirli kılmış olması ile de zamanının etkeni olması anlamında babasıdır. Eskilerin dediği "ibni vakt" ve "eba vakt" anlamında insan, yarattığı gerçeklikte kendini yaşarken bulandır. Devir olarak yaşanılan

zaman içinde anlam ve değer belirimlerinde insan devrinin insanı olarak kendi zamanını da kendi yaratandır. Medeniyet belirimleri ile kendi mekânını kendi yaratan insan, zamanını da yaratan olarak metafizik oluşunu her devirde korur.

Dil ile üretilen gerçeklik alanlarında yaşamaktayız. Alanlar öznelde anlam ve değer belirimleri ile içsel kılınmaları doğrultusunda varoluşsal mekânı belirli kılar. Alanlar, dışsal belirimleri ile mekânlar, meslekler, elbiseler, süreçte bulunmalar, sonuç almalar vb. sonucunda ise isim, karakter ve kimlik belirimlerinde yaratılmış, ilişkilerde alışılmış, değer belirimleri ile inanç alanına ait gerçeklikte yaşanır olur. Anlam, duygu, değer, inanç/ iman belirimlerinde ise yaratılmış gerçeklik, ortak varoluşta ilişkilerimiz sonucunda içinde yaşadığımız gerçeklik olarak bulduğumuz olur.

Önemli olan ise Tanrı'nın hakikatine ve hak olan belirimlere göre gerçekliliğin yeniden yaratılmasıdır. Bu bağlamda ikinci yaratılış, hakikat düzeyinde İslam ile mümkündür. Asrısaadet ve İslam ile ikinci yaratılışını iman ile hakiki olarak bulanlarda buna tanık oluruz. İnanç, kendiliğin dışında bulunana olandır. Kendiliğin dışında olana katılımı gerekli kılar. İman ise gerçek olduğunun bilgisi ile eminlik duygusunda olarak kendilik alanına -değer ve duygusunda hakiki oluşta- katılınadır. Ortak değer oluşta ise kendisinde yaşanılanadır. Bu durumda hakikati bilmeyi öncelemek kadar iman ile hakikati nasıl yaşamamız gerektiğini de öncelememiz gerektiğinin idrakinde olmak gerekir. Ayrıca hakikat zemininde hakikati, hangi anlam ve değerde, duygusunda hakiki olarak yaşamak gerektiğini de ne için olduğumuzu belirli kılmış olmak için öncelemek gerekir. Böylece iradesinde özgür ve ilişkilerde özerk oluşta kendi gerçekliliğini gerçekleştirdiklerinde bulan olunur. Uzlaşılmış ortak gerçeklilikte ise varoluş ötekinin/ diğerlerinin hukukunu da

önceleyişimizde hem dayanılabilir/ katlanılabilir hem sürekli kılınabilir hem de sürdürülebilir olur.

Ürettiğimiz/ yarattığımız dünyalarda kim olduğumuzu da gerçekleştirdiklerimizde belirli kılmaktayız. En yalın biçimde kimiz, gerçeğimiz nedir, nasıl gerçekleşmekteyiz vb. sorular ile hakikate duyarlı/ açık olmamız, yönelmemiz olasıdır. Bu soruların yanıtı; varlıksal, zamansal, öznel ve nesnel düzeylerde aranmalıdır.

İnsan olmakta, varlıksal düzeyde üst gerçeklik olarak hakikatini Tanrı'da bulan ve doğada varoluşunu mekânsal zeminde bulmaktayızdır. Böyle olsa da kendilik şuuruna haiz olarak bedensel oluşa içkin gerçekleştirdikleri ile özne oluşu bulan ve kendilik bilinci/ ben oluşu ile varlık sahnesinde bulunanızdır. Zamansal olarak da üç zamanlı oluşta, dil ve bellek edinimi ile kendilik/ benlik bilinci olan ve gelecek zaman belirimine göre gelecek odaklı yaşayanızdır.

Nereden geldiğine, ne olduğuna ve nasıl olduğuna aşkın olarak gerçekleştirdiklerinde kendiliğini bulanızdır. Gelecek zaman okuna göre amaçsal oluş belirimi ile bulunduğu doğayı kendi için kılan us/ düşünce, dil ve irade belirimlerine haiz olarak öznellikte yaratım gücüne sahip olanızdır. Bulduğu anlam ve ürettiği değer belirimlerinde gerçekleştirdikleri/ yarattıkları ile kendiliğini hep üreten ve ürettikleri üzerinden kendilik/ benlik bilinci olan olarak kendini görünüşe taşıyanızdır.

***

Kendini her gerçekleştirme durumu içinde kendilik/ benlik, gerçekleştirilenlerin öznesi oluşta bulunur iken anlam ve değer belirimlerine bağlı olarak nesnesi üzerinden kendilik/ benlik bilincini ediniriz. Kendilik şuurunda kendinde ben olmak ile nesneleri üzerinden anlam ve değer beliriminde ve gerçekleştirdiklerine bağlı olarak deneyim edinişte kendilik/ benlik bilinci edinmek iki farklı durumdur.

Şahıs olmak, bitimli nesnel zamana aşkın, amaçsal oluşla beraber görünüş bulan gelecek zaman belirimi ile öznel zamansal oluşta bulunmayı gerekli kılar. Şahıs öznel zamansal oluşta kendinde şuurlu benlik sahibi olmasını korur iken gerçekleştirdikleri ve nesneleri üzerinden edindiği deneyim ile hep şimdi ve burada oluşunda üç zamanlı olarak kendilik/ benlik bilinci ediniyor olarak kendini yaşayan varlık oluşta varoluşunu bulmaktadır.

Nesnelerinin bilincini edinmek, ilkenin bilincini edinmek, kendiliğin bilincini edinmek sürecinde kendilik/ benlik, farklı alan ve düzeylerde, farklı anlam ve değer belirimlerinde, bilincinde oldukları üzerinden de inşa edilebilendir. Bu durumda her gerçekleştirilenin/ yaratımın ve yaratım nesneleri ile beraber ilişkilerde kendiliğin/ benliğin gerçekleştirilmesinde, değişen koşul ve ihtiyaç belirimlerine göre benlik yeniden inşa edilen/ edilmek zorunda kalınan olur. Kendinde ben oluş korunur iken nesneleri ve ilişkileri üzerinden yeni anlam, değer ve varoluşun duygu belirimlerinde benliğin kurulması ve kurulur iken bilincini edindikleri üzeri ben oluşta bulunulur. Ben olmak, ilişkilerde ve iletişim biçimlerinde de görünüşe taşınır.

Kendi yarattıkları içinde öz niteliği olan kendilik durumunu yitirmeden varoluş sergilerken, bilgi ve dil ile melekeler zemininde gerçekleşen ikinci yaratımda, edindiği anlam ve değer belirimleri ile sürekli yaratış durumunda bulunan olarak gelişime de açık olunur. Değişen durumlar,

anlam ve değer belirimleri karşısında kendilik/ benlik yeniden üretilir, üretmek zorunda kalınır. Kendi yarattıkları içinde kendi dünyasını kuran insan olarak yarattıkları içinde anlam ve değer edinimlerinde bulunulur iken hep yeniden yaratılmış olunur. Nesnelde aynı olunsa da varlık görüşündeki farklılıklara ve kendiliğin gerçekleştirilme biçimleri olarak görünüş bulan karakter farklılıklarına göre de öznelde farklı olan dünyalarda yaşanır.

Kendiliğin gerçekleştirilmesi, yaratımın başlangıcıdır. Her kendini gerçekleştirme, potansiyelin gerçekleştirilmesi olarak potansiyelde kendiliğin/ benliğin keşfedilmesi ve -şahıs düzeyinde varlık oluşta değil de anlam ve değer ediniminde bilinçlendikleri ile- kendiliğin tinsel oluşta yaratılması anlamını taşır. Potansiyelin gerçekleşmesine bağlı olarak kendilik/ benlik, gerçekleştirilenler üzerinden de görünüşe taşınır.

Yaratım, yaratım nesnelerini yaratmak ile devam ettiğinde de yaratım nesnelerinin anlam ve değer beliriminde öznelliğe katılımı ile yaratılmış dünyada kendilik/ benlik ilişkilerde yeniden yaratılıyor olarak bulunulur. Yaratım ile beraber yaratılmış gerçeklikte varoluş, kendiliğin/ benliğin varoluş belirimleri üzerinden yaşanması anlamını taşır. Her yaratım düzeyi (yaratıma bağlı olarak görünüş bulan öznel, nesnel belirim ve alanlar) ve biçimi (içerik ve biçim belirimleri) ile beraber gelişen yaratımdaki süreklilikte ise kendilik/ benlik, farklı formasyonlarda yeniden yaratılma olanağı bulur.

Yaratmak, kendiliği de her özne oluş belirimine göre yeniden yaratmaktır. Varlık/ hakikat sahibi oluşta kendi oluşunu koruyan, kendini gerçekleştirirken de hem tinde varoluşun nesnelerini edinen, hem de kendini varoluş belirimlerinde tinde yaratan ve yarattıkları ile ilişkide kendini karakter ve kimlik belirimlerinde yaratan özne oluşta

kendini bulur. Özne, gerçekleştirdiklerinin öznesi olarak kendiliğin, yaratımda hep bir daha yaratılması belirimlerinde görünüşe taşınmasının gerçeğidir. Gerçekleştirdiklerinin öznesi olmak, gerçekleştirdiklerinin yaratıcısı, hakikati olmak anlamını taşır. Bu anlam ile beraber yaratımın nesnel olgusal belirime haiz olması durumunda da gerçekleştirilenin üst gerçeği -hakikati- olmak anlamı da taşır. Çünkü yaratım, aynı değil, ayrıda değil oluşta kendileştirme eylemi olarak gerçekleşir iken gerçekleştirilenlerin hakikati, üst gerçeği olmak kaçınılmaz olarak bulunur.

Özne oluşta amaçsal oluşa bağlı olarak yaratımda edinilen anlam ve değer belirimlere göre karakter gelişimi/ edinimi ve kimlik edinimi, özne oluşun ne için olduğunu da erek belirimine göre anlamlı kılar. Ne için özne olunduğu, anlam ve değer, karakter ve kimlik belirimlerinde varoluşu, anlamlı kılma çabasında anlam kazanır. Bu durumda/ düzeyde varoluş, anlamlı ve değerli oluşu, öznesi oldukları ile görünüşe taşımaktır. Nesnel oluşa aşkın kendilikte/ benlikte, gerçekleştirdiklerinin öznesi olarak -karakter ve kimlik belirimlerinde- vücud bulmakta yaşanılandır. Bu durumda özne, kendilikte/ benlikte anlam ve değer olarak buldukları, içselleştirdikleri, kendiliğe kattıkları ile vücud bulmuş olarak varlık zemininde anlam ve değer kazanmakta olunan olması ile tinsel oluşta var olmaktır.

*

Öznesi olunanlar ile kendiliğin/ benliğin anlamlı kılınması ve değer olarak görünüşe taşınmasına, tarih olgusal olarak da tanık olunur. Ötekisi/ diğeri üzerinden ortak gerçeklilikte özneler arası ilişki ve iletişimde de varoluşun gerçekleştiğine tanık olunur. Varoluş, kendilikte/ benlikte anlam, değer olarak edinilenler ayrıca ortak anlam, değer belirimlerinde ilişkiler üzerinden gerçekleşenler ve duygusunda

yaşananlar ile sürekli kılınır. Koşul, ihtiyaç ve beklentilere göre de varoluş nesneleri üretilirken ve paylaşılırken varoluşa, nesnel gerekçeler de edinilmiş olunur.

İnsanın tekbenci oluşu, varoluşun değer olarak bulunduğunun göstergesidir. Yaşamsal korkular (kaygı da dâhil olmak ile beraber) ve refleksler de varoluşun değer olarak korunduğunun göstergesidir. Tekbenci oluşa bağlı olarak nesnelerine uzanır iken kendini var kılma çabasında olan insanın kendi için kıldıkları ile tarihsel yürüyüşüne başladığı görülür. Tekbenci oluşta ötekinin haklarını ihlal etmek, hadlerini tekbenci oluşa göre belirli kılmak veya çiğnemek ile gelişen dünya tarihinde ise egemen oluşun/ olanın zorlaması gerçeği yatar.

Emek ve miras gerçeği ile de kendisini, yarattıkları içinde bulur iken beliren yeni koşullar, ihtiyaçlar, beklentiler karşısında yeniden varoluş nesneleri üretmek/ yaratmak zorunda bulan ve yarattığı dünya içinde kendisini de yeniden üretmek/ yaratmak zorunda kalan insanın tarihine tanık olunur. Böylesi tarihte yarattıkları içinde boğuşan ve hep daha iyisine, doğrusuna, güzeline yönelimli olarak varoluşunu bulan insan görünüş bulur.

İnsanın insan ile varoluşu ve ikinci yaratımının da birbirileri ile mümkün kılınmış olunması gerçeği ile bakıldığında ise özne oluşun gerçeğinin ötekisi ile mümkün olduğu görülür. Varoluş, ortak anlam ve değerlerde buluşmanın haricinde, karşıt belirimlerde çatışkılı diyalektikte, egemen oluşun mücadelesinde, kendiliği gerçekleştirmenin zorlu sürecinde de gerçekleşir.

Foucault olumsuz olanın tarihine/ dünyasına, Kafka ise yarattıkları içinde boğuşan ve boğulan insana ayna tutar. Olumsuz olanın tarihi ve eliyle ettikleri içinde boğuşan insan için us/ düşünce ile bilmek ve

bildikleri ile yeniden yaratmak kaçınılmaz olur. Böyle olsa da varoluşun ortak gerçeklik oluşunda daha iyi bir dünya yaratmak için insani nedenlerimizin olduğunu unutmamamız gerekir. Daha güzel bir dünya kurulacak ise insanın insan ile ikinci yaratılışını bulduğuna duyarsız kalınmamalıdır.

Tevhid ile hakikat sahibi Tanrı'ya ve hikmet gereği ile de olan bitene bakar iken diyalektiğe aşkın yerinde ve gerekliliğinde bakarız ama olumsuz, umarsız ve duyarsızca yaşanan bir dünyanın olduğunun idraki ile daha güzel bir dünya yaratmanın gerektiğini de görmemiz gerekir. Rahmet, olumsuz olanı hep geride bıraktırır iken hak olan ile rahmetin olumsuz ussal olan üzerinden hep tesis edilmesini gerekli kılar. Olumsuz ussal olanın görünüşü üzerinden rahmet, ilkeli oluşun gereğinde olumlu ussal oluşu içeren kavram olarak da hakkı gereği ile görünüş bulur.

Rahmetin olumsuz olanı hep geride bıraktığına, geleceğe umut ile yönelmemizde de tanık olunabilir. Kaygı ise rahmet olduğunda geleceğe tutunmayı gerekli kılar. Umut ve kaygı ile geleceğe her yönelimimizde ise aidiyet ve sorumluluk idrakinde olarak edindiğimiz kimliklerde, ikinci yaratımdaki sürekli yaratılış -değişim- durumuna aşkın, kimlikte bütünlenmiş olarak yaşarız.

***

Yaratımdan ve yaratılmış olan ile yeni bir dünya kurmaktan bahsetmekte isek karşılıklı varoluştan, varoluşun ortak bir gerçeklik olduğunda bahsetmekteyizdir. Yaratım eyleminde, emek değer olarak görünüş bulan yaratım nesnelerinin önemsenmesi ve sahiplenmesi, rahmet belirimi olarak ötekisi/ diğeri olarak görünüş bulanı öncelemeyi de gerekli kılar. Yaratım yeni bir özneyi açık etmiş olarak görünüş bulmakta ise özneler arası ilişkinin gereği olarak rahmet ve adalet yaratıcı olmanın gereğinde bulunması gereken olur. Yaratılmış olanın hak kılınmış gerçeklikte varoluşunu bulmasına karşılık adalet, vicdanın gereği olarak edinilir. İdealar, usun vicdan formasyonunda işlevsel oluşunda adalet sıfatının görünüş bulması ile yaratıcı öznenin karakter belirimi olarak karakterinde bütünlenirler iken ahlaki olmayı da görünüşe taşır. Yaratım, rahmet, adalet ve ahlak belirimleri, yaratıcı olmanın rahmete dair duygularının oluşması ile beraber olması gerekenler olarak görünüş bulur. Her bir aşamada idea, ilke belirimi oluşunda duygu belirimlerinde deneyimlenen olarak karakter ve kimlik edinmeye doğru gelişen sürecin hem temeli hem de öznel belirim olması düzeyinde bir parçası olur.

Yaratım ile görünüş bulan adalet, hak kılınmış olunan gerçeklikte var olanın varoluş haklarının olduğunun kabulü ile görünüş bulsa da varoluş haklarının yaratılmış olduğu ortam içinde bütünün bir parçası olarak tesis edilmesinde görünüşe taşınır. Varoluşa neden ortam/ mekân, hem rahmetin gereği olarak bahşedilendir hem de adaletin gereği olarak olması gerekendir.

Yaratım nesnelerini sahiplenmekte iken tekbenci oluş karakteri görünüş bulsa da öteki olarak var olan ile ilişkide -sevgi, merhamet ve şefkat belirimlerinde-önemseme baskın geldiğinde rahmet adaletin gereği olarak tesis edilmiş olur. Buna varoluşsal düzeyde aile oluş gerçeğinde net olarak tanık olmak mümkündür. Aile, bu biçimi ile

rahmetin adalet beliriminde tesis edildiği ortamdır. Ötekinin kişilik hakları da önemsendiğinde ve varoluşun ortak gerçeklikte sürdürebilir ve sürekli oluşu söz konusu olduğunda rıza ve adalet, karşılıklı ilişkide hukukun tesis edilmesinde gerekli kılınır. Rahmet adalet tavrı olarak ilişkinin nasıl olması gerektiğinin gerçeğini de açık eder.

Adalet, Tanrı'nın yarattıklarını önemsemesi, sahiplenmesi, varoluşun ortak gerçeklikte sürekli ve sürdürebilir kılınmasının, varoluş haklarının öncelemesi ile görünüş bulan karakter belirimidir. Ussal kılınması ile beraber vicdanda tesis edilir iken sıfat belirimi olarak nesnel oluşunu bulur. Ortak gerçeklikte varoluşun sürdürülebilirliği ve sürekli kılınışı da yaratımın bir gerçeği olarak adaletin tesis edilmesine bağlıdır.

Varoluşsal olarak adalet, yukarıda anlatıldığı gibi görünüş bulur iken yaratılmış olanların istidatlarında farklılıkların olması da görünüş bulur iken çokluk içinde birbirlerini tamamlıyor oluşta farklılıklara aşkın olarak adalet -yine rahmetin bir belirimi olarak- tesis edilmiş olunur. Çeşitlilikte farklı oluşun gözetilmesi ise -adaletsizlik değil- yaratımın tümelde ortak ama tikel ve tekil belirimlerde aynı olmayışlarda gerçekleşmesi gerektiği içindir. Ayrıca yaratımda amaca bağlı oluş gözetildiğinde, çeşitlilikteki bütünlük içinde anlam ve değer içerilmiş olarak varoluş bulmak söz konusu olandır. Bütünlük içinde çeşitlilikteki farklı oluşta gerçekleşen ilişkilerde ise hem içerik olarak yüklü olanın gerçekleştirilmesi hem de anlam, değer beliriminde kendiliğin gerçekleştirilmesi söz konusu olur. İçeriğin belirdiği karakter belirimlerinde varoluşun gerçekleşmesinin gereği olarak da adalet, böylece rahmet belirimi oluşu ile tesis edilmiş olur.

Çeşitlilikte farklılıkların yaratımda gözetilmesi, zengin değer beliriminde aynı olmayışın gözetilmesi sebebiyle gereklidir. Doğada

beliriş/ görünüşe gelmek aynı olmayıştaki farklılıklarda gerçekleşir iken varoluşun böylesi bulunması hem rahmetin hem de içerik (anlam ve değer) yüküne bağlı olarak karakter beliriminde kendiliğin gerçekleştirilmesinin gereği olarak adaletin gereğidir. Çeşitlilikte dahi adalet gözetilir iken yer ve gökte ilke gereği her ne var ise içerikte yüklü olduğu karakteri görünüşe taşımanın ve kendiliğini gerçekleştirmenin hakkı verildiği içindir ki adalet ile varoluşunu bulur. Böylesi adalette her var olan, birbiri için varoluşunu bulur iken adalet, geneli bağlayıcı rahmet tavrı olarak eşitlik hükmünde kendiliği görünüşe taşıma hakkı olarak bahşedilendir.

Özneler arası ilişkide ortak varoluşta birbirlerini tamamlamamak söz konusu olsa da koşul ve ihtiyaçlara bağlı olarak tekbenci oluşta sahiplenmeler ve zulümler görünüş bulduğunda da -değer belirimleri ile görünüş bulan- diyalektik kaçınılmaz olur. Bu durumda tekbenci oluşun güvenilmez karakter belirimi olması ve çatışkılı diyalektikte varoluşun sürekli ve sürdürülebilir kılınmasının mümkün olmaması sebebiyle adalet, hak edişlere bağlı olarak gerçekleştirilmesi gereken olarak tesis edilmek zorunda kalınır.

Doğada hak kılınmış olunana göre kendiliğin gerçekleştirilmesi eşitlik düzeyinde bahşedilmiş bir hak iken hak edişlere göre ceza veya kazanımların güvence altına alınmasında eşitlik tavrı bozulur. Bu bağlamda adalet, eşitlikçi olmak ile değil hak edişlere göre tesis edilmesi gereken olarak bulunur. Böyle olduğunda ise adalet, hak kılınmış olanın ilke gereği rahmetin öncelenmesi gerektiği yönde hak edişlere bağlı olarak gerçekleştirilmesini gerekli kılar. Bu belirimi ile adalet, ilkenin yasa belirimi olarak erekte tesis edilmesinin gereği oluşunda -yine rahmetin gereği olarak- görünüş bulur.

Hak edişlere bağlı gerçekleşen/ gerçekleşmesi gereken adalet ya ceza ya da kazanımlarım güvence altına alınması ile tesis edilmesi gerekendir. Din terminolojisinde Tanrı ile yarattığı özneler arası ilişkide, yaratılmış öznelerin birbirleri ile ilişkisindeki hak edişlere bağlı olarak kısasta/ karmada, -yani gerçekleştirilenlerin sonuçlarına bağlı olarak karşılıklarının verilecek olmasında- karşılık görmesi, adaletin bir belirimi olarak yaşamsal düzeyde tesis edilir. Böylece hak ve had ihlalleri sebebi ile ceza; ilkeli oluşa geri dönüşün, hak olmayanın meşru olmamasının, ilkenin gereklilik olduğunun, eylemlerin kritik edilişine göre öznesinin anlam, değer varlığı olarak karakter de vücud bulduğunun, öngörülü bir geleceğin tesis edilmesinin de gereği olarak vb. adaletin belirimidir. Ceza ile özneler arası ilişkide sibernetik uslamlamada, hak edişlerde adaletin tesis edilmesi ile ortak bilinç de oluşturmuş olunur. Ortak bilinç, ortak değer alanı belirimleri ile yaşam biçiminde de görünüş bulur. Böylece hukuk tesis edilir iken ilkelerin kurumsal oluşunda rahmetinde tesis edilmesi ile adalet, ahlakın toplumsal ilişkilerde yapısal kılınması ile ahlakın bilimi olur. Zaten erek belirimine göre sonuç almaya dayalı olarak hukukun tesis edilmesi, adaletin ilişkilerde ahlakı belirleyici kılmasını gerekli kılar.

Kazanımların güvence altına alınması ve cezanın hak edişlere bağlı olarak hak kılınması ile de güvenin tesis edilmesi de rahmetin gereğidir. Güven ile de kendiliğin, hak ve had belirimleri doğrultusunda ötekinin hukukuna da dikkat edilmesi ile özgürce gerçekleştirilmesi sağlanır. Böylece özgürlük, diğerlerin/ ötekilerin hak had belirimleri ile beraber ilişkilerin belirli kılınmış olunmasında, adaletin ereğinde gerçekleştirilmesi ile edinilmiş olur. Hukuk, eylemin kritik edildiği ussal belirim olarak vicdanın kurumsal düzeyde medeniyette tesis edilmesidir. Ahlaktan yana gerçekçi olmayı da gerekli kılar ve gerçekçi olmayı görünüşe taşır. İnsanın nefsi emmaresi sebebiyle kendi için olan

karakter beliriminde tekbenci oluşunda güvenilmez olması, gelişimin gereği kılınmış olsa da hukuk, güvenilmez insanın toplumsal oluşta terbiye edilmesi ile ahlakın genele yaygın kılınmasının gereğidir.

Hakikat diyalektiğin yöntem edinimi ile belirirken adalet, diyalektiğin kontrolü ve sonuçlarının değerlendirilmesi ile ereğe/amaca bağlı olarak gerçeğin tesis edilmesi, hak kılınmış olanın hak edilmiş olunmasına yol edinilmesi için gerekli kılınmıştır. Meleklerdeki gibi sabiteleri olan ama durağan, zamansal genişliği olmayan bir tinsellikte gelişim murat edildiğinde diyalektik kaçınılmazdır. Diyalektikte ise batıl ve hak çatışkısında hak olan üzerinden rahmetin tesis edilmesi hem adaleti görünür kılar hem de adaleti gerekli kılar.

Adalet, çatışkının ve insanın güvenilmezliğine dikkat edildiğinde insanlık tininde bir gereklilik olarak tesis edilir. Diğer ilkelerinde ilişkilerde tesis edilmesinin garantisi/güvencesi olmuştur. Bunlar ile beraber adalet, eylemin idealara göre kritik edilmesi ile evrensellere göre insanı tanımlamanın, terbiye etmenin, sınıflandırmanın da gereği olur. Yani hakikat, adalet zemininde rahmet olarak tesis edilmesi gereken olarak bulunur. Amaç görünüşe gelmek ise adalet, ilişkilerin mahiyeti olarak belirleyici olandır. İlke olduğu kadarı ile nesnel düzeyde tesis edilmesi gereken olarak bulunur.

Bu nedenledir ki Tanrı’da adalet nasıl gerçekleşmekte ise öylesi gerçekleştirilmesi gereken olarak adaletin tesis edilmesi gerekir. Tanrı’nın adaletinde varoluşsal belirimlere göre eşitlik gözetilir iken hak edişlere bağlı olarak da muamele görülür. Amaca bağlı hak edişler ise niyetlere bağlı gerçekleşen edimler de ideaların ilke alınması gereği ile değer yargısal olarak kritik edilmesi ile hesaplaşmaya/ muameleye tabi tutulur. Böylece eylemlerinin kritik edilmesi üzerinden nesnelerinde kendiliğe yitik olarak kendini gerçekleştirenin, kendiliğine

dönüşüne de yol edinilmiş olunur. Bu bağlamda öznel düzeyde adaletin tesis edildiği vicdan önemlidir.

Hak edişlerde kazanım olarak edinilenlerin genel anlamda halka dönük olarak vergilendirilmesi de bütünde varoluşun bir gereği olarak adaletin rahmete sebep döngüsel oluşta gerçekleşmesinin bir gereğidir. Kazanımların vergilendirilmesi, geriye dönük olarak geride kalanların toplum içinde kazanılması ve ilke gereği paylaşımların ortak kazanım olarak tesis edilmesi adına önemlidir. Böyle olsa da ortak varoluşun sürekli ve sürdürebilir olması için de olması gerekendir. Böylece hak edişlerdeki kazanımlar ile rahmet bir daha tesis edilmiş olarak görünüş bulur. Bu, Tanrı'nın rahmeti kendisine ahlak edinmesinin bir gereği olarak edinilmesi ve gerçekleştirilmesi gerektiği için insan tininde görünüş bulur. İlk bakışta doğada ve çatışkılı diyalektikte gazabın öncelendiğine tanık olunsa da varoluşun gereği olarak -rahmetin- adaletin öncelenmesi ile tesis edildiğine tanık olmak gerekir. İnsanlık tininde hukuk ile adaletin tesis edildiği tarihsel sürece de bakıldığında rahmetin öncelenerek daha iyi ve doğru olanı gerçekleştirmek zorunda kalındığı görülür.

Hak edişlere bağlı olarak imtiyaz sahibi olunsa da Tanrı'nın adaleti gerçekleştirdiği gibi hukuk önünde imtiyaz sahibi olunmaması gerektiğini de tesis etmek gerekir.

Kur'an'da varoluşsal olarak eşitliğin gözetildiği, hak edişlere bağlı olarak da hesapların görüleceği, muamelede bulunulacağı (kısasın gerçekleştirileceği) net olarak ifade edilir. Hak edişlerdeki kazanımlarının da geniş anlamda zekât ile vergilendirilmesi, ortak yaşam alanları edinmek ve ilişkilerde ihtiyaç olan hizmetlerin gerçekleştirilmesini sağlamak ve toplumsal yaşamı -ortak anlam ve

değer belirimlerine yitik kılmadan- yaşanabilir kılmak için gerekli kılınmıştır.

Hak kılınmış olan zemininden hareket ile aşağıdan yukarıya fırsat eşitliği, yukarıdan aşağıya iktisadi adalet, rahmettin gereği olarak Tanrı’da öncelenir. Hak edişlere bağlı olarak da hesap verilebilir olunması ayrıca hesap verilecek olanın ve kazanımların denetlenebilir olması ise gerekli kılınmıştır. Diğerlerinin haklarının güvence altında olması için de bu, adaletin gereği olarak gereklidir. Böyle olduğunda ise düzen, güven, öngörülü bir gelecek sağlamak ile beraber ilkelerin güvence olarak ussal ve öznel oluşu gerçekliğine haiz oluşta gerçekleştirilmesi de mümkün olur. Böylece tevhid, genele yaygın olarak adalet zemininden hareket ile toplumsal oluşta gerçekleşme olanağı bulur.

***

Adalet, ahlak ve hukuk felsefesi siyaset felsefesinin hangi zeminden hareket ile yapılması gerektiğini de belirli kılar. Hak kılınmış olana göre eşitliğin gözetildiği yönetim şekli cumhuriyet, fırsat eşitliğinin esas olarak gerçekleşmesine olanak veren ise demokrasidir. Demokrasi, kendi içinde rekabete dayalı diyalektiği koruduğu doğrultuda hakların kendi içinde gelişime açık olmasının da gereğidir. Çokluğun katılımcı olduğu demokraside katılımda fırsat eşitliğinin korunmasına dikkat edildiğinde, sistem içerisinde her bir toplum bireyinin de gelişim sürecinde olması sağlanır.

Demokraside sadece fırsat eşitliği sağlanmış olunmaz, halkın seçme hakkı ile iktidarın hem hesap verebilir olması hem de denetilmiş olmasına da olanak edinilir. Topluma hizmet etmeye yönelik olarak iktisadi adaletin sağlanması da demokraside hakların talepleri ile gerçekleşmesi olanaklıdır. Sokrates'in ve öğrencisi Eflatun'un demokrasiye yönelik olarak herkesin değil de eğitim seviyesi yüksek insanların seçme, seçilme ve yönetim haklarının olması eleştirileri, her ne kadar doğru gibi görünse de herkesin katılımcı olduğu demokraside, fırsat eşitliği ile beraber kuşakların demokrasi bilinci edinmeleri ile gelişiminin önüne geçilmemelidir.

Demokrasi bilinci, kuşaklar boyu katılımcı demokrasi ile edinilir/ edinebilir. Öğrenim değil de eğitim seviyesinin yükselmesi ile beraber, demokratik ortamda beraberce yaşamanın olanaklı olduğuna daha çok tanık olunabilir. Hukuk çatı olacak ise halkların yönetime demokrasi ile katılımcı olması gereklidir. Zaten yönetimin her türlü kararından ekonomik, askeri, siyasi haklar vb. düzeylerde dolaylı veya direkt etkilenen halk ise halkın yönetimde söz sahibi olması kadar meşru bir şey olamaz.

Habermas ve müzakereci demokrasiyi savunan diğer düşünürler, liberal demokraside seçmenin sadece oy potansiyeli olarak görülmesi ve onay mercii olmaya indirgenmesini eleştirirler. Liberal demokrasiye karşılık halkın, bütün katmanları ile etkileşimde olarak siyasal ilişkilerde yönetimin karar mekanizmalarına, müzakere -eleştiri- yolu ile doğrudan katılmalarını ideal görürler. Devlet ve halk arasında vatandaşın bilgilendirildiği şeffaf bir yönetimi idealize ettiklerini söyleyebiliriz. Müzakereci demokraside öncelik, vatandaşın siyasal gelişimler hakkında bilgilendirilmesi ve siyasi karar almalarda etkin olmalarıdır. Bu durum, devlet olgusunun tamamı ile terk edilmesine doğru giden bir süreci de beraberinde başlatabilir. Devletin, sistem ve işletim olarak süper bilgisayar ağları içinde yapay ortamda gerçekliği olan bir olgu olması sağlanır ve her vatandaşın bilgilenmesi eş zamanlı olarak sağlandığı gibi görüşlerinin de değerlendirildiği bir bilgi işlem ağı kurulur ise müzakereci demokrasi gerçekleşme olanağı bulabilir.

Diyalektiğe bağlı gelişen, değişen dünya ve zamanlarda karşıt değerler ve dünya görüşleri uç noktalarda olduğu, değişen hayati durumlar ile karşı karşıya kalındığı, yönetime dair gizil bilgilerin korunması gerektiği düşünüldüğü sürece ‘müzakereci demokrasi’ gerçekçi olmayan bir temenniden öteye taşınmaz. Vatandaşın bilgilendirmesinden yana hem stratejik nedenlerden dolayı gizli olması gereken yönetim bilgilerinin korunması gerektiğinden hem de bilgilendirmede teknik olanakların yetersiz olduğu bir dünyada olduğumuz düşünülünce müzakereci demokrasinin ne kadar gerçekçi olduğu tartışmalıdır. Zaten müzakerelerde, değer yargısal olarak tartışmaya açılan siyasi her olay ve olguda ortak noktada buluşulması söz konusu değildir. Çıkarlara dayalı ilişkiler söz konusu olduğunda da pragmatik her yaklaşımın göz ardı edilmediği bir dünyada yaşanmakta ise müzakereci demokrasi, olmazlar ile dolu ve gerçeklerden uzak bir fikir olmaktan öteye geçmez.

Tartışmalarda uzlaşı sağlanmaz ise karar verme yetersizliği yönetim zafiyetine de sebep verebilir. Demokrasi bir yönetim biçimi olmaktan daha çok seçme biçimi olarak düşünüldüğünde ise müzakereci demokrasi, yönetim biçimi ile ilgili bir görüş olmakta iken demokrasiden bir sapma olarak da görülebilir.

Hukuk çatısı altında rekabete dayalı demokraside ise tarafların sivriltildiği değil de bütün halk katmanlarına inerek kucaklayıcı olan demokrasinin yapılabilir olması gözetilmelidir. Halk katmanları arasında uzlaşımı sağlayan, doğuştan gelen (fıtri, yaşamsal, varoluşsal) hak kılınmış olanların ve sonradan hak edilmiş olanların güvence altına alındığı hukuka dayalı yönetimin öncelenmesi gerekir. Bunlar ile beraber hak edişlerin hakkaniyet ölçüsünde iktisadi adaletin gözetilmesi doğrultusunda vergilendirilmiş olarak ortak yaşamın sürekli ve sürdürebilir olması için halka dönüşünün de sağlanması gerekir.

Devlet aygıtının siber uzaya, yapay otonom sistemlerine taşınmasının söz konusu olacağı bir dünya kurulur, tek bir dünya devleti kurma olanağı da bulunur ise müzakereci demokrasiyi kısmen de olsa gerçekleştirme olanağı bulunmuş olunur. Böyle olsa da insan ilişkilerinin yönetiminin, yapay ortamda otonom düzeyde gerçekleştirilmesi sorunları ile karşı karşıya kalınır. İnsanın katmanlı ve girift oluşta varoluşunu bulması ve bu doğrultuda gerçekleşen ilişkileri üzerinden kendini gerçekleştirdiği düşünüldüğünde, yapay olan otonom düzeyinde ilişkilerin yönetilmesinin zorluğu ve ağır sonuçları olacağını da öngörmek gerekir.

Mevcut düzen içinde ihtiyaca bağlı hizmetlerin yapay olan otonom düzeyde sağlanması söz konusu olsa da insan, üst düzeyde bir oluşa taşınılması için karar alan ve uygulama gücüne sahip liderlere ihtiyaç

duyar. Üst, ast ilişkileri, değer belirimli gerçekleşen girift ve katmanlı ilişkiler ağı ve çatışkılar düşünüldüğünde, insanın insan ile yönetilmesinin insanlık idealine daha uygun olacağı görülür. Değer belirimleri ile halkına, yapay olan otonom sistemlerden daha duyarlı olan yönetici ve liderlere her devirde ihtiyaç duyulur. Yapay otonom sistemlerin anlam, duygu, irade duyarlılığı gösterebilme gelişimi söz konusu olduğunda ve yapay olmaktan çıktıkları da düşünüldüğünde, insan ve yeni bir var olma durumunda görünüş bulanlar arasında ilişkilerin nasıl olacağı ve yönetileceği sorunu ile de karşı karşıya kalınır/ kalınabilir.

*

Yönetim biçimine göre siyasetin rahmetin öncelenmesine göre biçim kazanması düşünüldüğünde ise ilke gereği genel anlamda yukarıda anlatılan İslam hukuku, siyasetin şekillenmesi gereken zemini olmalıdır. Böylesi hukuka, çatı hukuk olması nedeni ile bütün insanlığın ihtiyacı vardır. Siyerde, dört halife ve insan merkeziyetçi yaklaşımı ile Osmanlı'da kısmen olmak üzere bu adalet anlayışının karşılık bulduğunu görmek ile beraber halen yapısal düzeyde dünya ölçeğinde dahi gerçekleştirilemediğine tanığız. Bu, gelecekte gerçekleştirilmeyeceği anlamını taşımaz. Demokrasi ve İslam hukukunun evrensel prensiplerinin de her açıdan örtüştüğüne, müminlerin dikkat etmesi yerinde olur.

Siyaset, yönetim ilmi olarak ortak değer alanlarından hareket ile meşru oluşunu bulur. Değerler alanında farklılıklar ve karşıt belirimler söz konusu ise siyaset, hak taleplerinin dile getirildiği ve diyalektik oluşa haiz olarak ilişkileri ve yapıları yönetme biçimi oluşunda görünüş bulur. Konumuz adına siyasetin ne anlam taşıdığı ise tarih olgusal olarak bakıldığında, insanın yaratılmış gerçeklikte, değer olarak inandıklarını

koruma ve geleceğe taşıması tarihine tanık olunur. Koşul ve ihtiyaç belirimlerine göre görünüş bulan hak iddiaları ve talepleri ile de şekillenen bir dünya tarihine tanık olmaktayız. Bu bağlamda siyaset gerçekliğini, toplumun ortak değer yargıları üzeri inşa etmeye yönelik olarak biçim kazanmasında bulur. Değişen toplum değerlerine göre de yapılması gerekli olandır. Toplumdaki değer değişmezler ve değer değişkenler göz önünde bulundurulduğunda siyaset, toplumun değişmez ve değişken değer belirimlerine göre güncellenen olması gerekendir. Yapıları yönetmek hukuk zemininde gerçekleşse de ilişkileri yönetmek yapıyı yönetmekten daha zordur. İlişkileri yönetmek için ise koşul, ihtiyaç ve hak olan beklentilere göre kurumsal yapıların hayata geçirilmesi de şart olur.

Tevhid gereği bakıldığında ise siyaset, ilişkilerde ve kurumsal yapılarda hayata geçirilen ilkelerin gerçekleşmesinin ve genele yaygın kılınmasının gereğidir. Tekbenci insanın yönetilebilir olmasının zorluğu sebebiyle hukuk zemininde gerçekleşmesi gerekendir. Tiranlığın, zorbalığın ise siyaseti değil, zulmü olur. Sonuçta ise hak talepleri ve gerçeğin görünüş bulması içindir ki tarih sahnesinde göründükleri gibi kaybolmaya mahkûm olurlar. Gerçek, tarih sahnesinde gerçekleşmeyi, insan ilişkileri üzerinden değer belirimi oluşu ile bulur. Gerçeğin değer belirimi olarak görünüş bulması ve sonuçta galip gelmesi ile yalan olanın/ batılın galip oluşu geride bırakılmış olur. Hak olanın, diyalektik belirimler üzerinden gerçekleşmesinin zorluğu, hak olanın değer olarak içselleştirilmesi ve gereklilik oluşunun görünüş bulması için de gereklidir. İnsanlık hak olan ile ilerler. Hak olanın rahmet oluşu sebebiyle talep edilmiş olması, genele yaygın kılınması ile tesis edilmesi gerektiği üzere hak olanı tininde yerleşik kılar.

İşte siyaset, hak olanın insanlık tininde yerleşik olmasının gereği olarak yapılması gerekendir. İnsan haklarını gasp ve hadlerini ihlal etmeden

yapılması gerekendir. Bunun için ise çıta belirimleri ile biçimlenmiş bir hukuk değil, çatı oluşun belirimleri ile biçimlenmiş bir hukuka ihtiyaç vardır. İslam hukuku da siyasi alanda insanlığı kucaklayacak biçimde ilkesel oluşu kendinde barındırır. Fıkıhta sadece ceza hukukuna, İslam'ın şartlarına vb. indirgenmiş bir yaklaşım ile insanlık idealinde buluşulamaz. İslam'ın evrensel daveti kıyas alındığında klasik fıkha aşkın evrensel hukuk anlayışı ile İslam'ı görünüşe taşımak, her Müslüman âlimin, idealistinin, siyasetçisinin siyasi alanda yapması gerekenidir.

Tanrı ile insan arasında öznelde gerçekleşen hukukun, nesnel düzeyde siyasete zemin olarak gerçekleşmesinin olanaklı kılınması gerekir. Fırsat eşitliği, iktisadi adalet, hesap verilebilir olunması, denetlenebilir kılmak, birbirlerine izafi bağlamda yakin dururlar. Doğası gereği hak kılınmış olana göre eşit olunması, ereğe bağlı hak edişlerde fırsat eşitliğinin mümkün kılınmış olması, hesap verilebilir ve denetlenebilir olmak, hak ve had belirimlerine göre mümkün kılındığında varoluş, tanrısal olan rahmetin tesis edilmesinin gereği olarak bulunmuş olunur.

Denetlenmek; kişilik, özlük haklarını çiğnemeden, kişisel olan özellere dikkat etmek ile hadleri aşmadan, çoklu oluş içinde varoluşun mümkün olması sebebiyle olması gerekendir. Hakkı gereği ile evrensel hukuk çizgisinde denetlenen bir dünyada denetleme, büyük bir hapishane içinde var olmaya sebep değil, evrensel ortak değerlere bağlı olarak meşru olan varoluş alanı edinmenin gereğidir. Fırsat eşitliği, iktisadi adalet ve hesap verebilir olmaya bağlı olarak meşru alan içinde denetlenebilir olmak, çokluk içinde varoluşun ortak gerçeklikte mümkün olması sebebiyle özgürce yaşamanın gereğidir. Böyle olduğunda, herkesin hak ve had belirimleri ile kendilerini

gerçekleştirebilecekleri ve geliştirebilecekleri ortamlar da edinmek olanaklı olur.

Doğuştan itibaren biyolojik sebep-gerekçeler doğrultusunda edinilen tekbenci olunmasından yaklaşım ile bakıldığında da tarih olgusal deneyim ile bilinmektedir ki insan, denetlenmesi gerekendir. İnsan süreç varlığı olduğu içindir ki değişen özellikleri ile değer yargısal oluşta ne olacağına, nasıl tutum ve davranışlarda bulunacağına dair kestirilemez oluşta bulunduğundan dolayı, güvenilmez oluşuna karşı denetimi yapılması gerekendir. Ayrıca ilkeye bağlı olarak yönetilmesi gerekli olan ve ilkeye bağlı yönetilirken de birlikte varoluşun gerçekleştiğine dair uyanması ve terbiye edilmesi gerekendir. İnsanın tekbenci bir doğaya sahip olması, tarihsel olarak güvenilmez yönün de olduğunun kanıtları ile kaygının olduğu bir dünyaya bakıldığında, denetlenebilir olması gerektiği usuna varılır. Lakin denetim iktidar aracı olmaktan daha çok meşru değer alanında özgürce yaşamanın gereği olarak tesis edilmesi gerekendir. İnsanlığın gelişimine engel değil, güvenin tesis edilmesi ile öngörülü bir geleceğe adım atmanın hukuki bir gereğidir.

Haz, arzu, menfaat ve güç hırsından yana terbiye olmamış tekbenci insanın varlığı söz konusu ise hukuk ile toplum içinde normal ahlak normları beliriminde terbiye edilmesi gerekli olur. Hukuk zemininde siyaset, toplumun ortak değer kabullerine göre şekillenir iken ilişkilerin yönetilmesini gerekli görür. Böyle olmak ile beraber hukuk, ortak değer alanında her bireyin ilişkilerinde kendiliğini kontrol edebilmesi ve hukuki sonuç belirimlerine göre ilişkilerini de yönetebilmesini de gerekli kılar.

Özellikle vicdan düşünüldüğünde, hak olana göre kendilik kontrolünün sağlanması ve tekbenci oluşa aşkın ortak gerçeklikte ilişkilerin, hak

olana göre yönetilmeye çalışılması da gerçekleşir. Bu durumda ilişkiler, iktidar hırsı ile yönetilmek istenen değil, varoluş karşılıklı gerçekleşir iken ötekinin varoluş haklarının gözetilmesi ile sağlanmaya çalışılan rahmet tavrında gerçekleşir. Böylesi durumun nesnel düzeyde sağlanması da yukarıda bahsi gerçekleşen hukuk ilkeleri ile gerçekleşir/ gerçekleşebilir. Kendilik kontrolü olan ve ilişkilerini rahmeti önceleyerek yönetebilen insan için tekbenci oluşun çocukluğundan çıkıp yetişkin olmak söz konusu olur. İnsanlık ise hukuku tesis eder iken tekbenci oluşun çocukluk evresinden yetişkin oluş evresine geçmiş olur/ olma olanağı edinmiş olur. İnsanlıkta tesis edilecek hukuk ise yukarıda bahsi geçen, öznel oluşta karşılığı olan, meleklerin öznel kurumsal oluşunda tesis edilen, tanrısal olan hukukun seküler düzlemde tesis edilmesi anlamını taşır. Bu durumda ismine İslam denilecek olmasa da tesis edilen/ edilecek olan hukuk, İslam hukukudur. Bu hukukun tesis edilmesine en çok ihtiyaçlı olanlar ise günümün İslam âlemidir.

Olumsuz olanın tarihi düşünüldüğünde, hukuk herkes için olması gerekendir. Önemli olan ise imtiyaz sahiplerine göre biçimlenen ve ideolojik yaklaşımlar ile tektipleştiren bir hukukun kabulü değil, evrensel olanın hukuk olduğunun kabulüdür. Çokluğun içinde zengin değer belirimleri ile çeşitliliğin korunduğu, yukarıda bahsi geçen tanrısal olan yani evrensel olan hukukun tesis edilmesidir. Bunun içindir ki çıta belirimlerine haiz değil, çatı olacak ve insanlığı kucaklayacak bir hukuka ihtiyaç olduğunu görmek gerekir. Böylesi bir hukukta da kötülüğün (parçalayıcı, bütünden koparıcı, yozlaştıran, yalnızlaştıran, zulüm olan, hakikate örten vb.) sonuçları itibarı ile insanlığa zararı olanların yasak kılınması gerekir. Hakikate örtülü kalmaya neden olan günahların meşru kılınmamasına dikkat etmek gerekir. Hukuk meşru olanları belirli kılar iken ortak değer ve bilinç

alanında olması gerekenlerin belirli kılınması ile yaşamı biçimler. Bunun içindir ki çatı hukuka herkesin ihtiyacı vardır. Hakikate duyarlılığın/ açık oluşun önüne engel koyan, çeşitliliği öldüren, aynılaştıran vb. hukukun hukuk olmadığı da kesindir.

Hukuk bireysel ve toplumsal oluşta kendilik kontrolü ile beraber varoluşta bütünlüğün korunması, düzenin tesis edilmesinin gereğidir. Varoluşta bütünlük, kendiliğin karakter ve kimlik belirimlerinde gerçekleştirilmesinin bir gereği olarak olması gerekendir. Sonuçta yaratım, karakter ve kimlik belirimlerinde tinde kendiliğin şahıs olma zemininde yeniden yaratılması, kendiliğin karakter, kimlik belirimlerinde ilişkilerde ve gerçekleştirmelerde görünüşe gelmesi ise gerçeklik, kendiliğe tinde alan açmak ile ilişkilerinde ve gerçekleştirdiklerinde varoluşun nefesini almaktır. Bu süreçten takip edildiğinde, rahmetin adalet beliriminde kendiliğe farz kılınması, ahlak edinilmesi, Tanrı için varoluşundan yana yarattıkları ile nefes alması anlamını taşır. Sonuçta kendiliğin karakter ve kimlik belirimlerinde gerçekleştirilmesi ile varoluşundan yana nefes alınacak ise rahmetin hukuk zemininde tesis edilmesi gereklidir. İnsanlık tininde dahi buna net olarak tanık olunur.

Tarihsel olarak bakıldığında iyileşme, tekâmül, gelişim ilkeleri ile görülecek olan ise hep rahmetin öncelenmekte olduğudur. Gazap olarak yaşananlar ise rahmetin görünüş bulması ve tesis edilmesinin gereği olarak yerinde ve gerekliliğinde yaşananlardır. Zaten gazap olarak yaşanan ve gazaba da sebep olan kötülük rahmet olanın, hak olanın görünüş bulması ve adaletin tesis edilmesi gerektiğinin aklını belirli kılar. Olan bitene hikmeti gereği ile ne için olduklarının gerçeğinden böylesi bakıldığında, Tanrı’nın hukukundan daha iyi ve doğru bir hukuk sistemi hali hazırda tesis etmediğimiz görülür. Tesis etmediğimizi tesis etmemize sebep olay ve olgular ile yüzleştiğimizde

ise hukukun çatı olarak herkes için olduğuna bir daha tanık olarak herkes için tesis etmek gerektiğini anlarız.

Fırsat eşitliği, iktisadi adalet, hesap verebilir olmak ve denetlenebilir olmaktan bakıldığında hukukun çıta değil de çatı olarak tesis edilmesi gerektiğine tanık olunur. Çıta belirimli olan her hukuk projesi, birilerinin hukuku olarak tesis edilir iken adaletsizliğin de görünüşüne sebep verir iken adaletin tesis edilmesi gerektiğinin koşullarını belirli kılar. Ayrıca adalet ihtiyacı ve beklentilerine göre de hukuka dönüşe yol açar.

Adalet, rahmet, ahlak, hukuk ve siyaset çizgisinde görülmesi gereken ise tanrısal olanın yaşanmasının gerekli olduğudur. Sonradan edinilmiş/ yaratılmış olan gerçeklikte, varoluşun ortak gerçeklik oluşunda gerçeği yaşamak, tanrısal olanın gerçekleştirilmesi ile hakikatin görünüş bulmasında, hakiki oluşta Tanrı'nın yaşanmasına da olanak bulunur.

Rahmet çizgisinden hikmeti ile olan bitene yerinde ve gerekli oluşunda bakmak, -çok- iyimser olarak görüş sahibi olmak anlamında anlaşılmamalıdır/ değerlendirilmemelidir. Erekte olanın sonuçta görünüş bulması anlayışı ile olan bitene, ereğe bağlı olarak gerçekleşme nedenlerini -ne için olduklarını- bulmaları üzerinden bakabilmek anlamında anlaşılmalıdır. Rahmet gözden kaçırıldığında ise ne adaletin ne için olduğu ne de yaşananların anlam ve değer taşımalarına bağlı olarak ne için olduğunun anlayışı edinilemez. Yaratım çizgisinde rahmetin ve adaletin kavramlaştırılması ile varoluşta nelerin öncelendiğini görmüş olarak ne için olduğunu bir açıdan daha anlamlı kılma olanağı edinmiş olunur.

Tarihsel ve yaşamsal karşılıklarında böylesi bir gerçekliğe tanık olmak ile de insanın, Tanrı'nın hakikatine bağlı olarak yaşamaya mecbur

olduğuna ve yaratılmış dünyalarda da sonuç verilere göre tanrısal olanın gerçekleştirilmesine mecbur bırakıldığı görülür. Bu durumda ya Tanrı'nın hakikatine göre tanrısal olanda tanrısal oluşu hakiki olarak yaşayacağız ya da kendi cehennemine hüküm veren olarak cehennemi hak etmiş olarak yaşayacağız. Önemli olan ise tanrısal olanı yaşar iken tanrısal olan ile -her zaman- sonuçları/ hesabı ağır olana karşı bir çözüm bulunacağının da olanaklı olmasıdır.

İslam, tevhid dini olarak tanrısal olanın hakiki düzeyde nasıl yaşanması gerektiğini önceler. Tanrı'nın hakikatini bilmek, yaşanan her olay ve olgu üzerinden hem Tanrı ile iletişim kurabilmek (dua, şükür, hamd, düşünme, zikir vb. ile) hem de tanrısal olanı yaşamaya çalışmak ile bütün yaşam alanlarında Tanrı'yı gerçekliliği ile görünüşe taşımanın dini olarak görülür/ görülmelidir. İnsanın din olarak bulduğu ise Rabb ve Mürebbi isimleri ile Tanrı'yı, terbiyesinde beliren karakter belirimi ile olay ve olgular üzerinden yaşamasıdır. İslam tevhid dini olarak bu iki ismin beliriminde, diğer isimlerin de karakter belirimi olarak yaşanması sonucunda Tanrı'nın ahlakı gereği hakiki olarak yaşamayı olanaklı kılan dindir.

Vahiy bilgisi olarak Kur'an'a ve tarihsel olarak da insanlığa aynı değil, ayrıda değil özdeyişi ile bakıldığında; Tanrı'nın, kendisine ilkesi gereği yaşam tercihi anlamında din olarak rahmeti, hakkı/ gerçekliği, adaleti ve ortak varoluşta karakter ve kimlik belirimlerinde kendiliğini görünüşe taşımayı, kendiliğini tinde yaratmayı tercih ettiği görülür. Rahmetin tarihsel olarak iyileştirme, tekâmül ve gelişimde görünüş bulması, hak ile hep yeni bir dünya kurulmaya çalışılması ve adaletin tesis edilmek zorunda kalınması da bu gerçeği görünüşe taşır. Ayrıca insanlıkta, tanrısal/ evrensel olan kimlik belirimlerinin karakter belirimi düzeyinde içerilmesi sebebiyle gerçekleştirilmek zorunda kalınmasında da buna tanık olunur. İslam ise fıtri olarak hak kılınmış olan dinin,

Tanrı’nın yaşamsal ereğine göre insanın, hak etmiş olarak sonuçta edineceği dindir. Tanrı’nın hakikatine iman etmek, akıbete/ ahrete göre yaşamak ve salih amellerde bulunmak ile biçim kazanır iken Rahmetin, adaletin hak olanın gerçekleştirilmesi, yaşamda tesis edilmesi ile hak edilecek olandır. Böylece Tanrı dini, İslam dini olarak bahşedilmiş olunmasında biçim kazanmış olur.

***

Yaşam rahmet, adalet ve hak/ gerçek olana göre biçim kazanır iken ortak olunan gerçeklikte (gerçek evrensel olması nedeni ile ortak olunandır), çoklu ve çeşitli oluşun hilesine aldanmamak gerekir. Hakikatin, çoklu belirimlerde görünüş bulması içindir ki çokluk ve çeşitlilik nesnel olgusal oluşta olması gerekendir. Rahmet, adalet ve hak olan ile ortak varoluşta bulunulduğunu bilmekte isek hem hakikate duyarlı olmak hem de hakikatin üzerlerinden görünüş bulmasına neden nesnelliği önemsemek gerekir.

Bir yaşam felsefesi yapılacak ise çoklu ve çeşitli oluş içinde ortak gerçeklerin ilke bağlamında bilinmesi gereklidir. Rahmet, adalet, hak ilkeleri mevcudatın ortak gerçeği olarak bulduklarıdır. Hak kılınmış olana göre hak oluşunu bulan her varlık, rahmetin de bir belirimi olarak çeşitlilik ve çokluk içinde varoluşunu adaletin bir gereği olarak bulur. Mevcudat alanında süreksizliğe bağlı olarak hep bir yok oluşa tanık olunsa da her yok oluş ile yeni bir varoluşa devinildiği gözlemlenir. Yok oluş, var kılmanın bir gereği olarak olması gerekendir. Yaşamın böylesi gerçeği ile de barışmak gerekir. Hak olan barışılması gereken olarak önümüzde bulduğumuzdur. Hak olan ile barışmış isek ilişkilerimizde adaleti ve rahmeti önceleyerek yaşamayı da kendimize gerekli kılarız. Bu anlayış ile mevcudata yaklaşıldığında, yok etme önceliğinde değil, var etme önceliğinde olarak rahmeti ve adaleti ahlak edinmiş oluruz.

İnsan tekbenci oluşunda nefsi emmaresi ile vücud bulur. Nefsi emmaresi, doğaya dönük ve doğayı deneyimler iken kendi için kılmaya eğilimli olduğu yönüdür. Bu yönü ile insan, tekbenci karakterde nesnelerinde kendini bulan ve nesnelerine bağlı olarak kendini gerçekleştirmeye çalışandır. Koşul ve ihtiyaçlar doğrultusunda ortak yaşam biçimi edinir iken tekbenci oluşu, ortak yaşamın sürekli ve sürdürebilir kılınması içindir ki ilişkilerinde aşmak zorunda kalır. Rahmet ve adalet, yaşamsal olarak bir tercih değil, koşul ve ihtiyaçların

zorlaması nedeni ile gerekli oluşun gerçeğinde bulunanlar olur. Böylece insan tekbenci karakterine aşkın ahlak edinimi ile terbiye olması gereken olarak yaşamda yerini alır.

Koşulların zorlaması olarak böyle görülse de yaratılışı gereği ile insan, tekbenci oluşuna tanrısal dokunuşlarda denilebilecek ilkenin duygusunda belirimleri ile aşkın -rahmet ve adaletin öncelendiği tutum ve davranışlarda bulunur. Rahmet ve adalet dışarıdan edinilmekte olarak görülse de yaratılışı gereği insanın öz varlığından hareket ile bulduklarıdır. İnsanın öz varlığı Tanrı olduğu içindir ki rahmet ve adalet vahid oluşu gereği ile Tanrı'nın sıfat belirimleri olarak özneldeki duygu karşılıklarında görünüş bulur. Koşul ve ihtiyaç belirimleri ise öznelde imkân olarak bulunan ilkenin, görünüşe taşınmasının nesnesi olarak insan tininde yerini alır.

Tanrı vahid olması nedeni ile her varlığın ortak gerçeğidir. Mevcudatın üst gerçekliliği olarak hakikat beliriminde, olup bitmekte olanların öznesidir. Hakikate duyarlı kılınmış insanın hak olana göre gerçekleştirdikleri ile tarihsel oluşunda, ilkelerin gerçekleşmesi üzerinden kendiliğini görünüşe taşıyandır. Us ile bilinebilme, vicdan ile bulunabilme ve iman ile de tanık olunabilme olanağı olandır. Yaratılmışların hakikati olması sebebi ile de yaşamsal oluşunda bir olarak yaşanılandır. Tekbenci oluşta ve tekbenci oluşa aşkın ahlak belirimlerinde de yaşanan Tanrı'dır. Yaşam Tanrı'nın deneyimlenmesidir. Aslında ise çokluk ve çeşitlilikte, kendiliğini yaratım belirimlerinde aynı değil, ayrıda değil oluşta deneyimleyen Tanrı'dır. Her mevcut hakikatinden aldığı pay kadarı ile gerçekliliğini bulur iken istidadı kadarı ile Tanrı'yı yaşarken varoluşunu bulur.

Çift oluşlarda (eşler, anne- baba-çocuklar, mürşit-talip, yoldaş oluşlarda kardeşlik vb.) birbirine ayna olmak ve tamamlamak ile

bütünlüğün korunduğu ölçüde aynı düzlemde varoluşta bulunulur. Karşıtlık belirimi ile gerçekleşen diyalektik ile de değişim ve gelişim ile beraber hep yeni bir varoluş biçimine taşınma gerçekleşir. Böylece çift oluşların korunduğu bir dünyada değişen zamanlarda yaşanmaya başlanır. Değişen zamanlarda yaşanma olanağı edinilir. Böylece çeşitlilikte yaratılacak dünyalarında görünüş bulması sağlanır.

Önemli olan ise değişen zamanlarda çift oluşların korunarak insanın insana duyarlılığı, insanın insan ile ilişkilerde bulduğu ikinci yaratılışında insan oluşun değerinin yitirilmemesidir. Çift oluşlarda insan, insanın insan oluşunun anlam ve değer belirimleri ile yaşar. Yaşam çift oluşlarda anlam kazanır. Diyalektik oluşta ise değişen zamanlarda varoluş bulmakta olarak yaşanmaya çalışılandır.

Diyalektiğin olmadığı bir dünya düşünülemez olsa da diyalektiğin olduğu bir dünyada varoluştan, değişen zamanlar, dünyalar ve yaşamlardan bahsetmiş oluruz. Doğada yaratımın ve sadece varoluşun gereği olarak görülen diyalektik, çeşitlilikte yaşam görünüş bulur iken değişen zamanlara tanık olmak pek zordur. Meleklerin dünyasında da bu durum korunur iken kısmi değişimlere rağmen bulunulan dünyanın korunduğu görülür. İnsanlık âleminde ise diyalektik oluşun her düzey ve aşamasında gerçekleşmesi nedeni ile kendilik çeşitlilikte, zengin değer belirimi ve alanlarda gerçekleştirilir iken tümel belirimler her ne kadar korunsa da değişen zamanlar, yaşamlar ve dünyalara tanık olunur.

Böylesi bir yaşamda/ varoluşta önemli olan ise hak kılınmış olanda yaşar iken hak kılınmış olanı hak etmiş olarak yaşayabilmeyi edinmektir. Hak kılınmış olunan, rahmet olarak bulunmuş olandır. Her yaşanılan ise hak olanın (gerçeğin) görünüş bulmasının bir gereği olsa da sonuçları itibarı ile adalet gereği ile karşılıkları olandır. Bunun içindir

ki nesnelerine bağlı ve uzantıda olarak kendiliğin tekbenci oluşta yaşanmasının ve nesnelerine aşkın ilkelerde kendiliğin yaşanmasının sonuçları öngörülerek varoluşu, bir yaşam biçimi olarak görmek ve yaşamak gerekir. Tercih edilen, hak kılınmış ve hak edilmiş olanın dışında nesnelerinde kendiliğe yitik, hakikatin idrakinden uzak, ortak varoluşa/ yaşama duyarsız yaşamak ise sonuçlarına katlanmamız gereken bir gelecek bizi beklemektedir. Tercih edilen, hak kılınmış olan rahmeti, adaleti ve hak olanı önceleyerek hak etmiş olarak yaşamak ise kendiliği gerçekleştirir iken Tanrı'ya katılımcı ve yükselmekte olarak hakikati bulmaya ve ermeye daha yakin oluruz. Gelecek ise katlanmamız gereken değil, hak etmiş olduğumuz kazanımlar ile yaşayacağımız/ bulacağımız olarak bizi bekler.

Varoluş, şimdi ve burada varlıkta olarak bulunur. Geçmişin deneyimleri/ izleri ve geleceğe kaygı ve umut ile tutunur iken gerçekleştirmekte olunanlar üzerinden yaşanır. Nesnelerine uzanmakta ve ilkeleri gerçekleştirmekte olarak kendiliğin anlam, değer, duygu belirimlerinde gerçekleştirilmesi ile deneyimlenmiş olunmasında bulunur.

Tevhid, hikmet görüşü ile sonuçlardan hareketle olan bitene geri dönüldüğünde ise yaşanan acılar, acziyete düşmeler, travmalar vb. ile gazap içinde rahmetin tesis edildiği görülür. Kendilikte ve ilişkilerde bütünlüğün; varlık görüşü, ahlaki oluş, bireysellikte kimlik belirimi ve ilişkilerde üst kimlik beliriminde korunması ile beraber bakıldığında, geçmiş varoluşun rahmeti olarak barışılması gereken olması ile bilinç sahibi öznenin önünde durur. Geçmiş ile barışık, varoluşa dair ne varsa hakkı gereği hak kılınmış ölçüsünde yaşanması ile de gün-de olup bitmekte olanlar- ile barışık, geleceğe de Tanrı'dan ve kendiliğini gerçekleştirme biçimlerinden emin olarak umut ile yürünür.

Böylesi bir yaşamda, sibernetik düşünsel olunduğu içindir ki geçmişin izlerinde kalınan, günün oldubittilerinde yaşanan veya anlamsız ve belirsiz bir geleceğe bakılan varoluş belirimlerinden uzak yaşam biçimi edinilir. Doğanın görüngü düzeyinde belirişine aşkın, tanrısal anlam ve değer belirimleri ile yüklü olduğu gerçeğinde olup bitmekte olanlara, taşıdıkları hakikatin hürmetine daha duyarlı oluş yakalanır.

Kısasta/ karmada, yaşamın hak edişlere göre yeniden kurulduğu da düşünüldüğünde yaşam, daha dikkatli olarak yaşanmak zorunda kalınan olur. Tanrı'nın hukukunda, her gerçekleştirilenin hak edişlere bağlı olarak karşılığının verilmesi, kaygı ve umut çizgisinde varoluşu hakkı gereği ile yaşamaya zorlar. Varoluşu hakikatine bağlı olarak yaşamak böylece tesis edilmiş olur.

***

Tanrı'nın sınırsız olan kendilik alanında her ruh sahibi, kişi belirimleri ile farklı oluşta bulduğu, sınırlı kendilik alanında varoluşunu bulur. Ruh, sonradan edinilen değil, öze bağlı olarak kendilik/ ben oluşu ile kendinde varlık oluşunda varoluşunu bulandır. Kendiliğinde olan anlam ve değer belirimlerini ilişkilerinde gerçekleştirir iken kuvvet (melek oluşu anlamında) oluşu ve gerçekleşme erkinde irade sahibi oluşu ile de özne oluşunda görünüşe taşınandır. Nesnelerine bağlı olarak kendiliğin her gerçekleştirilmesinde de kendiliğine direkt tanık olunan değil, gerçekleştirdiklerinin özne oluşunda görünüş bulur. Ereğinde kendini gerçekleştirdikleri ile de tinini gerçekleştirdiklerinde bulan olarak yaratılan gerçeklikte varoluşunu bulur. Melek, cin, nebat, hayvanat, insan oluşun tininde, çeşitlilikte varoluş biçimlerinin açık olmasında da buna tanık olunur.

İnsan tininde, kendiliğin gerçekleştirilmesi ile yaratılmış gerçeklikte, yaratılmış gerçekliğin öznesi olarak bulunulur. Böylesi yaratımda Tanrı'ya yaratımında katılımcı olunması ile kendiliğin, ilişkilerde açık olan anlam ve değer belirimleri ile tinde yeniden yaratılmış olmasına tanık olunur.

Sınırlı olan kendilikte, Tanrı'nın nurundan beslenme olanağı edinildiğinde ise kendilik alanı büyüyen bir yaratılışta bulunur. Zaten doğadan beslenir iken bunun olanağı edinilmiştir. Önemli olan ise ilkeleri evrensel belirimde hakkı gereği gerçekleştirmek (salih amel) ile hem tanrısal olan ilkeleri yaşamak hem de tekbenci anlam ve değer belirimleri ile şekillenen varsayılan dünyadan arınmaya, hakkı gereği yaşamaya olanak edinilmesi ile Tanrı'nın nurundan beslenmenin olanağının artırılmasıdır. İbadetler (özellikle nafile ibadetler) ile de bunu sürekli kılmak mümkündür. İnsan, beden olarak doğaya ait görülse de tanrısal/ evrensel olanda yaşar iken melekeleri zemininde dilde yeniden yaratılışını bulmaktadır.

Bunun ile beraber insan, nurdan beslenmesi ile beraber hem kendilik alanı büyürken hem de kendilik alanında nur zemininde yeniden yaratılmaktadır. Zaten ruhun nurdan, nurun anlam ve değer yüklü olması ile yaratılmış olduğu düşünüldüğünde ilk yaratımına uygun olarak insanın, nur ile kalıcı olan yeni bir varoluş biçiminde yaratıldığı görülür. İnsanın ve diğer canlıların biçimsel oluşuna bağlı olarak değişim süreci ve evrelerini bilmek amacı ile geliştirilen kuram olarak evrim, içerikte yüklü olunan anlam, değer, meleke, karakter belirimlerinde gerçekleşen geliş ve tekâmülden yoksun ruhsuz bir dünya görüşüne tanık kılar. Nesnel biçimsel oluşun değişim ve dönüşümlerinden farklı olarak gerçekleşen asıl evrim ise bedene ait yaratılışa aşkın oluşta, insanın nurda ikinci yaratılışının tamamlanması ile sürekli oluşu bulmasında görülür. Artık değişimler sonucunda dönüşüm düzeyinde yeni bir varoluş biçiminde bulunuluyordur.

Böylesi bir varoluş biçiminde dikkat edilmesi gereken ise insanın, gerçekleştirdiklerine bağlı olarak kendilik alanına -anlam ve değer belirimleri ile duygusunda ve niyetinde- kattıkları ile yaratılmış gerçeklikte varoluşunu bulunduğu/ edinimleri ile bulacağıdır. Hak edişlere bağlı olarak kendilik alanın yeniden biçim kazanmasında önemli olan, hangi anlam ve değer belirimlerinin kendiliğe katıldığı ve bu doğrultuda kendiliğin gerçekleştirdiğidir. Bilgi belirimi ile kendiliğe her katılan, karakter belirimlerinde yerleşik, melekelerde de işlevsel kılınırken kendilik alanı yeni her bilgi belirimi ve anlam ve değer yüküne göre yeniden biçim kazanır. Yani iç dünya, her yeni olan ile değişmiş olarak yaşanılandır.

***

Kendilik alanında meleke belirimlerinde gelişimin, anlam ve değer belirimlerinde zenginleşmenin olması, yaratım ürünleri verir iken kendiliğin gerçekleştirilmesi ile de olanaklıdır. İnsanın hakikatine bağlı olarak yeni ürün yaratımında iken hizmet ettiği sıfat ve ismin beliriminde olarak Tanrı'dan -nurundan- beslenir. Kendisine ruh üflenmesi, olmuş bitmiş değil, her yeni olanı gerçekleştirir iken yeniden bulduğudur. Tanrı'dan anlam ve değer yükü belirimi olan nefes/ ruh aldıkları ile yeniden yaratan ve yaratırken kendisinin de yeniden yaratıldığına tanık olunan insana tanığızdır. Bu durumda düşüncenin ve dilin yaratım gücüne sahip insanın, olmuş bitmiş değil, süreç varlığı olarak hep olmakta olan oluşu ile karşılaşılır.

Bunun içindir ki dilde, dilin anlam ve değer yüklü bilgi belirimlerinde (nur zemininde oluşan/ oluşturulan bilgi paketçiği formlarında) yeniden yaratılışını bulan için, dili önemsemesi önceliklidir. Sözün anlam ve değer belirimlerine göre tesir gücü ile beraber karşılıklarının Tanrı varlığında oluşturulması da söz konusu olan ise dile bir daha dikkat etmek yerinde olur.

Eskiler "büyük lokma ye ama büyük söz söyleme" derlerdi. Yaratımda en önemli rolünü üstlenen sözün, sorumluluk taşıması bu nedenledir ki önemlidir. Sözün gerçekleştirilmesine bağlı olarak karakter ve kimlik edinimlerinin görünüş bulması da söz konusu olduğu içindir ki söze bir daha dikkat etmek gerekir. Söz anlam ve değer yüküne bağlı olarak gerçekleşme eğiliminde gerçekleşme erkine bürünmesi ile gerçekleşecek olandır. Bu nedenledir ki söz ile gerçekleşen dünyanın içinde yaşanılacak olunduğu içindir ki söze bir daha dikkat etmek gerekir.

İçinde yaşadığımız dünya söz ile biçim kazanmış iken yarına bırakacağımız dünyanın daha güzel olmasına dikkat etmek gerekir.

İman eden bir kişi olarak, gerçekleştirilmiş olanların -önceden gönderilenlerin- gelecek olarak bulunması da düşünüldüğünde, yarına bırakacağımız dünyanın gelecek olarak bulacağımız dünya olduğu ile karşılaşılacaktır. Geleceğe miras bırakmaya aşkın geleceği miras olarak bulacak isek söze bir daha dikkat etmemiz gerekir. Yalanın cehennem olarak biçimlendiği bir gelecek, güzel bir sözün cennet ağacı olarak biçimlendiği bir dünyada miras, geleceğin miras bırakılmasıdır. Hazreti Muhammed'in "cennete, Sübhânallahil azîm ve bihamdihi, diyerek ağaç ekiniz" vb. hadisi şerifleri düşünüldüğünde miras, geleceğin miras olarak bırakılmasıdır. Sonuçta ise her kişi kendisine gelecek olarak bıraktığı mirasının dışında bir şey bulmayacak olduğu içindir ki söze dikkat etmelidir.

Her düşüncenin söz ile olanaklı olduğu ve gerçekleştiğinde ise öznelde ve nesnel karşılıklarında yeni bir dünya yaratımına sebep verdiği düşünüldüğünde, geleceğe miras bırakılanın, geleceğin miras alınması olduğu görülür. Hiç ölmeyecek gibi yaşanılan ve içinde bulunulan dünya, geleceğin inşa edildiği ve gerçekleştirilenlerin sonuçları ile bulunacağı bir dünya olduğu içindir ki söze bir daha dikkat etmek gerekir.

Sözün böylesi önemli oluşu nedeni ile olsa gerek ki bir hadisi şerifte "âlimlerin mürekkebi, şehitlerin kanından efdaldir" diye buyrulmuştur. Şehitlerin mücadelesi ve kanı ile gerçekleşen, mevcut anlam ve değer belirimleri ile biçim bulan dünyanın ve yaşanıldığı alan ve mekânların korunmasıdır. Âlimlerin mürekkebi ile gerçekleşen ise hem mevcut dünyanın anlam ve değer belirimlerinin genele yaygın kılınması ile korunması hem de yeni anlam ve değer edinimleri ile beraber yeni bir dünya kurulmasının öncelenmesi ve yeni dünyalara taşınılmasına sebep vererek ürünler vermeleridir. Bundan olsa gerek ki Mevlana Celâleddin Rumi "dün dünde kaldı cancağızım, yeni şeyler söylemek

lazım" demektedir. Zaten her yeni dünya, kendi koşul ve ihtiyaç belirimlerine göre yeni bir şey söylemeyi gerekli kılar. Söyleyecek -yeni bir- sözü olmayanlar ise tarihin sayfalarında unutulmaya mahkûm olur.

Bunun içindir ki evvela düşünceyi öncelemek gerekir. Şehitlerin mücadelesi ve kanı ile zaten, Bedir'de, Uhud 'da, Haçlı seferlerinde, batının sömürgeci ve emperyalist oluşunda, Çanakkale'de, Kurtuluş savaşında yeteri kadar bedel ödemişizdir. Öz değerlerine yani kurucu değerlerine sahip çıkarak, yeni söz söyleme cesareti olan âlimlere, değerlere duyarlı kılacak estetik yargıda yeniden bir dil oluşturacak sanatçılara ve her şeyden önce adanmış ruhlara ihtiyaç vardır.

***

Habermas, dilde öncelikli olanın anlam aktarımı olduğunu ifade eder ve dili iletişim aracı olmaya indirgemiş olarak analiz eder. Analiz etmekle de kalmaz özneler arası ilişkide iletişimde ahlak, kültür beliriminde günlük dil kullanımı ve söylem düzeyinde dilin aktarılan anlama bağlı olarak iddia taşıması ile tahakküm gücünün dışında kullanılmasının mümkün olup olmadığı yönünde araştırmalarını geliştirir.

Elbette ki dilde öncelikli olan, anlam/ bilgi aktarımıdır. Dilin anlam aktarım ile beraber iletişim aracı olması da öncelikli belirimlerindendir. Böyle olmak ile beraber dil, sadece bilgi aktarımı değil, bilgiyi amaçsal oluşa bağlı olarak değer beliriminde kullanma olanağını da verir. Dilin değer yargısal olarak eyler olduğu yani anlamın değer oluşunun tesir gücü ile eyleme gücü taşıması; sözün iddia taşımasından daha çok anlamın eril gücü ve amaca bağlı dilde kullanılması doğrultusunda anlamın değer belirimli olmasından dolayıdır.

Wittgenstein ve Habermas dili iletişime indirgerken, düşüncenin görüngüsü olması doğrultusunda düşüncenin yaratım olanağı kazanmasının nedeni oluşta dilin, anlam ve değer beliriminde öznelde yaratıma neden olduğuna uzak düşerler. İletişimde dil, pragmatik düzeyde karşılıklarına göre kullanılır. Dilin, özneler arası iletişimde bulunmak, bağ kurmak, gerekçeli söylem belirimi ile ikna etmek, baskın ifade belirimleri ile tahakküm etmek vb. amaç belirimlerine göre kullanılmasında pragmatik işlevsel oluşuna tanık olunur. Pragmatik düzeyde dilin, kullanım biçimsel oluşuna bağlı olarak amaçsal kullanımı doğrultusunda anlamın değer belirimine göre eyler oluşa haiz olduğu görülür.

Böyle olsa da anlam ve değer dünyası oluşurken dilin, düşüncede karşılıklarının oluşması ile hem öznelde hem de nesnel belirimli araç

edinimlerinde yaratım gücünün görüngüsü olduğu görülür. Düşünce yaratıcı erke haiz oluşunu dil ile kazanırken dil, yaratıcı dokunuş olarak görünüş bulur. Kullanım biçimsel oluş belirimine göre de dokunulan her alanı, anlam ve değer yüklemleri ile değiştirme ve dönüştürme olanağı olarak görülür.

Bulunulan evren içinde her şeyin anlam ve değer içeriklerinde biçimsel oluşa haiz olduğu düşünüldüğünde temsiller dünyasında var olma durumunda bulunulduğu görülür. Bu nedenledir ki bulunulan evren içinde her şey, amaca/ ereğe/ sonuçlara bağlı olarak görünüş bulur iken dil belirimli oluş içinde yer edinirler. Var olan her şey, anlam ve değer belirimleri ile biçimsel oluşun beliriminde temsil dünyasında bulunmuş olarak yaratıcılarının, dil biçimsel oluşta var kılması ile vücud bulmuştur. Eskiler dili hâl (durum biçimsel) ve kâl (söz biçimsel) biçimsel olmak üzere iki düzeyde sınıflandırırken de bu doğrultuda temsiller dünyasına bakmışlardır. Asıl temsil olanlar melekût olduğu içindir ki yer kürede var olanlar gölge olma düzeyinde temsil özelliği taşır demişlerdir.

Temsiller dünyası, düşüncede dil ile temsil edildiğinde öznel ve nesnel dünya arasında bağlantı kurulmuş olunur. Düşüncenin yaratıcı gücü ile yaklaşımda olarak dil ile hem öznelde hem de nesnelde anlam ve değer dünyası kurulduğunda ise dil, yaratılmış gerçeklikte varoluşun belirleyicisi olur. Buna rağmen dil, anlamın/ bilginin öznelde dirimsel ve işlevsel oluş belirimlerinde ayrıca kullanım biçimsel oluşunda usun bir görüngüsü olmasından öte değildir. Temsilde taşıdıklarını öznelde yaşamsal olan meleke, karakter, duygu vb. belirimlerine bıraktığında ise varoluş sınırı da belirmiş olur.

Dil, pragmatik düzeyde kullanım biçimsel oluşundan hareket ile alan belirimlerinin ilkelerine, normlarına göre değer yargısal oluşta kullanılır

iken etik oluşun görüngüsüdür. Usun pratikte etik biçimsel olarak işlevsel oluşunda öznesini de özneler arası ilişkide kullanım biçimine göre etik kılmaya eyler. Meşru/ evrensel olan ortak değere göre biçim kazanan ahlaki tutumlarda -karakter belirimlerinde- dilin etkisi kullanım biçimsel oluşunda görülür. Ahlaki tutum, dil ile ifade edilendir, eylem ve edimsel oluş durumları da dil ile kritiği yapılandır. Her ifade ayrıca eylem ve edimin kritik edilmesi, değer yargısal oluşta belirirken özneler arası ilişkide duygu, davranış ve tutum belirimlerinde karşılık gördüğünde dil, ahlaki belirimlerde görünüş bulmaya eyler.

Ahlak, ortak deneyim olarak çoklu gerçeklikte varoluşun bir gereğidir. Böyle olmakla beraber temsiller dünyasında varlıksal düzeyde hakikatin, var olma durumlarında ahlak belirimli olarak görünüş bulması söz konusu olduğu içindir ki ahlakın olmadığı varoluş durumlarından bahsedilemez. Her var olma durumu ideaya içkin anlam ve değer beliriminde içerikte gerçekleşir iken varoluş; içerik, biçim, irade, karakter, tutum, davranış, seçim vb. farklı formasyonlarda ahlak belirimli olarak görünüş bulmaktır. Hakikat, ahlak belirimli olan her var olma durumunda yaşanıyor olsa da güzel ahlakın olmadığı durumlarda asli düzeyde yaşanıyor olmaz, görünüşe taşınmaz.

Etik ise bazı düşünürlerin de dediği gibi normlar ile belirli kılınan olsa da öznel düzeyde görünüş bulurken ortak değer belirimlerinde ilişkileri belirli kılan ahlakın, kamusal alanda nasıl yaşanması gerektiğini de belirli kılar. Etik, kamusal alanda ilişkilerin, iletişimin nasıl gerçekleşmesi gerektiğinin ahlak biçimsel belirleyenidir. Her alan ilkesine göre norm belirimli olarak etik oluşun da belirli kılındığı görünüş biçimine sahiptir. Evrensel düzeyde etiği belirli kılan hukuk ise kurumlar, alanlar ve özneler arası gelişen ilişkilerin nasıl olması gerektiğinin normlarını taşır. Düşünürlerin de dediği gibi ahlak, ortak değer belirimi olarak özneler arası entegrasyonu sağlar. Hukuk ise

kurumlar arası entegrasyonu sağlar iken özneler arası ilişkileri de norm belirimli etik oluşta belirli kılar.

Bu durumda evrensel norm belirimleri ile çatı olacak hukukun tesis edilmesi sonucunda özneler arası ilişki ve iletişimin nasıl olması gerektiğini belirli kılar iken özneler arası entegrasyon değilse de beraber yaşama olanağının edinilmesidir. Dil, anlam ve değer belirimlerinde öncelikli olarak iletişimde görülür iken değer yargısal oluşu doğrultusunda ortak değer edinimi sonucunda aidiyetlerin, sorumlulukların belirli kılınması ile hem özneler arası entegrasyonun bir aracıdır hem de öznesini değişen dünyalarda bulunmaya eyler. Böyle iken karşıt belirimli değerler söz konusu olduğunda eylemlerin, edimlerin kritik edildiği ve yargılandığı biçimsel oluşunda öznelde ve özneler arası ilişkilerde ahlaka, alan ve kurumlarda ise etik oluşa eyler.

Değerler dünyasındaki çeşitlilik ve karşıtlık, farklı oluş belirimleri ile ilişkilerde ahlakın gözetilmesini gerekli kılar iken hukuksal olarak da ilişkilerin, iletişimin nasıl olması gerektiğini deneyimler, tarih bilinci ile görünür kılar. Değişen dünyalarda değişen koşul ve ihtiyaçlara göre ilişkiler ve iletişim yeniden ve yeni olan durumlara göre biçim kazanırken ilkesel oluşa haiz çatı belirimli hukuka, ahlakın muhafazası için ihtiyaç duyulur. Hukuk çatısı altında özneler arası ilişki ve iletişimlerde de meşru olan ortak değer belirimleri doğrultusunda ahlak önceliklere göre biçimlenirken, tutum ve davranışlarda karakter belirimli olarak görünüş bulur. Karakter biçimsel oluşta ahlak, toplumun ortak yönelimlerinde görünüş bulur.

Hukukun çatı belirimli olarak üstünlüğü evrensel normlar ile tesis edilir ise ahlak, herkes için gerekli olması sebebiyle tekbenci olmakta görünüş bulan kötü ahlaka aşkın olarak güzel ahlaka tekâmül edilmekte olarak bulunması gerekendir. Hukuk ile sonuçlardan

hareketle yaptırımlar/ cezalar ile ödevlerin, meşru olanların hatırlatılması söz konusu ise insanın terbiye edilmesi gerektiği de öncelenmiş olur.

Bu doğrultuda ortak yaşam alanlarında farklı yaşam biçimlerine varoluş hakkı verilecek ise meşru olanlar çizgisinde ortak yaşam alanlarını -kamusal- alanları- belirli kılan çatı hukukun tesis edilmesi gerekir. Dil hukukun dili olduğunda, hukukun hâkim gücünün dışında tahakküme müsaade edilmemiş olunur. Özneler arası ilişkide ise dil, vicdanın dili olduğunda, tahakkümün dili aşılmış olarak hakkaniyetin gözetildiği bir dile sahip olunabilir. Tanrı'nın kulları üzerindeki bilinmeyi isteme hakkı söz konusu ise tevhid diline ihtiyaç vardır. Tanrısal görü söz konusu ise hikmet diline, felsefeye ihtiyaç duyulur. Değerlere, sonuç belirimlerine dair nasıl yaşanması gerektiğinin usu için ise Kur'an'a başvurmak gerekir. Özneler arası ilişkide de hakkaniyeti gözeterek muhatabın önemsendiği, letafete haiz ahlaki oluşu barındıran bir dile her zamanda ihtiyaç vardır. Dil böylesi biçimsel ahlaki olduğunda, özneler arası entegrasyona yardımcı olan nesnel oluşunda kullanılır. Tahakküm biçimsel kullanılan bir dil ile özneler arası entegrasyon beklenemez. Bu durumda dile, ortak bir dünya kurmak için ne kadar ihtiyaçlı olduğumuzu da ifade etmiş bulunmaktayım.

Karşıt değer belirimli bir dünyada, ötekine karşı kullanılacak biçimde değer içerikli olarak biçim kazanan ve yıkıma dair kullanılan bir dilin, nelere sebep verdiğine yakinen tanığız. İnsan değer varlığı olsa da değişen zaman ve dünyalar içinde bulunulmakta ise karşıt değer belirimlerinde var olunduğu içindir ki uzlaştırıcı, demokratik, -mümkünse eğer- katkı düzeyinde yapıcı bir dile her devirde ihtiyaç vardır/ duyulur. Tevhidin, hikmetin, hak olanın, rahmetin, adaletin öncelendiği bir dil, insanlığa yıkıcı değil de yapıcı düzeyde katkı sağlar. Böyle olsa da değişen dünya ve zamanlarda yaşanmakta ise karşıt

değer belirimlerinde ötekileştirilen üzerinden varoluş tutumu, meşruiyet arayışı, ötekini yok saymak vb. olduğu sürece insanın birbirini anlamaya dair bir dil oluşturması -imkânsız değilse de- zordur.

Dilin, kulanım biçimsel olarak ahlaki olduğuna tanık isek ahlakın da ortak deneyim olarak entegrasyona neden varoluş belirimi olduğundan, olması gerektiğinden bahsetmekte isek birbirimizi anlayabileceğimiz ortak anlam ve değer belirimli bir dil oluşturmanın imkânsız olmadığını da bilmek gerekir. Bu ise dilin tarih olgusal olarak edinilmesi sebebiyle zaman sürecinde olması olanaklı bir durumdur.

Felsefenin eleştirel ama gerçek olana dair uzlaşı içeren dili düşüncede bizi buluşturur. Hukukun yargısal olan dili, beraber yaşamayı olanaklı kılar. Tevhidin öznel gerçekliği görünür kılan dili, öznel olan tümellerde buluşturur iken öznelliğe duyarlı olmaya sebeptir. Hikmetin sonuç belirimli biçimlenen dili, gerçeklikte buluşturur iken olan biteni yerinde ve gerekliliğinde kabullenmeye değilse de görmeye nedendir. Sanatın kucaklayıcı dili, ortak noktalarda (anlam, değer, duygu vb.) ve deneyimlerde buluşturur. Bilimin -günümdeki bilimsel anlayışın- nesne olgusal olanı açıklayıcı dili ise nesnel olan üzerinden hakikate doğru ilerlendiğini görünüşe taşır. Bu gibi dil belirimlerinin zaten tarih olgusal olmaları doğrultusunda küresel ölçekte ortak deneyimler olduğu düşünülür ise ahlaki, siyasi, kültürel vb. düzeyde insanlığın/ insanın, insana ve hakikate daha duyarlı olduğu bir dil edinmesi mümkündür.

Hak olanın batıl olana üstün geldiği tarih olgusal süregeliş düşünüldüğünde, değişen dünya ve zamanlar söz konusu olduğunda, yarının dünyasında da ayrıştırıcı ve ötekileştiren dile tanık olunması kaçınılmazdır. Dinler açısından bakıldığında ise tevhitsel görü, değerler düzeyinde farklı olunmasına rağmen her gerçekleşenin hikmet üzeri olduğunun ve Tanrı'dan olduğunun usu ile daha kucaklayıcı bakış

perspektifine sahiptir. Hazreti Muhammedin veda hutbesi, Mevlana Celaleddin'i Rumi'nin "ne olursan ol gene gel" ve diğer tasavvuf ehlinin kucaklayıcı ifadeleri de bu anlamda önemlidir.

Savaşa odaklı değil de insana odaklı yaşamak ve siyaset üretmek söz konusu olduğunda aynı dili konuşuyor olarak buluşmak mümkündür. Değer farklılıklarına rağmen hak olana göre meşru olan ortak değerler ile beraber yaşamak da mümkündür.

***

Not: Bu bölüm, keşifler ve kanaatler doğrultusunda ifade edilen tespitleri içerir. Genel anlamda metnin hangi zeminden yaklaşım ile biçimlendiğini anlamak adına açıklayıcı olan bir bölümdür. Metinde genel anlamda biçim kazanan varlık görüşünün daha anlaşılır kılmak için yazılmıştır.

*

Daim yaratış, her daim yeni bir oluşta -tavırda- gerçekleştirdikleri üzerinden gerçekleştirdiklerinin öznesi olarak Tanrı'nın Tanrı oluşta kendisini görünüşe taşımasıdır. Tanrı oluş, olmuş bitmiş bir yaratımın dışında kalmak değil, olup bitmekte olana içkin olarak gerçekleştirdiklerinin öznesi olmakta görünüş bulmakta gerçekleşmektedir. Daim yaratışta tanık olunması gereken Tanrı ise kendisinin töz oluşunda yaratırken ve kendi dışı olmadığı içindir ki kendi dışında yaratımda bulunmayandır. Yaratımda, yarattıklarına kapsayıcı olmakta iken hem yarattıklarına içkin yaratıcı özne hem de aynı değil, ayrıda değil gerçeğinde Tanrı oluşu gereğinde, aşkın varlık olmak kaçınılmaz olarak bulunur.

İçkin olunan ise yaşamsaldır. Yaşamsal oluşunda ise yaşanılmak zorunda kalınandır. Yaratım belirimleri içinde doğa, zaman, mekân, şahıs, Tanrı vb. olarak içkinliğe dair her ne var ise öznelde/ tinsel oluşta yaşamsaldır/ yaşanandır. Tanrı'nın Vahid oluşu gereği ile kendisine dair ne sıfat varsa meleke, ne isim varsa da karakter belirimleri ile içkin olmasından alındığı pay/ istidat kadarıyla öznelde yaşamsal oluşunda bulunur iken yaşanmak zorunda kalınandır.

Tanrı'nın vahid olması gereği ile daim yaratışta görünüş bulan her oluş belirimi, her ne kadar -varoluş eşiklerinin yasa beliriminde- nesnel düzeyde görünüyor olsa da öznellik taşıdığı içindir ki tanrısaldır. Bu

durumda hareket, Tanrı'nın hareketi olarak daim yaratım ile düşünüldüğünde edimsel olur iken aşkın olmanın da gereği olarak tanık olunması gerekendir. Gerçekleştirdiklerinin öznesi olmakta iken hareketin sahibi olarak yarattıklarına aşkın oluş kaçınılmaz olarak bulunur. Gerçekleştirdiğine hem töz hem de şahıs oluşu ile içkin iken varlıksal olarak da aşkın olmak kaçınılmaz olarak bulunur.

Yaratım, özsel potansiyel olan nurun/ enerjinin töz olarak kullanılması, öznelliğe dair olan özsel sıfat, meleke potansiyel belirimlerinin görünüş bulması ile hem kendiliğin gerçekleştirilmesi hem de yaratım ürünlerinin verilmesi ile gerçekleşendir. Daim yaratış ile görülmekte olan ise Tanrı'nın hem özsel olarak töz ve şahıs oluşunda yarattıklarına içkin olması hem de öznel sıfat ve hareket belirimleri ile aşkın varlık olmasıdır. Mevcudatta öznelliğe dair her sıfat (görme, duyma, bilme vb. evrensel ortak belirimler) hem içkin oluşta hem de nesnelliğe aşkın olmaları ile görülür. İlahi isim belirimlerinin varoluşa dair karakter belirimleri olarak görünüş bulması da tanrısal/ evrensel olanda ortak olunduğu gerçeğini görünür kılar. Tanrı'nın aşkınlığı, içkin olduğu belirimleri ile gerçekleştirdiklerine aşkınsal oluşunda görülmesi gerekendir. Bu, aynı değil ayrı da değil gerçeğinin farklı bir biçimde anlamlı kılınmasıdır.

İçkinlik ve aşkınsal olmak, tanrısal/ evrensel olanlar ile değerlendirildiğinde Tanrı'nın belirimlerinde tanıtlanmasıdır. Tanrı, yaratıcı erk sahibi olandır. Yaratıcı erk sahibi olarak hem gerçekleştirdiklerinin öznesi olan şahıstır hem de yarattıklarının tözü -cevheri- olandır. Olması gerekeni olarak bulunması gerekendir. "Oluş, doğa nedenlerine bağlı olarak gerçekleşendir" denilerek; daim yaratışın ve daim yaratışta hep ilk neden olarak Tanrı'nın bulunması gerektiğinin kanıtına itiraz edilecek olunur ise doğadaki daim

değişimde, oluş belirimlerinde gerçekleşmelerin yaratım olduğuna kör olunduğunu söyleyebiliriz.

Bu durumda Kur'an'da sonuç belirimlerden yaklaşım ile ifade edilen ayetlerin test edilebilir olması gerçeği, Tanrı varlığının kanıtı olarak önümüzde durur. "Yakin gelene kadar ibadet et. Hayr yaptığınızda kalplerde muhabbet -yaşam sevinci- yaratırım. Zere kadar iyilik veya kötülük de yapsanız sizi bulur. Dua edenin duasına icabet ederim." vb. ayetleri ile Kur'an, Tanrı'nın kanıtı olarak meydan okuyuşu belirimi ile insanlık tininde yerini almıştır. İnsanlığın diyalektik oluşta vücud bulduğu, insanın süreç ve evre varlığı olduğu gerçeklerine de ayna tutulur. Gözlemlenebilir olana böylesi tanık kılarken de bilimsel tutum korunur. Dağların hareket ettiği vurgulanır iken yeryüzü hareketlerinden bahsedilmiş olunması, demirin dünya dışı kaynaktan olduğu vurgulanırken de amaca bağlı oluştan bahsedilmiş olunması, suların birbirine karışmaması ifade edilirken oransal yoğunluklarına göre varoluş eşiklerinde varoluşun belirli kılındığından bahsedilmiş olunduğu felsefi olarak anlaşılabilir.

Nurun/ enerjinin yapısal olarak ("inci tanesine benzer") tarifi yapılırken de sonuçta bilinebilecek olması da vurgulanmış olur. Bu ve benzer durumların bilimsel tutum korunarak vurgulanması önemlidir. Rüyaların, varoluşa dair anlam ve değer belirimlerine göre içerildikleri biçimsel oluşta görünüş bulması da imgenin; olana, olmuşa ve olacağa dair bir dil olarak kullanılabilir olduğunun göstergesidir. Tarih olgusal olarak Kur'an, bilimsel gelişimlere göre değerlendirildiğinde de tarihsel yürüyüşte test edilebilir olan ifadelerin gerçek oluşunda Tanrı'yı, gerçekleştirdiklerinin öznesi olarak görünür kılar. Felsefi olarak tanıtlaması yapılacak olan ayetlerinin bilimsel olarak bilinecek olması gerçeğini de taşıdığı unutulmamalıdır.

Bu bağlamlarda Kur'an bilimsel tutum ile vücud bulmuştur. Doğa olay ve olgularının, sibernetik döngüsel oluşta varoluş eşiklerinin belirli kılındığı yasalar ile görünüş bulduğu ayrıca tinsel oluşta da karakter ve kimlik belirimlerinde sibernetik olunması gerçeğinde ilkeler ile vücud bulunduğu gerçeğini de anlam olarak kendinde taşır.

Asıl sorulması gereken soru ise 'Tanrı'nın nasıl Tanrı olduğudur". Elbette ki yaratım sonucunda her oluş beliriminin öznesi olarak Tanrı olmak, sonuçta edinilmiştir. Karakter ve kimlik -esmayı hüsna- belirimlerinde onanması ile de Tanrı oluşun belirimlerinde Tanrı olarak kendiliğin vücud bulduğunu belirtebiliriz. Her karakter ve kimlik belirimi, sonradan edinildiği gibi varoluşun ortak gerçekliliğinde Tanrı ve muhatapları ile ilişkisinde gerçekleşen kişi beliriminde tinsel oluşta vücud bulma belirimleri olarak Tanrı oluşun nasıl gerçekleştiği gerçeğini taşır.

Böyle olmak ile beraber bu soru, kendinde varlık olarak şahıs oluşta Tanrı'nın nasıl var olunduğunun cevabını da ister. Sınırsız varlık alanında hem daim yaratırken, hem içkin ve aşkın oluşunu korurken hem sınırsız varlık alanında yarattıklarını idare, idame ve ikame ederken hem her bir yarattığı ile ilgilenirken hem de yarattıklarına duyarlı oluşunu korurken nasıl Tanrı olunduğunun cevabını edinmek zorlaşır.

Kanaatim o ki Tanrı'yı tanımayan veya kabul etmeyen, ateist olanların bu doğrultuda "Tanrı yoktur" savlarını geliştirmeleri gerekir. Çünkü böylesi bir Tanrı, günümüz bilimi ile kanıtlanmaktan uzak durur. Bilim kanıtlamanın alanıdır. Yanlış kıldıkları, gerçeğe ayna tuttuklarıyla yanılgılara eleştirel olması doğrultusunda açtığı yoldan devam eder. Sonuçta ise izafi oluşun gerçeğinde her olay ve olgunun birçok gerçeğinin olduğu ayrıca birçok gerçeklilikte görünüş bulunduğunun

kabulü ile de devam etmek zorunda kalınan bilgi bilimsel oluşun alanıdır.

Günümüz bilimsel alanında, Tanrı'nın değil de nesnel olgusal olanın bilinmesi ve bilgisinin kullanılması konu edildiği içindir ki Tanrı yadsınandır. Dili gereği ile de zaten ateist oluşu kendine barındırır. Böyle olmak ile beraber sonuç belirimlerden hareket ile bilim yapılması sebebiyle bilimsel oluş kritik edildiğinde, Kur'an'da sonuç belirimlerden konuşulur iken öznel edimsel belirimde bilimsel oluşun gözetildiği görülecektir. Bilimsel oluşta, test edilebilir olanın bilgisi, sonuç verilere göre kabul görür. Bu durumda Kur'an'ın öznel edimsel olarak bilimsel tutumda ateist olmayan tevhid dilinde anlam kazanması önemlidir.

Kur'an bağlamında Tanrı'dan sonuç almalara ve ayet ifadelerinin test edilebilir olmasına göre Tanrı varlığının kanıtlanabilir olduğu gerçeğinden yaklaşım ile günümüz bilimine, yukarıda belirtilen nasıl soruları ile cevap arayışında olarak dönmek gerekir. Bu durumda günümüz biliminin Tanrı'yı kanıtlamaktan yana hem yaklaşımsal tutum ve yöntem belirimleri hem de bu doğrultuda edinilen nesnel olgusal olanın bilgi belirimleri ile yetersiz olduğu sonucuna varılır. Kadim bilgelik/ velilik tarihi olan tasavvuf ile bakıldığında, bütün gerçekliliği ile Kur'an, bir itikat kitabı olmaktan daha çok Tanrı'nın nasıl bilinmesi, bulunması ve hakkı gereği ile nasıl yaşanması gerektiğinin anlatısıdır. Tanrı'ya nasıl erilebileceğinin yolunu/ yöntemini de sonuç alamaya (sırat-el müstakime: sonuç almaya dayalı olarak görünüş bulan doğru yol/ yöntem belirimlerine) bağlı olarak beliren kazanımların ifade edilmesi ile görünür kılar.

Nasıl sorusu ile Tanrı'yı bilecek isek varlıkta, varoluşun sibernetik uslamlamada gerçekleştiğinin gerçeği ile yaklaşımda olarak Tanrı

oluşun, sonuç/ erek belirim olarak belirmesi sonucunda yaratılmış olanların üst gerçeği/ hakikati olunması ile kazanıldığını belirtebiliriz. Böyle olsa da kendinde varlık olarak Tanrı'nın kendinde nasıl şahıs olduğunu cevaplamış olmayız. İnsan emsalinden bakar isek kişi olarak varoluş bellek edinimi, toplumsal ilişkiler, üç zamanlı bilinç edinimi vb. durumlarda gerçekleşmektedir. Böyle olsa da varoluş belirimi olarak kişi oluş, kişi olmayı sağlayacak hareket hızlarında kendiliğin korunmuş olarak bulunması sonucunda kazanılır. Bu durumda Tanrı'nın, kendinde varlık olarak nur/ enerji olan vücud alanında nurun hem doğası gereği şahıs olma özelliği taşıması hem de sınırsız varlık alanında ışık hızından kat be kat hızlı oluşta nurani varlık alanının her yerinde kendi oluşunu -benlik buluşunu- korumuş olarak var olduğunu ifade edebiliriz.

Hız belirimine göre kendiliğin/ benliğin her yerde oluşta korunması sebebiyle de her yaratılmış olana içkin olarak Tanrı, varoluşun hakikati, öznesi, üst gerçeği olarak Tanrı oluşunu bulur. Bu durum, ışık hızından daha hızlı hızların olduğunu öngörse de tespit edemeyen bir bilim dünyasında, felsefi ve teorik düzeyde anlaşılır olsa da deney gözlemsel ve ölçüm düzeyinde kanıtlanmadığı sürece pek anlaşılır bir durum değildir. Yaratım ve Tanrı'nın sözü/ kelamı olması ile Kur'an gerçeğinden bakar isek olması gereken Tanrı, böylesi olması gereken oluşunda ispat edilmeye ihtiyaç olmadan iman edilmesi gereken Tanrı'dır.

Yaratım ise her yerde kendilik/ benlik sahibi oluşunun korumasını sağlayan hızlarda -ol deyince olur olması gereğinde- gerçekleşir. Varlık alanında ki hızın şiddetine bağlı olarak da alandaki zaman genişliğinin sınırsız oluşunda gerçekleştirilir. Kuvvet belirimlerinin oluşturulması ile de hem her yerde benlik sahibi oluşun belirimi olan hızların içkin durumda korunmasında hem de kuvvetlerin alan belirim/ varoluş

hızlarında ayrıca birbirleri ile olan bağıntı ve ilişki belirimlerinde yavaşlatılmış hızlarda vücuda getirmeler olarak gerçekleşir. Böyle olduğunda ise her yaratılmış olan aynı değil, ayrıda değil oluşun gerçeğinde görünüş bulur.

Kuvvet belirimleri içinde, sonradan olacakların nedeni olarak nurdan yaratılmış, anlam ve değer içeriğine haiz öznel kurumsal ve kendiliği/ benliği olan iş görücü kuvvetlerin/ meleklerin yaratılması söz konusu olur. Meleklerin, çok yönlü yeti belirimlerine göre iş görücü olmaları ve yaratıldıkları nurun alan belirimine göre dolaşıklığı ve bulundukları alanın zaman genişliğini kendi varlık belirimlerinde bulmuş olmaları sebebiyle çok yönlü işlemciler edinilmiş olur.

Yarattıklarına içkin oluşta potansiyellerin gerçekleştirilmesi erkinde irade sahibi olarak ortak varoluşta hak sahibi kıldıkları üzerinden hem gerçekleştirdiklerinin öznesi olarak görünüş bulurken hem de onlara kendinden verdiği istidat gereğinde varoluşu, ortak gerçeklikte Tanrı oluşunun gereği kılar. Yarattıklarını idare, idame, ikame edişin de varoluş durumlarına göre çoklukta ve farklı oluşta birbirlerini birbirleri ile izafi kılması ve birbirinin nedeni kılması doğrultusunda varlığında yerleşik kılar. Yarattıklarını, sonuca/ amaca/ ereğe bağlı olarak anlam ve değer beliriminde hem süreksizliğe aşkın var ederken hem de sonuç belirimlerine doğru sürüp götüren ve bu doğrultuda çekip çevirendir. Her birinin varoluşu ile de varoluşlarına içkin olması sebebiyle ilgilidir. Var ettiklerini içkin ve dışsal belirimde kuşatan iken içkin oluşu ile beraber dışsal oluşunda hem aşkın bulunmakta, dışsal belirimi ile aşkında bulunduğu içindir ki her birine varoluş nedenlerine bağlı olarak duyarlı olmaktadır. Muhattap aldığı düzeye göre de ilişkide kendisini Tanrı oluşunun karakter ve kimlik belirimlerinde görünüşe taşımaktadır.

Demek istediğim ise sadece kendiliğini/ benliğini nurani varlık alanında koruyan hızlarda var olduğu değildir. Var ettiklerini de erek/ sonuç/ amaç belirimine göre kendilerinde olanı gerçekleştirir iken varoluşlarını gerçek kılması, varoluşun ortak ve çoklu gerçekliliğinde de kendinden olanı kendisine tinsel belirimlerinde dönmekte kılmasıdır. Bunu yaparken de sibernetik ussal düşünen bir varlığın bu kadar iş içinde ışık hızından katbekat daha hızlı olarak var olduğu ve iş gördüğüdür. Keşfi olarak kanaatim o ki ışık hızının karesinin karesi hızlarda hem yaratımda bulunan hem de ereğe/ sonuca/ amaca bağlı olarak iş görürken yarattıklarına geri dönen ve yarattıklarını da kendisine, gerçekleştirdikleri üzeri karakter, kimlik ve kısas/ karma üzeri iş görmekte iken döndürtendir. Her varlık içerikte yüklü olduğu meleke, karakter belirimlerine göre gerçekleştirdikleri üzerinden Tanrı'nın görünüş bulmasında yaşar iken Tanrı'ya dönüşte kendi gerçekliğinde bulur ve yaşar. İkili gerçeklikte birbirlerine dönüşte olarak kapsayıcı ve katmanlı tinsellikte varoluş gerçekleşir.

Kur'an anlatısında tanık olunan Tanrı, aynı değil ayrıda değil gerçeğinde hem yaratan hem amaca bağlı iş görüşünde yarattıklarına dönen ve yarattıklarının da isteyerek veya istemeyerek, bilerek veya bilmeyerek kendisine döndüğü gerçeklikte, karakter ve kimlik belirimlerinde görünüş bulan Tanrı'dır. Kendi varlık alanında gerçekleşenlerin, mikro ve makro ölçekte sınırsız olduğu düşünüldüğünde ışık hızının Tanrı olmaya yetmeyeceği görülür. Kendi beyanı/ ifadesi olarak Kur'an referans alındığında ve daim yaratış söz konusu olduğunda, böylesi bir Tanrı söz konusu ise Işık hızında varlığını bulmaktan uzak bir Tanrı ve Tanrı anlayışı ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Bilimin, kelamın ve felsefenin bu bağlamlarda; hareket, hız, zaman genişliği, kendilik/ benlik sahibi oluşun izafi belirimleri doğrultusunda görülen Tanrı anlayışından, ilgili oldukları mecra sebebiyle eksik ve

yetersiz kaldıkları görülür. Eksiklerin giderilmesi, yöntemlerin sonuç almaya bağlı olarak geliştirilmesi, felsefi düzeyde mantık formasyonlarında ne gibi sonuçlar ile karşı karşıya kalındığının görülmesi, varlığa ve varoluşa dair bilimsel yeni verilerin edinilmesi vb. sonucunda Tanrı'yı; hakikat, üst gerçeklik, gerçekleştirdiklerinin öznesi oluşuna bağlı olarak daha yetkin bir biçimde bilmemiz olanaklıdır. Bu gün bilinmiyor olanın, yarın bilinmeyecek olduğunu hiç kimse dogma olarak ifade edemez.

*

Işık hızı, bir yerden bir yere olarak ışık enerjisinin hareket sabitesidir. Tanrı'dan bahsetmekte isek bir yerden bir yere olarak hareket hızı kabiliyetinin yetersizliğini görmüş oluruz. Tanrı nurları, varlıksal alanlarında nurda bütünlüğün ve kendiliğin/ benliğin korunuyor oluşunun hızlarında yekvücuttur. Bir yerden bir yere olarak ışık hızı, doğru hesaplanıyor olsa da nurun/ enerjinin elektromanyetik alan belirimleri var kılması içinde döngüsel olarak doğrultusal -spinsel- hareket ediliyor olması gerçeği sebebi ile doğru hesaplanmıyordur. Tespit edilen hızından daha hızlı hareket etme kabiliyeti olan ışık enerjisi bu bağlamda bilimin yetersiz oluşlarda ilerlediğinin göstergesidir.

Nur, kendi alansal beliriminde mikrodan makroya kadar doğrultusal değil, döngüsel/ spinsel hareket etme olanağında bulunur. Nurun hareket prensibi olarak bu durum, varlık alanının her yerinde boşluğun değil, nurun olması sebebiyle ve nurunda elektromanyetik alanlar beliriminde hareket kabiliyeti olarak görünüş bulur.

Nur, enerji yüklü tanecik (küresel yapı) durumunda görüleceği gibi her taneciğin karesi kadar manyetik enerji alanı olması doğrultusunda

vücud bulur. Tanecik durumuna göre manyetik alan enerjisi ile beraber kararlı olduğu durumlarda bütünlüğün korunduğu hızlarda kuvvet alanları oluşturur. En yüksek beliriminde dahi -sicim değil- tanecik durumu ve manyetik enerji durumunu koruyor olarak bulunur. Kuvvet alanları içinde kararlı oluş yakalandı ise döngüsel hareketlerde frekans belirimine göre hem ses hem de renkli oluş beliriminde görünüş bulur. Şuurlu olmanın getirisi olarak kendilik/ benlik beliriminde varoluşunu varlık oluşunda bulur.

Nur, doğası/ tabiatı gereği ile kuvvet alanında korunuyor olmasından hareketle ilişki bütünlüğünde, bireşimde olunan duruma göre yeni nur tanecikleri oluşturma olanağına da sahiptir. Bireşimde görünüş bulan her nur taneciğinin, tanecik enerji yükünün büyüklüğünün karesi kadar alanda manyetik enerji belirimi ile beraber görünüş bulması söz konusu olur. Bu durumda her nurani oluş içinde elektromanyetik düzeyde bulunmak kaçınılmazdır. Bireşimde vücud bulan her nur taneciği, kendi iç hareket dinamiğinde dışa doğru açılımda ve kendi üzerine doğru kapanımda -kabz ve bast olayında titreşimde- olarak diğer nurani belirimler ile ilişkisinde yüksüz nur salınımında emme ve emilme durumunda bulunur. Bu, ilişkide kuvvet alanı oluşturmanın da bir gereğidir. Nurun emme ve emilme durumu, parçacık durumsuz yani biçimsiz biçimsel olan yüksüz oluşunda gerçekleşir. Birbirlerinden nefes alıp vermeleri ile saf saf olarak katmanlı boyutsal oluşta bütünlük içinde yek vücud olmaktadırlar.

Yüksüz -biçimsiz biçimsel- enerji/ nur durumu dahi döngüsel hareket beliriminde yayılımda iken enerji yükü almış taneciğin de döngüsel hareketinde kuvvet alanı olarak beliren sistem içinde veya sistem dışı alanda dalga davranışına neden olması söz konusu olur. Yüksüz enerji belirimi döngüsel olarak dalga girişiminde renkli oluşu bulur iken her kendi üzerine katlanışında yük almış tanecik beliriminde görünüş bulur. Yüksek hızlarda şuursal oluşun korunarak, sınırsız alan beliriminde bireşimde görülen veya bireşimde bulunmayan nurani belirimlerde

bulunarak kuvvet alanları ve sonrasında yaratımlarda bulunması, muhteşem bir durumdur.

Bütün kuvvet alanlarında görünüş bulan nurların/ enerjinin, tanecik (enerji paketçiği) ve manyetik olma (yüksüz enerji durumu olması nedeni ile biçimsiz biçim enerji belirimi) biçimselliğinde iki farklı doğası olması nedeni ile elektromanyetik kuvvet beliriminde oluşta görülür (vücud bulur). Nurun, enerji paketçiği (tanecik durumu) biçimsel oluşu ile manyetik alan belirimindeki biçimsiz biçimsel oluşu, oluşturduğu yapısal kuvvet alanlarında, bireşimde varoluşunu bulan her nurun doğasının bir gereği olarak olması gerekenidir. Kuvvet alanlarında bireşimde olarak oluşunu bulan her tanecik enerji biçimi, sadece kendisi ile var değil, biçimsiz biçimsel oluşu ile bulduğu kuvvet alanı ile de varoluşunu bulur.

Kuvvet alanlarında nur, bireşimde nur oluş beliriminde, döngüsel/ spinsel (sarmal zikzak biçimsel) oluşta, devir sayısal belirimli frekansa sahip olarak bağıntılı olduğu alan belirimlerinde hareket etme kabiliyetinde bulunur. Ayrıca kendi oluşunda dışa doğru açılım ve üzerine kapanım olarak titreşim (frekans) belirimli hareket biçiminde de bulunur. Bu titreşim hareketi ile beraber kütlesiz enerji salınımında bulunması doğrultusunda emme ve emilim yapılması durumlarına göre bağıntılı oluşun yakalanması ve ters simetrilerde hareket etme durumlarının görülmesi sebebiyle itim ve çekim olayı görünüş bulur. Böylece yüksüz -biçimsiz biçim- enerji durumu ve yüklü -tanecik biçimsel- enerji belirim durumları arasında hareket belirimleri doğrultusunda hem geçişsel oluş korunur hem de alan beliriminde kuvvet oluş ile beraber kütle çekim gerçekleşir. Kuvvet belirimli çekim ve itim olayının gerçekleşmesinde, direnç belirimlerine göre farklı hızlarda çekim, itim ve yayılımın gerçekleştiğine de tanık olunur/ olunabilir.

Kütlesiz, biçimsiz biçimi olan nurun kütle kazanmış nurlar tarafından salınımı ve emilimi davranışı, en küçüklerin evreninde çekim kuvvetini ayrıca yüklü parçacıkları görünür kılar. Kazanılmış kütle, içinde bulunulan elektromanyetik ortama, hareket hızı doğrultusunda alan kuvveti uygular. Kendi etrafındaki her döngüsünde de bulunduğu alanı kütlesinin karesi kadar büyüklükte kendi üzerine büker ve katlar. Kütlenin her döngüsü ile beraber doğru orantıda olarak bükülmüş olan alan da karesi kadar artan bükülmüş/ katlanmış alanların belirmesine neden olur. Döngüsel hareketteki devamlılık sebebiyle birbirleri ile girişmiş olan ve karesi kadar büyüyen dalga davranışında çekim kuvvet alanları oluşur.

Bu alanlar, kütlenin döngüsel hareketi doğrultusunda birbirlerine girişir iken kütle üzerine bükülmüş ve birbiri ile girişmiş çekim kuvvet alanları olarak belirir. Kütlenin büyüklüğü ve enerji yükü, diğer kütleler ile hareket bağıntısında çekimde belirleyici olsa da peşin sıra takipçisi olan kütlelerin de üzerine bükülü/ katlanmış kuvvet alanların olması, gerçekleşen hareket ilişkilerinde kazanılmış olan katlanmış ve bükülü alan belirimlerinde kütle çekim yolları edinilmesine sebeptir.

Bu doğrultuda çekim kuvveti, genel izafiyet teorisinde belirtilen uzay eğrilerinden hareket ile kütlenin düşmesi/ akması gibi tekdüze biçimde değil, kütlelerin birbirlerine tutunmaları ile gerçekleşir. Çekim yollarında tutunma genelde, mikro -en küçükler- düzeyinde örgün bağlar kurarak bağıntılı oluşun korunması, makro düzeyde görünen kütlelerde ise helezon disk belirimli yapılar oluşturmada görünüş bulur. Ayrıca genel izafiyet makro ölçekte kütle çekimin nasıl gerçekleştiği ile ilgili iken mikro düzeyde en küçüklerden hareket ile çekimin nasıl başladığından uzak duran bir teoridir. Kütle merkezine doğru çekim olayı ise düşme değil, çekim kuvvet alanlarının merkez kütleye doğru itmesi olarak belirir.

Makro büyüklüklerde böylesi görünüş bulan çekim, en küçüklerin dünyasında ise uzay alanını varlık alanı olarak bulan ve tamamı ile kaplamış olan siyah nur taneciklerinin (bozon özelliğine sahip), kararlı nur taneciklerinin salma ve emilme özelliği ile çekime neden olan yüksüz, biçimsiz biçim belirimli çekim dalgalarını emmesi ve birbirine tutundurması ile mümkündür. Kütle kazanmış kararlı nur taneciklerinin yüksüz nur salınımı ve emiliminde bulunmaları, kendi aralarında çekimde bulunmalarına neden olsa da siyah nur taneciklerin de bu çekime, salınan nurları emmesi ve salması/ aktarması ile katkı sağladığı görülür.

Kütle yapısına sahip olanlar arasında tutunmaya sebep olanda da bozon belirimli en temel parçacık olan, uzayı homojen kılan ve varoluşa ilk neden olan siyah nur tanecikleridir. Katlanmış/ bükülmüş kütle çekim alanlarından merkeze doğru çekilme, bu nurlar ile gerçekleşir iken hem çekim kuvvetinin kütleler arası tutunma ile gerçekleşmesi hem kararlı olan yüklü parçacıkların ağırlık kazanmış olarak kütle belirimli olmaları hem de kütleler üzerine katlanmış/ bükülmüş çekim alanlarının oluşması da bu tanecikler ile mümkün olur. Bu durumda, en temelde bozon yapı belirimli olarak -madde düzeyinde değil de- kuantum düzeyinde süper iletken olma özelliği gösteren anlamında esir (ether) olgusuna, latif madde anlamı ile değilse de kuantum düzeyinde anlam bulması doğrultusunda bir daha uğramak gerekir. Çekim ve tutunma anlamlı kılınacak ise buna ihtiyaç duyulacaktır.

En zeminde siyah nur taneciklerine ulaşıldığında, kütlesiz/ yüksüz nur alış verişi yapıldığına da ışıma göstermesi ile tanık olunur/ olunabilir. Işıma yaparken kabz-bast davranışında titreşiminde bulunduğuna da tanık olunabilir. En temel nurlar olan bu siyah nurlara dikkat edilir ise titreşimlerine sebep, daha küçük olan, birbirleri üzerine ters simetrilerde katlanarak hareket eden ve üçlü bireşimlerde yapı

oluşturan siyah nurların olduğuna tanık olunur/ olunacaktır. Nur deryasında bu taneciklerden sonra daha ileri bir nura tanık olunmaz. Bu nurlar kütleli nurların, kütlesiz/ yüksüz nurlarını kendilerine çeker iken en küçük dalga boyuna indirerek en zeminde, sınırsız hızda bilgi işlem yapma olanağında da bulunurlar. Zaten katmanlı boyutsal oluşta varoluşun en temelde başlangıcının da ilk nedenleridir. En soğuğun doğasında tanecik durumu korunsa da yüksüz enerji durumuna geçme olanağının bulunduğuna da dikkat etmek gerekir.

Çekim, uzay alanında kütle üzerine katlanmış/ bükülmüş çekim dalgalarının ve kütlesiz, biçimsiz biçim düzeyinde bulunan nurun en küçük dalga beliriminde, ışıktan katbekat olan sınırsız hızlarda aktarılması ile salınımı ve emilimi sonucunda evrensel düzeyde tutunmayı olanaklı kılar. Çekim kuvveti:

1- Kütle kazanmış parçacıklar arası kütlesiz/ yüksüz nurun salınımı ve emilimi sonucunda gerçekleşir.
2- En temel zemin olan siyah nur taneciklerinin de kütleler arası nur salma ve emme olayına katılması ile sıcaktan soğuğa doğru çekilme düzeyinde de gerçekleşir.
3- Siyah nur taneciklerinin yüksüz enerji salma ve emme olayına katılır iken kütleler arası tutunmaya da neden olması sonucunda gerçekleşir.
4- Katmanlı boyutsal oluş beliriminde kütle sahibi nurların en temelde siyah nurlar ile yüksüz nuru salma ve emme olayında kütleye ağırlık belirimi kazandırması ile beraber hep içe doğru çekilme, kuvvet uygulama davranışında gerçekleşir.
5- Kazanılmış kütle ve kütlenin hareket hızı ile doğru orantıda hep karesi kadar oranda büyüyen bükülmüş/ katlanmış çekim dalga kuvvet alanlarının oluşması ve çekim kuvvet dalga alanlarındaki çekim kuvvet dalgasının alanı büyüdükçe, merkez

kütleden uzaklaştıkça, çekim kuvvetinin azalmasında ayrıca bükülen alanlarda -manyetik- yollar edinirken tutunmalarda bulunmak ile gerçekleşir.

6- Kütle merkezli olarak bükülmüş alanlar düzeyinde çekim olayı gerçekleşirken de nurun en temel olan zemininden hareket ile emme, emilme düzeyinde görünüş bulan çekim kuvvetinin, kütleler arası bağıntıda bütünlüğü koruyacak biçimde, ışık hızından katbekat sınırsız düzeyde daha hızlı aktarılması ile gerçekleşir.

Özet olarak belirtilir ise: Çekim kuvvet alanları, kütlenin büyüklüğü ve hareket hızı ile doğru orantıda olarak siyah nurdan hareket ile katmanlı boyutsal oluş içinde çekime sebep nur bağıntısında karesi kadar başlayan ölçekte karesi kadar büyüyerek oluşur. Çekim kuvveti ise en zeminden hareket ile çekim kuvvetinin görünüşüne sebep yüksüz enerji (nur) alışverişinin yapılması ile oluşur. En zeminde siyah nur taneciklerinden hareket ile kütleli nur taneciklerine doğru katmanlı oluş içinde yüksüz nurun en küçük durumundan en büyük durumuna kadar salınımı ve emiliminin yapılmasında, kütlenin katmanlı boyutsal oluşta kendi üzerine çekilmesinde görünüş bulur. Kütleler arası hareket bağıntısında ise tutunmaya neden olacak biçimde kütleler arası yollar edinilmesi, sonuçta ise en yüksüz nur düzeyinde çekim dalgalarının kütleler arası sınırsız hızda aktarılması sonucunda gerçekleşir.

Demek istediğim o ki çekim sadece bir oluş durumuna indirgenmeyecek kadar girift ve katmanlı boyutsal oluş içinde gerçekleşmektedir. Ayrıca çekim kuvveti anlamlı kılınacak ise “uzay zaman eğrisi” ve “zamanın dördüncü boyut” olduğu gibi varlıksal karşılığı olmayan veya kısmen olan uyduruk kavramları bir kenara bırakmak gerekir. Bu kavramları kullananların da varlıksal düzeyde

anlam karşılığı olmayan ve bir faraziye dayanan bu kavramlardan ne anladığı dahi belirsizdir.

Çekim kuvveti, karadeliklerin çekim kuvveti, dolaşıklık vb. fizik fenomenleri; ışıktan hızlı olan hızlarda, katlanmış ve bükülmüş alanlar içinde varoluşun gerçekleştiğini gösterir. Çekim kuvveti, kazanılmış kütlenin büyüklüğü ve hızı ile doğru orantıda oluşan hep karesi kadar büyüyen uzay eğrilerinde bir düşme olayı değil, kazanılmış kütle üzerine katlanmış ve bükülmüş alanlarda yollar edinilmesi ile makrodan mikroya kadar kütle kazanmış olanların birbirine tutunması, edinilmiş yollarda akması doğrultusunda gerçekleşir.

Özellikle belirtmek gerekir ise en temelde çekim kuvvetinin görünüşüne sebep veren yüksüz nurun (enerjinin) salınması ve emilmesi olayı, sadece çekim olayını anlamlı kılmaz. Nurun doğası gereği bilgi işlem yapmasının, yüksüz nur salma ve emme olayı ile olanaklı olduğunu da anlamlı kılar.

Nur, durum ve davranış biçimsel olarak hangi düzeyde veya formasyonlarda bulunmakta ise fark gözetmeksizin kütlesiz, biçimsiz biçim belirimli nur salınımı ve emiliminde bulunur iken itim-çekim, kabz-bast, toparlanma-dağılım belirimlerinde bulunulması ayrıca yüklü ve yüksüz olabilme durumlarına geçebilme olanağına sahip olunması oluşu içinde yek vücud oluşunu korur. Farklı nur düzeyleri veya oluş durumlarına rast gelinse de organik bağıntılı oluşta nur deryası yek vücud olarak bulunacaktır/ bulunur. Emme-emilim, itim-çekim, toparlanış-dağılım, kabz-bast davranış biçimlerine göre dinamik oluş içinde yüklü-yüksüz geçiş durumlarında her an değişken olunması anlamında kaotik (durum olarak belirlenimi olmayan değil, hareket belirimine bağlı olarak değişken olunması) oluşta bulunulur.

Zaten böylesi kaotik olunması sebebiyle organik bağıntılı oluşta yek vücud olarak bütünlük korunur. Sınırsız alan beliriminde sınırsızca hareket etme olanağı içinde kararlı tanecik yapılarının, kuvvet alanları oluşturulması olanağı edinilir. Kuvvet alanları içinde de kendini tekrar etmeyen -hareket biçimi değil de- hareket ilişkisinde benzersiz, tekrar eden yapılar oluşturma durumunda bulunulur.

Mikrodan makro belirimli oluş durumlarına kadar da elektromanyetik ortamlarda hareket edebilmenin en mükemmel biçimsel durumu olan küresel yapı görünümlü olarak da noktadan noktaya uzanan oluş durumu farklı düzeylerde korunur. Fermiyon ve bozon tanecik durumlarından yıldızlara, gezegenlere kadar uzanan bu oluş biçimine tanık olunabilir. En soğuktan en sıcağa kadar kuvvet alanı olarak ne bulunacak ise en temelden itibaren elektromanyetik oluşa, farklı formasyonlarda tanık olunur. Böylesi oluşlar içinde alan belirimlerinde hareket edilirken de emme ve emilim belirimlerinde bulunulması, nurun tanecik biçimsel oluştan biçimsiz biçimsel olduğu yüksüz oluşa geçebilme olanağında dinamik olması ayrıca nurun ters simetrilerde bağıntı kurarak hareket etmesi de söz konusu iken şuurlu olarak bütünlüğün korunmasından da bahsetmekte isek ışık hızından daha hızlı hareket etme kabiliyetinin -en temelde- olmasından bahsetmek zorunda kalınır.

Nurun biçimsiz biçim olma durumu, nokta belirimli enerji taneciği olması biçimine göre anlam kazanan bir durumdur. Nur/ enerji, yüksüz biçimsiz biçim oluşunda ve tanecik biçim oluşunda dönenceli hareket ederken bulunduğu alanı dalgalı kılmak ile beraber dalga davranışı gösterir. Dalga davranışı, alan belirimi olarak görüldüğünde ise nurun yüksüz biçimsiz biçiminde döngüsel hareketi sebebiyle de görünüş bulan bir durumdur.

Nurun, en yüksek oluş beliriminde görülen tanecik durumlarının (nötrino belirimleri gibi) bölünebilir veya bölünemez olduğundan değil, yüksüz biçimsel (nötrinolar gibi) oluştan yüksüz biçimsiz biçim oluşuna dönüşümlerinden bahsedilebilir. Bu durumda yapı durumunda beliren taneciklerin bölünebilir değil de ayrıştırılabilir olması söz konusu iken nurun en yüksek belirimde bölünebilir olduğundan bahsedilemez.

Yüksüz biçimsiz biçim oluşunda nur, döngüsel dalga davranışında hareket bulduğu her durumda dalga girişimi gerçekleştiğinde kendi üzerine katlanırken yüksüz biçimsel tanecik oluşta görünüş bulma olanağına da sahiptir. Nurun yüksüz belirimden yüklü belirimine geçişine olanak veren, uzay varlık alanının homojen oluşuna da neden olan ilk nötrino da diyebileceğimiz siyah nur tanecikleridir.

Siyah nur tanecikleri ile dolu uzayda entropi, yüksüz nur taneciklerinin sıcaktan soğuğa doğru akışından daha çok en -mutlak- soğukta duranın sıcak olanı çekişinde gerçekleşir. Soğukta olanın sıcağı çekimine karşı direnç gösterilemediğinde, emilim sonucunda dağılmak, görünüşten kaybolmak kaçınılmazdır. Mutlak soğukta olanın çekimine karşı ise sıcak belirimli nur taneciklerinin, çekilim hızlarının karekökü kadar düşük hızda kuvvet alanı belirimi doğrultusunda çekim alanı oluşturması ile farklı kuvvet belirimli hızlarda bağıntılı oluşta gerçekleşen kontrollü büyüme içinde, varoluşlarının gerçekleşeceği ortam edinilir. Kâinatın (evrenin), nur zemininde emilmesi ve kuvvet alanı/ alanları oluşturulması doğrultusunda entropiye direnç gösterilmesi ile uzayda genişlemesi söz konusudur. En yüksek nur alanından itibaren nurların kütlesiz, biçimsiz biçim olan nur/ enerji salınımını ve soğurma olanağını titreşimde göstermesi, çekimin ve çekime bağlı olarak bağıntılı oluşun en önemli ana sebebidir.

Kâinat uzayda büyür demek yerine de uzay varlık alanındaki siyah ilk nurların kudret sahibi olarak kâinatı kontrollü büyüttüğünü, genişlettiğini söylemek gerekir. Büyüyen kâinat gibi görünse de uzay alanında kâinatın büyütüldüğünü/ büyüdüğünü belirtmek gerekir.

Uzay alanındaki saf enerji tanecikleri ile ışımış olan nur, siyah nurlarla bağıntılı oluşun sonucunda yüksüz enerji durumdaki alanda dalga davranış beliriminin görünüş bulması ile kendi üzerine katlanılan girişim biçiminde görünüş bulan yüksüz tanecik belirimleri (nötrinolar: yüksüz biçimsiz biçime geçme olanağı olan), yüklü tanecik belirimlerine doğru evrilirler. Bozon, fermiyon ve anti belirimli parçacıklar olmak üzere çeşitlenirler. Bir rivayete göre yetmiş bin nur taneciğinin olduğu söylenir. Kararlı ve kararsız nur belirimleri ile nur deryası böylece çeşitlenmiş olur. Çeşitlilik içinde nur deryası tekilde ben, çoklu belirimde yekvücut olmalarında korudukları ortak şuursal oluşlarında da biz olarak vücud bulur.

Yüksüz olan tanecik belirimlerin üçlü veya daha fazla olarak birlikte bireşim gösterildiğinde, kuvvet çarpanı olan yüklü yeni bir tanecik beliriminde görünmesi ile yüksüz biçimsiz biçim oluştaki dalga belirimine kıyasen kararlılık gösteren bir durumda bulunulur. Her yeni var olan nur taneciği hem hareket belirimli olarak döngüsel oluşta frekans sahibidir hem de kendine içkin nur belirimlerinin hareket bütünlüğünde frekans sahibidir.

Kararlılık gösteren nur belirimlerinin vücut bulması ile beraber görünüş bulan alan belirimlerinde üçlü veya daha fazla bireşimde görünüş bulan her nur belirimi, bireşimde olan nur belirimlerinin aynı veya farklı düzeyde daha fazla nuru açık etmesi ile alan oluşturmasında katmanlı boyutsal oluşta vücud bulur. Nötrinolar zemininden başlayarak kuarklar, protonlar-nötronlar, elektronlar, atomlar, moleküller-

elementler ve madde, sonuçta maddenin görünüşüne kadar uzanan süreçte -katlı değil- katmanlı boyutsal oluşta bulunulur. Enerjinin yapısal oluşunda enerji boyutlarının görünüş bulması, katmanlı boyutsal oluşta bulunulmasıdır. Böylesi boyutsal belirimde enerji katmanları arasında içkinlik ve birbirini kapsayıcı biçimde dışsal oluş kaçınılmaz olarak var olur. Enerji katmanları böylece tek tek olmaktan bağımsız olarak mekânsal oluş içinde birbirleri ile izafi oluşta bağlı olarak bütünlükte hareket kabiliyeti gösterirler.

Katmanlı boyutsal yani enerjinin yapı boyutsal oluşu belirimlerinde mekânsal oluş, kaçınılmaz olarak bulunur. Böylece mekân, nurun katmanlı yapı belirimlerinde kendi varlık alanı içinde kendisini mekân alanı kılar iken hem katmanlı boyutsal oluş hem de üç boyutlu oluş beliriminde görünüş bulur. Eskilerin Tanrı için "mekân içinde mekân halk edendir" dediklerinin bir anlamı da budur. Mekân, yaratılmış olmanın gereği olarak sadece içinde bulunulan değil, rahmetin varoluşsal nefes olarak bulunduğu alandır. Öznesi olan için ise varlık olanaklarını gerçekleştirdiği, gerçekleştirdikleri üzerinden kendisini görünüşe taşıdığı ortamdır. Öznesi ile anlam-değer kazanan olduğu içindir ki içerik biçimsel oluşta tinsel oluşunu bulan ve maksat üzeri oluşu ile beraber değer olarak edinilen ortamdır. Öznesine her ne kadar dışsal durulan yer olsa da öznesinin içkin olması nedeni ile de gerçekleştirdikleri üzerinden içinde bulunurken bulunacak olandır.

Tanrı böylesi olarak her yerde oluşunu korur iken her yerde gerçekleştirdikleri üzerinden -tevhitsel görü sahibi olunması ile- görülecek, bilinecek, bulunacak olandır. Her mekân, öznesi ile bulduğu anlam ve değer beliriminde içerik kazanmış olarak biçimsel oluşunu, öznesini gerçekleştirdikleri üzerinden gösterecek kıvam oluşta bulur. Ruhsuz değil, öznesi ile ruh buluşta dirimsel oluşunu anlam ve değer belirimlerinde bulmuş olarak korur.

Katmanlı boyutsal oluşta mekân belirimlerinde her an hareketli oluş içinde bulunulur iken katmanlı ve bağıntılı olarak amaç belirimine göre saf be saf oluş evrelerinde yekvücut olmakta iş görürler. Enerjinin boyutsal yapısallık –nur üstüne nur durumu- kazanması dahi şuurlu oluşunun bir belirimidir. Tanrı'nın hem içkin hem de dışsal oluş beliriminde bulunması da katmanlı boyutsal oluş durumunda bulunmasından dolayıdır.

Üç boyutlu oluşta Tanrı'yı bulmak değil, üç boyutlu oluştan farklı olarak katmanlı boyutsal oluşta Tanrı'nın varlığını, her oluşa içkin ve dışsal belirimde olması durumuna göre tanıtlamak gerekir. Tanrı bu durumda öznesi olduğu yarattıklarına hem içkin olması sebebiyle bir o kadar yakin hem de dışsal olması sebebiyle bir o kadar öte durur.

Nur, kendinde varlık olarak doğa nesnesi olan madde belirimlerine benzemeyen benzersizlikte, -sadece- kendine benzer oluşta özellikleri olandır. Nurun, yapısal belirimlerde nokta/ tanecik biçimsel oluşu bir şeye benzer oluşu anlamını taşısa da öz nitelik olarak tanecik ve yüksüz biçimsiz biçimsel oluşundaki farklı oluşu belirimlerinde dahi öz niteliksel olarak bütünlüğünü korumasında benzersizdir. Olanak olarak her şeyi var etme erki olması sebebiyle de benzersizdir. Şahıs olma niteliğinde benzersiz oluşta varlık olması ile de şeylere benzemez. Bu gibi durumlarda şeylere benzemez iken şeylere benzemez oluşunun üzerinden biçimsiz biçimsel oluşu ile görünmüş olur iken kendine benzer oluşta bulunur.

*

Nur dünyasında/ evreninde belirim düzeylerine göre frekans, renk ve ses olanağının da görünüşe taşınmasıdır. Yani nurun dünyasında nur,

renk ve ses olanağına sahip olarak şuurlu oluşunda iş görendir. Renk ve ses, nurun frekansta kararlı veya kararsız olma durumlarına göre değişim göstermesinde aldığı renk biçimsel ve ses biçimsel durumudur.

Ses, biçimsiz biçimsel oluşta varoluşunu bulur iken nurda dil özelliği kazandığında dil biçimsel oluşta görünüş bulur. Renk ise renk biçimsel oluşta görünüş bulur. Nur aslında renksiz olsa da frekans hareket kabiliyeti ile renk biçimsel oluş olanağını bulandır. Renk olanağında sınırsız değişken oluşu da bunun kanıtıdır. Her bir renk beliriminin ise bin veya bine yakın çeşitliliği söz konusudur. Bu, dil olarak düşünüldüğünde sınırsız ifade gücüne sahip olunduğu anlamını taşır.

Nur, renk olanağında sınırsız değişken olmasına rağmen kararlılık gösterilen durumlarda frekans sabitesi yakalandığında, senkronize olma durumuna göre renk ve ses sabitesinin yakalandığına dahi tanık olunur. Nurun frekansı veya faz belirimli olarak senkronize olan nur alanlarının frekanslarına göre renk ve ses belirimlerinde kararlılık gösterileceği gibi kararlılık gösterilmediği oluş durumlarına da tanık olunur.

Nurun töz olması zemininde âlemlerde öznelliğe dair olan dirilik, düşünce, hayal gücü, bilme, görme, duyma, konuşma, irade etme, yapabilme gücü gösterme, refleks oluşturma, duygular, yaratım, vb. her ne görünüş bulacak ise eskilerin asılların asılları dedikleri nur evreninde gerçekleştiriliyor olarak karşılığı vardır. Her türlü ses aktarımı, bilgi oluş beliriminde nurun farklı biçimlerde taşıması ile mümkündür. İç nutuk olarak düşüncede bulunulan ses dahi en dipte nurun amaçsal, sebep-gerekçe belirimli olarak görünüşe taşıması sonucunda bulunur. Her mevcut istidadı kadarı ile aynı değil ayrıda değil oluşun gerçeğinden hareket ile nurun dünyasında olan bitenden

nasiplidir. Eskilerin dediği gibi batında (gizilde) olanın zahirde (aşikâr,) olması -görünüş bulması- hep söz konusu olandır.

Sınırsızca yaratımda bulunma olanağı, nurun sınırsızca hareket etme kabiliyeti ve sınırsızca biçim oluşturma gücünü, olanağını kendinde bulması ile mümkün olur. Var olma durumuna dair her türlü deneyim ise bir yaratım durumu olarak aynı değil ayrıda değil oluşun gerçeğinde bulunulması sebebiyle -anlam ve değer içeriğinde- bilgi oluş belirimli olarak nurun dünyasındaki akış içinde deneyimlenir/ gerçekleşir.

Sınırsızca yaratım, deneyim belirimine rağmen kendinde oluşun korunması üzeri üç zamanlı -bilinçli- şahıs olmakta amaçsal ve amaçsal oluşu ile de bilinçli oluşta sibernetik uslamlamada iş görür iken Tanrı olarak görünüş bulunmak kaçınılmaz olur. Nurun Tanrı olma hikâyesi, kendini sınırsız olanak sahibi olarak gerçekleştirme, gerçekleştirdikleri üzerinden görünüşe taşıma ve yarattıkları ile ilişkilerinde, iletişimde kimlikte görünüşe taşıma hikâyesidir. Şahıs olarak özünde biçimsiz biçimi olanın, dilde biçimsel olarak kendiliğini kimlik sahibi olarak onatması, kendiliğini sonuçta görünüşe taşıma hikâyesidir.

*

Nur, hareketli oluşta şuurlu, diri, görüş sahibi özellikleri ile şahıs olma beliriminde kendilik/ benlik sahibidir. Şahıs olmanın bakışımında ve hareket sahibi oluşu nedeni ile öznel zamansal olarak kendiliğini bulur. İrade belirimi ile gelecek zaman öncelikli olarak bakışım sahibi olsa da gerçekleştirdiklerinin öznesi olması ile geçmiş zaman belirimi edinmiş olur. Şahıs olarak varoluşunun kendiliğinde/ benliğinde, benliği ile -her daim- şimdi ve burada oluşu ile de üç zamanlı olarak kendilik bilinci olma özelliğinde bulunur. Yaratmaya başlamadan özne nesnel olarak tekil oluşta bulunur iken tek zamanlı oluşta kendiliğini bulduğu

kesindir. Yaratmaya başlaması ile beraber üç zamanlı oluşta zamansal oluşunda benlik sahibi olarak varoluşunu öznel zamansal oluşunda bulur.

Nesnel zaman ise yarattıklarının, bulundukları ortam içinde hem ortamın/ mekânın varoluşsal zamanı hem de ortam içinde bulunanın, bulunduğu ortamın zamanına özdeşlikte bulunur iken direnç belirimleri ile -ters doğrultuda- bulduğu varoluşsal zamanı arasında farklı oluş beliriminde görünüş bulur. Sibernetik döngüsel sistem belirimlerinde ise sistemin kütle ve alan belirimine göre ardışık hareketlerde beliren bitimli ve farklı oluş döngü belirimlerinde zaman nesnel zaman olarak ussal oluşun bir belirimidir. Ussal oluş ile de farkına varılarak öznel belirimlere göre kullanılabilir olandır. Yaratıma bağlı varoluşsal belirim olması sebebiyle özdeşlikte yaşanandır. Bulunulan ortama içkin oluşta da özdeşlikte yaşanandır. Bulunulan ortamda direnç belirimlerine ve süregelen bitimli oluşlara göre de bireşik oluşta bulunandır. Ussal belirimde kendisine göre yaşamın belirli kılındığı vakit oluşuna göre de belirli kılınan ve kendisine göre yaşanılandır.

Zamanın, harekete içkin olunması sebebiyle yaşanan olduğu, ussal bir belirim olduğu, içinde bulunulan durumlara göre izafi olduğu, dördüncü boyut (Einstein'ın yanlış yargısı) olduğu, kavramsal olarak da her şeyin evetlendiği aşkın kavram olduğu, süreksizliğe aşkın sürekli olduğu vb. üzerine birçok ifadelerde bulunulmuştur. Tanrı'nın, nesnel -bitimli- zamansal oluşa hem hareketin sahibi olarak içkin hem de hareketin belirleyeni olarak aşkın olması ile öznel -bitimsiz- zamansal oluşta seyir ettiğini de ifade etmek gerekir. Gerçekleştirdiklerinin öznesi olarak öznel zamansal (dehr) oluşta Tanrı gerçekleştirdiklerinin faili olan özne oluşunda bitimsiz zamansızlıkta yaşar. Ayrıca varlık hareketinde sınırsız olması ve varlık alanında da sınırsız olması

sebebiyle beliren zamansal oluşunu, sınırsız zaman genişliğinde bulur. Zaman genişliğinde ise her zamanın dirisi ve sahibi olarak nesnel zaman belirimleri üzerinden ussal oluşta yapı/ yapılar -mekânlar- inşa eden olarak kendisini gerçekleştirdikleri üzerinden görünüşe taşır.

Mekânsal oluş, zamansal oluşun dışında gerçekleşen değildir. Mekânsal her belirim hem öznel zamansal oluşa içkin olarak hareket beliriminde zamansal özdeşlikte vücut bulur hem de kendi varoluş belirimi olarak varoluş eşiklerinde gerçekleşen hareket beliriminde zamansal oluşta seyir eder.

Zamansal oluşa neden hareket, nesnelerin hareketi olarak görülse de özde şahıs olma niteliği ile de bulunan nurun hareketi olarak vücud bulur. Mevcudatın hareketi değil, mevcudata aşkın hareket belirimi ile mevcudata içkin harekette bulunan nurun hareketi söz konusu olandır. Hareket öznesinin varoluş biçimi olarak biçimsiz biçim beliriminde görünüş bulur. Çünkü -her daim- hareketin varlığı değil, bir varlığın hareketi olarak harekete tanık olunur. Bu neden ile zamanın boyut olması değil, mekân boyutsal oluşa içkin hareket belirimi olduğunu belirtmek gerekir.

Hareket beliriminde ve gerçekleştirilenler üzerinden zamansal oluş görünüş bulur iken zaman, irade/ amaç belirimine de haiz olarak her daim tavır/ gerçekleştirme belirimlerinde olarak oluş içinde bulunmaktır. Kendinde varlık oluşu bulunmayan ama kendinde varlık alanın bir belirimi olarak hep oluşta -gerçekleştirme ediminde- olunduğunun tanımlamasıdır.

Kast ettiğim oluş ise gerçekleştirmekte olduklarının öznesi olarak amaçsal oluş belirimlerine göre harekete, anlam ve değer yüklenmesi ile edimsel oluşta belirmektir. Hareketin anlam ve değer içermesi söz

konusu olduğunda, ussal bir belirim olarak biçimsiz biçimsel olması söz konusudur. Ayrıca nesnel olgusal düzeyde görüngü olarak her görünen de anlam ve değer içeriğinde biçimsel oluşunu bulur.

***

Biçim, öznesine bağlı olarak gerçekleşen hareketin, amaçsal oluşa bağlı olarak anlam ve değer yüklenişinde gerçekleşir iken ussal olduğunun belirimidir. Ussal oluşa bağlı olarak da amaçta istenen ne ise içerikte yüklenmiş olarak -olanın-, bütün içindeki varoluş sürecinde ve sonuçta açık olması söz konusu olur. İşte, sonuçta görülecek olan ise biçimin ne için olduğu gerçeği ile buluşmaktır. Her biçim kendi gerçeğini, süreçte ve evreler düzeyinde varoluş belirimleri ile beraber sonuçta gösterecek kıvam oluşunda bulur.

Biçim, varoluş eşiklerinde gerçekleşen orantısal belirimlerinde, farklı oluş belirimleri ile görünüş bulurken, Tanrı'nın imzası gibidir. Yüklendiği anlam ve değer belirimleri ile tanrısallığa/ evrensellere haizdir. Tanrı'nın gerçekleştirdiği üzerinden görünüş bulmasına sebep delili/ ayeti olma özelliğini de taşır. Ussal oluşunun gerçeğinde tinsel oluşuna da bağlı olarak bütün içinde yer edinir iken sanatsal oluşa haizdir. Kendisine her ne kadar dışsal veya aşkın durulsa da kendiliğin unutulduğu cazibe veya uzaklaştıran iğreti ve korku durumlarına göre kendisine odaklı yaşamın başlangıcını belirli kılar. Biçim ile içinde bulunulan bir dünyada biçime odaklı bir yaşam kaçınılmaz olsa da biçime aşkın ilkesel oluşta yaşamak da biçimler üzerinden görünüş bulmak zorundadır.

Biçim, çoklu ve ortak gerçeklilikte farklı oluş belirimleri ile görünüşe gelmektir. Bunun içindir ki farklılık felsefesi yapılacak ise biçim felsefesi de yapmak, yani bu iki olgusal durumun hakikatine dair olanı aşikâr kılmak da olması gerekendir. Fenomonolojinin iki olgusu olarak bu iki durumun nesnel ve öznelde karşılık bulması belirimleri ile anlamlı kılınması da gerekir.

Nesnelde farklılık ve biçim, doğaya dair oluşta görünüş bulmak olsa da içerikte anlam ve değer belirimleri ile tanrısal oluşa haiz -özne değil de-

öznesinin izlerini taşıyan öznel belirimlerdir. Duyu nesnesi olarak öznelde karşılık bulmaları, duyusal olmalarında duyunun gerçekleşmesinin gereğidirler. İsimlendirildiklerinde ise hem ussal kılınmış olarak öznel alana taşınmış hem de kendilerine aşkın görüde görülmüş olarak belirime çıkmışlardır. İsim ise anlam ve değer içerikleri ile biçimin anlamlı kılınmasının bir gereği olarak belirir iken biçimin farklı oluş belirimlerine, biçimsel oluşuna aşkın öznele taşınmasının gereğidir. Öznelde biçim, farklılık belirimleri ile imgesinde, farklılıklara aşkın olarak da isim beliriminde ussal kılınırken düşünce alanına katılır. Hayal gücü, ussal betimleme vb. düzeylerde karşılık görmüş olarak anlam ve değer belirimleri ile öznel kılınmış olmanın gerçeğinde, öznel oluşta kendiliğin gerçekleştirilmesinin nesnesi olur.

Biçimin, sonuca/ ereğe/ amaca bağlı belirimleri ile ne için olduğu, varoluşun ortak gerçekliliğinde ilişkiler bütününde ve sonuç belirimlerinde taşıyıcı olması yönünde açık olur. Her görüngü biçim düzeyinde, ne için olduğuna bağlı olarak kendi gerçekliliğini kendi yüklenmiş olmak ile beraber bütünün bir parçası olmaktadır. Biçimsel durumuna bağlı olarak görüngü, bütünü tamamlayıcı olduğu kadarı ile hem gerçekliliğini hem de üst gerçeklik olarak hakikati farklı oluş belirimlerinde görünüşe taşımanın da gereğidir. Ne için olunduğunun çözümlemelerinde içerik belirimleri ile dilde ifade kazanmış oldukları göstergelerinde anlamlı kılındıklarında, gerçekliklerinin öznelde karşılık görmesi doğrultusunda, buluşulmuş bir iç dünyanın oluşmasının da nesneleridir.

Tinde varoluşun ortak gerçeklik olarak görünüş bulduğundan bahsetmekte isek biçim, karşılıklı oluşun belirimlerinde kendiliği görünüşe taşımanın da gereğidir. Hareket ise amaca/ niyete bağlı yüklendiği anlam ve değer belirimleri ile biçimsiz biçim oluşunda kendiliğin ussal, iradi, duygusal vb. belirimlerde görünüşe taşımasıdır.

Doğada genel bir hareketliğe tanık olunsa da biçimler ve biçimler üzerinden gerçekleşmekte beliren her hareketin, biçimsiz biçim olarak amaca bağlı eylem, anlam ve değer yüklü edim (amel) olduğu ile karşı karşıya kalınır.

Biçimsiz biçim oluşunda Tanrı'yı, biçim oluşu içinde yaşarken varoluşunu bulanlar, hareketin biçimsiz biçim oluşunda eylem ve edim belirimlerinde tanrısal/ evrensel nitelikte iken Tanrı'ya açılan kapı olarak bulunduğunda değiştirici, dönüştürücü erk belirimi olduğuna tanık olurlar. Eylem ve edim düzeyinde hareket, nesnel olgusal biçime aşkın biçimsiz biçim oluşunda öznel edimsel olarak gerçekleşme erki -irade- gösteren potansiyel gerçekliliğin kendilik/ benlik belirimleri üzerinden görünüşe taşınmasının gereğidir.

Biçim taşıdığı gerçeklik ile aynı değil ayrıda değil oluşun gerçeğini taşır. Böyle olmak ile beraber gerçeğin gizilde durmasına neden yaratım belirimi olarak da görünüş bulur. İnsan için biçimler dünyasında bulunmak varoluşunun bir gereği olsa da gerçeğin saklı durduğu bahçe, insanın gerçeğe duyarlı/ açık oluşu nedeni ile gerçeğin peşinden koşma olanağı olarak bulunur. Us bilmek, iman ve vicdan ile bulmak, aşk ile kavuşmak söz konusu olduğunda biçimlerin dünyasına aşkın Tanrı'nın dünyasında yaşandığının gerçeğine varılır.

Tanrı'ya ilk yakinlik ise iman ile tevhitsel görü sahibi olmak ile mümkündür. Duaların kabulü ile nesnel olgusal olana aşkın hareket belirimlerinde karakter ve isim belirimleri ile görünüş bulduğunda yakinliğin hissedilmesi ile edinilir. Muhabbetle bağ kurmuş olarak her biçimi ona kavuşmanın aracı olarak bulmak ile de salih amel, ibadet, şükür, hamd, fikir, zikir, rüyalar, keşf vb. ile iletişim kurmakla edinilir. Sonuçta ussal olarak görülmesi gereken ise biçimsiz biçim oluşunda hareket, us ile bilmek, vicdan ile kabul etmek, iman ile tanık olmak ve

muhabbet ile iletişimde olurken karakter ve kimlik belirimlerinde görünüş bulmakta kendiliğe/ benliğe tanık olunan biçim oluşlarda gerçekleşmektedir.

Karakter ve kimlik belirimleri, hareketin biçimsiz biçim oluşundan, eylem ve edim oluşlarında, anlam beliriminde ussal ve duygu, irade, eylem ve değer belirimde varoluşsal biçimsel oluşa taşınması belirimleridir. Nesnel olgusal biçimselliğe karakter belirimi olarak içkin ve kimlik belirimi olarak aşkın varoluşsal ve ussal biçimler olarak görünüş bulan karakter ve kimlik belirimleri, özde biçimsiz biçim olan kendiliğin/ benliğin, biçim kazanmış olduğu belirimleridir. Karakter ve kimlik belirimleri Tanrı'nın kendiliğini/ benliğini ussal ve varoluşsal biçim belirimlerinde görünüşe taşımasıdır.

Tanrı ile varoluş/ vücud bulan her mevcut da Tanrı'ya içkin hareket beliriminde Tanrı'nın karakter ve kimlik belirimlerinin görünüşe taşınmasının biçimsel oluşuna -kıvama- haizdir. Böylesi hak kılınmış gerçeklikten hak kılınmış olanı, ilke belirimleri olan anlam, değer ve duygusunda hakkı gereği bulmak ve hakiki oluşta yaşamakla hak etmiş olunan gerçeklikte bulunulur. Böylece Tanrı, yaratıma (fıtrata) kendiliği/ benliği, şahsı ve biçimlerde karakter belirimi olarak görünüş bulan meleke, isim belirimleri ile içkin ve aşkın durur iken hak edilmiş gerçeklikte varoluşun ne için olunduğunun gerçeği olarak da bulunmuş olur.

Tanrı'ya sonuç almalara bağlı olarak ilerlemekte olunan yolda/ yöntem beliriminde öznel edimsel oluşun gerçeğinde hareket edilir. Bulunan anlam, duygu, değer, inanç belirimi ile içselleştirilen ve içsel oluşta aşkınlığını koruyarak bulunan ile de nesnel olgusal belirimde kıvam olarak vücud bulmuş biçim de hak edişleri taşıyacak, görünüş bulmasına neden olacak değişimler ve dönüşümler geçirir. Yani tinsel

evrim sürecinde insan, bedensel değişimlerde göstermek zorunda kalır. Doğaya dair görüngü olarak ne var ise insan ile olan ilişkisinde içerikte taşıdıkları anlam ve değer belirimlerinin görünüş bulduğu oluşlara bağlı olarak dilde anlamlı kılınırken insan tinine taşınmış olunurlar. Ayrıca insan tininde yeniden üretimin/ yaratımın parçası oldukları kadarı ile tanrısal/ evrensel oluş belirimlerinden Tanrı'ya yükselme olanağı edinirler.

Özellikle beslenme düşünüldüğünde, sonuçta insana gıda olan ne ise hem melekelere hem de karakter ve kimlik belirimlerine çevrilirken insanlaşma sürecinde Tanrı'ya yükselmiş olur. Önemli olan ise insan olma dönüşümüne direnç gösterecek olanların tüketimi değil, insan olmaya kolaylık sağlayacak ruh ve karakter belirimli olanların tüketimine dikkat etmek gerektiğidir. Her mevcut insan tininde anlam ve değer bulması doğrultusunda yer aldığı kadarı ile Tanrı'ya doğru yükseliş bulur. İnsandan Tanrı'ya yükselme olanağı ile Tanrı'nın dünyasında yerini almıştır (insancıl ilke).

Biçimsiz bir dünya anlam ve değer beliriminden yana yitik bir dünyadır. Anlam ve değer beliriminde çeşitli ve zengin olan biçimsel oluşlara haiz bir dünya ise kendiliğin gerçekleştirilmesinin olanağı olarak bulunur. Kendiliğe katıldıkları öznel veya nesnel yaratım düzeylerine göre de değişen bir dünyanın parçası olurlar. Değişen dünyada ise kendilerine aşkın metafizik oluşta yaşam gerçekleşir iken anlam ve değer belirimlerinde değişmek zorunda kalınır.

Artık yeni dünyaya göre hiç kimse aynı olduğu durumda kalamaz. Bunun içindir ki insanın beşer olarak içine düştüğü dünya, insanın bütün ilişki belirimlerinde insan oluşunda yaratılmasının nesneleri olur iken aynı olamayacakları bir dünyada da yer edinmeleri anlamını taşır. İnsanın düştüğü yerde hiçbir şey artık eskisi gibi olmaz/ olamaz. İnsanın

varoluş çabasında, anlam ve değer belirimlerine göre ya pasif ya da aktif olarak insan tinine katılmak zorunda kalırlar. Dolaşıklık referansı ile bu durum kritik edildiğinde, insanın varlığı ve kurduğu dünyaya/ dünyalara göre, bulunulan dünyanın fenomenleri, kendilerini yeniden anlamlı kılınmakta bulur.

Tanrı, doğa ve insan varoluş sürecinde evre belirimleri ile tarih olgusal olarak ele alındığında, her an yeni bir oluş beliriminde, kendiliğin görünüşe getirilmesinin çabasına tanık olunur. Varoluş çabası, tek oluşun verdiği yalnızlıktan, çoklu ve ortak olunan varoluşun gerçekliliğinde kurtulmak ile başlamış görünür. İlk bakışta böyle görünse de varoluş çabası, kendiliğin gerçekleştirilmesi çabası olarak görünüş bulur.

Bu çaba içinde iken yalnızlık, biricik/ ahad oluşta bulunur iken yarattıkları ile aşılması gereken olarak bulunur. Bundan olsa gerek ki bir çocuk dahi oyuncakları dünyasında hayalinde yarattığı dünyada yaşarken yalnızlığa aşkın yaşamayı edinir. Buldukları içinde değer kıldıkları ile yalnızlığını bozar. Bir âşık, sevgilisi ile biçimlendirdiği dünyasında tek olmanın yalnızlığını aşar.

Böyle olsa da varoluş çabası, ortak gerçeklilikte anlam ve değer kazanma çabası olarak sürekli kılınır. Bunun içindir ki karakter ve kimlik belirimlerinde görünüş bulan kişi beliriminde, tinde görünüşün en yüksek biçimselliğinde, kendiliği görünüşe taşıma çabası olarak görülür. Sonuçta ise karşılıklı varoluş belirimlerinde sevgi ve rıza ile edinilmesi gereken olarak bulunur.

Bu mümkün olmaz ise adalet zemininde hak ve hakkaniyet ilkesine bağlı olarak bulunması gereken olur. Bu bağlamda tarih, ortak gerçeklikte varoluşun sürekli ve sürdürebilir olmasının gerekleri olan

ilkelerin, öznel gerçekler olmaları doğrultusunda genele yaygın tesis edilmesi gerçeğini taşır. Sonuçta var olacak isek rahmetin, adaletin, hak olanın öncelendiği ilkesel oluşa herkesin ihtiyacı vardır/ olacaktır.

***

Hakikatin izinde, öncesi ve sonrasında gerçekleşenler, bir varoluş hikâyesinin anlatımıdır. Seküler, nesnelliğe bağlı öznellikte yaşanan modern zamanlarda, yalnızlaşan ve anlamsızlaştırılan bir dünyada kendini bulan insanlık için, varoluş çabasının kendiliği/ benliği gerçekleştirdikleri üzerinden keşfetmek olduğunu bilmesi gerekir. Bu da yetmez, varoluş ortamının, ruhsuz biçimlerden değil, anlam ve değer yüklü tinselliğe haiz biçimsel oluşta vücud bulduğunu bilerek çoklu gerçekliliğe, yaşama duyarlı olunması gerektiğini de bilmek gerekir.

Bu da yetmez, insanın insan ile yaratımında insani değerlere daha duyarlı olarak ilişkilerde bütünlüğün korunmasına da dikkat etmek gerekir. En önemlisi ise insanı varoluşunda mutmain/ doygun kılacak olanın, Tanrı'yı, hakkı gereği ile karakter ve kimlik belirimlerini duygusunda hakiki olarak yaşamak olduğudur. Karakter ve kimlik belirimleri ise insanın insan ile ilişkilerinde ve gerçekleştirdiklerinde görünüş bulduğu içindir ki insanın anlamsız ve değersizleştirdiği dünyasında, boşlukta/ anlamsızlıkta bulduğu iç dünyasını yeniden insan ile doldurması gerekir. İnsan insan ile insanlaşmayı bulduğu içindir ki insan dışında aranacak her varoluş çabası yetersiz kalacaktır.

İnsanın insanla insanlaşması insan ile ilişkilerinde ve gerçekleştirdiklerinde karakter, kimlik belirimlerinde Tanrı'yı yaşamasında ise hakkı gereği hakiki oluşunda mutmain olmayı bulacağı kesindir. Mutmain olmak en yalın anlamı ile kendiliğin/ benliğin olması gerekenlerde kendini bulması/ tatmasıdır. Kendiliğini olması gerekenlerde -ilkeleri gerçekleştirmekte- bulmayanlarda varoluş çabası, nesnelerini tadar iken kendiliğe yitik nesnelerinde kaybolmak anlamını taşır. İlkeleri gerçekleştirir iken kendiliğini tatmak ile yaşanacak olan kendinden mutmain olmakta ise Tanrı ile özgüven bulmuş olarak varoluş, gerçek anlam ve değerinde bulunur.

Bu, bir iddia değil. Tarih, kadim bilgeler -veliler- ile erdem sahibi oluşta varoluşunu Tanrı ile anlamlı ve değerli bulanlar ile doludur. Sonuç, Tanrı'dan yana alınacak ise kadim bilgeliğin tarihini de göz ardı etmemek gerekir. Bir değil, binlerce örneği ile hakikate tutunmuş, adaleti gözetirken hakkaniyet ilkesi gereği ile rahmet olmayı tercih etmiş ve hak olan üzeri varoluş çabasına tutarlılık/ sabır ile tutunmuş olanlara selam olsun.

*

İnsan olduğumuz içindir ki içimizden olan birilerini seçerek vahiy bilgisi ile kendisini tanıştıran bir Tanrı'ya tanık olmaktayız. İnsan olduğumuz içindir ki insan ile olan ilişkilerde ve gerçekleştirdiklerimizde kendimizi bulmamız, varoluş çabasında anlam ve değer kazanmamız gerçekleşmektedir.

Vahiy bilgisi ile nesnelliğe, çokluğa, karşıtlığa/ diyalektiğe vb. aşkın, kendiliğin hakikati ile tanıştıran ve kendiliğin hakikatine davet eden bir Tanrı ile buluşmaktayız. Kendiliğine göre de nasıl yaşanması ve kendisi ile buluşulması gerektiğinin usunu da vermektedir. Ne için olunduğunun da usunu ifade etmektedir. Hakikate duyarlı/ açık olan insan için, kendiliğin hakikatine, âlemlerin üst gerçeği ve öznesi olan beliriminde hakikate davet edilmek zaten olması gerekendir. Bu, hakikatin habercisi olma ve görünüşe taşıma biçimi olarak da nebiliği/ nübüvveti görünür/ gerekli kılar. Tanrı'nın daveti ve davete icabet böylece insanlık tarihinin bir parçası olur. Her nebiden sonra ise hakikate açık/ duyarlı olmanın gereği olarak hak ve hakikati hem bilmek hem de ermek amaçlı olarak talep etmek söz konusu olur. Hakiki olarak talep etmek ve talep ettiğini bilmenin ve talep ettiğine ermenin gereklerini yerine getirmek sonucunda ise Tanrı'nın kullarına icabet etmesi beklenir. Nübüvvet davet ve icabetten, talep ve icabete

döndüğünde insan hakikat yolunda çocukluktan yetişkinliğe doğru yol kat etmiş olur.

Talep ve icabet: Kendiliğin öznel belirimleri olan melekelerin gelişimiyle beraber meleklerin inişinde, Tanrı'nın kuluna tenezzül etmesinde gerçekleşeceği gibi meleklere, Tanrı'ya yükselmek ve kendiliğini Tanrı ile bulmak anlamında miraç etmekte de gerçekleşir/ gerçekleşebilir. Zaten tanrısal olana bağlı olarak gerçekleşen her gelişim, tenezzül vb. Tanrı'ya yükselmeye nedendir. Talep ve icabet: Bulunulan âlemlerde, insanlık tarihinde ve insanlıkta ayet (delil), sıfat (meleke) esma (karakter ve kimlik) belirimlerinde görünüş biçimleri ve gerçekleşenler, miras bırakılanlar üzerinden Tanrı'ya ciraç etmekte bulunmak ile de gerçekleşir/ gerçekleşebilir. İnsanlık tarihinde beliren alan belirimlerinde hak ve hakikate dair görünüş bulan her anlam ve değer üzerinden de Tanrı'ya tanık olmak anlamında da ciraç gerçekleşir.

*

Miraç ve ciraç yürüyüşünde kendiliğin/ benliğin hakikat belirimi olarak bulunması ve kendiliğe nesnelliğe, çokluğa, diyalektiğe aşkın tevhitsel görüde tanık olunması kaçınılmazdır. Böylesi yürüyüşte hakikatin ideal ilke beliriminde tektipleştirmesi değil, her talep edenin istidadı ve gayreti kadarı ile hakikat ile buluşması ve hakikate ermesi söz konusu olur.

İnsan çeşitlilikte yaratıldığı içindir ki her insan, hakikat yürüyüşünde kendi kadarı ve gayreti sonucunda edindikleri kadarı ile hakikat ile buluşur. Özgün olduğu farklılık belirimleri ile kendini gerçekleştirmek zorunda kalır iken farklılık belirimlerinde üst gerçeği olan hakikatin görünüşe gelmesinin bir gereği olarak tektipleşmeden varlık

sahnesinde bulunur ve yaşamak zorunda kalır. Hakikat, tektipleşmede değil, çeşitlilikte çift belirimlerin ilişkileri veya diyalektik belirimler üzerinden hak olanın görünüşü, gerçekleştirdikleri üzerinden görünüş bulma tabiatına sahiptir. Ayrıca insanlığın değişen zamanlarda miras varlığı olarak gerçekleştirdikleri üzerinden de ilkelerin tesis edildiği gerçeklikte görünüş bulur.

Hakikat, tektipleşme olanağı göstermez. Çeşitlilik ve karşıt belirimli farklılıklarda sonuçta açık olan, bulunacak olandır. Hakikat, farklı oluşlarda görünüş bulur iken tektipleştirme çabalarının sonuçta boşa çıkacağı gerçeğini taşır. Tektipleştirme aynılığa taşırken, insanlaşmayı da donuklaştırandır. Aynı gerçekten pay almış olarak gerçek oluşta bulunulmasına rağmen farklı oluşlarda varoluşun yaşanması da buna örnektir. Görünüşe gelmenin ve varoluşu farlılıklarda anlamlı, değerli bularak duygu belirimlerinde yaşamanın gereğinde, hakikatin farklı oluşta aşikâr olduğunu/ olacağını unutmamak gerekir.

Böyle olsa da imtiyazlara veya ilkelere bağlı olarak çıta belirimli bir hukuk değil, ilkelerin ortak gerçeklik belirimi olduklarının usu ile çatı olacak bir hukuk ile insanca yaşamanın yolu bulunmalıdır. Sonuçlarına katlanmak kaydı ile tercihlerinde insanın özgür bırakıldığı gerçeğini unutmamak şartı ile de sonuç belirimli hukuka her daim ihtiyaç vardır. Aynılaştırmadan, hakikate bağlı insanca yaşamaktan ayrı da kılmadan yaşamaya hukuk ile yol bulunmalıdır. İnsanlık içinde insansızlaşmadan, insanca yaşamanın olanaklarını, öncelikli değerlerini öncelemek gerekir.

İnsan olarak varoluşu tatmaya neden tarihsel deneyimleri (aile, komşu, arkadaş, dost vb.) yitirmeden, insanca yaşamanın önceliklerine/ değerlerine sahip çıkmak, duyarlı olmak zorundayız. Yarının dünyası, yalnızlaşan ve anlamsız dünyalarda yaşamaya mahkûm insanların

dünyası olacak ise hakikate ve insanca yaşamaya olanak veren değerlere yeniden ihtiyaç vardır.

'Hakikat insanı yetiştireceğim' diye de insanı tektipleştirme gibi bir hakkın olmadığını da belirtmek gerekir. Hakikat insanı yetiştirilecek ise insanın hakikate duyarlı/ açık olmasına rağmen her insanın, hakikatin peşinden koşması veya hakikate göre yaşaması beklenemez.

Ne için olunduğuna dair varoluşun nedenini, varoluş krizi olarak duygusunda bulmadan hakikat arayışında olmanın ne kadar gerçekçi olduğu da sorgulanmalıdır. Hakikat insanı yetiştirilmekte ise hakikati yaşayan her insanın, hakikati başkası gibi değil, kendi gibi yaşaması gerektiğini unutmamak gerekir. Var isen kendi farklılıkların ile hakikati yaşaman gerekir. Diğerinin iradesi altında iradesi bastırılmış olarak hiç kimse kendi hakikatini yaşayamaz. Bu anlamda İbrahim gibi olmaya, İsa gibi yaşamaya, Muhammed Mustafa gibi geniş bir iç dünyası edinmeye de ihtiyaç vardır.

"Dileseydik bir ümmet ederdik" ayetinin işaret ettiği bir dünyada yaşamakta isek doğanın, insanlığın, Tanrı'nın hakikati ile hikmetsel görü edinmiş olarak yerinde ve gerekliliğinde bakar iken varlık ile barışmak barışık olarak varoluşunu yaşamak olması gerekendir. Tanrı ile dolu bir kalp ve insan ile insanca yaşamakta bulunacak bir dünya edinildiğinde yeri doldurulamayacak boşluğun, kendiliğin/ benliğin hakikati ile dolu olduğu görülecektir. Boş olduğunun zannı ile bakılan yerde hakikat, zaten gizilde durmaktaydı. Gizilde duranı arar iken görünüş bulduğunda, boşluğa yer vermeden kendiliği ile dolu bir dünya da yaşamanın şuuruna da erilmiştir. Yaşamın acı tecrübeleri ise hakikate tutunmanın, hakiki olmanın gerekleri olarak yaşamda yerini almıştır. Böylesi bakıldığında, sonuçta edinilenler hakikate dair ise olması gereken acı tecrübeler ile de barışmamız gerekir.

Hakikat, peşinden koşanların, talep edenlerin bulmak istediğidir. Sonuçta bulunduğunda ise yakin olduğu kadar varsayılan gerçeklere, anlam ve değerlere dair ne varsa yıkıcıdır.

***

Seküler belirimleri ile yenilenmeye (modernite) koşul ve ihtiyaçlar doğrultusunda her daim ihtiyaç vardır. Yenilenmek, hakikatten uzak, hak olan ile gerçekleşmemekte ise insanın kendiliğe yitik olması kaçınılmazdır. Hakikat, hak olan ile kendiliğe yitik oluşa müsaade etmez.

Nicel nesnellikte kendiliğe yitik bir dünyada modernizmin, tektipleştiren ve kendi için kendileştiren aymazlığı ile her ne kadar insanlığı gelişime açık kılsa da seküler oluşa hapis, sığ bir dünya ile tanışmaya neden olmuştur. İnsan dünyevi olduğu kadar, tinsel oluşa sahip ve doğaya ait olmaktan daha çok Tanrı'ya -hakikate- ait olan yönleri ile varoluşunu bulandır. Hakikate doğru yürüyüşünde önüne çıkan engelleri ise er ya da geç bir biçimde aşmak zorunda kalacaktır.

Her devir, bir önceki devre göre yeni olandır. Yenilenme, insanın tarih varlığı olarak görünmesinin de bir biçimidir. Önemli olan ise her devirin koşul ve ihtiyaçları içinde gerçek olanın öncelenmesi ve hakikatten -kendiliğin gerçekliliğinden- kopuk olmayan bir dünyanın da yaratılıyor olmasıdır.

Tanrı'ya ait ve dolayısıyla da tanrısal/ evrensel/ zamansız olan öznel belirimler ile görünüş bulan kendilik, hakikatin belirimidir. Tanrı'da olduğu düzeyde ise hakikatin kendisidir. Hak/ gerçek olan ise nesnel ve öznel düzeyde bulunabilecek olandır. Hakikat, hak olan belirimler -gerçekleştirdikleri- üzerinden görünüş bulandır. Öyle ise hak olan belirimler üzerinden hakikate daha da yakin gelindiğini öngörerek gerçeğin (hak olanın) öncelendiği değer belirimleri ile biçimlenen bir dünya edinmek gerekir.

Hakikatten her uzak düştüğümüzde ise hak olanın tarihsel oluşta galip gelmesi sürecinde insanlığın, hakikate doğru yürüyüşte olduğuna bir

daha tanık olunur. Hak olandan uzak, tanrısal olana yitik tekbenci bir dünyada, nesnelerinde kendiliğe yitik kalınmakta ise hak ve adalet arayışında olanlar ile hakikat, devrin koşulları üzerinden farklı biçimlerde bir daha görünüşe taşınacaktır.

Hakikate duyarlı/ açık olarak hakikatin izinde olanlara; hakikatin, bir varoluş çabasının sonucunda görünüş bulmak olduğunu söylemek isterim. Hakikati bilmek, bulmak, kavuşmak bir son değil, onun ile yeniden başlangıç bulmak ve varoluş çabasında bulunmak artık kaçınılmaz olandır. Zaten hep öyleydi ama hakikatin idrakinde olarak yeniden varoluş çabasında bulunmak, biçimler içinde gizil duran ile varoluş çabasında kendiliğini, yeniden yaratma çabasında bulunmaktır. Hakikat bir son değil, yeniden başlangıçtır.

Eskiler “üç günlük dünya” derlerdi. Dün, gelecek, şimdi ve burada olmak, “üç günlük dünya” ifadesinde özetlenmiştir. İnsan her daim ise -genel kabul olarak- üç zamanlı bilinç yapısallığında ve işlevselliğinde şimdi ve burada oluş içinde yaşama olanağını bulandır. Hakikate açık, duyarlı yaratılış beliriminde bulunmasına rağmen hakikat arayışında olmasa da koşul ve ihtiyaç belirimleri üzerinden hakikat arayışı içinde kendini bulur.

İnsan, tarihsel oluşu içinde miras varlığı olarak da gerçekleştirdikleri üzerinden hakikatin görünüşe taşınmasının edim ve üretimlerinde bulunur. Kendiliğini her gerçekleştirdiğinde ise edindiği anlam ve değerler üzerinden kendisini her daim yeniden yaratma olanağına sahiptir. Zorluklar karşısında kaygı ve umut ile geleceğe tutunur iken kendini gerçekleştirmenin zorunlu kılındığı gerçeklikte yaşar. Yani hakikati, gerçekleştirdikleri üzerinden görünüşe taşımanın dünyasında bulunur. Kendisini de devir belirimlerinde hep yeniden yaratırken bulur. Hakikatin peşinden koşmakta ise hakikati son değil, anlam ve

değer beliriminde verdiği varlık görüşü, yaşam biçimi, ahlak belirimi, kültür ve medeniyet oluşumları içinde tinsel düzeyde kendiliğin yeniden yaratılmasının gereği olarak bulur.

*

Anlam ve değerler dünyasında karşıtlık belirimlerinden bahsetmekte isek hakikat, kolayca varılacak değil, kolayca da yaşanacak değildir. Zor olan ise hakikate örtük kılan olarak görülmeli ve karşılanmalı değil, hak belirimler üzeri gerçekleştirilenler ile hakikate yetişmenin bir olanağı olarak görülmeli ve karşılanmalıdır. Tarih, gerçeğin zorluklar içinde tesis edildiği gerçeği ile doludur. Neye talip olunduğunun idraki ile hakikatin miras belirimli izlerini takip ederek peşinden gitmek gerekir. İnsanlıkta görünüş bulduğu durumlar doğrultusunda da insan ile ilişkiler ve gerçekleştirilenler üzerinden bulmak ve buluşmak gerekir. Kendilikte ise kavuşmak gerekir.

Hakikat arayışında ve hakikate doğru insanlık yürüyüşünde zorluk, talep edilen olmasa da kendiliğini gerçekleştirmenin gereği olarak bulunacak olandır. Kendilik/ benlik, zorluk içinde her gerçekleştiğinde potansiyelini keşfetme, neler yapabileceğinin olanakları ile tanışır. Amaca bağlı emekte anlam ve değer edinmek de kaçınılmaz olarak bulunur. Zorluklar, ilişkilerde organize olmaya, paylaşımlarda bulunmaya, duygu bağları kurmaya vb. zorladığında ise aidiyet ve sorumluluk idraki ile varoluşu ortak gerçeklik olarak bulmak kaçınılmazdır.

Eskiler “insanın hamuru, zorluluklar ve acılar ile yoğrulmuştur” demişler. Zorluklar her ne kadar talep edilen olmasa da doğa ve insan ilişkilerinde görünüş bulan ve kendiliğin gelişim süreçlerinde

gerçekleştirilmesinin gereği olarak bulunandır. Zorluklar, hak-had belirimlerinde insanca yaşamanın ve insanlığını gerçekleştirmenin gereği olarak değerlendirildiğinde ise hem hakiki olarak insan olmanın hem de hakikati insancıl edim ve yaratımlarda görünüşe taşımanın fırsatı olarak bulunur. İnsanın tekbenci oluşunu besleyen ve nesnelerinde kendiliğe yitik hayvansı yönünü açık etmekte ise kendiliğe zulüm etmenin aracı olur. Kısas/ karma gereği düşünüldüğünde, adalet tesis edildiğinde, yapılan her zulüm, sonuçta kendiliğe yapılmış zulüm olarak bulunulur.

Zorluklar, insanın kendiliğine zulüm etmesinin bir aracı değil, insanın hakiki olarak kendisini gerçekleştirmesinin fırsatı olarak sunulmuş olandır. Sonuçta insan olmanın gerçeğini hakiki olarak yaşamakta ve hakikati ilişkilerde ve gerçekleştirdiklerimizde görünüşe taşımakta isek zorlukları insanca nasıl aşmamız gerektiğinin yolunu da bulmuşuz demektir.

Sıradanlığı bozan ve gelişime neden olan her zorluk, yaşarken gazap görünse de sonuçta rahmet olarak verilmiş olandır. İnsanlığa dair tanrısal olan erdemler de tekbenci olmaktan ve zorluklar içinde bulunmaktan dolayı yapılması zor olsa da hakiki olarak gerçekleştiklerinde Tanrı'ya, tanrısal olanları yaşamak ile yakin kılarlar.

Erdemlerden yoksun bir dünya, varlıksal olarak Tanrı'dan uzak olunmasa da varoluşsal olarak kendisinden uzak yaşanılan bir dünyadır. Bu durumda yaşanan dünya, nicel belirimlerinde nesnel oluşa sahip duyuların dünyasıdır. Fıtrata uygun yaşanması gereken dünya ise nesnelin dünyasına aşkın öznel belirimleri ile görünüş bulan Tanrı'nın dünyasıdır. Nesnelin dünyası varlıksal düzeyde zaten Tanrı'nın dünyasıdır. Tanrı'nın dünyasında Tanrı'ya uzak kalmak için değil, kendisi zemininde, kendisine aşkın kendilik/ benlik

belirimlerinde Tanrı'nın dünyasına taşınmak ve Tanrı'nın dünyasında yaşamak için gerekli olandır.

Zorluklar, değer edinmenin bir gereği olarak insanlığın önünde bulduğu olmak ile beraber, insanın kendini gerçekleştirmesinin fırsatı olarak olumlu veya olumsuz belirlenimde değer yükleminde/ yargısında bulunmakta olmak ile de bulduklarıdır. Zorluklar karşında insan olmanın değeri de zorluklarda hakiki oluşun korunması, hak kılınmış olunan istidadın/ potansiyelin gerçekleştirilmesi ile açık edilmesi ve hak edişlere bağlı olarak istidandın artırılması vb. ile bulunur. Zaten mümin veya müslim olmaktan yaklaşım ile zorluğa bakıldığında, mümin/ müslim olmanın değer olarak görünüş bulmasının gereği olarak zorluklar ile karşılaşmak olması gerekendir. Zorluklar karşısında kendiliğin gerçekleştirilmesinin niyet, davranış ve tutum biçimleri, değer yargısal olarak insanın ahlaki düzeyde kritik edilmesi ile yerindeliğini de belirli kılar. Değer yargısal olarak da ahlaki belirimde insan oluşun hangi düzeyde bulduğunu da açık eder.

Zorluk insanın tinsel gelişiminin bir gereğidir. Yaşamın gerçekleri ile yüzleşir iken insan olmanın da ne kadar zor olduğunun göstergesidir. Her zorluk insanın insanca kendisini gerçekleştirmesinin, yaşamasının bir gereği olarak değer belirimli oluşa haizdir. Önemli olan ise zorluk ile karşılaşmaktan daha çok zorluğun nasıl karşılandığı ve aşıldığıdır. Zorluk, içinde durulsun diye değil, aşılması gereken olarak bulunandır. Nasıl ve hangi değer beliriminde aşıldığına bağlı olarak da kısasta/ karmada karşılık görülüyor olduğuna dikkat etmek gerekir. Bilgi ve ahlaki kazanımlara her neden oluşunda ise sonuçta Tanrı'ya şükretmenin de vesilesi olması gerekir.

***

Hangi niyet ile nasıl yaşamakta isek ona göre muamele gördüğümüz ve ona göre biçimlenen dünyalarda yaşamak zorunda kalmaktayız. Nasıl yaşıyorsak öylesi biçimlendirdiğimiz dünyayı miras almaktayız. Gelecek, miras bırakmakta olduğumuz ile biçimlenir iken miras olarak da hak edişlerde bulacağımızdır. Ahrete/ akıbete/ geleceğe göre yaşamak demek; hiç ölmeyeceğinin idrakinde olarak yaşamak demektir.

Beden ölümü kendiliğin/ benliğin/ ruhun ölümü anlamına gelmez. Ölümsüz ruha/ kendiliğe sahip canlar isek geleceği kısas/ karma gereği hak edişlerde olarak bulacağımız kesindir. Öyle ise hak ettiklerimiz olarak biçimlenen ve içinde yaşayacağımız dünyanın, nasıl olması gerektiğine dair bir söz ve eylem hakkımız var ise ona göre yaşayalım.

Varoluş, şimdi ve burada olarak hep yaşanandır ama geçmişin deneyimleri ile geleceğe tutunarak yaşanması gereken olarak bulunur. Geçmiş, kısas/ karma deneyimleri ile Tanrı'nın adaletinin gereği olarak bulunur iken geleceği de Tanrı'nın adaleti gereği bulacağımız kesindir. Gerçeğe tutunarak ve gelecekten de rahmet umarak Tanrı'nın dünyasında, Tanrı'nın adalet ile işlerini gördüğünün idraki ile geleceğe, cesur ve özgün gerçekleştirmeler/ yaratımlar ile adım atma çabasını yitirmemek gerekir.

Edim ve eylemlerin, niyete bağlı olarak yüklendiği anlam ve değer belirimine göre biçimlenen ve hak edişler (olumlu veya olumsuza dair her ne varsa) ile karşılaşılacak, yüzleşilecek, hesaplaşılacak bir dünyada yaşamakta isek niyetimize ve niyetimize bağlı olarak gerçekleştirdiklerimize -nasıl gerçekleştirdiğimize de- dikkat etmek gerekir. Her gerçekleştirme, anlam ve değer yükü belirimleri ile nurani dünyada biçim alırken bir yaratım olarak bulacağımız olur. Niyet ve niyetin nasıl gerçekleştiği bunun içindir ki önemlidir.

Böylesi bir dünyada yaşar iken ‘özgür düşünce sınırlandırılmış olur’ denilir ise düşüncede özgürlüğün olduğu ama niyet ve niyetin gerçekleştirilmesinde rahmet olarak diğerlerinin de hakkaniyet ilkesine bağlı olarak öncelenmesi gerektiğinin sınırında durulur. Düşüncelerimizden ve seçimlerimizden yana özgür bırakıldığımız ama ötekinin hak ve had belirimlerine duyarlı olmamız gereken bir dünyada olduğumuzu hep hatırlamak gerekir.

Kısas/ karma bir görüş olmaktan daha çok Tanrı’nın dünyasında adalet ile iş görüldüğünün gerçeğini taşır. Kısas/ karma, değer olarak neleri öncelememiz gerektiğinin ve öncelememiz gerekenler ile nasıl yaşamamız gerektiğinin aklını verir. Kısasta, hak edişlere göre muamele göreceğimiz bir dünya idrakinde, düşünce sınırlanmış değil, nasıl yaşamamız gerektiğinin sınırları ile karşı karşıyayızdır. Bu, her türlü alanda ve yeni üretilen alanlarda, özgürce buluş ve yaratımlarda bulunmaya engel değil, buluş ve yaratımları nasıl yaşamamız gerektiği ve neye göre yaşayacağımız ile ilgili bir durumdur. Bu durumda bulunç, buluş ve yaratımların sonuçları içinde yaşar iken öncelenmesi gereken değerler ile nasıl yaşamamız gerektiğinin uslamlamasını kısas/ karma bizlere verir.

Bu kazanım ile beraber kısas, Tanrı’nın dünyasına/ katına taşınmanın da bir gereği olarak bulunur. Adaletin her tesis edilmesinde görülmesi gereken ise adaleti tesis eden Tanrı ve O’nun dünyasında bulunulduğunun idraki ile yaşanması gerektiğidir. Adalet, Tanrı’nın “benim dünyamda benim gibi yaşayacaksınız” ın uyarısını da taşır.

Adalet sadece sonuçlara göre yaşamayı gerekli kılmaz. Kısas/ karma evrensel belirimi ile düşünüldüğünde hem bir varlık görüşü hem de varlık görüşüne bağlı olarak nasıl yaşanması gerektiğinin usunun kazanımıdır. Ayrıca tanrısal olan ile Tanrı’ya yakin gelmenin zorlaması

olarak insan tinin ahlak beliriminde gerçekleşmesini gerekli kılan ussal belirimdir.

Tarihsel bir gerçeklik olarak gerçeğin, doğru temelli olmayan ve gerçekle bağdaşmayanlar üzerinden görünüş bulduğuna ve gerçekleşmesi gerektiğine tanık olunur. Batıl karşısında adalet, gerçeğin görünüş bulmasının gereğidir. Gerçek görünüş bulduğunda ise kısas/ karma gereği veya hakkaniyet ilkesi gereği nasıl gerçekleşmesi, genele yaygın kılınması gerektiğinin de sınırlarını belirli kılan ilkedir.

***

İnsanlığın tarih olgusal olarak süregelen hak ve hakikat yürüyüşü, olguların zamansız olması sebebiyle görülen o ki gelecekte de devam edecek. İnsanın tekbenci olarak güvenilmez ve zarar verici olarak kötülüğe meyilli olması sebebiyle hukuk ve ahlakın, yarının dünyasında da olacağı kesindir. Zaten ahlak fıtri de olduğu içindir ki yarının dünyasının bir olgusu olarak ilişkilerde olması gereken olması sebebi ile tesis edilmesi de gerekendir. Evrensel hukukun küresel ölçekte tesis edilmesine ise bütün insanlığın ihtiyacı vardır.

İnsanın farklı ve karşıt belirimli dünya görüşleri (anlam ve değer bakışları) ve geleceğe dönük yaşaması sebebiyle ilişkilerde gerçekleşen diyalektik ise gelişimin gereği olarak insanlık tininde ki yerini koruyacaktır. Diyalektik, çatışkılı veya rekabete dayalı olmak kaydı ile hukuk ile kontrol edilebilir veya savaşlar ile sonuçları öngörülemez oluşta olmaya devam edecektir.

Tanrı'nın hakikati düşünüldüğünde ise inanan veya iman edenlerin de olacağı kesindir. Yarının dünyasında din, kurucu olan ana değer belirimleri ile yerini korur. En sağlam gerekçeleri ile Tanrı kanıtlanmış olunsa da insanın kırk dereden su getirmesi misali inkâra açık olması sebebiyle Tanrı'yı kabul etmeyenlerin de -inanmayanların da- olacağı kesindir.

İnsan, anlam ve değer varlığı olduğu için ayrıca değerler alanının da inanç alanı olması sebebi ile inanç varlığı olarak kendini bulur. Değerler ile inanmaya eğilimli olan insan, ya Tanrı'ya inanmayı ya da inanmamayı tercih etmiş olarak genel anlamda inanç varlığı olduğunu görünüşe taşır. Her inanmama veya kabul etmeme durumu da anlam ve değer yargısal oluşta inanmak anlamını içerir. Bu durumda yarının dünyasında da bilginin anlam ve değer beliriminde yargısal oluş ile öznelde inanca dönmesi kaçınılmaz olduğu içindir ki inanç, insan

tininde yerleşik oluşunu koruyacaktır. Önemli olan ise inancın hak ve hakikat izleğinde gerçekleşmesidir.

Yaşanan her olay ve olgunun, niyete bağlı yaşanırken gerçekleşmesi sebebiyle de kısas/ karma gereği karşılıkları ile karşılaşılması, yüzleşilmesi, hesaplaşılması insanın kaçınılmazıdır. Bu doğrultuda insanın muamele görmesi de geleceği olarak bulacağıdır. Tanrı'nın dünyasında yaşamakta isek iyiye veya kötüye dair ne yaşanmakta ise sonuçları ile karşılaşmak ve muamele görmek, dün ve bugün olduğu gibi yarında olması gereken olarak bulunacaktır.

Bilim, ne sorusu kalıbı ile teorik yaklaşım ile başlamış ve nasıl sorusu kalıbıyla deney, gözlem ve ölçüm paradigması ile devamlılık bulmuştur. Ne için soru kalıbına da yabancı kalmadan biçimlenmek zorundadır. Bilim, mühendislik ile beraber kullanılabilir bir dünyanın kapısını aralamış olmak ile beraber yarının dünyasında, töze bağlı yaratım evresine doğru ilerlediğini de öngörmek gerekir.

Sanat, gerçekçi olduğu kadarı ile estetik yargı oluşunda görünüş bulur. Sanat için gerçekçilikten kastım; estetiğin cazibesini kullanır iken kendiliği unutmaya sebep olacak biçimde, dışsal duranın içselde anlam, değer, duygu belirimleri ile canlandırılmasıdır. Anlam, değer, duygu belirimleri ile sanatsal olanın öznelde dirimsel oluşta karşılık görmesi sanatı sanat kılan en önemli durumdur. Yarının sanatında görülecek olan o ki izleyicisini içine alan ve aldıkça sanatsal alanda deneyim yaşatma olanağını sağlamasıdır.

Sinema, oyunlar, performans vb. belirimleri ile sanatın yarın ki sanatın ne olacağına dair işaretler/ izler taşıdığını da görmek mümkündür. Yapıt ve izleyici arasındaki uzaklık ne kadar çok giderilmekte ise gerçekçilik o kadar çok yakalanmış olur. Yapıtın öznel alana

taşınmasından farklı olarak izleyicinin yapıta katılımı/ taşınması gerçekleştiğinde, geleceğin sanatının da alan belirimlerine göre nasıl olacağı öngörülebilir. En basiti ile sinema izlenilen değil, içinde olunan, katılımda bulunulan olmak zorunda kalır. Bu duruma en basit anlamda; müzik ve müziğe bağlı olarak dans ederken sanatsal olana katılımda olunması örnek verilebilir. Müzik ve dansta yapıt ve dinleyici, sanatsal olanın hem öznelliğe taşınması hem de sanata muhatap öznenin sanatsal olana katılımcı olmasında, yaratılmış gerçeklikte buluşurlar. Öngörülen o ki yarının dünyasının sanatında, 'yaratılmış gerçeklikte buluşmak' vardır.

Gerçeklik ve estetik ilkelerinden yaklaşım ile yarının sanatını, neyin belirleyeceğini söylemek mümkündür. Böyle olmak ile beraber sanatta, özgün yaratımlarda estetik dokunuşların gerçekleşmesi ile alan genişlemesi ve çeşitlenmesi yaşanacağı da kesindir.

Felsefe ise ön nedenlere bağlı yapılmaktan farklı olarak her türlü alandaki sonuç verilerine ve olgusal erek belirimlerine göre süreç, evre ve izafi (çoklu ve bağıntılı gerçekliğin) oluşun gözetilmesi ile yapılması gereken olmalıdır. Yarının felsefesi varlık ve varoluşu, nesnellik ve öznelliği, -diyalektik, spekülatif (yansıtmalı/ aynalaşmalı) ve sibernetik düşünce biçimini içermekle- izafi oluş belirimleriyle düşünceye konu edinmek ile yapılması gerekendir. Yeni bir şeyler söylemek istenmekte ise buna dikkat etmek gerekir.

İnsan, insan olmayı hem potansiyeline hem de bulunduğu ortam içindeki koşul ve ihtiyaçlara bağlı olarak kendini gerçekleştirme olanağında bulur. Ortam, insanın potansiyel belirimlerinden olan öz karakterinin (esmayı hassının) değilse de öz karakterine bağlı olarak gelişen kişiliğinin görünüş bulduğu ve biçimlendiği alandır. Seçici olmaya bağlı olarak davranışlarda görünüş bulan kişilik, aidiyet,

sahiplenmeler ve sorumluluk durumlarına göre de karaktere yükselme belirimli olarak inşa edilir. Alanlara bağlı olarak görünüş bulan ortamlara göre sonradan edinilen, rol model biçimsel olan, karakter belirimlerinde ise öznelliğin, iradede tutum ve davranışlarda biçim kazandığı görünüş biçimi olur. Öz karakterden yaklaşım ile bakıldığında kişilik, karakter üzerine giyilmiş elbise gibidir. Anne, baba vb. rol model görünüşlü karakter belirimlerine göre yaklaşım ile bakıldığında da karakterlerin eril olması sebebiyle kişilik, karaktere göre biçim almaya devam eder. Bu durumda kişilik, rol model görünüşlü karakterin giyinilmiş elbise olmasına göre biçim alır.

Demek istediğim ise insan, sadece potansiyel belirimlerine göre var olan değil, potansiyellerini gerçekleştirme olanağı bulduğu ve geliştirdiği ortam belirimine göre de var olandır. İkinci yaratılışını da bu doğrultuda edinendir. Çevre ve çevreye bağlı edinilen durumlar karşısında kendiliğini hep yeniden gerçekleştirmek zorunda kalan insan için yaratım, insan ile insani ilişkilerini geliştirme çabasında olarak bulunması gerekendir.

Yarının dünyasında aile, komşu, devlet vb. olguların ortam oluşturma durumlarının değişmesi veya bu olguların ortadan kalkması düşünüldüğünde, ortam değişikliğine göre görülen karakter belirimleri doğrultusunda kişiliklerin belirli kılındığı/ kılınmaya çalışıldığı dünyalara da tanık olunabilir. Böyle olsa da insanın potansiyel belirimleri ile oynanmadığı sürece her türlü tektipleştirme çabası, doğru olmamak ile beraber sonuçları itibarı ile hem boşa çıkma olasılığı yüksektir hem de insansız insanlaştırma çabaları olmaktan öteye geçmez. İnsanın hem potansiyelleriyle oynanması hem de ortam belirimlerinde zorlanması ile yapılmaya çalışılacak tektipleştirilmesi düşünüldüğünde ise çeşitlilik ve farklılığın öldürülmesi ile donuk kılınmış olan yaratılmış dünyalara tanık olunur/ olunabilir.

Böylesi küçük bir dünya kurmaktan ise çeşitliliğin, farklılığın öldürülmediği büyük bir dünya kurmak yeğdir. Büyük dünyada, insani olan acılar, mutluluklar, zorluklar, mücadeleler içinde insanca yaşamayı öğrenmek ve yaşamak da yeğdir. Büyük bir dünyada insancıl olan irade ve duygu belirimlerinde yakalanması gereken renkliliğin de aile, dost, komşu, aile bağları vb. ilişkilerin korunarak sağlanması gerektiğini de unutmamak gerekir.

Aidiyet, sorumluluk ve sahiplenmeye ortak varoluşta insan olabilmek için her devirde ihtiyaç vardır. Aidiyet yabancılığı aşmanın, sorumluluk yerleşik olmanın, sahiplenmek ise duyarlı oluşun olmasa olmazlarıdır. Aidiyet, sorumluluk ve sahiplenme; içinde yaşanılan ve yaratılmış olan gerçekliğe inanmanın, alışmanın, değer kılmanın gerekleridir. Hak edildiği ölçüde de yaşanması gerekenlerdir.

Tekbenci oluşa aşkın olan bir yaşam tesis etmek ayrıca çeşitlilik ve farklılıkları koruyarak içinde yaşanılacak bir dünya kurmak yukarıda belirtilen acılar, mutluluklar, zorluklar, aidiyet, sorumluluk, sahiplenme vb. olguların dışında mümkün ise yeni tip insanların bulunduğu bir dünyada yaşanmış olunurdu. Böylesi bir dünya; aidiyetten, sorumluluktan, sahiplenmekten ve sahiplenilmekten (kölelik değil de duygusal olarak olumlu anlamda) uzaksa eğer güzel ve konforlu olmuş olsa da insansızlaşmış bir dünyada yaşamak söz konusu olurdu. İnsan bu gibi olgular içinde insan olmayı, hak ederek bulandır, bulması gerekendir. Cennette dahi zorluklar, acılar vb. olmasa da aidiyet, sorumluluk, sahiplenme duyguları ile insan olmak söz konusu olandır.

İnsan rahmet belirimi olan fedakârlık, önemseme, duyarlılık, aidiyet, sorumluluk, -olumlu anlamda- sahiplenme vb. ruhsal belirimleri ve insani olan erdemlerde (adalet, merhamet, cömertlik, cesaret/ yiğitlik vb.) kendiliğini gerçekleştirecek ise aile, dost, komşu vb. olgulara

ihtiyaç duyar. Adalet, özgürlük, cesaret, merhamet vb. olguların olumlu ve olumsuz ussal karşıt belirimler üzerinden anlam, değer, duygu, irade, eylem belirimlerinde karşılıklarının oluşması ile gerçekleştiğini de bilmek gerekir. En basitinden kimlik edinimlerimiz dahi ötekileştirdiklerimiz üzerinden görünüş bulur. Sonunda hak kazandığımız/ ettiğimiz olarak bulmamız gereken kimlik belirimi olan mümin veya müslim olmanın dahi mümin veya müslim olmayanlar üzerinden görünüş bulduğunu da unutmamak gerekir. Bu durumda elimizdeki aile, komşu vb. değerleri yitirmeden ve evrensel hukuk çatısı altında çeşitliliğin ve farklılığın kucaklanmış olduğu büyük bir dünya kurmak gerekir.

Bu bağlamda İslam; genelde görünüş bulan farklılık/ çeşitlilik gerçeğinin varoluşsal bir belirim olduğunun idrakinde olarak Tanrı ile insan arasındaki ilişkide kapsayıcı olan bir hukuk belirimine sahiptir. İnsanın Tanrı ile ilişkisinde fırsat eşitliğinin öncelenmesi, iktisadi adaletin gözetiliyor olması, herkesin kısas/ karma gereği ile hesap verebilir olması evrensel hukuk adına önemlidir. Ayrıca hem gerçekleştirilenlerden yana denetleniyor olunması hem de hesap verebilir olması düzeyinde denetleniyor olunması da evrensel hukuk adına önemlidir. Bu normların nesnel/ kurumsal düzeyde gerçekleştirilmesi olanağı edinilir ise Tanrı'da olan hukuk normlarının insani ilişkilerde de kucaklayıcı/ çatı olarak gerçekleştirilmesi mümkündür. Böylesi hukuk tesis edildiğinde, ismine İslam denilmese de İslam, hukuki olarak evrensel belirimleri ile tesis edilmiş demektir.

İslam'ı en sığ anlamda sadece inanç belirimli kültürel kimliğe indirgemek, Tanrı'ya ve dinine haksızlık olur. Dinlerin, inanca açık olan insan düşünüldüğünde gelecekte de mevcudiyetini koruyacak olması şaşılacak bir şey değildir. Geleceğin dünyasında din olarak İslam'a, üst

kimlik belirimi olarak evrensel düzeyde kucaklayıcı/ çatı olması gereğinde de ihtiyaç vardır.

Gelişirken ve farklılaşırken bulunan yeni dünyalarda aile, komşu, akrabalık bağları, değerlerin namus edinilmesi -öncelenmesi- vb. yitirilmeye başlanmış ise insani duyarlılıkların da hakiki oluştan uzak bir zorlama olarak bulunması veya yitirilmiş olunması kaçınılmazdır. Günümüzde içinde yaşanılan ve tüketim öncelikli tekbenci oluşu besleyen medeniyet anlayışının içinde bulunduğu sorunlardan bir tanesi de budur.

Tekbenci oluş, fıtratın değiştirilmesi ile aşılmaya çalışılmış, ortam ve ilişkiler de tektipleştirilmiş ise sıradanlaştırılmış bir dünyaya göz açılmış olunur. Ayrıca aile ve bağlarının olmadığı yerde aidiyetten yoksunluğun getirdiği anlam ve değer yitimi sebebi ile de anlamsız bir dünyada yaşanılır. Çeşitlilik ve farklılıkların korunarak, ortak üst kimliklerde (vatandaş, mümin, İslam vb.) buluşarak rahmetin öncelendiği ve selamın tesis edilebileceği bir dünya kurmak da mümkündür.

Ötekileştirmek tekbenci oluşun doğası gereği kaçınılmazdır ama öteki ile varoluşunu bulmak da mecburiyettir. Bu durumda üst kimlikler edinerek/ edinirken ötekine yabancılığı, düşmanlığı kaldıran veya kaldırmasa da öteleyen kimlikler edinilmesi gerektiğine dikkat etmek gerekir.

İnsanın iktidar, kariyer vb. hırslarının olduğu, koşullar karşısında ihtiyaç sahibi olanlara duyarsız kaldığı ve evrensel hukukun küresel ölçekte tesis edilmediği bir dünya söz konusu ise acıların, açlığın, acziyetin olduğu bir dünyaya gelecekte de tanık olunur. Temel ihtiyaçların karşılandığı kaynaklar için menfaatlerin öncelenmesinden de bahsetmekte olursak acılara, zulme maruz kalan insanların olacağı

kesindir. Kaynaklar azaldıkça var olmak için yeni çözümler üretmek de kaçınılmazdır. Böylesi bir dünyada var olma durumunun ne için olduğuna dair olarak hakikat arayışı her daim olur. Zaten hakikate duyarlı ve açık olan insandan bahsetmekte isek var olma durumunu sorgulayan ve cevaplar arayan insanlar her daim olacaktır. Acılar ile varoluşunu bulan insan için de varoluş krizi hakikat arayışı olarak biçim kazanır/ kazanmalıdır.

Tanrı'da rahmet, kendinde noksansız olmanın, tamlığının, yaratımda açık olmasıdır. Aynı değil ayrı da değil oluşun gerçeğinde Tanrı'nın kendisini, kendinden beliren potansiyeline dair ne varsa paylaşmasıdır. Mevcudat beliriminde hak, hak kılınmış olunan ile var olma durumunda bulunulmasıdır. Hakikatten alınmış payda ile varoluşun gerçekliğinde var olma durumunda bulunulmasıdır. Tanrı için ise her yaratım durumunda kendini gerçekleştirirken beliren potansiyel sıfatları (hayat, ilim, irade…) ve hak kazandığı karakter, kimlik sahibi oluşu var olma durumlarını gerçeklikte bulmasıdır. Ayrıca bu belirimleri üzerinden de varoluşunun gerçekliğine tanık olmasıdır. Kendi gerçekliğine kendisi tanık olduğu gibi yarattıklarını da tanık kılabilen -onatan- olması sebebiyle hak oluşta görünüş bulur. Adalet ise insan için ilişkilerin, hak ve had belirimleri ile belirli kılındığı bir dünyada var olmak olsa da Tanrı ve insan için var olma durumunun, durum belirimlerindeki çeşitlilikte ve farklı oluşta bütünlüğünü korumanın gereğidir/ gerçeğidir.

Acziyetten yana tamlığını arayan ve hakikat derdine düşen her kişi tamlığını ve hakikati Tanrı'da bulur. Rahmet, tam oluşun belirimi olarak kendini paylaşmak olduğunda, acziyet sahibi her mevcudun rahmet edilen ile tam olana doğru seyri de başlamış olur. Böylece yaratımdaki kendileştirme, kendiliğe dönüş olarak rahmet etmekte anlam kazanır. Bu durumda ilk neden olana erek neden olarak dönüldüğünde, ne için

olunduğu erekte, sonuçta bulunacak olandır. Nedenlerin ereğe, amaca, sonuca göre belirli kılındığı ve böylesi sibernetik olunması sebebiyle beliren temsiller dünyasında aynı değil ama ayrıda değil oluşun gerçeğinde ereğe dönüş kaçınılmazdır. Bu gerçeklikte kendi varlığının ne için olduğunu sorgulayanlar olduğu sürece adaleti gözeten, hak olanın peşinden koşan ve hak olana göre hakkı gereği ile yaşamaya çalışan ve kendilikteki tamlığı Tanrı ile bulmuş olarak tekbenci oluşa aşkın rahmet tavrında/ ahlakında karakter sahibi olanların da gelecekte olacağı kesindir.

İnsan, düşünce erkinde Tanrı ile buluşur ve anlamın nurani yapısı sebebi ile Tanrı'dan anlam bulur. Anlamın öznelde değer yargısal olması, ilişkilerde ve gerçekleştirilenlerde değer niteliğinde yeniden üretilmesi sonucunda ise öznellik alanında ve nesnel alanda yeniden yaratımın bilgi nesnesi olduğu görülür. Anlam ve değer edinimleri ile beraber yaratılmış/ inanılmış gerçeklikte varoluşun bulunması, gereklilik olduğundan yarının dünyasında da yaratılmış gerçeklik belirimlerinde yaşanır/ yaşanacaktır. Dün ve bugün yaratılmış/ inanılmış gerçeklikte yaşandığı gibi yarının dünyasında da yaratılmış gerçeklikte yaşanacağı kesindir.

İnsanoğlunun varlığının devamlılığından bahsetmekte isek değişmez belirimleri değişmediği sürece, geleceğinin genel anlamda belirimlerini öngörmek, yukarıda olduğu gibi olasıdır. İnsanın değişmez belirimlerini değiştirme olanağı edinilir ise yeni insan beliriminin bu günkü anlam da insan olmadığı da kesindir. Anlam, değer, duygu, yargı, inanç, eylem belirimleri ile kendi dünyasını kendi yaratan ve yarattığı dünya içinde kendini de anlam, değer belirimlerinde karakter ve kimlik bulmalarda, tanrısal yönleri ile yaratan insana, insan denilmesi gerektiğini unutmamak gerekir. İnsan olmanın diğerlerinden farkı da bu tanrısal oluşta kendiliğin görünüşe taşınmasıdır.

Felsefi olan her olgu, değişmez olması bağlamında gelişime de açık iken geleceğin öngörülmesini olanaklı kılar. Olay düzeyinde nelerin yaşanacağını kestirmek güç olsa da olgu düzeyinde olacakları öngörmek mümkündür. Bu bağlamda felsefi düşünmek sadece anlama çabasında bulunmak değil, olgularına ve gelişim süreçlerine bağlı olunması ile anlamlı kılma çabasında bulunmak ile de yapılmalıdır.

İşin ilginç tarafı ise Kur'an'ın; üç zamanlı oluşu ile değişmez olgulara -ayetlere- bağlı olarak değişen durumlar karşısında geçmiş, gün ve gelecek belirimli olarak gerçekleşenleri, felsefenin olması gerektiği us çizgisinde anlatısında bulduğudur. Sibernetik düşünce biçiminde hem diyalektik eleştirel hem de spekülatif (aynalaştırıcı, yansıtmalı) oluşu ile de geçmiş ve gelecek anlatısı ile güne ve muhatabına ayna tutması da önemlidir. Bu bağlamda, insanoğlunun halen Kur'an'a eşdeğer bir metni yazamaması da Tanrı'dan olan karşısında acziyete düşmüş olmasının göstergesidir.

*

Dün ve gelecek, şimdi ve burada olana -bengisel oluş belirimleri ile- ayna olmakta ise şimdi ve burada olanlar içinde değişmez olan olgusal ayrıntıların olduğu kesindir. Bu bağlamda, olgusal olanın, metafizik bir dünyaya bakar iken değişmez bir dünyanın belirimleri olmaktan daha çok diyalektik ile beraber gerçekleştiğinde, değişen dünyaların değişmezleri olduğu görülür. Olgusal olanın ve olgusal olana bağlı olarak görünüş bulanların diyalektik oluştaki gelişimine tanık olunduğunda ise metafizik, değişmez bir dünyaya değil, olgularına bağlı olarak değişen, gelişen ve yenilenen bir dünyaya gözlerin açılmasıdır.

Diyalektik oluşta sahne yeniden kurulur iken olguların bengisel oluşuna bağlı olarak gelişim süreci ve evrelerine tanık olurken, varlık zemininde spekülatif (aynalaştıran/ yansıtan) bir varoluş biçimine tanık olunur. Kısas/ karmanın gerçeği de bunun delili/ göstergesi olması anlamında önemlidir. Yaşanan her şeyin sonuçları ile karşılaşmak, yüzleşmek, hesaplaşmak ise spekülatif olduğu kadarı ile sibernetik ve diyalektik oluşta bulunulan bir dünya da yaşadığımızın -var olduğumuzun- kısas göstergeleridir.

Bu anlamda metafizik, böylesi varoluş biçiminde tümele dair bağlamlar kurulması ile yorumbilim olma özelliğini de gösterir. Tümele dair gerçeklilikte her bağlam kurma, düşüncede metafizik oluşu kaçınılmaz kılar. İnsanlık âlemi de olmak üzere bütün âlemlerde olup bitmekte olanların anlam ve değer içerikli yargısal oluşta gerçekleşmekte olduklarını söylemekte isek metafizik, anlam ve değer bilimi olarak yorumbilim görünümü ile de tinsel oluşun kaçınılmazı olarak yapılması gerekendir.

İnsan ise öznesi olduğu gerçekleştirdiklerine aşkın oluşunu korur iken kişi belirimi ile zaten metafizik oluşta vardır. Varlık belirimi ile şahıs oluşunda ve ortak gerçeklikte varoluş gereği ile kişi oluşunda metafizik olmak, nesnel oluşa aşkın olarak kaçınılmazdır. Melekeleri zemininde dil ile de anlam ve değer dünyasında metafizik oluşunu hem düşünen özne -nefsi natıka- hem de kendiliğini gerçekleştirdikleri üzerinden ifade/ beyan ederken görünüşe taşıması ile görünür kılar. Yarattıkları içinde ve yeniden her yaratışında kendini de yaratıyor olur iken metafizik oluşunu, varoluşsal düzeyde kendini gerçekleştiriyor olarak bulur.

Bunun içindir ki insanı anlamak için yapılacak olan salt nesnel okumalarda bulunmak eksik kalır. İnsan metafizik değişmezlerine bağlı

olarak gerçekleştirdikleri ve ilişkileri içinde anlam ve değer varlığı olarak varoluşunu bulduğu içindir ki değer yargısal oluşta yoruma muhtaç olarak anlaşılması gerekendir. Tanrı dahi metafizik oluşta böylesi varoluşta bulunur iken anlamaya çalışan için yoruma muhtaç oluş kaçınılmazdır. Zaten kendiliğin yaratımda gerçekleştirilmesi, kendiliğin anlam ve değer yargısal belirimlerde yorumlanmasıdır. Bu bağlamda tümel belirimler, anlam ve değer yargısal olarak kendiliğin gerçekleştirilmesi üzerinden yorumsal oluşa haizdir. Yaratım nesneleri ise anlam ve değer içeriklerine bağlı olarak yorum yargısal olmaları sebebiyle metafizik oluşa haizdir. Bu nedenledir ki bilimsel yaklaşımda olarak salt nesnel olgusal okumalar, eksik ve ruhsuz bir dünya görüşünde bulunmak anlamını taşır.

Yorum, yapılıyor olduğu yönteme bağlı olarak bir anlama biçimi olmak ile beraber yapılırken anlayışın oluşmasına sebep veren oluşta görülür. Yorum yapar iken yorumu yapılanı anlarız. Bir düşünce biçimi olarak yorum, anlaşılmaz olanı anlaşılır kılma çabasıdır. Böyle olsa da yorum yaparken yorumu yapılanın anlaşılıyor olması ile anlam ve değer belirimlerinde usta/ zihinde/ öznellik alanında buluşmak söz konusu olur.

Anlam tanrısal hazine iken Tanrı’dan edinilen olarak bulunur. Yorumda, doğru yargısal oluş söz konusu ise anlam, değer belirimi ile beraber Tanrı’dan alınmış olandır. Olgusunun gerçeklik belirimi olan tümellerine bağlı olarak yapılacak olan her doğru yorum, tanrısal olan anlam ile buluşmaya nedendir. Olgunun bir değil birçok gerçeği olduğu düşünüldüğünde ise gerçeklik belirimlerine bağlı olarak tek, tek belirimleri ile bilinmesi değil, gerçeklik belirimleri arasındaki ilkesel bağlamların kurulması ile yorumlanışında bilinmesi olması gerekendir. Yorum, yorumlanan nesnesini bütünlüğünde görebilmenin gereğidir. Bu bağlamda sadece nesnelliğe haiz okuma biçimlerinden farklı durur.

Tümeller ile bütünlüklü görüş verdiği içindir ki anlam ve değer belirimli bağlamları ile yargısal oluşta metafizik oluşu kaçınılmaz olarak bulur.

Değişmezlere/ tümellere bağlı her doğru okuma biçiminde yorumu yapılan, gerçekliliği ile görünüş bulur. Bu durumda yorum, gerçeği görünüşe taşımanın belirimidir. Böyle olsa da olgunun birçok gerçeklikte bağlamları ile hep yeniden yorumlanması gerektiği unutulmamalıdır. Bu durumda yorum, salt bilme biçimlerindeki gibi 'böyledir' yargısal oluşundan farklı olarak birçok belirimi ile böyledir oluşa -hem, hem de belirimlerinde- tanık kılması gerekendir.

Değişmez olgularına bağlı olarak değişen ve gelişen belirimleri ile varoluştan bahsetmekte isek tümel olan olgu belirimlerine bağlı olarak yorum yapmak kaçınılmazdır. Değişmezleri ile değişim içinde bulunulmakta ise yorum, değişmezlere içkin değişimlere aşkın yapıldığında metafizik oluşta gerçekleşir ve felsefi düzeyde zamansız oluşu yakalar. Bu durumda söylev/ söz/ düşünce sadece bu günün değil, geçmişe ve geleceğe de ayna tutan olma özelliğini taşır. Bu, yorumun doğruluğunun da göstergesi olur.

Dil, tümel belirimleri ile zaten yorumbilimsel oluşa haizdir. Bunun içindir ki gerçeğe bağlı doğru yorumda bulunabileceğimiz, evrensel oluşa haiz felsefi bir dile de ihtiyaç vardır. Felsefe doğru yorum yapabilmenin dili olarak ussal olanı gerçekliliği ile görünür kılmanın bir gereğidir. Vahiy bilgisinden aşağı olsa da vahiy bilgisini de anlayabilmenin yorum dilini felsefede bulmak gerekir.

*

Dünün deneyimleri ile geleceğe yansıttıklarımız sonucunda günü yaşar iken geleceğe miras bıraktıklarımız ile insan olarak kendimizi gerçekleştirdiğimizi görmek gerekir. Geçmişin zenginliği üzerine

kurulmuş olmakta insan oluşumuzu bulmakta isek olgusal olanın bengisel oluşunun gerçeğinde, yarınlara miras olarak bıraktıklarımız ile ayna olarak kolaylık göstermek, olması gerekenimizdir.

İnsanlık ülküsünde buluşulacak ise insanlığın ortak gerçeğine ayna tutmak ve farklılıkları gözeterek beraber yaşamanın ortak yollarını görünüşe taşımak, bulmak da olması gerekendir. Varlıksal/ tanrısal belirimleri ile ortak gerçekliği olan ama anlam ve değer dünyasındaki farklılıkları sebebiyle ötekileşen insanın, varoluş zeminini hukukta bulması olması gerekendir. Tekbenci oluşa ve karşıt dünyalarda bulunuşa bağlı olarak yaşanan acı tarihsel deneyimler, günde olanlar ve yarın olacaklar düşünüldüğünde buna ihtiyaç olduğu görülür. Diyalektiği de bitirmek değil, hukuk ve demokrasi zemininde kontrol edilebilir kılmak gerekir. Diyalektiğe aşkın görüş ve yaşam sahibi olmak da tevhitsel, hikmetsel görü ve yaşam biçimi ile mümkündür.

***

İnsan, gelgitler içinde yaratılır. Geçmişin deneyimleri güne taşındığında ve geleceğe yansıtıldığında üç zamanlı oluş içinde gelgitlerin yaşanması kaçınılmazdır. Her deneyim, kaygılar ile beraber kararsız kalmalar üzeri gerçekleştirilenler üzerinden kazanılır. Deneyimlerin edinilmesi ile beraber geleceğe daha doğru adımlar ile yürümeye çalışılır. Böylece insan, olgunlaşma (tekâmül) sürecinde, süreç varlığı olarak gelişim gösterdiği alan ve yönde ikinci yaratımını bulur.

Deneyimler ve kaygılar doğrultusunda gelgitlerde olmak, insanın hem üç zamanlı olarak varoluşunu açık eder hem de daha doğru kararlar almasına sebeptir. Bununla da kalmaz; insanın hem kullanılmasını sağlayacak, manipülasyona açık kaldığı varoluş aralığıdır hem de seçimde bulunma arifesinde olarak gerçekliğini kendi ile bulma oluşu içinde bulunmasıdır. Bunun ile de kalmaz; insanın hem yaratım bulacağı alan ve oluş durumuna kendisinin de katılımcı olmasını sağlar hem de aldığı kararların sorumluluğunu üstlenmesinin bir gereği olarak bulduğudur. Böylece insan, gelgitler içinde tekâmül eden oluşta yaratımını bulur.

Öznel düzeyde gelgitler, deneyim ile aşılır iken kaygı ile kontrol edilebilir ve sevgi ile de aşılabilir. Toplum içi ilişkilerde ise ortak deneyim olarak ortak değer ile gelgitler aşılabilir. Ortak değerlere yaklaşım biçimi olarak ortak duygu belirimleri ile de gelgitler aşılabilir. Öznel ve toplumsal düzeyde deneyime bağlı olarak edinilen sağduyunun baskın gelmesi ile gelgitler aşılır. Her gelgit, değer yargısal yaşanırken içkin olunan ve aşkın yaşanan bir değer belirimi ile de aşılabilir. Tanrı, anne, baba, aile, komşu, vatan vb. örnek olarak gösterilebilir.

Düşüncede, düşünce nesnesi ve düşünen özne ikiliğinde düşüncenin kendiliğe hep dışsal içsel tecrübe olarak yaşanmasında gelgitli oluş

korunur. Bağlam ve çıkarımda bulunulur iken çağrışımlar ve anlam buluşlar arasında sürekli gelgitler yaşanır. İronik ve vesveseli durumlarda da gelgitli oluş kaçınılmazdır. Düşünce, gelgitli oluşta gerçekleşendir.

Duygular aşırı olarak saplantı biçiminde canlı kılınmaları ile belirdiğinde, gelgit belirimlerine sebep görülseler de doğru biçimde -saplantı olmaksızın- yaşandıklarında gelgitleri aşmanın bir gereği olarak bulunurlar. Duygu söz konusu ise kişilerin karakter belirimine göre değişken durumlarda gelgitlere açık oluşun korunduğu görülür. İnsan olmaktan bahsetmekte isek gelgit oluş belirimlerine göre kendiliğin insan olmakta gerçekleştirildiğinden bahsetmekteyizdir. Bunun içindir ki anlam ve değer belirimlerine göre yargısal belirimler karşısında yaşanan gelgitleri yok etmek, bastırmak değil, terbiye olmak ile aşmak gerekir.

Karakter belirimi olan tutum ve davranışlar da iç dünyanın yansıtıcısı olarak gelgit belirimlerinde görülür. Tutarsız tutum ve davranışlarda insanın gelgitli olduğu görülebilir. İlkeli, ahlaklı oluşun getirisi olarak tutarlı oluşta ise gelgitlere aşkın karakter beliriminde görünüş bulunur. Böyle olsa da insan, karşılaştığı olay ve olgular karşısında ilahi isimlerin belirimine göre (cemal ve celal belirimli olarak Rahman, Rahim, Kerim, Kahhar vb.) farklı karakter belirimlerinde tutum ve davranışlar gösterir iken değişen durumlar karşısında gelgitli oluşunu korur. Bu durumda yaşanan karakter belirimlerinde önemli olan ise her bir karakteri hem karşılaşılan duruma uygun olarak canlı kılmak hem de duygusunda hakiki olarak yaşamaktır. Böylece tutarlı ahlak sahibi olmak, gelgitli karakter belirimlerinde korunmuş olunur.

Aile, meslek vb. alan belirimlerine göre edinilen anne, baba, polis, öğretmen, yönetici, memur vb. karakter edinimlerinde de karakter

geçişlerinde yaşanması sebebiyle insanın gelgitli olduğu görülür. Böylesi karakter belirimlerinde ise her alanı ilkesi gereğinde hem ussal hem duygusal oluş belirimlerinin hakkını vererek yaşamak gerekir. Alanlar arası karakter geçişlerinde gelgitli oluş korunur iken her alanın karakter belirimini alanı dışında yaşamadan sadece alanı içinde yaşamak ile sağlıklı karakter geçişlerinde insan olmak gelgitli oluş içinde bulunur.

İç dünyada deneyim, kaygı belirimli olarak kararsız oluşlarda gelgitler içinde olmaya sonuçtan bakıldığında ise gelgitli oluş, insanın manipülasyona açık varoluş aralığı da olduğu içindir ki ilişkilerde hukuku ve ahlakı tesis etmeyi gerekli kılar. İnsan tekbenci oluşunda güvenilmez, diğer insanları kullanmaya meyilli ve yönetmeye de heveslidir. Bunun içindir ki insan, ilişkilerinde görülen gelgitlerini kararlı oluşta kontrol edecek, öznelde ahlak ve kurumsal oluşta ise hukuka ihtiyaç duyar.

Temel ihtiyaçlar ve içgüdüler düşünüldüğünde insanın toplum içi ilişkilerinde sağlıklı oluşu -yani bütünlüğün korunduğu durumu-koruması için, iç dünyasındaki gelgitleri uç noktada yaşar iken kontrol etmesi ve normal seviyesi olan deneyim ve kaygı durumuna indirmesi gerekir. Toplum içi ortak değerlerin oluşması, değerlere bağlı olarak da yasakların, dokunulmazların görünüş bulması, iç dünyada yaşanan aşırı uçlarda gerçekleşen gelgitleri kontrol altında tutmak için gerekli olur. İlkeler ile usun değer yargısal olarak vicdanda formasyon kazanması uç noktalarda yaşanan gelgitleri kontrollü kılmak için gerekli olur. Yasakların, dokunulmazların idrakinin edinilmesi ile de toplum içi ilişkilerde kaygının öncelenmesi söz konusu olduğunda gelgitler insani ilişkilerde kontrol altına alınmış olur.

Vicdan üzeri edinilen ahlak, fıtri olarak hak kılınmış ahlaktan farklıdır. Bedensel oluşun farklılıklarda, kıvamda belirmesinin ahlakı, form bulmada yaşanılan ahlaktır. Forma içkin karakter belirimlerinde de öznel oluş belirimli ahlak durumunda bulunulur. Hak kılınmış bu ahlak belirimleri zemininde insan içgüdüleri ile beraber kendi için olan tekbenci -nefsi emmare- karakter yapısallığını taşır.

İşte vicdan, bu ahlak biçimine bir reddiye olarak usta biçim kazanan ahlak formasyonudur. Bilinçaltı belirimlerinde gelgitler yaşanırken asli karakter beliriminin sağlıklı bir biçimde görünüş bulmasının gereği olarak tesis edilmesi gerekli olandır. İdeaların (iyi, doğru, güzel) değer yargısal olarak usta işlevsel olması sonucunda görülür iken eylemin, edimlerin kritik edildiği, hak ve hakkaniyet ilkesi gereği olması gerekene taşındığı melekedir. Toplum içinde ilişkileri belirli kılan hak ve had belirimleri yasaklar, dokunulmazlar ile belirli kılınırken meşru olma durumunu görünür kılarlar. Meşru olan, ortak değer belirimi olarak eylemin, edimlerin biçimlendiği ahlak belirimidir. Tekbenci oluşa reddiye olarak biçim kazanır.

Yukarıda belirtilen ahlak belirimleri, hak kılınmış ve sonradan hak edinilen ahlak belirimleri olarak anlaşılması gerekir. Hak edilen ahlak belirimi, toplum içi ilişkilerin sürekli ve sürdürebilir olmasının ve insanın gelgitler içinde iken karakter belirimlerinde bütünlüğünü edinmesi için gereklidir. Gelgitler içinde ahlak, özdenetimi olanaklı kılan olması ile karakter bütünlüğü sağlanır iken kimlik belirimlerinde görünüş bulmanın da gereğidir.

Özdenetim, hukuk ile oluşan toplum içi edim ve eylemlerin denetimi ile beraber ilişkilerde bütünlüğün yakalanması sonucunda gelgitler, kontrol altına alınmış olunur. Böylece sağlıklı bir insan olarak yaratım olanağı da edinilmiş olur.

İnsan gelgitlerde yaratılır. Gelgitler; içgüdüler ve içgüdülerin kontrol altına alınması, terbiye edilmesi sürecinde başlar. Anlam, değer, duygu, yargı, inanç belirimlerinde görünür olan belirsizlikler, kararsızlıklar, diyalektik oluş vb. içinde sürekli oluşta görünüş bulur. Tutum, davranış düzeyinde görülen ve duruma göre değişken olan karakter belirimleri, ayrıca alanlara göre görülen karakter geçişlerinde de varoluş belirimi olarak görünüş bulur.

İnsan, varoluş belirimi olarak gelgitli oluşu bulur iken içte yaşadığı gelgitlerini kontrol altında tutmak için de ahlaka ihtiyaç duyar. Toplum içi -gelgitler, diyalektik belirimlerde- ilişkilerin sağlıklı gerçekleşmesi için de ahlakın kurumsal düzeyde tesisi olan hukuka ihtiyaç duyar. Bu durumda ahlak, gelgitler içinde olan insanın, olmaması gerekene itirazı/ reddiyesi, tenzih belirimi olarak edinilendir.

Biyolojik gerekçeleri ile tekbenci oluşta bulunan için, varoluşun ortak gerçeklik olması sebebiyle içgüdülerin denetlenmesi gereklidir. Bilinçdışı bırakılanların bilinçaltına itilmesi ve sonrasında vicdan ve toplumsal değer yargılarının edinilmesi ile beraber olumlu veya olumsuz düzeyde gelgitler yaşanırken ahlak, özdenetim ve toplum içi ilişkilerin denetimi olarak bilinçdışı bırakılanların olumsuzlanması ile reddiye biçiminde görünüş bulur.

*

Bilinçdışı, toplum içi ilişkilerde ahlakın tesis edilmesinin bir gereği olarak görünüş bulur. Vicdan ise değer yargısal olarak nasıl bir ahlakta olunması gerektiğinin us formasyonu olmakta biçim kazanır. Nelerin, ne için bilinçdışı kılınması gerektiğinin us formasyonu, melekesi olarak da sağlıklı oluşun, iç dünyada bütünlüğün korunması içindir ki bilinçdışı kılmanın olanağını sunar. İlişkilerde ahlak belirimli olarak

bilinçdışı kılınanlar üzerinden de nefsi emmarenin tekbenci olmasında görünüş bulan yalnızlığı aşma olanağı da edinilmiş olunur. Bilinçdışı kılmak, yalnızlığı aşmanın da bir gereğidir. Böyle olsa da bilinçdışı kılınmayan ama sert mizaçlı olarak yaşanan ilkeli tutum ve davranışlar sonucunda da yalnız kalınabilir.

İnsan, kendilik/ benlik düzeyinde -dirimsel oluşunda- arı soyutlama biçiminde tekbenci var olma durumuna sahiptir. Nefsi emmaresi olan, içgüdülerinin dirimsel oluşunda şuursal bütünlük içinde -bencil oluşta- bulunduğu karakter biçiminde de tekbenci olmayı muhafaza eder. Genelde tekbenci olmayı, bencillik durumu ile beraber nefsi emmarenin karakter belirimi içeriğinde kullansam da tek, biricik olmakta şahıs olunması gereği ile tekbenci olma durumunda bulunulduğunu da unutmamak gerekir.

Yalnızlık, insanın doğası gereği şahıs olması düzeyinde ben oluşunda bulduğu olsa da insan, anlam ve değer edinimleriyle beraber duygusal bağ kurmalar ile yalnızlığı aşar. İnsan, yabancısı olduğu dünyaya doğar iken duyular ile hissettikleri ve biricik oluşun bakışımında yalnızmışçasına durur. İç dünyasında iç nutuk olarak dil ile düşünmeyi öğrendiğinde ise kendi ile konuşur olarak kendiliğe mahkûm yalnızlığını yine kendi ile aşma olanağını edinir. Anlam ve değer edindikçe, duygu bağları kurdukça yalnızlık kaderi değil, aşılması gereken bir var olma durumu/ evresi olarak bulunur.

İnsan, nefsi emmare tarafı ile de tekbenci olan karakter beliriminde ise güvenilmez oluşu içinde, gelgitler yaşayan ve tutarlı olmayan olduğunda, beraber yaşamanın gereklerini yerine getirmediğinde, sonuçta yalnızlığa mahkûm olur. Şöhret, kariyer, iktidar sahibi olsa dahi insan, hakiki olmadığı sürece maskeler arkasında yaşar iken ayartıcı hazlar, rol gereği yaşanan duygular ve menfi bağlar kurmanın

sonucunda yalnız kalmaya mahkûm olur. Belli insan kitlesi/ çevresi içinde olunsa da nesnelerinde mutmain olunmadığı içindir ki iç dünyada yalnızlık kaçınılmaz olarak bulunur. Mutmain olmak, yalnızlığı varoluş nesneleri ile aşmak değil de kendi oluşta kendiliğin tadılması ile aşılabileceğinin göstergesidir. Mutmain olmak ile beraber insanın yalnızlığını bozacak olan ise şahıs olmasındaki tekbenci oluşundaki yalnızlığı da bozan dili, yapıcı düzeyde insan kazanmak için kullanmasıdır. Ayrıca hakiki duygu belirimleri ile ötekini önemsediği ve ötekine duyarlı olduğu kadarı ile ilişkilerinde bağ kurmak ile yalnızlığını aşar. Aidiyet hissiyatı ve sorumluluk idrakinde oldukları ile de yalnızlık, mahkûm olunan olmaktan çıkar. Bu durumda ilkeleri -ilahi isimleri-, rahmet üzeri olmak ile duygu belirimlerinde hakiki olarak yaşamak doğrultusunda hem mutmain oluş sürekli kılınmış olur hem de yalnız olmak unutulmuş olarak geride bırakılır.

Terk edilmiş olma sonucunda yaşanan yalnız olmak, yalan üzerine kurulmuş bir dünyada yalnız yaşamak vb. durumlarda yalnız kalmak değil de yabancı oluş beliriminde görülen yalnızlık; nesnelerine, içinde bulunulan dünyaya garip oluşta iken yalın durumda kendilikte/ benlikte bulunmanın olanağını/ fırsatını da verir. İnsanın değişen durumlar karşısında bazen sevdiklerinden kaçması, dinlenmek istemesi, kendisi ile yüzleşmesi, bir eser vermesi vb. birçok nedenden dolayı kendi ile başbaşa kalması anlamında yalnız yaşamayı veya yalnız kalmayı tercih ettiği dönemleri olsa da insan, sürekli olarak yalnız kalamayacak yaratılışa sahiptir. İnsan, insan ile ilişkilerinde, gerçekleştirdiklerinde ortak varoluşta anlam ve değer bulmasıyla insan olmayı bulur. Bunun içindir ki insanlık içinde yalnız kalmamanın gereği olan, hakiki olunması doğrultusunda ötekinin önemsendiği ve duyarlı olunduğu yönde gerçekleşmesi gereken insan ile insanlaşma çabası,

her türlü olumlu veya olumsuz belirimli gelgitlere rağmen bırakılmamalıdır.

İnsan veya Tanrı için, şahıs olmanın tek, biricik oluşunda 'yalnız varlıktır' yargısında bulunmak, eksik yargıda bulunmak olur. Tanrı dahi dil edinmek ile kendiliğe mahkûm yalnızlığı kendisi ile oluşta iç nutuk, düşünce gücü ile aşar iken düşünce gücünün yaratım belirimi olması doğrultusunda yarattıkları ile de yalnızlığı aşar. Meleke, karakter ve kimlik belirimlerinde bilinmek, işlerinde anlaşılmak ve Tanrı olmasının gereği olarak onanmak sonuçta gerçekleşmekte ise yalnızlık, aşılmıştır. Aidiyet ve sorumluluk idrakinde olarak yarattıkları ile ilişkilerin sürekli oluşunda ve ilkeleri duygusunda hakiki yaşamakta da yalnızlık artık geride bırakılmıştır.

İnsan, geldiği âleme yabancı (garip) durur. Yabancı durduğunun içinde iken yalnızlığa mahkûm değil, gerçekleştirdikleri üzerinden ayrıca anlam ve değer belirimli ilişkilerinde kurduğu duygusal bağlarda aidiyet ve sorumluluk belirimlerinde yalnızlığı geride bırakmış olarak yaşar. Yalnızlığı aşar iken kendisine ayna kıldıkları ile yalnızlığı bitirir. Sahiplendikleri, aidiyet duygusu ile yabancılığı bitirir. Sorumluluk idrakinde oldukları ile de yalnız olmadığı bir dünyada artık yaşamaktadır. Bu duruma esmayı hüsna ile baktığımızda, Tanrı'nın da Rabb, Mürebbi, Rahman, Rahim, Veli vb. isimleri ile yalnız olmadığı bir dünyasının olduğuna tanık olunur. İktidar sahibi oluşundan dolayı değil de rahmeti öncelemesi sebebiyle sonuçta yalnız kalmayacağı yarattıkları ile biçimlenen dünyasında yaşar.

Rahmetin öncelendiği bir dünyada insan veya Tanrı, -birçok neden ile birlikte- sonuçta yalnız kalmamak için olsa gerek ki kötülüğe (bütünlüğü bozan, ayrıştıran, ötelere atan, hakikatin şuuruna örten, ilişkilerde varoluşu riske eden, güvensiz kılan vb.) dair ne var ise

bilinçdışı kılmaktadır. Tanrı'nın adaleti gözetirken suçu, günahı, kötülüğü meşru kılmamak için cezalandırıcı olması, Settar, Gaffar, Afûvv vb. isimleri bakıldığında da bilinçdışı kıldıkları ile rahmet sahibi olarak kendini görünüşe taşıdığı görülür. Kur'an ayet anlatısına gidildiğinde de buna tanık olunacaktır. Her nebi günahı ve sevabı ile yaşamış olsa da Kur'an'da, temsil ettikleri ve ilk örnek (arketipi) oldukları ilkeli yaşamları ile anlatılırlar.

Bilinçdışı kılmak, kendiliğin dışına atmak değil, kendilik/ benlik belirimlerinde bilinçli oluşu, değer yargısal olarak öncelikli kılınmayalar üzerinden, bilinçli oluşun öncelikli kılınanlar doğrultusunda gerçekleştiğini görünür kılar. Bilinç, bilinçdışı kılınanlar üzerinden gerekçelendirilenler ile nesneleri dolayısıyla edinilen öznel belirim durumudur. Bilinçli olmak için bilinçdışı kılmaya ihtiyaç vardır.

Yalnızlığın aşılması, ahlak sahibi olmak, rahmetin öncelenmesi ile ortak varoluşun sürekli kılınması ve ilişkilerde sürdürebilir olması vb. nedenler düşünüldüğünde de bilinçdışı kılmanın gerekliliğine tanık olunur. Gelgitler içinde yaratılan/ yaşayan insan için, öznelde vicdan ve toplumsal ilişkilerde hukuk, yasa ile kötü olanın bilinçdışı kılınması, ahlak belirimi olan karakterde benlik ile bütünlüğün yakalanması, rol model olan karakterler arası geçişlerde ve kişilikte tutarlılığın koruması adına hayati olarak gereklidir.

*

Bilinçdışı kılınanlar bilinçaltına atılıyor olsa da bilinçaltı, sadece bilinçdışı kılınanlardan ibaret değildir. Bilinçaltı, sadece olumsuz olanın değil, olumlu olanın da yer edindiği kök salmış kendilik alanıdır. Toplumsal ortak değerlerin ilişkilerde ortak bilinç alanı oluşturmalarına ve değerlerin bilinçaltında öznel olmalarına da dikkat eder isek

bilinçaltını, sadece bilgi işlem deposu değil, bilginin değer yargısal oluşuna göre biçimlenen kök salınmış kendilik alanı olarak da bulmuş oluruz. Ayrıca nur düzeyinde dolaşık ve izafi oluşta kendiliğe dair gerçekleşenlerin ve edinilen bilgilerin akışkan olduğu düşünüldüğünde, evrensel ortak bilinçaltı alanı havzasında bulunduğumuz da görüldüğünde, bilinçaltının katmanlı ve girift bir oluş içinde gerçekleştiği görülür. Bu durumda bilinçdışı, her ne kadar bilinçaltı belirimi olarak görülse de bilinçaltı, sadece bilinçdışı olmaya indirgenmeyecek kadar çok katmanlı ve girift oluşta bulunur. Bilinçaltı, kavram olarak sadece bilinçdışı oluşu anlamlı kılan içerikte kullanılır ise sığ olarak anlamı daraltılmış olunur.

Ortak varoluş gerçeğinde organik doğada izafi ve dolaşık oluştan bahsetmekte, temsiller dünyasında yaşadığımızı düşünmekte, evrensel ve bireysel bilinçaltı zemininden hareket ile yükselen bilinçli oluştan bakıldığında da bütünlüğün korunduğu bir dünyada bilinç sahibi olarak var olma durumunun gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda ahlak, fıtri olduğu kadar, toplum içi ilişkilerde insanın terbiye edinilmesi ile bütünlüğün korunması adına olması gereken olarak bulunur.

Temsiller dünyasında var olmak, yaratılmış gerçeklikte yaşamak anlamını taşımak ile beraber ne için olunduğuna bağlı olarak varoluşun, hikmet içerdiği gerçeğini de görünür kılar. Temsilin taşıdığı gerçek sonuçta açık olduğunda, gerçeğini taşıdığı içeriğin görünüş bulması ile temsilin hikmetini bulmak da söz konusu olur. Biçim ve içerik bağlamında temsil, aynı değil ayrıda değil oluşun içinde birlik ve farklılık belirimlerinde, bağıntısında varoluşu bulmak anlamını taşır.

Âlemler kuşağında temsil, olgusal olanın anlam ve değer içermesinde, olay beliriminin ise olguda içerilenin dışlaşması sonucunda anlam ve değer niteliği kazanmış olmasında gerçekleşir. Bu durumda âlemler

kuşağında gerçekleşen her olay ve olgu, temsil olma durumuna haiz olarak gerçekleşir. Temsil, her olay ve olgunun birbiri ile anlam, değer ilişkisinde izafi oluşta gerçekleşmesinde, içeriğin dışlaşması ilkesinde görünüş bulur iken dilde karşılık bulduğunda dil, nesnel ve öznel alan arasında bağ kurmanın gereğidir. Dilin kendisi de temsil biçimsel oluşta görünüş bulur. Temsiller dünyasında dil ile her bağ kurmada gelgit içinde var olma durumunda bulunur. Rüyalar dahi temsiller dünyasında yaşandığının içerik belirimleri ile imgesel dil belirimi doğrultusunda temsilde yaşananlara ayna tutar. (Not: Tevhid Okumaları beşinci cilt kitapta rüyalar ile ilgili açıklamada bulunulmuştur.)

Bilinçaltı, bilinçte karşılık bulanların temsilde gerçekleştirilmesi/ dışlaştırılması doğrultusunda görünüş bulur iken bilinç, temsiller üzerinden var olunduğunun gerçeğini de taşır. Bu durumda her bir belirimi ile -yaratım anlamını içeren var olma durumu düzeyinde- varoluş, temsilde yaşanan olarak bulunulur. Böylesi düzeyde varoluşa tanık oluşta ise yaşamın/ varoluşun, spekülatif (aynalaşma/ yansıtmalı) bilinçli olmada, bilinç ve bilinçaltı gelgitleri arasında gerçekleştiği görülür. Ahlak, bu gelgitler arasında bilinçli oluşun kendiliğinde bütünlüğün sağlanması için gereklidir. Dil ise bilince neden oluşta bilinci temsiller dünyası kılar. Öznellik alanı olarak bilinci, bütün melekeleri zemininde duygu belirimleri ile kendiliğin yaşandığı gönül evi olarak bulmayı da olanaklı kılar.

Her olay ve olgu, kavram ve imgesi ile dil bağlamında bilinçte, anlayış düzeyinde bilgi olarak temsil edildikleri ölçüsünde yerleşik olur. Bellek edinilmesi ile yerleşik ve melekelerde işlevsel olan her bilgi, zekâ ve sezgi anlayış yetileri ile yeni olanı anlama olanağını da eşleştirme, kıyas, çıkarım vb. mantık belirimleriyle olanaklı kılar. Böylece kendi içinde üç zamanlı olarak işlevsel oluşunda sibernetik olan bilinç, anlayışın

gerçekleştiği kendilik alanı olarak Kur'an'da, kalp kavramı ile ifade edilen olur.

Kalp düzeyinde bilinç, sadece anlayışın oluştuğu kendilik alanı değildir. Sezgi, bilgi, duygu, irade vb. belirimlere göre değişken oluşta ve üç zamanlı oluşun belirimlerinde gelgitli oluşta deneyimlenenlerde kendiliğin yaşandığı/ bulunduğu -nesnel olgusal oluşa aşkın- içsel olan öznel alandır. Bu belirimiyle beraber, bilincin dil yetisinde ayna olma özelliği taşıması ile bilinç, kendiliğin yine kendiliğe mekân kılınmış olunduğu kendilik alanı olmaktadır. Biçimsiz biçim oluşunda benlik, nerededir denilecek olunur ise nedeni kendinde olarak başka yerde değil, kendilik alanı olan bilinçte sadece kendindedir denilebilir. Ruh, kendinde kendiliğini/ benliğini bulur iken bilinç alanında deneyimledikleri ile de varoluş belirimlerinde bulunur. Biyolojik nedenler zemininde biyolojik nedenlere aşkın olarak da nurda gerçekleşen ve genişleme, büyüme olanağına sahip kendilik alanı da edinmesi söz konusu olur.

*

Bunlar gerçekleşirken de beyin (kürsiyi ala), iç dünyalarda olan ile dış dünyada bulunanlar arasında gelgitli olarak buluşulan yerdir. Duyu nesneleri, anlam ve değer edinimleri sonucunda dış dünyada olanları görünüşe taşımanın ve tinde olanlar ile de varoluşun -kendilik durumunun- farklı düzey ve formasyonlarda (us, vicdan, hayal gücü, hissetme, kontrollü olma, refleks geliştirme, acı duyma vb.) deneyimlenmesinin nesnesi oluşta bulunur. Kuantum enerji alanında gerçekleşenlerin kişi belirimli oluşta deneyimlenmesinin nesnel belirimlerine sahip araç yapıdır.

Beyin, deneyimlediklerimiz ile var olma alanı değil, boyutsal düzeyde içinde bulunulan dünyaları, farklı oluş durumlarında deneyimler iken deneyimleyenin kendisi olarak bulunulan bilinçli olma alanıdır. Ruh olarak zaten kendilik/ benlik şuurunda bulunulur. Bunun içindir ki deneyimlediklerimiz ile kendilik/ benlik şuuru olan değil, deneyimlediklerimiz üzerinden bilinçli oluşta bulunuruz. Deneyimde bulunan olarak öznelde hem duyular ile nesnelde deneyimledikleri hem de anlam, değer, duygu vb. belirimlerde deneyimlenmiş olanlar ile içinde bulunulan dünyada kişi oluşta kendilik/ benlik bilinci edinmiş olmak ile varoluş, her an yeni bir oluşta deneyimde, yaratılmış gerçeklikte bulunur. Ruh düzeyinde kendilik, nur düzeyinde kendilik alanı olarak kürsü olan beyinde ve diğer organik düzeyde gerçekleşenler ile içinde bulunulan dünyalarda bilinç nesneleri edinmek ile kişi oluşta varoluş belirimlerinde bulunulur.

Bu, materyalizmin bittiği nokta olması adına da önemlidir. Nur düzeyinde Tanrı ve ruhta kendilik şuuru olanın buluştuğu yer olarak kürsiyi ala (beyin), varoluşu özdekçi yaklaşımı ile anlamlı kılma çabasında olan katı materyalizmin bittiği noktada durur.

Beyin, her an yeni bir oluşta Tanrı'nın ruh üflediği yani kendiliğinden sıfat (meleke olarak bulduklarımız), karakter, anlam, değer, duygu vb. belirimlerinden kattıkları ile ruh kendilikte bulunan insana, bulunduğu dünya içinde kişi olması düzeyinde insan oluşunu deneyimlettiği bilinçli olma alanıdır.

Beyinde insan, insan oluşunu nur zemininde gerçekleşenler sonucunda deneyimler iken Tanrı'dan aldıkları ile tanrısal oluşunu görünüşe taşır. Ruh da kendilik alanını, bedene bağlı enerji alanı oluşur iken genişletme olanağı bulur. Her türlü deneyimlediklerini de bedensel belirtilerde görünüşe taşır iken nurda (enerjide) kendilik alanı olarak

bulduğu ortam içinde diğer alan belirimli kendilik/ benlikler -kişiler- ile paylaşır. Böylece varoluş, deneyimlerin paylaşıldığı ortam içinde gerçekleşir. Girişmiş kendilik alanlarında deneyimler paylaşılır iken nur düzeyinde organik bağıntılı oluşta kendilik hem içgüdü, karakter, kimlik vb. belirimli olarak koruma refleksleri ve davranışlarda yaşanır hem de diğerleri ile etkileşimde olunması doğrultusunda etkilendikleri ölçüde dolayımlı olarak diğerlerini de yaşamakta bulunur.

Dış dünya nesnelerine hazlar, duygular, hisler doğrultusunda bağımlı, saplantılı olarak patolojik sorunlar içinde bulunulmakta ise iç dünya ile bağıntılı oluştan kopuk olunmasa da tanrısal olan kuvvelerin gelişiminden (insanın Tanrı'ya odaklı/ doğru tekâmül edişinden) yana geri kalınır. Varoluşa dair her ne var ise hakkı gereği yaşamak ile sağlıklı olmak yani insan olmanın gereklerinde bütünlüğünü koruyarak var olmak olması gerekendir.

Tanrısal olan insani yönlerin ise Tanrı ile bağ kurmaya sebep vasıtalar edinilmesi ile geliştirilmesi olanaklıdır. Bunun için ise her bir belirimi ile bedenin, zararlı alışkanlıklar ve kötü tutum ve davranışlardan uzak olarak temiz kılınması da olması gerekenlerdendir. Özellikle salih amel ve diğer ibadetler ile Tanrı'ya yakinleşme yolunun/ yönteminin menfaat beklentisinde olmadan vasıta olarak kullanılması da Tanrı'ya doğru tekâmül etmenin bir gereği olarak görülmelidir. Binlerce seneden beri nebilerin, velilerin tanrısal olan amaç ve amaca bağlı gerçekleşen yaşam biçimlerinde gösterdikleri de bunun dışında değildir.

Kur'an ifadesi ile kürsü yani beyin için "gökleri ve yeri kucaklamıştır" demek ile âlemler arası köprü, kuşak, berzah, geçit olma özelliği olan nesnel oluşa haiz olduğu belirtilir. Kürsü; yaratılmış olanlar ile kendilikte buluşmaya nedendir. Düşüncenin, her türlü formasyonunda

gerçekleşen bilme ve yaratım gerçeğinde, imana bağlı olarak anlam ve değer bulmalara göre Tanrı ile de buluşmanın olanaklı kılındığı alan oluşturma belirimine haizdir. Hangi nurani düzeyde Tanrı'dan beslenilmekte ise beslenilen nurun alan belirimine göre bilinmez olan birçok âlem ve devir ile dolaşıklıkta bağlantı kurabilmenin, keşfe dair seyirlerin gerçekleşmesinin de aracıdır. İnsanın kuvveleri geliştikçe de kendilik alanlarına ve doğa alanına tasarruf edebilmenin olanaklarına haizdir.

*

Kendilik düzeyinde ruh olarak yaratılmış olmak değil de dünya belirimli olarak nesnelerine bağlı bellek edinmek ile üç zamanlı oluşta edinilen yaratılmış gerçekliğe haiz olan kişi olmakta bilinç, bilinçaltına kök salmış kendiliğin/ benliğin belirim biçimi olarak biçimsiz biçim oluşunda bilinçaltının üzerine inşa edilir. Böyle olmak ile beraber toplum içi ilişkilerde ortak değer alanı olarak ortak bilinç alanı edinilmesi ile ahlak biçimsel oluşu da barındırmakla biçimlenir. Bilinçaltının fıtrata dair karakter belirimleri ile yapısal olduğu da düşünüldüğünde, fıtrata dair olarak bilincin, karakter biçimsel olarak ahlakta biçimlendiğine de tanık olunur. Böyle olmak ile beraber bilinç, kendilik/ benlik belirimli olarak bilinçaltından süzülenlerin sonucunda, kendiliğin değer yargısal oluşta insan olarak görünüş bulması formasyonunda, ereğe bağlı nedenlerin belirli kılındığı sibernetik ve üç zamanlı oluşta yapısal kılınması ile işlevsel oluşta bulunur.

Toplum içi ilişkilerde ortak değerler ile ortak bilinç -kendilik- alanı da dil ile görünüş bulurken ahlak, dilin de öteki ile olan ilişkilerde ahlaki düzeyde kullanılmasını gerekli kılar. Ahlak düzeyinde dil, bilinçdışı kılınanların reddiyesinde biçim kazanır iken öznel oluşta anlam, değer, duygu, inanç, yargı vb. karşılıklarının oluşması sonucunda, eril olan

yargısal belirimi ile ilişkileri amaçsal olmaya bağlı olarak belirli kılan ahlak biçimsel oluşa haizdir. Dil, idealar (iyi, doğru, güzel) ile ahlak biçimsel -yargısal- oluştan kopuk olarak biçim kazanmakta ise kötü ahlak belirimli olarak görünüş bulmanın göstergesi olur.

İnsan, ahlaki düzeyde değer yargısal olarak bilinçdışı kıldıkları ile terbiye edilmiş olarak insanlaşma sürecinde bulunur. Anlam, duygu, değer, inanç, yargı belirimli gerçekleştirdikleri ve bilince taşıdıkları ile de insanlığını kendilikte inşa eder.

Bilinçdışı, bilinçaltı beliriminde insanın, olmadığı bir dünya üzerine değer yargısal kimlik beliriminde belirli kılınması sonucunda var olduğunu görünür kılmaktan daha çok, insanın dünya görüşü ve ahlaki düzeyde ret ettikleri ile nasıl görünüş bulduğunu anlamlı kılar. Zaten kendilik/ benlik olarak ruh sahibi oluşta bilinçaltına, kendilik alanı olarak kök salınmış olmaktan bahseder isek kendilik zemininde insan oluşu gerçekleştirdiklerimiz ve ilişkilerimizde ahlak biçimsel olarak bulduğumuza tanık olunur. Ahlak, bilinçdışı kıldıklarımız, ret ettiklerimiz ile edindiğimizdir.

Ahlak, reddiyede edinilir. Nefsi emmare belirimli tekbenci karakter belirimine, değer yargısal olarak bilinçdışı kılınanlar üzerinden hayır deme cesaretini, yiğitliğini göstermek ile edinilir. Özellikle güzel ahlaktan bahsetmekte isek hak ve hakkaniyet ilkesi gereği oluşan vicdan beliriminde ahlak; nefsi emmare ve toplum içi meşru belirimler arasında gelgitler yaşanırken nefsi emmarenin uç noktada meşru olmayana -kötülüğe- meylinin olması sebebiyle olumsuzlanması sonucunda edinilir. Müminlerin, nefsi emmarenin kötülüğü emretmesinden dolayı, Allah’a sığınmalarında da ahlakın reddiye beliriminde kazanıldığı görülür.

Reddiye ye bağlı olarak ahlak görünüş bulurken tekbenci nefsi emmare sahibi oluştan yana da insan, terbiye varlığı olarak görünüş bulur. Ahlak terbiyesi ile de öz karakter belirimini, tekbenci oluştan farklı olarak rahmet, hak ve adalet üzeri aslına bağlı olması üzeri yaşar. Böylece rabbi sıfatını hakkı gereği yaşar iken Tanrı'ya yükselmiş olarak yakinlik edinmiş olur.

*

Özet olarak belirtirsek: İnsan gelgitler içinde yaratılır. Ahlak, reddiyede edinilir. Gelgitler içinde yaratılır iken ahlak, varoluşun gereği olarak Rabb, Mürebbi belirimlerinde terbiye bulmaktır. Esmanın (ilahi isimlerin) karakter belirimi ile insan oluşa yerleşik olması ahlakı zorunlu kılar. Tekbenci oluşa aşkın kendilik/ benlik, -öz-denetiminde esmanın gerçekleştirilmesi için ise ahlak, terbiye belirimi olarak gerekli kılınmış olandır.

Ahlak ve hukuk, insanca yaşamanın gereğidir. İnsanlık içinde ahlak ve hukuku evrensel belirimleri ve hakkı gereği ile tesis etmediğimiz sürece de anlamsız ve değersiz kılınacak, sonuçta ise duyarsız kalınacak bir dünya içinde bulunmaya mahkûm oluruz/ olabiliriz. Çünkü ahlak ve hukuk, varoluşun ortak gerçekliğinde ilişkilerde meşru olan değerler dünyasının korunmasının belirimleri olarak da görünüş bulan olgulardır. İnsani değerlerin korunması (muhafazası) ile insanca yaşamak için, ahlaka ve hukuka ihtiyaç vardır. Tanrısal olan insani değerleri, erdemleri muhafaza etmeye, ilişkilerde gerçekleşen ortak varoluşun gereği için de bu iki olguya ihtiyaç vardır.

Ahlak, iyi, doğru ve güzele dair çıtaları olandır. Hukuk ise evrensel belirimleri (fırsat eşitliği, iktisadi adalet, denetlenebilir ve hesap verilebilir olunması) ile çatı olması gerekendir. Bu bağlamda çıta

belirimleri ile ahlak, eylemin, edimin değer yargısal olarak kritik edildiği kültürel oluşta görünüşe taşınır. Hukukun evrensel normları ile medeniyette çatı olması sağlandığında da ahlak, genele yaygın kılınmış olarak olması gereken çizgide görünüş bulur.

Böyle olsa da kültür ve medeniyetler arası değer geçişleri -gelgitler- söz konusu olduğundan, tarih olgusal olarak da insanın gelgitli olduğu görülür. İnsanın öznelde ve toplumsal ilişkilerde gelgit belirimlerinde görünüş bulmasının tarihe yansımasında görülecek olan ise değişen anlam ve değer belirimleri sürecinde oluşan dünyalarda gelgitlerde yaşandığıdır. Geçmişin ve günün dünyası arasında değer geçişleri söz konusu olduğunda gelgitli oluş kaçınılmazdır. Günümüzde küresel ölçekte yaşanan Batı medeniyeti ve kültürünün geçmiş, modern ve postmodern sorunsal belirimlerde yaşadıkları gelgitli oluş, demek istediğimi anlaşılır kılmak için örnek gösterilebilir. Ayrıca Batı kültür ve medeniyetinin kendi içinde sorunlu olduğu yönde gelgitli oluşu ile beraber diğer kültür ve medeniyetlere galip gelen etkisi sebebiyle kültür ve medeniyet krizlerinde yaşanılan gelgitli oluş düşünüldüğünde, ne demek istediğim daha net anlaşılır.

Üst kimlik, değer edinimleri ile de kültür ve medeniyet geçişlerinde yaşanılan gelgitli oluşa aşkın yaşam çizgisi edinilebilir. İnsan tarih olgusal olarak değişen dünyalar arasında gelgitli olarak kendini bulur iken edindiği tarih bilinci ile de gelgitli oluşa aşkın durabilir. Tarih bilinci ile edinilen aidiyet ve sorumluluk hissiyatı ile de günün dünyasında kendisini konumlandırdığı duruma göre gelgitli oluşa aşkın durabilir. Kendiliğin/ benliğin, hem dünün dünyası hem de gününün dünyası ile miras varlığı olarak bağlantılı oluşta hep yeniden yaratıldığının/ üretildiğinin de idrakinde olmak gerekir.

Kültür ortak değerler ve ortak ahlak belirim alanı iken medeniyet de yapısal düzeyde ortak değer alanı olarak ahlaki yaşama göre biçimlenir iken hukuk ve ahlak belirimli oluşta değişen koşullar karşısında yeniden oluşuma açık olmaları gerekendir. Böylece ahlak ve hukuk beliriminde hem Tanrı ile aynı seyirde buluşmuş olunur hem de bu buluşma korunmuş olarak yarınlara da miras bırakılmış olunur. İnsanlık ülküsünde aynı veya bir olamasak da beraberce yaşamayı ahlak ve hukuk beliriminde öğrenmiş oluruz. Böylece toplum içi oluşta farklı ve karşıt değer belirimlerine bağlı olarak yaşanan gelgitleri de kontrol etmiş olarak sağlıklı nesiller yetiştirme olanağı da edinilmiş olunur. Kardeşlikte buluşulmasa da insanca, beraber yaşamanın olanağı da bulunmuş olunur.

İslam olarak iman edenler için ise dünya ve ahret arasında yaşar iken düşüncede gelgitli oluş kaçınılmazdır. İçinde yaşanılan günün dünyasının koşul ve ihtiyaç belirimlerinde yaşar iken ahret dünyası/ uhrevi dünya ve sonuçlara göre yaşamak zorlaştığında iki dünya arası gelgitli oluşta bulunulur. “Hiç ölmeyecek gibi dünya için her an ölecek gibi ahret için yaşayınız” hadisi şerifi de bu gelgitli oluşta nasıl yaşanması gerektiğinin usunu verir. Söylenmek istenen ise sonuca bağlı sibernetik oluşta varoluş nedenlerini belirli kılar iken dünyevi oluşa aşkın uhrevi oluşta dünyanın ahreti kazanmanın nesnesi kılınmasına göre yaşanmasıdır. Bu durumda dünya, kutsiyetini, değer oluşunu ahret belirimli olarak bulmuş olması ile insan yaşamında yerini alır.

İnsan ahret dünyası için değil de Tanrı için ve Tanrı’ya ulaşmak için dünyada olduğunun idrakinde ise bulunulan dünya içinde gerçekleşenler ile Tanrı arasında bağ kurmalarda gelgitler yaşar. Dinler, kelam, felsefe, tasavvuf tarihinde de dünya ve Tanrı arasında gelgitli oluşun düşünce belirimlerine tanık olunur. Tevhid ise bulunulan dünya

değil de Tanrı'nın dünyasında yaşandığının idrakinde olunması ile gerçekleşenler üzerinden Tanrı'ya tanık olur iken böylesi gelgitli oluş aşılmış olarak Tanrı'da yaşanır.

Böylesi yaşamda Tanrı, neden Tanrı olmaktan daha çok erek Tanrı olması beliriminde, hakkı ile yaşananların sonucunda bulunandır. Yaşanan her olay ve olgu ise nedenleri ile değil de nedenlerine aşkın erek beliriminde tevhitsel, hikmetsel görü ile yerinde ve gerekliliğinde bulunur. Neden ve erek arasında sıkışmışlık, ne için olunduğuna dair belirsizlik, düşüncede gelgitler yaşamak da hikmetsel görü ile aşılmış olur.

Seyri seferde hatmi meratip (mertebeleri öznelliğe yerleşik kılmak, içselleştirmek) etmeye de dikkat edildiğinde öncekiler, şimdikiler ve sonuçta görülecek/ edinilecekler arasında gelgitli olarak temaşada bulunulur. Ayrıca geçmiş, gün, gelecek ve bengisel (her an oluşta bulunmak, anda oluşunu korumak, ebedi olan, tümel belirimli olmak) olana taşınma arasında gelgitlerde seyir edilir. Miraç hadisesi dahi dünyevi ve uhrevi belirimleri ile bir gelgit olayıdır.

Görülen o ki öznelde, toplumsal oluşta, kültürde, medeniyette, düşüncede, dünyevi ve uhrevi vb. belirimler arasında gelgitli oluşta varoluş insanın kaçınılmazıdır. İnsan değişen dünyalarda değişen zamanlarda farklı oluş biçimlerinde hep yeni bir dünyaya gelişinde gelgitli olan yaşam olgusunda kendini bulur. Gelgitli olmak varoluşunun gereği iken Tanrı için ise birliği sebebiyle gelgitli oluş, varlıksal değil de varoluşsal olarak karakter ve kimlik belirimlerinde görünüşe taşınmakta gerçekleşir. Her yaratım beliriminde farklı oluş belirimleri ile gerçekleşenleri gelgitler içinde var etmesi de gelgiti, yaratım ahlakı olarak bulduğu anlamını taşır.

Aynı değil, ayrıda değil özdeyişi ile varoluşa üç zamanlı olarak bakıldığında gelgitli oluşun kaçınılmaz olduğu görülür. Gelgitli olmak için değişim, gelişim özelliği gösteren değişmez oluşa haiz ve üç zamanlı olmak gerekir. Aynı değil, ayrıda değil özdeyişi; Tanrı'nın yarattıkları ile yarattıklarının da Tanrı ile aynı değil ama ayrıda değil oluşunu anlamlı kılar. Durağan bir dünyaya değil de yaratımın, her an yeni bir oluşta süreklilikte gerçekleşmesi sebebiyle hareketli bir dünyada anlam kazandığı içindir ki hareketli bir dünyaya bakılması gerektiğinin anlamını da taşır. Her an yeni bir oluşta gerçekleşen değişimler içinde değişmezlerin korunması, üç zamanlı, sibernetik ve organik düzeyde izafi olunması vb. nedenlerden dolayı birbirine geçişler arasında geçişli bir dünyada varoluş eşiklerinde gelgitler içinde varoluşun gerçekleştiğinin anlam içeriği ile bu özdeyişi okumak gerekir.

Doğadaki itim, çekim kuvvet beliriminde bağıntılı oluşta referans belirimine göre tekrar eden ardışık olan döngüsel hareket biçiminde de gelgitli olunmasına tanık olunur. Tümel beliriminde değişmez olanların tekilde sonlu olmaları ile değişimlerinde de gelgite tanık olunur. Eskilerin "Bir ağaç gider bir ağaç gelir, bir insan gider bir insan gelir" dedikleri de gelgitli bir dünyada yaşandığının ifade edilmesidir. Gelgit, süreçte varoluş belirimi olarak süreksizlik içinde varoluşun, değişken durumlarda süreklilik kazanmasının nasıl gerçekleştiğinin belirimidir.

Gelgitler içinde sonlu/ bitimli olmadan, birliği sebebiyle de her zamanda ve alanda varoluşunu bulan Tanrı ise -aynı değil, ayrıda değil varoluş gerçeğinden yaklaşım ile bakıldığında- varlık olarak kendi dışında olunmayan ve kendi dışında bir yerin de olmaması sebebiyle, içkin olunan olduğu içindir ki gelgiti olmayandır. Böyle olsa da yaratımda bulunması ile beraber yarattıkları ile farklı oluşta ilişki ve iletişim belirimlerinde ayrıca karakter ve kimlikte vb. belirimlerinde tavırsal düzeyde aşkın oluşta varoluşu gereği ile gelgitli oluşu kendinde

bulur. Zaten yaratım bir dışlaşma eylemi iken Tanrı'ya içkin oluşta gerçekleşmesine rağmen yaratılan ve yaratıcı arasındaki farklı oluş beliriminde dışsal oluşun da belirmesi ile beraber Tanrı, içkin iken aşkın olması sebebiyle yarattıkları ile arasındaki izafi oluşta beliren yaratım ve karakter tavır belirimlerinde gelgitli olmakta Tanrı olmasında varoluşunu bulur.

Zaten yaratım, yaratım nesnesi ve kendilik arasında bir dışlaşma belirimi olarak kendilik alanında gerçekleşir iken kendiliğe dışsal tutulan ile gelgitli oluşta varoluş belirimlerinde bulunmayı sonuçta gerekli kılar. Yaratım belirimi olan düşünce dahi düşünen özne ve düşünce nesnesinin kendilik alanındaki ikili beliriminde, kendiliğe dışsal kılınan ile gerçekleşmesinde gelgitli oluşta görünüş bulur. Zaten yaratım veya düşünce nesnesi ile kendilikte özdeş olunmasından bahsedilmiş olunsaydı, özdeşlikte farklılığın görünüş bulmaması sebebi ile ne yaratım ne de düşüncenin gerçekleşmesinden bahsedilebilirdi. Yaratım ve düşüncenin aynı değil, ayrıda değil varoluş beliriminde farklı oluşa bağlı olarak izafi düzeyde gerçekleşmesi, olgu olarak görünüş bulmalarının gereğidir.

Gelgitli bir varoluş içinde insanının gelgitlerde yaratılması söz konusu ise çeşitlilikteki organik bağıntılılıkta, koşullar karşısında hep yeni bir varoluş beliriminden farklı bir varoluş belirimine üç zamanlı olarak sibernetik döngüsel oluşta değişimler içinde geçilmekteyse, gelgitli oluş kaçınılmazdır. İnsan değişmezinden yaklaşım ile bakıldığında, üç zamanlı sibernetik öznelliğe haiz olunduğu içindir ki gelgitli oluş kaçınılmaz olarak bulunandır. Gelişim referanslı düşünüldüğünde de geçmişin izleri, günün koşul ve ihtiyaçları karşısında geleceğe tutunmak içinde, süreç belirimi olan gelgitli oluşta ilerlendiği görülür. Başka bir deyişle de farklı formasyonlarda gerçekleşen tekrarlar ile gelgitli oluşun gerçekleştiğine tanık olunur. Anlam, değer, duygu, irade, yargı,

inanç belirimleri arasında üç zamanlı sibernetik tin sahibi oluşta tekrar belirimli varoluşta gelgitlerin yaşandığı görülür. Tekrarlara aşkın gelişim ise diyalektik oluşun yakalanması ile mümkün olur.

Eskilerin de dediği gibi "insan bir hâlden bir hâle, bir mertebeden bir mertebeye, bir makamdan bir makama değişirken insan oluşunu bulur." Değişim içinde değişmeyen tümel belirimleri ile insan, kendisinde ve ilişkilerinde beliren gelgitlerin olması için de insan oluşta yaratılır. Yukarıda ifade edilenlerden de anlaşılacağı gibi gelgitli oluş içinde yaratım, gelgitli oluş belirimlerinin birçok formasyonda gerçekleşmesi üzerinden çeşitlilikte, izafi ve farklı oluş belirimlerinde gerçekleşmektedir.

Bilgi iletişime bağlı olarak gerçekleşen her varoluş beliriminde dahi iletişimin gelgit belirimli olması sebebiyle varoluş, gelgitli oluşta bulunur iken gerçekleşir. Sibernetik oluşta ilişki ve iletişim söz konusu ise değişen durumlarda söz konusu olduğunda gelgitler içinde yaşamak kaçınılmazdır.

Hakikatin izinde ve sonrasında yaşanılanlar dahi gelgitli oluş içinde yaratılmak ile ilgilidir. Yaratım ile beraber varoluşun, ortak gerçeklilikte ilişkilerde sibernetik oluşa bağlı olarak gelgit oluş içinde yaşanılması da kaçınılmaz olarak bulunur.

Ereğe göre nedenlerin belirli kılınması ile ereğin değişmez oluşuna göre değişen her yaşamsal durumda -sibernetik oluşta- belirli kılınmış nedenler üzerinden gelgitli oluşta yaşam gerçekleşir. En basit örnek ile aile erek ilke olduğunda, aile oluşa bağlı olarak nedenlerin belirli kılınması üzerinden değişen ve karşılıklı gerçekleşen ilişkilerde, ereğin gerçekleştirilmesine dönük olarak gelgitli oluşta yaşanılır. Bu Tanrı ve yarattıkları arasındaki ilişkilerde dahi erek ilke belirimine göre

ilişkilerde ereğin gerçekleştirilmesine yönelik olarak gelgitlerin yaşanmasında da görülebilir.

Görülen o ki gelgitli oluş sadece insan için değil, varoluşun bir gereği olarak olması gerekendir. Süreç belirimi olarak gelgit, değişimler içinde değişmez belirimlerde görünüşe gelmenin gereğidir. Kavram olarak zor bir tanımlama olsa da oluşun nasıl gerçekleştiğini görünüşe taşıyan kavram olarak kullanılması yerinde olur.

***

Tümele bağlı benzer oluş içinde bulunur iken farklı oluş belirimlerinde varoluş, gelgitler içinde gerçekleşir. Varoluşun gelgitli olması içinde insan, her an yeni bir oluşta değişimlere gebe kalırken yeniden yaratılışını bulur.

Yeniden yaratılış içinde "kendi olmak mümkün müdür?" diye sorulacak olunursa: Var olma durumunda bulunan zaten kendi olduğu içindir ki "kendi olmak mümkün müdür" diye sorulmaz. Kendi olan kendiliğini nasıl ve ne için gerçekleştirir diye sorulması gerekir. Kendi olanın nesnelerine uzanırken veya ilkeli oluşta kendini duruş sahibi mutmain oluşta gerçekleştirmesi ise söz konusu olması gerekendir. Böyle olsa da kendi olmak tek başına mümkün olmadığı gibi her an bir oluş içinde gerçekleşirken değişen gerçeklikte korunması en zor olandır.

Öz kendilik, kendiliğe dışsal nesneler üzerinden edinilen anlam ve değer belirimi ile biçim kazanan kendilik -ben olma- bilincinden farklı olarak varoluşun zeminidir. Varlık olarak şahıs olma düzeyinde değişmez oluşta bulunur iken diğer varlar ile ilişkisinde kişi olarak tümel belirimlerinde değişmez, anlam ve değer edinimlerine bağlı olarak da değişken oluşta bulunur. Değişmezlerine/ tümel belirimlerine bağlı olarak öz kendilik hep içeride gizil durandır. Değişimden yana da karakter ve kimlik edinimlerinde kişi olarak görünüş bulmasında korunan olarak değişime aşkın oluşta bulunur.

Böyle olmak ile beraber çoklu gerçeklikte aynı değil ayrıda değil izafi olma beliriminde birlikte varoluş gerçekleşir iken varlığın içerik belirimlerinde anlam, değer bağıntısında içerilmesi ve varlıkta olunması sebebiyle katmanlı boyutsal oluşta sonradan edinilen yaratılmış belirimleri ile kendilik, diğer oluş belirimleri doğrultusunda varsayılan gerçeklik olarak mümkün oluşunu bulur. Bir üst gerçekliliğe yani Tanrı'ya göre ise kendilik, yokluk beliriminde bulunmakta değil,

üst gerçeklikten alınan olanak sahibi olduğu kadarı ile gerçek oluşunu bulur.

Üst gerçekliğe ve diğer varlar ile ilişkide anlam, değer belirimlerine göre katmanlı oluşta edinilen kendilik, aynı değil ayrıda değil oluşun gerçeğinde, benzer ve farklı oluş belirimlerinde gerçekleştirilenler üzerinden görünüş bulur. Kendilikte/ benlikte kişi olarak varoluş şimdi ve burada oluşun gerçeğinde bulunur iken şu diye gösterilemeyecek olandır. Şu diye belirimli olanın gösterilmesi, nesnellikte mümkün iken eylem, edim beliriminde gerçekleştirdiklerinde görünüş bulan için mümkün değildir. Şu, işaret belirimli kavram olarak kullanılır ise nesnel belirimli donuk veya oluş belirimli değişken olgular için kullanılması mümkün olandır. Kendilik ise şu diyerek gösterilemeyecek olandır. Çünkü öz kendilik nesnelliğe içkin ve aşkın belirimleri ile gizilde durur iken şu diye gösterilemez. Ayrıca varsayılan kişi olarak kendilik ise her değişken durumda (koşul ve ihtiyaçlara göre anlam, değer belirimlerinde) öz kendilik (gerçekte olunan) zemininde yeniden yaratılır iken her an yeni bir oluşta da bulunulduğu içindir ki şu diye gösterilemeyecek olandır.

Bu durum insan için de geçerlidir. İnsan tümel kimlik belirimli kişi olarak ve üst gerçekliği olan Tanrı ile varoluşunu bulur iken değişmezleri olan olması nedeni ile şu denilecek olsa da değişen zamanlarda değişen var olma durumlarında gerçekleştirdikleri üzerinden görünüş bulur iken şu denilemeyecek olandır. İnsan süreç, tarih, miras varlığı olarak gerçekleştirdikleri üzerinden görünüş bulur iken ne olduğuna dair antropolojik düzeyde bir şey söylemek insana acemi/ yabancı olunduğunun göstergesidir. Nesnelliğe, biyolojiye özdeş indirgemeci oluşta indirgenerek insanın, ne olduğuna dair görüşlerde bulunmak ise insanın şu diye gösterilmesi olur. Kendilik sahibi olarak gerçekleştirdikleri üzerinden görünüş bulan ayrıca anlam

ve değer edinimlerinde değişen dünyalar ve zamanlarda varsayılan gerçeklikte inşa edildikçe değişen kendilikte var olma durumunu bulan bir varlık için şudur ifadesi ile gösterilmesi olanaklı değildir.

İçerik ve biçim bireşiminden yaklaşım ile bakıldığında ise temsil edilenlerin dünyasında insan, temsil ettiği Tanrı'nın, gerçekleştirdikleri üzerinden görünüş bulması sebebiyle çeşitlilikte görünüş bulur iken katmanlı olan metafizik beliriminde izafi gerçeklikte olgusal oluşunda böyledir denilecek olsa da kendilik beliriminde ve değişken belirimli olarak şudur denilerek gösterilecek olan değildir. İnsan, edim ve eylem belirimlerinde gerçekleştirdikleri üzerinden öznel olgusal oluşta tarih ve süreç varlığı olarak var olma durumunu bulur iken kendisine tanık olunmaktadır. Bu bağlamlarda izafi gerçeklikte var olma durumuna göre insan, temsil ettiklerini yaşar iken anlam ve değer yüklü karakter belirimlerinde kimlik edinimlerinde bulunması ile kendiliğini görünüşe taşır. Tümeline bağlı kimlik beliriminde usta böyledir denilecek olsa da öznel tümel belirimli -insan- oluşun gerçekleştirilenler üzerinden görünüş bulması sebebiyle şudur denilecek biçimde nesnel oluşta gösterilemeyecek olandır.

İnsan olmak, anlam ve değer belirimlerinde kendiliğin gerçekleştirilmesi ile görünüş bulur. İnsan nesnel düzeyde görüngü olarak form düzeyinde belirimleri olmak ile beraber gerçekleştirdikleri üzerinden görünüş bulur iken değişen dünya ve zamanlarda yaşarken şudur diye gösterilmeyecek oluşuyla hem, hem de belirimlerinde izafi varlık olarak vücud bulur. Varlık içinde izafi olma olanağı ile birçok gerçekliği olmak ile beraber yüklendiği gerçekleri görünüşe taşıma kabiliyeti de olandır. Eylem ve edim beliriminde de değer yargısal oluşta iyi, kötü oluş içinde değerlendirilir iken ahlaki düzeyde tanımlanmaya çalışılandır.

Form düzeyinde biçime ve biçimsel oluşunun nasıl gerçekleştiğine dair kısmen olarak bilgi sahibi olunsa da ikinci yaratılış olarak nasıl var olduğuna dair fikir beyan edildiğine de tanık olunmamıştır. Kısmen olsa da ikinci yaratım üzerine dolaylı olarak bir şeyler söylenmiş olunsa da tam anlamı ile ikinci yaratımın nasıl olduğu ve ne olduğuna dair bir şeyler söylenmiş olunduğu kanaatinde değilim. Bu çalışmada yapmaya çalıştığımız da hakikatin izinde serüvenini bulan insanın ikinci yaratımı ile beraber nasıl ve hangi düzeyde vücud bulduğudur.

İnsan, nedenlerine bağlı olarak ne olduğuna dair tanımı, nasıl olduğuna dair tanıtlanması yapılacak olan olsa da ne için olduğuna dair oluşunu gerçekleştirdiklerinin sonucunda ereğinde buldukları ile bulandır. Bu kadar basit oluşta insan, anlamlı kılınmaya çalışılsa da öz kendilikte/ öz benlikte gizilde durması, gerçekleştirdikleri üzerinden görünüş bulması, izafi oluşu, değişkenleri olması, yeni bir varoluş biçiminde ne olacağının kestirilemez olması sebebiyle de değer yargısal oluşta şudur diye gösterilemeyecek olması sebebiyle hep üzerine konuşulandır. Yani dolayımlı olarak bilinendir. Kendiliğin hakikat olması gerçeğinden yaklaşım ile insan için, dolayımlı bilinir ama dolayımsızca yaşanır olduğunu söylemek gerekir. İnsan hep üzerine konuşulandır.

Tümel belirimli form sahibi olması gerçeğinde insan budur denilecek olunsa da insan; şahıs varlık oluşu, karakter belirimlerini kendiliğe içsel öznelde bulması ve hareket beliriminde kendisine tanık olunması sebebiyle nesnel olgusal olarak şudur denilecek olan değildir. Değer yargısal olarak da ne olduğuna dair hep hüküm verilen olsa da süreç ve değişim varlığı oluşunda böyledir denilecek olunmaması sebebiyle üzerine sadece konuşulacak olandır. Gelgitler içinde yaratılan bir varlık için böyledir demek de kolay değildir. Bunun içindir ki sonuçta ne için olduğu belirli olduğunda insan için budur değer nitelemesinde bulunmak olması gerekendir.

Özellikle Kur'an'ın insana dair beyanlarına dikkatli bakıldığında; ilkeli oluş belirimlerine ve amaca/ ereğe/ sonuca göre gerçekleştirdikleri üzerinden sağdakiler, soldakiler ve öndekiler olmak üzere sınıflandırmaya gidildiği görülür. Kâfir, müşrik, münafık, münkir ayrıca mümin, müslim, muhsin, salih vb. karakter belirimli kimliklerde insan oluşun farklı formasyonlarda gerçekleştiğinin belirli kılındığına da tanık olunur.

Demek istediğim ise şudur denilemeyecek kadar belirsiz duran insan için, nedenlerine bağlı olarak şudur veya böyledir demek yerine, gerçekleştirdiklerinin sonuç belirimine göre ne için olduğunu bulur iken şudur veya böyledir denilebilir olduğunu görmek gerekir. İnsan katılımcı olduğu ikinci yaratımında hangi alanlarda ve insani oluşun ahlaki belirimlerinde kendiliğini gerçekleştirmekte ise -nesnel biçimsel oluşa bağlı olarak değil de- alanlara göre edinilen karakter ve ahlak biçimsel oluşta şudur veya böyledir denilmeyi hak etmektedir. Böylece, biçimsiz biçim oluşta bulunan kendilik sahibi olan insanın karakter ve ahlak biçimsel oluş beliriminde kimlik tanımlaması ile hak ettiğine bağlı olarak şudur veya böyledir yargısına varılması olanağı da edinilmiş olunur. Bu durumda dahi insanın, kendisinin sebep oldukları üzerinden ve kendi eliyle yarattığı gerçeklikte üzerine konuşulan olduğunu unutmamak gerekir.

Eskilerin de dediği gibi insan dedikleri et ve kan değil, anlam dünyasında bulunması gerekendir. İnsan anlam ve değer dünyasında kendiliğini neye ait ve sorumlu hissetmekte ise kendiliğini orada bulandır. Anlam ve değere dair neleri içselleştirmiş, bu doğrultuda da gerçekleştirdikleri üzerinden hangi var olma düzeyinde kendini bulmuş ise ona göre tanımlanması gerekendir. Bu durumda karakter ve kimlik felsefesi yapmak kaçınılmaz olur. Çünkü gerçekleştirdikleri üzerinden karakter ve kimlik ediniminde ikinci yaratılışında kendini gerçekleştiren

bir varlık için kendiliği görünüşe taşımanın en yüksek formasyonu, kimlik edinimidir. (Not: Tevhid Okumaları altıncı ciltte ve ders çalışmalarında karakter ve kimlik üzerine ifade edilenleri çalışmak bu konu adına yardımcı olacaktır.)

Kimlik edinimi ile kişi beliriminde insan, biçimsiz biçim olan şahıs olması zemininde kendiliğini gerçekleştirdikleri üzerinden onatmış olarak öznel biçimsel oluşta görünüşe taşımış olur. Hak kılınmış olanaklarına bağlı olarak hak ettikleri üzerinden şudur diye gösterilen olmayı da kazanmış olur. Böyle olmasına rağmen izafi gerçekliği sebebiyle her daim üzerine konuşulacak ve dolayımsız yaşanacak olandır. Temsili olan insan üzerinden Tanrı'nın da aynı gerçeklikte var olma durumunda olduğunu hatırlamak gerekir.

İnsan, gelgitler ve değişimler içinde nesnel zamana ait bitimli oluşta yaşarken, öznel zamansal oluşun bitimsiz olmasında değişmezliğini koruyarak sonlu/ bitimli olmaya direnir. Biyolojik sebep-gerekçeleri ile var olma çabasında ölüme direnir iken kendiliği, var olmayı değer olarak bulur. Kendiliğini değer olarak bulan için, özde değişmez oluşuna bağlı olarak değişim içinde kendi olmayı, koruma refleksleri ve kazandığı kimlik beliriminde korumak kaçınılmaz olur.

İnsan doğaya ait bedensel yönü ile yaşlanır ama kendilik olan ruhu ile yaşlanmaz. Bedenin varoluşunun dayanağı olan ruh, kendilik/ öznel zamansal oluşunda insanın dünya yaşı olarak yedisinde ne ise yetmişinde de kendi olmasında değişmezliğini korur. İki gözden, penceresinden dünyaya bakan ve diğer duyuları ile de dünyaya dokunanın yedisinde veya yetmişinde varlık olarak değişmez oluşunu koruması dahi ölümsüz olduğunun bir kanıtıdır. İşte varlık olarak hep aynı kalınan kendi olma durumu ruhun kendilik/ benlik oluşundaki sırrında/ gerçeğinde aranması gerekendir.

Böyle olsa da beden ve donanımı ile içinde bulunduğu dünyaya uzanır iken nesneleri üzerinden kendisini gerçekleştiren insan, bilinç belirimi olarak üç zamanlı oluşunda zamana dair yaşar. Değişim ve gelgitler içinde edinilen anlam ve değer belirimleri ile özde varlık olarak kendi olmasında değişen olmasa da anlam, değer, duygu, irade, inanç, yargı vb. var olma durumlarında varoluşsal olarak değişendir. Varlık olarak var olma durumunda kendi olanın, varoluş belirimleri olarak var olma durumlarındaki değişimlerde kendi oluşunu farklı formasyonlarda yaşaması/ deneyimlemesi, koşul ve ihtiyaç belirimlerinin gerekçe olması doğrultusunda kaçınılmazdır.

İnsan değişmez yönü ile ölümsüz iken bedene dair bitimli oluşta ölümsüzlüğünü unutur. Bu durumda varoluşta kendiliğini hep koruma çabasında bulunur. Biyolojik sebep-gerekçeleri ile yaşama tekbenci olarak tutunurken dahi tekbenci olmasında kendiliğini değer olarak bulur iken bitimli oluşa karşı, her türlü varoluş çabası ile direnir. Ölümsüz olmak unutulmuş olunmasaydı, içinde bedene dair olanlar ile doğulan dünyayı, ölüm karşısında yaşama nedeni bulunmazdı.

İnsan özde kendi olandır. Bulunduğu dünya içinde koşul ve ihtiyaçların karşısında kendisini gerçekleştirmek zorunda kalır iken her gerçekleştirmede kendiliğini, ben oluşunu olanak -potansiyel- belirimleri üzerinden bulur, edindiği anlam ve değer belirimlerinde bilinçlenen olarak da değişir. Gerçekleştirdikleri, emek verdikleri üzerinden içinde bulunduğu dünyayı değiştirir iken kendi dünyasını kurar. İçinde bulunduğu dünyaya aşkın kendilik dünyasını kurar iken anlam ve değer edinmeye bağlı olarak duyuları ile yönelimlerde gelişen içgüdü, haz, sezgi, duygu, irade vb. belirimleri ile de her an bir oluş içinde değişen var olma durumlarında bulunur. Değişen dünyasında kendi olmasını koruması ise her ne kadar kaygı duydukları ile mümkün

görünüyor olsa da kimlik edinmek ile kişi belirimine benliğini taşımasında olanaklı olur.

Kendi olmak, edinilen kimlikler ile aidiyet ve sorumluluk bilincinde korunur iken insanın kimlik belirimindeki anlam ve değer ediniminde benliğini süreksizlik içinde yaşarken sürekli kılması, varsayılmış, inanılmış gerçeklikte kendini bulmasından öte değildir. Bu durumda inanılmış gerçeklik olarak kimlik, gerçekleştirilmiş olana bağlı olarak hak edilmiş olunması ile kazanılmış olunması gereken olmalıdır. Çünkü varoluş nedenlerine bağlı olarak edinilen her kimlik, yeni varoluş nedenleri söz konusu olduğunda, değer belirimi ile açık olan aidiyeti de yitirildiğinde anlamsızlaşır. Gerçekleştirilenler üzerinden emek ile hak edilmiş kimlik ise değerde edinilmiş olması ile aidiyeti yitirilmeden kendiliği görünüşe taşımanın kalıcı belirimi olarak bulunur. Her yeni gerçekleştirmede ise kendiliğe yeni katılan kimlik belirimlerinde çok yönlü oluşta benlik görünüşe taşınmış olarak bulunur.

Değişim insan olmanın kaçınılmazıdır. Kendi olanın değişim içinde kendiliğini nesnelerine uzanırken gerçekleştirmesi veya ilkeli oluşta gerçekleştirmesi söz konusu iken farklı formasyonlarda kendiliğin var olma durumları içinde yaşanması söz konusu olandır. Hep kendi olunmaktadır ama kendi olmanın şuuruna nesnelerine uzanırken örtülü -yani kendi olmanın şuurunu unutmuş- olmakta iken kendiliğe yitik olarak kendilik yaşanır. Zaten içinde bulunulan her dünya, kendiliğe yitik kendiliğin yaşanması ile yabancısı olunmadan yaşanması olanaklı olandır. Hep kendilikte kalınmış olunsaydı, kendiliğin gerçekleştirilmesinin gereklerinden, anlam ve değer edinimlerinden yana anlamsızlaşan ve yabancısı olunan bir dünya bakışımda bulunuyor olunurdu. Eskilerin derin bakış (hali istiğrak) dedikleri kendilikten bakışımda olmak durumunda da bu, deneyimlene bilinecek bir durumdur.

Önemli olan ise ilkeleri, irade, duygu ve eylem belirimlerinde nesneleri üzerinden yaşarken nesnelliğe aşkın kendiliğin tadılmasıdır. Unutulmuş kendilikte, duyular ile nesnelerinin tadıldığı, düşüncede ise üzerine düşünülen bir dünyada yaşanılır. İlkenin deneyimlenmesinde ise nesnelliğe aşkın olarak kendilik mutmain oluşta tadılır/ yaşanır. Duruş sahibi olunmasında da kendilik, özgürce yaşanılan olma durumunda karakter beliriminde bulunan olur.

Heidegger 'inin insanın dünyaya atılmış olmasında, eksik oluşunu fark etmesinde beliren, var olma durumuna dönüş olarak önemsediği kaygı ise kendiliğe bir dönüş olarak düşünülmesi gerekendir. Tevhid çizgisinden bakıldığında, insanın dünyaya atılmış olması veya terkedilmiş olması değil, Tanrı ile var olma durumunda bulunması ve temsiller dünyasına inmiş olarak içine çekildiği anlam ve değer dünyasında gerçekleştirdikleri ile temsil ettiklerinde kendini bulması söz konusu olandır. Elbette ki kaygı, var olma durumu olarak kendiliğe dönüşün duygu belirimidir. Kaygı, kendilik/ benlik olarak var olma durumunu değer olarak da bulma duygusudur. Böyle olsa da bir şeyden kaygılanmak değil de acziyet içinde hüsranda oluştan dolayı beliren kaygıda, kendiliğe dönüş gerçekleşir iken duygunun eril gücü karşısında kendiliğe özdeş kılınan kaygıda kendiliğe yitik oluş devamlı olarak bulunur. Kaygıda, kendilik değer olarak bulunur iken kendiliğe yitik/ örtük bakışımda bulunmak da kaçınılmazdır. Bu, terk edilmişlikten, atılmış olmaktan daha çok yetersiz kalınan durumda, acziyette varoluşun hissedilmesidir. Bunlardan olsa gerek ki Kur'an'daki Asr suresinde ortak varoluş gerçeğinde zamansal oluşta var olma durumunu bulan özne için iman, salih amel, hak ve sabır kaygıya aşkın olarak kendiliğe dönüşün belirimleri olarak vurgulanır.

İman, Tanrı'nın varlığından emin olma duygusu olmak ile beraber var olma durumu olarak kendilikten de emin olma duygusu olarak bulunur.

Üst gerçeklikten emin olunur iken kendilikten de dolaylı olarak emin olunmuş olunur. Salih amel, ilkelerin erdem belirimi olarak yaşanması sonucunda kendiliğin mutmain oluşta tadılması/ yaşanmasında bulunmasıdır. Eylemde, edimsel oluşta kendiliğin anlam ve değer beliriminde bulunmasının olanağıdır. Hak olan ile de ortak gerçeklikte varoluş içinde bulunulur iken kendiliğin gerçek olanlar ile gerçekleştirilmesi üzerinden gerçek olduğu üzeri bulunması olanağı edinilir. Hak olan, olanak belirimlerinde gerçekleştirilmesi gerekendir. Gerçekliği olanlar ile gerçek olunduğunun idrakinde olunarak yaşama olanağı edinilir ve gerçek olan ile kaygıda değil de olması gereken de kendiliğin bulunmasının olanağı da edinilmiş olur. Sabır ise ilke bağlamında tutarlı oluş anlamında duruş sahibi olarak kendiliğin karakter belirimde var olma durumuna taşınarak bulunması olanağını sağlar. Bunlar, kaygı yitirmek değil de kaygıya aşkın olarak yaşamanın ve unutulmuş kendiliğe yükselmenin olanaklarıdır. Bu olanaklar içinde vicdan ise kendi olma durumunda kendiliğin gerçekleştirilenler üzerinden kritik edildiği meleke belirimi olarak önemsenmesi gerekendir.

Anlam ve değer dünyasında değişimler içinde olan ayrıca her an değişen dünya ve zamanlar içinde yaşayan insan için var olma durumu olarak kendi olmasının gerçekliğini sorgulamaktan daha çok kendi olan iken kendi oluşunu nasıl yaşaması gerektiği ve unutulmuş kendiliğe nasıl dönmesi gerektiği sorunu ile ilgilenmek daha yeğdir/ önemlidir. Elbette ki kendi olmanın mümkün olup olmadığı sorusuna bir cevap arayışı olacaktır ama zaten kendi olan için kendi olmanın nasıl gerçekleştiği ve hangi durumlarda yaşandığının sorgulanması daha doğrudur.

Sonuç olarak belirtmek gerekir ise kendiliğin öznel zamansal oluşta bulunması ve nesnel zamansal oluş içinde bitimli olmadan ve gizilde

duran olması ile şimdi ve burada olarak var olması söz konusu olsa da şu diye gösterilemeyecek metafizik oluşta bulunması da söz konusu olandır. Duruş sahibi karakter belirimi ve kimlik edinimlerinde kendiliğin, nesnel zamansal oluşu içinde ortak varoluşta kişi oluşta görünüşe taşınmasında ise şimdi ve burada olarak şu diye gösterilmesi olanağı edinilir. Bu, öznel zamansız oluştan nesnel zamansal oluşa iniş olarak kendiliğin gerçekleştirilenler üzerinden metafizik oluşun korunarak görünüşe taşınmasıdır. Her an yeni bir oluşta, değişen dünya ve zamanlarda, yaratılmış gerçeklikte metafizik oluşta var olma durumunu bulan için kendilik/ benlik, varlıksal düzeyde hep aynı oluşun zemininden hareket ile gerçekleştirdikleri üzerinden anlam, değer, irade, duygu vb. var olma durumlarında farklı oluşun yakalanması ile varlık olma durumunda bulunandır. Nesnel belirimli varlık oluştan farklı olarak kendilik, nesnel oluşa aşkın var olma durumunda deneyimlediklerinde yaşanılandır.

***

İnsanın insan ile ilişkilerinde ve gerçekleştirdikleri üzerinden ikinci yaratımını bulduğu bir dünyada yaşamakta isek insana dikkat edilmesi gerekir. İnsana duyarlı ve ilişkilerinde insanca yaşamayı öncelemek de gerekir. İnsan tanrısal oluşu ile insana, sonsuzluğa açıldığı/ uzandığı kapıdır. Tarih olgusal olarak insanın insan ile çift veya karşıt belirimlerde gerçekleştirdikleri ile zengin anlam ve değer ediniminde katmanlı çeşitlilikte metafizik oluşta görünüş bulması da bunun bir kanıtıdır. Öyle ise insana/ insanlık âlemine bir daha dikkat etme, temaşa etme duyarlığını göstermek gerekir.

Varlığı var olma durumunda deneyimleyen için hakikat, kendilikte aranması gerekendir. Varoluş nesnelerini yaşarken kendiliğini unutan insana, kendiliği yeniden hatırlatmak ve doğru hatırlatmalarda bulunmak ile aynası olmak çabasını göstermekteyiz. İnsan, izafi gerçeklikte birçok doğru olması ile kendini gerçekleştirdikleri ve ilişkileri üzerinden bilinçlenmiş olarak bulması gerekendir. Kendiliğin/ benliğin felsefesini yapmak, nesnel olanın felsefesini ve bilimini yapmaktan daha zor gibi görünse de usun ve deneyimin gerçekliğinde insanın kendini anlaması ayrıca kendiliğin felsefesini yapması olanaklıdır.

Görülmez olanı, kavramlaştırarak görünür kılmak felsefenin işi ise kavramsal düzeyde ussal oluşta hakikati görünür kılmak ve sonrasında da hakikatin idrakinde olarak neye göre nasıl yaşanması gerektiğini, sonuç belirimlerine göre idrak edilmesini sağlamak da felsefenin işidir. Kur’an mantığı ile bakıldığında hakikat, tevhitsel ve hikmetsel görünün edinilmesi ile yakin olunandır. Kendiliğin gerçekleştirilmesi durumlarına göre yakin edinilen veya uzaklaşılandır. Sonuçta ise kendilikte ve kendiliğin gerçekleştirildiği, anlam ve değer edinimleri ile yeniden yaratıldığı durumlarda (miras, karakter, kimlik vb. belirimlerinde) aranması gerekendir. Rahmetin, hak olanın ve adaletin

tesis edilmesi ile sonuçların öngörüldüğü bir dünyada ise hakikat, sonuçlara göre yaşanması gerekendir. Hakikati bilmek ile hakikate göre nasıl yaşanılacağının usunu da böyle edinmiş oluruz.

Unutmamak gerekir ki hakikat, -her ne kadar nur düzeyinde nesnel yönü olsa da nurun içerikte şahıs olmaya haiz durumu sebebiyle- varlığın var olma durumu olarak kendilikte bulunması gerekendir. Kendiliğin birçok gerçeklikte görünüş bulması sebebi ile izafi düzeyde çeşitlilikte ve farklı oluş belirimlerinde tanık olunması ve yaşanması da gerekir. Hakikati anlama çabasında olmak yeterli olmadığı gibi hakikatin idrakinde ve hak etmiş olmanın kazanımlarında yaşamaktan da uzak bir hayatın anlamsızlık ile sonuçlanacağını da gözden kaçırmamak gerekir.

Bizler için temsillerin dünyasında metafizik oluşta kendiliği yaşamak söz konusu iken anlam ve değer içeriğine bağlı olarak biçim kazanmış dünyada anlamsız ve değersiz olarak görülecek hiçbir şey yoktur. Sibernetik tinsel oluşta varoluş gerçekleşirken, nedenlerin amaca/ ereğe/ sonuca bağlı olarak belirli kılındığı bir dünyada anlamsız ve değersiz bir şeyin olması mümkün değildir. Hikmet gereği ile sibernetik olgusal oluşta olay belirimli gerçekleşen/ değişen her durum, yerinde ve gerekliliğinde görülür.

Ruh olarak içerik olan öz belirimi ise Sartre'nin dediği gibi sonradan edinilen değil, önceden var olandır. Ruh kendiliktir. Şahıs düzeyinde varlığın, var olma durumu olarak kendilik zaten hep olandı. Ruh, kendilik olarak biricik/ tek olma durumunda varlık oluşunu bulur. Her ruh sahibi, biriciklikte kendinde şey olarak var olma durumunu bulur. Bilinmez değil, kendilik/ benlik olarak bilinebilecek olandır. İç dünyada tekliğin verdiği yalnız olma durumunu kendi ile paylaşan olması ile

varoluşunu bulmak, ruh için kaçınılmaz olarak doğası gereği bulduğudur.

Ruhta kendilik/ benlik, var olma durumunun anlamı olarak -biçimsiz biçim oluşunda- doğası gereği bulunur. Kendilik zemininde gerçekleştirdikleri üzerinden kazandığı anlam ve değer belirimlerinde ikinci yaratımını hem kendiliği gerçekleştirme biçimleri (ürün, emek verirken sıfat, meleke, duygu, karakter vb. belirimleri) üzerinden hem de öteki ile varoluşun olanaklı olduğu bir dünyada ilişkilerinde beliren, dışlaşan anlam, değer, duygu, kimlik belirimlerinde bulur. Çeşitlilik ve farklılıklarda yaratımın sürekliliği sebebiyle ruhun ikinci yaratımı, değişen anlam ve değer dünyası belirimlerine göre kendi olma durumu üzerinden hep yeni olan ile yeniden olarak süreklidir.

En basit örnek ile: İnsan, ruh olarak kendi oluşunu koruyan olması düzeyinde beşer belirimli insan formuna içkin oluşta dünyaya gelir iken nesnel oluşa aşkın insan olmayı, gerçekleştirdikleri üzerinden insan olmanın anlam ve değer belirimleri sonucunda bulur. Kendiliğin karakter ve kimlik belirimlerinde değer yargısal oluşta yaratıldığına da tanık olunur. Değişen dünya ve zamanlarda ise her daim yeni bir oluş içinde kendiliğini yeniden yaratmak zorunda kalandır.

Tanrı dahi şahıs varlık oluşunda her daim var olan iken yaratım ile beraber hem kendini gerçekleştirmekte olarak Tanrı oluşunu bulmakta hem de yarattıkları ile ilişkide Tanrı oluşun karakter ve kimlik beliriminde kendiliğini de yaratıyor olarak bulandır. Tanrı olarak tavır belirimlerinde ise ilkeye bağlı anlam ve değer belirimlerinde izafiyette, çeşitlilikte ve farklı oluşta değişken olan kendilik dünyasında kendini hep yeniden hem yaratandır hem de yarattığı karakter ve kimlik beliriminde görünüşe taşıyandır.

Değişmezlere bağlı değişken oluşta metafizik oluşunu koruyan olarak gerçekleşen böylesi var olma durumunda çeşitli, farklı, izafi oluşta bulunulur iken anlam ve değer zenginliği edinmekte sınır olmadığı görülür. Tarih olgusal olarak anlam ve değer zenginliğinin katbekat arttığı, yaratımda her bulunuyor oluşta yeniden ve yeni olarak kendilikte yaratımın bir daha gerçekleştiği de düşünüldüğünde, insanın sınırsız ve ucu açık bir varoluşta bulunduğu görülür.

Kısıtlı olanaklar içinde karşı karşıya kalınan zorluklar, acı deneyimler, ortak anlam ve değer ediniminde birliğin oluşması ve organize oluşun edinilmesi ile böylesi bir varoluşun gerçekleştirilmesi ise mucize olarak insanın anlayışı önünde durur. İnsanlık, insanın anlayışı karşısında mucize olarak görülmesi gerekendir. Bu mucizenin sahibi ise ayrı değil aynı değil oluşta bulunması gereken Tanrı'nın kendisidir.

***

Öznelde/ gizilde -iç bütünlüğü olan kendilikte- karşılığı olmayan, yani özü olan başlangıcında (evvelinde) karşılığı olmayan ayrıca sonuçta (ahirde) gerçekleşmesi mümkün olmayan yani sonuç almaya bağlı olarak aşikâr (zahir) olması olanaklı olmayan düşüncelerde, ussal oluşun dışında olan dünya görüşlerinde bulunulabilir. Yaşamsal olarak da ilişkilerinde ortak varoluşu sürdürebilir ve sürekli kılmaktan uzak, gayri ahlaki olan tutum ve davranışlarda da bulunulabilir. Nicel belirimli dünyanın gölgesi altında gerçek, sadece nesnel olgusal olan görüngüler dünyasında eksik yaklaşımda bulunarak da aranabilir. Bunlara ve benzer durumlara rağmen gerçek ise gerçekleşmeye kendisini zorlayan olarak tarihsel süreçte bulunan olur. İnsan, tarihsel oluşunda ise gerçek ile rahmetin tesis edildiği dünyalar kurma/ yaratma olanağı edinmiş olarak insan olma hikâyesine miras bıraktıkları ile katkıda olarak varoluş serüvenine devam eder.

İnsan, her devrin oluş belirimlerinde değerler dünyasında doğar ve katkıda bulundukları ile de değerler dünyasına doğar. Her türlü oluş belirimi, yaratım belirimi olduğu içindir ki her türlü oluş içinde yaratımını, buldukları ve yarattıkları ile değişen dünya ve zamanlarda ikinci defa -sürekli bir yaratım içinde- bulur. İlkesine bağlı gerçekleşen her oluş durumu, hak/ gerçek belirimli olarak görünüş bulur iken insan, oluşların gerçek olması içinde ikinci yaratımını bulur.

Değişen bedene, kişiliğe ve karakter geçişlerine rağmen bellek ile beraber kimlik edinilmesi ile süreksizliğe karşı, -yaratılmış gerçeklikte- direnen insan, değişmez oluşu kimlik edinmek ile edinir. Üç zamanlı olmak ve kimlik edinmek, nesnel düzeyde bitimli olan zamana aşkın, bitimsiz olan öznel zamansal oluşta kendiliğin değişmez olarak bulunmasına sebeptir. İnsan, doğumundan ölümüne kadar bütün varoluş aşamalarında; bedensel düzeyde, tutum ve davranış biçimlerindeki ahlaki belirimlerinde ayrıca anlam, değer, duygu, yargı

vb. durumlarında her an bir oluş içinde iken değişen olarak kendini bulsa da iç dünyasında ruhu ile hep aynı yaşta olarak kendiliğini/benliğini bulur. İç dünyada benliğin olgunluk bulması dışında yaş olarak değişmediğini, her insan kendinde deneyimlediği gibi bebeklikten ölüme kadar gözlerden bakana dikkat edildiğinde de şahıs olarak yaşını koruyan özne ile karşı karşıya kalınır. Bu dahi ruhun ölümsüzlüğüne bir kanıt olarak görülebilir.

Ruh ölümsüz olarak öznel zamansal oluşta bütün değişimler içinde kendiliğini deneyimler iken bulunduğu dünya içinde bedensel, ahlaki belirimlerde ve ahlakın bir görünüş formasyonu olan karakter geçişlerinde, bilinçte üç zamanlı oluş, kimliğe bağlı bellek edinilmesi ile beraber nesnel zamansal oluşa aşkın zamansız oluşta bulunur. İsim, bellek ile beraber kimlik edinilmesi zamansızlığa uzanmaktır. Kimlik, her türlü değişim içinde bellekte değişmez oluşu sabitleyerek de nesnel zaman belirimlerde görünüş bulur iken zamana da tutunmanın ussal gereğidir.

Tanrı da yaratımı, değişimler üzeri süreksizlik ilkesinde gerçekleştirir iken şahıs varlık olarak değişmez oluşunu korur. Kendine ahlak edindiği değişmez karakter belirimlerinde, rahmeti öncelediği ahlakta dahi tutarlı oluşunu korur. Kimlik belirimleri ile de zamansız oluşunu korur iken zamanda görünüş bulmanın, zamana ait bitimli kıldıklarına uzanmanın yolunu edinmiş olur. Nuru düzeyinde bellek edinmiş olması, evrensel bir belleğin olduğu anlamını da taşır. Bellek sahibi olduğunu hem unutkanlıktan beri olarak her an bir oluş içinde daim yaratımda bulunması hem de Kur'an ayetlerinde bellek sahibi şahıs varlık olarak Tanrı düzeyinde kişi oluşunda kendini ifade etmesinden anlamaktayız. Kimliğe bağlı bellek edinmiş olması ile de zamansızlar/ilkeler ile ussal oluşta, zamana dair kıldıklarına görünmüş olmanın dil, us gerçeğinde bulunur.

Tanrı şahıs oluşunda yaş ile sınırlandırılacak olmayandır. Şahıs düzeyinde bengisel olarak öz kendiliğin/ benliğin anda olması sebebiyle öznel zamansal oluşta yaş ile sınırlı olmadığını idrak etmek bu anlamda gereklidir. Şahıs olmak, öz kendilikte varoluşsal olarak hep aynı durumda bulunmak anlamını taşır. Yaratıma ilk başladığı andan itibaren yarattıklarının bir yaşı olsa da kendisi, bitimsiz ve daim olarak kendilik durumunu korur iken yaş ile sınırlı olmayandır. Böyle olmak ile beraber yaratım sonucunda Tanrı olmasının yarattıkları ile ilişkili olması sebebiyle Tanrı olmanın bir yaşı, tarihi olduğu kesindir. Yaratmak ve sonucunda Tanrı olunduğu anlayışı düzeyinde bakıldığında, Tanrı olmanın bir yaşı olduğu kanaatine varılır. Böyle olsa da her an bir oluşta daim yaratımda iken Tanrı oluşunda dahi ilkesel olarak zamansız oluşunu korur.

Ruhun -meleklerin- aynı yaş belirimini koruması ise Tanrı'nın nurlarından beslenilmesi ile olanaklıdır. Ruhun, Tanrı ile kendiliğini bulur iken bulunulan dünya içindeki değişimlerde her an bir oluş içinde kişi olarak aynılığını koruması ise öz karakter (esmayı has) zemininde gerçekleşen kimlik edinimlerine bağlı bellek edinilmesi ile mümkündür.

Böyle olmak ile beraber her çağın insanı, doğduğu değerler alanında kendini bulur. Avcı insan dayanışmayı önceler. Toprak ile ürün verir iken kültür edinen insan ise töreyi önceler. Öncelenen değer edinimleri ile insanın, bulunduğu zamanın insanı olması kaçınılmazdır.

Tarihsel sürecin şimdiki aşamasında ise sanayi ile beraber ihtiyaca bağlı insan üretme çabalarında bulunulur iken kapitalizme bağlı olarak da tüketen insanın açık olması ile nesnelerinde kendini bulan ve tanımlayan insan görünüş bulmuştur. Bu insan tipi tekbenci ve ötekileştirdiği ile kendini görünür kılar. Her devirde olmak ile beraber bu devirde daha çok görünüş bulmuştur.

Nesnelerinde kendini bulan insana karşılık, ilkelerin öznel oluşu gerçeğinde kendini bulan ve ötekini kendine rahmet gören insan tipi ise her devirde az da olsa görünüş bulmuştur. Amacımız: Kendiliğini, nesnelerinden daha çok ilkelerde gerçekleştirdiklerinde bulması gereken insana kendiliğin hatırlatılmasıdır. Çünkü insan, edindiği nesneler kadar değerli değil, kendisi bir değer olarak yaratılmış ve rahmet ettiği, paylaştığı, ötekine değer verdiği kadar değerlidir. Tüm kadim öğretiler bu güne dek bize bunu gösterirken sonraki nesiller de aradıkları huzuru insan dışında bir yerde bulamayacaktır.

Bunun için gerekli olan, ihtiyaca bağlı olarak insan üretmek değil, evrensel değerlere bağlı ve öncelenmesi ile insan yetiştiren bir anlayışta eğitim alanı oluşturmaktır. Düşünceleri/ fikirleri ezberlerken kendiliğe yitik, kendini kaybeden/fark etmeyen bireyler değil, kendini inşa edebilen, düşünce üretecek bireylerin yetiştiği bir dünyaya da ihtiyaç var. Değişen dünyaların, zamanların nesnelerinde kendiliğe, insanlığa, Tanrı'ya yitik olmakta yaratılmaktan ise değişen dünya ve zamanlara, ilkeli/ erdemli olmak ile aşkın yaratılmak yeğdir. Değişen koşul ve ihtiyaç belirimleri karşısında ilkeli oluşta tutarlı olmanın zor olduğu bir dünyada yaşanmakta ise tercih nefsi emmarenin sapkın tabiatından yana değil, ruhun özgürlüğünden yana olmalıdır. Değişen zaman ve dünyalarda insan olmanın gereğinde insanca yaşamak için, hakikat ilkesinden taviz vermeden tutarlı olarak yaşamakta isek dünün erdemli/ salih insanları ile aynı çizgide bulunarak varoluşu Tanrı ile bulduğumuz kesindir.

Değişsin dünya ve zamanlar! Hakikate tutunanlar için değişimler içinde ilkeli oluşa dair değişmeden yaşamak da var. Elbette ki anlam ve değer ediniminde dünün insanı gibi bakamadığımız bir dünyada gününün insanı olarak gözler açılmıştır. Böyle olsa da insani değerler ile tanrısal oluşun yaşanması, ahlaki düzeyde korunması gerekendir.

İslam bir üst kimlik olarak beraberce yaşamayı teklif eder. Evrensel hukuk normları/ esasları olan fırsat eşitliği, iktisadi adalet, hesap verebilir olmak, denetlenebilir kılmak, kısas/ karma ile de meşru olan hak ve değer belirimlerinde hakikatin asli düzeyde yaşanması, görünüşe taşınmasını önceler. Buna rağmen kişiler üzerinden siyaset yapılması; değerleri muhafaza edeyim derken olumsuz düzeyde şekilciliğin amaç edinilmesi; mantığa, izafi oluşa başvurmadan yorumlanan naslarda kalınarak tercih edilenler doğrultusunda gelişime açık olmayan yaşam biçimlerinde kalınması vb. tarihsel belirimli farklılıklarda fırkalara ayrılmak kaçınılmaz olmuştur.

Tevhid gereği düşünmekte ve yaşanmakta ise düşünce üretir iken Vahabi, Selefi, Şii, Alevi, Harici, taassup ehli olan sığ Sünni cemaat ve tariklerin vb. düşünce ekollerinin -yok edilmesi değil de- İslam düşüncesindeki hâkim etkilerini kırarak aşılması da olması gerekendir. Sadece cennet, kişiler, tarihi olaylar, tarihi kişiler veya taassup odaklı görünüş bulan olumsuz belirimli şekilcilikte olunması sebebi ile sığ olarak anlamsızca yaşanan bir dünyadan kurtulmak için, buna ihtiyaç vardır. Rahmete, hak olana ve adalete kıyasen hep daha iyi ve doğru olana göre tekâmül etmek durur iken değişmeyen donmuş/ dondurulmuş dünyalarda, kültürel zamanlarda kalmak, “iki günü eşit olan ziyandadır” hadisi şerifi referans alındığında acı bir durumdur.

İlkeli düşünmeye, yaşamaya ve her türlü üretim alanlarında yaratımda bulunmaya, her devirde ihtiyaç vardır. İnsanın, kendini gerçekleştirirken keşfetme, tanıma ve yeni dünyalar kurar iken hakikati, varoluşunu hak ettiği yönde yaşama hakkının önüne geçilmemesi, gasp edilmemesi gerekir. Donuk/ dondurulmuş dünyalarda aynı olmaya zorlanılırken hem özgür irade sahibi olmaya yitik kalınır hem de -batıl- zihniyetin esareti altında hakikati, varoluşu, hakkı gereği ile yaşamaktan uzaklaşılır. İslam isek düşünen, üreten ve

miras bırakması ile gelişim/ tekâmül/ iyileştirme ilkesinde rahmette olarak insanlığa katkıda bulunmakla İslam'ı görünüşe taşımak gerekir. Tanrı'yı da adaleti, hakkı, rahmeti vb. ilkeli oluş belirimlerini öncelemek ile O'na kul olmanın gereğinde, aynı değil ayrıda değil oluşun gerçeğinde O'nun ile özgürlüğünü bulmuş olarak görünüşe taşımak gerekir.

İslam; Allah'a iman etmek, ilim öğrenmek, adil olmak, kul hakkına dikkat etmek, çalışmak, emek sahibi olmak, zikir, namaz, oruç, zekât, hac ve yukarıda bahsi geçen hukuk vb. esasları ile ortak değerler bütünüdür. Esaslara dikkat edildiğinde, hakkı gereği gerçekleştirildiklerinde, hak edilmiş üst kimlik olarak İslam'ın ortak deneyim alanı oluşturduğu görülür. Ortak deneyimlerimiz olan değerlerde, İslam olmanın ruhunda -duygusunda, hissiyatında- buluşmak var iken ayrışmayı tercih etmek, İslam olmaktan uzaklaşmaya nedendir. İslam olmaktan uzak kılan olaylar zincirinde bulunmak ile de sonuçlanır.

Elbette ki İslam, tektipleştirme çabası olmamalıdır. Hakikat söz konusu ise ayrı değil aynı da değil oluşun gerçeğinde tektipleştirmenin, farklı oluş belirimlerinde görünüş bulan var olmanın doğasına aykırı durduğu görülür. Ayrıca hak ve batıl diyalektiği üzerinden hakikatin görünüş bulduğu da düşünüldüğünde aynı kılmaya çalışmanın hakikatin görünüş bulmasının doğasına da aykırı olduğu görülür. Böyle olduğu içindir ki hakikate dayalı olarak gerçekleşen her var olma durumunun, hakikatten pay almış olarak gerçekleştiğinin gerçeği ile tahakküm kurmadan İslam'ın yaşanması gerektiğinin idrakinde de olmak gerekir. "Dinde zorlama yoktur" denilirken de bu kast edilmiştir. Hikmet gereği ile böylesi bakıldığında yerinde ve gerekliliğinde bir ayrışımın takdir edildiği görülür ama esaslara bağlı olarak ortak deneyimlerimizden/

değerlerimizden hareket ile savaşın değil, beraber yaşayabilmenin, İslam olmanın bir gereği olarak görülmesi ve tesis edilmesi de gerekir.

Ayrıca insanlığı anlam ve değer bulmaktan yana ruhsuz bırakan pozitivist okumaya karşı da tevhid diline, müminler olarak ihtiyaç duyulmaktadır. Elbette ki bilime, hakikate daha doğru tanık olmak ve doğaya karşı daha donanımlı olarak var olmak vb. için ihtiyaç vardır ama öznellikten yoksun, nesnel olgusal düzlemde doğrultusal olarak biçim kazanmış dilinin ve yaklaşım biçiminin Tanrı'nın hakikatine, şuuruna örtük kıldığı da unutulmamalıdır. Bu durumda dili ve yaklaşım biçimi ile Tanrı'nın hakikatine zihinleri örtük kılmayan bir bilime de ihtiyaç vardır.

Din, Tanrı merkezli düşünmeyi gerekli kılar. Böyle olsa da dinin insan için olduğunun idraki ile insan merkezli de düşünmeye ihtiyaç olduğu unutulmamalıdır. İnsanı önceleyerek insanlık ilkesinde de buluşturan bir din diline ihtiyaç olduğu görülmektedir. Tevhid gereği ile insandan gerçekleştirdikleri üzerinden görünüş bulan Tanrı'ya tanık olacak isek insanın da öncelenmiş olarak içinde bulunduğu bir dil edinilmesi gerekendir. “İnsanlardan özür dilmesini bilmeyen Allah'a tövbe edemez”, “insanlara teşekkür etmesini bilmeyen Allah'a şükredemez” denilen hadis şeriflerde bu duruma da dikkat çekildiğini görmek gerekir. Bir hadisi kutside “bu gün benim için ne yaptın? Açı doyurdun mu? Yetimi sevdin mi? Hastayı ziyaret ettin mi…” denilir iken sonunda insan için ne yaptın-a dikkat çekilir iken insan için yapılanlar üzerinden Rezzak, Vedud, Şafi vb. olanın yaşandığı, yaşanırken de görünüş bulduğu da unutulmamalıdır. İnsandan ayrı olmadan insan ile aynı da olmadan rabb belirimi olan sıfatları ile görünüş bulan Allah'ı, tasavvuf ocağında ışıyan ışkı ile biçimlenen dil ile de böylesi bilmek ve bulmak da gerekir.

Hakikatin izlerini dilde bulur iken yaşadıklarımızda takip ederek yeniden yaratılışımızı, hakikatten yana durarak bulmak gerekir. Tekbenci nefsi emmarenin eğilimlerinde ve isteklerinde bulacağımız ise sonuçta hüsrandan başka bir şey de değildir. Tekbenci olmaya aşkın yaşamaya, -varoluşun ortak gerçeklikte mümkün olması sebebiyle- mecbur kılınmış bir dünyada yaşamakta isek rahmet, hak, adalet ilkelerinde yaşamayı önemsemek gerekir. İçinde bulunulan dünyanın nimetlerini ise terbiye edilmiş olmak ile taşkınlıkta, sapkınlıkta israf etmeden hakkı gereği ile yaşamak ve kullanmak, sonuçları itibarı ile düşünüldüğünde olması gerekendir.

*

Kötülüğe, zulme, acılara vb. durumlara rağmen insanın tanrısal olan yönlerini, insana ve diğer canlılara olan merhamet duyarlılığı ile güzel ahlak biçiminde gösteren nebi Muhammed Mustafa'nın (s.a.v) evlatlarıyız. Yaratan Cenabı Allah'ın kullarıyız. Üst değer -kimlik- belirimleri ile hem dinini tevhid belirimінde yaşamaya çalışan hem de gelgitler içinde yaşarken güzel ahlak sahibi olarak gelgitlere aşkın yaşamaya çalışanlarız.

İnsanın insanın yurdu, birbiri ile varoluşunun anlam ve değerini görünüşe taşıyan olduğunun idrakinde olarak Allah için yaşamaya çalışanlarız. Kısas/ karmadan bakıldığında, Allah için olanın sonuçta insanın kendisi için de olan olduğunu bilmekteyiz. Allah için olanın; rahmetin, adaletin, hak olanın gereği olarak olması gereken olması sebebiyle Allah için yaşamaya çalışanlarız.

İslam olmayı sadece kültürel bir kimlik belirimi değil, hak kılınmış olan insanlığımızı hak etmiş olmanın gereklerini yerine getirmek ile hak edilmiş kimlik belirimi olarak görmekteyiz. Hak etme çabasında olarak

İslam'ı, hakkı ile yaşarsak eğer Allah ile biçim kazanan tevhidin dünyasında Allah ile buluşulacağının da idrakindeyiz.

Görülmez, duyulmaz, bilinmez, bulunmaz, kavuşulmaz, erişilmez denilen ne varsa dogma olandan ve imkânsız denilenden yana, insan isek aşacağımızın idrakinde olarak yaşamaktayız. Miras yüklenen, tarih olgusal olan varlıklarız. Geçmişe, geleceğe, güne dair ne varsa miras ile tutunduklarımız ve gerçekleştirdiklerimiz ile yarattığımız değişen dünyalarda yaşamaktayız. Değişen dünyalarda ortak ve üst gerçeğimiz olan Allah'ın, değişmeyen hakikat olduğunun idrakinde olarak yaşamaya çalışanlarız.

Bütün çabamız ise geçmişin mirasında kalmak değil, geçmişin mirası ile gerçekleştirdiklerimiz üzerinden geleceği miras almaktır. Geleceğe miras bırakır iken hiç ölmediğimizin idrakinde olarak geleceği miras olarak bulacağımız kesindir. Gerçekleştirdiklerimiz sonucunda hak ettiğimiz ne ise miras olarak sonuçta bulacağımızdır.

Ders çalışması niyeti ile yaptığımız ise Tanrıbilim perspektifinde yaklaşım ile varlıkbilim, bilgibilim, görüngübilim, dilbilim, değerbilim, şahısbilim, karakterbilim ve kimlikbilim, tarihbilim vb. olgusal belirimler ışığında, olan biteni anlamaya ve anlamlı kılmaya çalışmaktır. Felsefe ise bu doğrultuda uğrağımız oldu.

Tevhid, her şeyi Allah bilmek değil, her şey üzerinden Allah'a tanık olmaktır. Tevhidin; nesnelliğe, çokluğa, diyalektiğe, farklılıklara rağmen ve aşkın olarak Allah'ı görebilmek ve hakkı ile yaşamak olduğunun idrakindeyiz. Ne için olunduğunu arar iken tevhitte uğrağımız oldu.

Nebi Muhammed Mustafa'ya (s.a.v) selam olsun. Çalışmalarımızı boşa çıkarmayan; anlam ve değere ait nimetini esirgemeyen; hak, rahmet,

adalet gereği yaratımda bulunan ayrıca yaratımda bulunur iken gerçekleşen karakter, kimlik belirimlerinde kendini yaratan Cenabı Allah'a hamd olsun. Bizleri rahmeti ile halk ettiği ve kendisinden paye vererek hak kıldığı için de kendisine şükürler olsun.

***

Hakikat bir son değil

Yeniden başlangıçtır.

Kâinatta bilinmesi gereken ile buluşmaktır.

İslam olmanın izzetinde

Allah ile buluşmaktır.

Nebinin izini takip ederken

Allah'a kavuşmaktır.

Sonunda, kendiliğinde

Hakikati bulmaktır.

Yeniden başlarken erenler yurdunda,

Hakikat tepesinde uçmaktır.

Aşağılara süzülürken

Yeniden yaratılmaktır.

Kul olmanın gerçeğini

Allah'ı yaşamakta bulmaktır.

Halil İbrahim GENÇ

08. 05. 2019